॥ श्रीः ॥

काशी संस्कृत ग्रन्थमाला
२१६

श्रीमद्मङ्खविरचितः

मङ्खकोशः

मङ्खविरचितटीकासारसहित-
त्रिप्रकारक-शब्दसूच्यादि-विभूषितः

सम्पादकः
थियोडोर ज़कारिया

चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी-१
१९७२

प्रकाशक : चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस, वाराणसी
मुद्रक : विद्याविलास प्रेस, वाराणसी
संस्करण : द्वितीय, वि० संवत् २०२९
मूल्य : रु० ३०-०० (साधारण संस्करण)
: ~~रु० ४०-०० (विशिष्ट संस्करण)~~

गोपाल मन्दिर लेन
पो० बा० ८, वाराणसी-१ (भारतवर्ष)
फोन : ६३१४५

प्रधान शाखा
चौखम्बा विद्याभवन
चौक, पो० बा० ६९, वाराणसी-१
फोन : ६३०७६

THE

KASHI SANSKRIT SERIES

216

THE

MAṄKHAKOŚA

EDITED, TOGETHER WITH EXTRACTS FROM THE COMMENTARY, AND THREE INDEXES,

BY

THEODOR ZACHARIAE.

CHOWKHAMBA SANSKRIT SERIES OFFICE

VARANASI-1

1972

Gopal Mandir Lane
P. O. Chowkhamba, Post Box 8
Varanasi-1 (India)
1972
Phone : 63145

Second Edition
1972 3-50
Price : Rs ~~30-00 (Ordinary~~ Edition)
Rs ~~40-00 (Extra-Ordinary Edition~~)

Also can be had of
THE CHOWKHAMBA VIDYABHAWAN
Publishers and Oriental Book-Sellers
Chowk, Post Box 69, Varanasi-1 (India)
Phone : 63076

म ङ्ख को शः

PUBLISHERS' NOTE

The present edition of the Maṅkhakośa, with extracts from a commentary composed by Maṅkha himself is based on seven manuscripts.

This ancient kośa (Dictionary) contains numerous uncommon words and uncommon meanings, not available elsewhere. The examples adduced in the commentary amount to about 3,400. The editor has scrupulously tried to preserve the peculiarities of the Maṅkha even with regard to the orthography. Besides he has given almost full cross references from Amarkośa, Nighantus, Ayurvedic works and various other Indian kośa works. All this, besides of course The Maṅkha kośa itself, has made it a unique work almost unparalleled in the Indian kośa-works, with the exception of the celebrated Amarkośa.

The work of Editing this kośa for the first time, was entrusted to the Editor by the committee of the Imperial Academy of Sciences of Vienna and was first published in the year 1897. Soon after, however, it went out-of-print and remained so for such a long time. We are therefore reprinting it in the series numerous other such out of print works reprinted by us so far.

PREFACE.

The present edition of the Mañkhakośa,[1] with extracts from a commentary composed probably by Mañkha himself, is based on the following materials :—

(1) A., an excellent birch bark manuscript in Śāradā characters, containing the text only, No. 338 of the Government Collection of 1875-76 in the Deccan College Library at Puna; see Prof. Bühler's Kaśmir Report, p. XXII. It consisted originally of 84 or 85 leaves. The first five leaves, and three (or four?) leaves at the end of the book, are missing. Leaves 6—80 contain the text from कनक v. 56 down to नागदन्तके v. 960. This part of the manuscript is, on the whole, well preserved, apart from a few leaves which are slightly damaged at the bottom, especially at the beginning of the book. Some leaves are covered with glosses mostly consisting of extracts from the commentary. The last leaf of the MS., which is not numbered, has been pasted on paper and is in such a bad condition, that it could be deciphered only with the utmost difficulty. It comprises the conclusion of the work from v. 1003-1007. Compare, in the Kaśmir Report, p. CXLI, Paṇḍit Vâmanâchârya's reproduction of this part of the MS., which, I am sorry to say, little agrees with what I have printed. For my part I have, without the help of any other manuscript, restored the concluding verses to the best of my ability, and I think I have at least succeeded in discovering that Mañkha explains the particle ओम् in the last verse of his Kośa apparently in order to conclude his work with an auspicious word. The MS. just described, containing as it does nine-tenths of the whole, and being exceedingly correct in most places, forms the basis of my edition of the text.

---

[1]. Regarding the Mankhakośa compare my edition of the Śāśvatakośa, pp. XI.-XIV., and my Beiträge zur indischen Lexicographie, pp. 70-75. Some of the statements made there require modifications on the ground of the manuscript B described below.

(2) B, a modern paper manuscript, in Devanâgarî characters, No 337 of the same collection (Kaśmîr Report, p. XXII.), consisting of 92 leaves. It is—as may be gathered from certain clerical blunders—a direct or indirect transcript from a Śâradâ original It contains both the text and the commentary complete—apart from some minor gaps which, for the most part, have been duly noted in the Various Readings—from the beginning to v. 683, a It abruptly ends with वृषावलीढ p. 97, 5. Many parts of the *MS are very corrupt; indeed*, with this MS. alone an edition of the commentary would have been impossible. Yet not a few leaves are pretty correct, *e g*, 37-46, containing verses 271-358 and the commentary thereon.

(3) C., a modern paper MS. in Devanâgarî characters, consisting of 51 leaves, and belonging to the Calcutta collection of the Government, likewise has been derived from an original in Śâradâ. I first discovered it among the manuscripts catalogued in the Notices of Sanskrit MSS. published under orders of the Government of Bengal, Vol. VIII., p. 40, *No. 2584*, where it has been entered as an anonymous work. It is described a second time, and more accurately in Vol. X., p. 225, under *No.* 4105. *Here* the author's name has been correctly given in the extracts from the introduction (v. 4), and recently again in the Alphabetical Index of MSS. purchased up to 1891, in Vol. XI. of the Notices (Calcutta, 1895), p 5. The manuscript itself bears the number 2535. Apart from a gap extending from रक्त v. 292 to अनितास्यर्थोनुरागा v. 312, it contains the text complete from the beginning up to अञ्जसा v. 1005. *Although it is fairly correct in general, it has* proved of little value to me by the side of the excellent Śâradâ manuscript A. But verses 960, b. to 1002 of my edition rest on C. alone. Without the help of the Calcutta manuscript, I should not have been able to give the complete text of the Maṅkhakośa.

(4) S, a paper MS. of text and commentary, in Śâradâ characters, written about 200 years ago, according to the opinion of the owner. It is the property of Professor Stein, of Lahore, who bought it in October 1892 at Śrînagar, Kaśmîr, from Prasâda Paṇḍit, son of Nârâyana Paṇḍit and grandson of Sâhib Paṇḍit,

through Vishnubhatta Kachari Karkun his Yajamâna It originally consisted of 92 leaves, eight of which (*viz*, 1 3, 12 15 and 65) are now lost It begins with त्रिनाइमङ्गलरम्ये v 38 and ends abruptly with the comment on the word क्षुद्र v 633, b, thus carrying the commentary a little farther than B Some minor lacunæ *e g*, from v 85, b to 93 have been noted in the Various Readings The first two leaves are damaged at the bottom The rest of the MS is well preserved, and exceedingly correct in general, except in the commencement and in some parts of the second half of the book In spite of the omissions and defects just named, S is by far the most important of my MSS I have not hesitated to make it the basis of my edition of the commentary In some cases, it is true, it may be I have followed it too closely, instead of giving the preference to B

(5) Vi., a MS of the Visvaprakasakosa, Orient Oct 99 of the Royal Library of Berlin, described in Prof. Weber's Verzeichniss I (Berlin, 1853) under No 803 As is evident from certain peculiarities in the spelling of words, the MS is of Kasmirian origin. It contains a fair number of extracts from the Mankhakosa,—no doubt, originally marginal glosses which were subsequently mixed up with the genuine Visva by ignorant scribes. I have used a copy of these extracts—which were recognized by me as such fifteen years ago[1] —made by Professor Pischel in 1872 and liberally placed at my disposal The fragments would have been of much greater use to me than they have actually been, if not, unfortunately, about 100 verses among the यान्ता were missing in Vi., and if the extracts from Mankha did not entirely cease from about the middle of the सान्ता . Thus, the assistance of Vi has failed me just in that part of my work where my materials were rather scanty Incompleteness is a sad peculiarity of the Kasmir manuscripts

(6) Mh., the numerous quotations, both from the text and the commentary, found in Mahendrasuri's tika on the Anekartha samgraha, for which see the first volume of this Series. The

---

[1] See my Beiträge zur indischen Lexicographie, p. 73, n. 2

irretrievable loss [1] of the last *third of the Mankhatikâ* is, to a certain degree, made up by Mahendra's extracts from it. By the way, the fact that Mahendra (last quarter of the 12th century) quotes the Mankhatikâ, proves that *the commentary* has been written either by Mankha himself (about 1150 A. D.) or, perhaps, by one of his contemporaries or pupils.

(7) Stutik., the quotations from the text, found in Rajânaka Ratnakantha's commentary on the Stutikusumâñjali. These have been of little use to me, as Ratnakantha generally quotes only what is common to most Anekarthakośas, and not what is peculiar to the Mankhakosa. Ratnakantha's tika on the Yudhishthiravijayakavya likewise contains a few quotations from Mankha. But when the manuscript of my text was sent to the press, only about thirty pages of that poem had appeared in the Kavyamala.

Now as to my edition of the text, I think *that the two first* thirds (v. 1-683) are exhibited, almost without exception, in their original wording, accompanied as they are by a commentary. *Of the fact that in the last third of the work there* are passages requiring further emendation, I am but too conscious. Compare, *e. g.*, verses 748, 749, 775, 809, 813, 814, 835, 838. *Sometimes the two only* MSS at my disposal coincide in *what* is decidedly wrong. Thus, among the नान्ता v. 813, A and C read हेला. This cannot be correct, because हेला has been explained *already at 804. I have conjectured* खेला.—*I should remark that*, in the MSS., the verses are not numbered, and that the headings, or rather colophons एकाक्षर, नान्ता°, etc., regularly introduced in the MSS., have been *omitted by me*.

My edition of the Mankhatika is absolutely reliable only as far as it is based upon S. Those parts, which have been edited according to B alone, are corrupt and defective in many places, and, besides, not free from interpolation. I shall have to say

[1] There is but little hope that a *complete MS. of* the commentary will ever turn up. Professor Stein, who spared no trouble in hunting for MSS. in Mankha's native country, could get hold of no other MS. than of the incomplete copy B above described. Yet a complete copy may be hidden somewhere in India proper, although the editors of the Abhidhânasaṁgraha (Vol. I, Bombay 1889, last leaf) enumerate the Mankhakośa among the अप्राप्तकोशा-

more on this point in a special paper.[1] Here I can only warn the reader against considering the extracts from B as equal to those from S. The Various Readings should be consulted in every doubtful case.

As I had not a single complete MS. of the Commentary at my disposal I resolved, though with great reluctance, on giving only extracts, *i. e.*, a selection from the examples illustrating the meanings of the words, to which—unlike the Anekârthakairavâkarakaumudî—the Mankhatikâ almost entirely confines itself. I have retained all examples given for uncommon words and uncommon meanings, and all examples that I could trace to their sources. In case the examples are identical with those quoted in the Commentary on the Anekârthasamgraha, a reference to Mh. (Mahendra) has been thought sufficient. On the other hand, I have omitted, as a rule, the examples for words with common meanings, and most of the general references to the Amarakośa, Nighantu, Âyurveda, &c. But the reader may rest assured that all that is really important, and all that is peculiar to Mankha, has not been omitted. Of the examples, a good many more have been given here than in my extracts from the Anekârthakairavâkarakaumudî, specially whenever my MSS. furnished me with a readable and apparently correct text.

While in Mahendra's Commentary the examples are introduced by यथा and stand after the meanings to which they belong,[2] the author of the Mankhatikâ has followed a different, but certainly not better, method. he has placed the examples before the meanings, separating the latter from the former by the words इत्यादौ. See, *e.g.*, p. 4, l. 24. Now, in order to save space, I have, as a rule, omitted the इत्यादौ and placed the examples after the meanings, just as in my extracts from Mahendra's Commentary.

---

[1] I intend to write a supplement to this Preface, corresponding to the Epilegomena to the edition of the Anekârthasamgraha, which appeared in the Proceedings of the Imperial Academy of Vienna, Vol. CXXIX. No. XI., Vienna, 1893.

[2] A single instance of this method of quoting is found also below, e. g. [illegible] p. 1 [illegible]. This passage however, is missing in S. Mahendra's method seems to be an improvement upon Mankha's.

The examples adduced in the MSS of the Commentary amount to about 3,400. Of those which are given in my extracts, many, I regret, had to be left unidentified. No sufficient time was permitted to me for examining thoroughly the extensive literature quoted by the commentator. Those who are better read in classical literature, or have access to books unknown to me, will easily identify a greater number of passages.

As regards the spelling of individual words, I have often adhered to the orthography of the Kasmir MSS (see Prof Stein's Rajatarangini, Preface to vol I, p xvi), thus deviating from the authority of the St Petersburg Dictionaries. It may be that I have gone too far but I thought it expedient to preserve the peculiarities of the Mañkhakosa also with regard to the orthography.

In the Various Readings, II Commentary, pp 108 116, I have taken into account chiefly the manuscript S, the basis of my edition. I have noted only the more important variations from B, more especially the numerous interpolations, consisting mostly of quotations from the Visvaprakâsa and extracts from the Rayamukuti tîkâ on the Amarakosa, have not been given complete. A few conjectures and corrections and a few additional references and miscellaneous notes have been added to the Various Readings. The reader is requested to pay regard also to the additional corrections at the end of the volume.

The three Indexes, p 117, will, it is hoped, prove useful to those who, with me, believe in the importance of the native dictionaries and their commentaries.

Finally, the abbreviations which I have introduced into the Commentary and the Various Readings, have been duly explained at the end of the volume. As to the figures following the *sigla*, the reader is requested to bear in mind that two figures usually refer to the pages and lines in the case of dramas, romances and Alamkarasastras, but to the cantos (chapters) and verses in the case of Kâvyas, of the Kavyadarśa and of the Rudratâlamkara

Single figures always refer to the verses Roman figures have been employed for the chapters or acts in contradistinction to the pages, e g, in the quotations from the Bâlarâmâyana.

I have to record my thanks to the Committee of the Imperial Academy of Sciences of Vienna, which entrusted me with the preparation of this edition of the Mankhakosa, to K M Chatfield, Esq, the late Director of Public Instruction, Bombay; to the Government of India, and to Professor Stein, of Lahore, for the loan of the manuscripts, to Professor Pischel for placing at my disposal his copy of the Berlin MS of the Visvakosa, and last, not least, to Hofrath G Buhler, who first drew to light the Mankhakosa, and who, with his continued help and encouragement, furthered the publication of this book.

TH ZACHARIAE.

Halle, January 29th, 1897.

ओं स्वस्ति श्रीगणेशाय नमः । ओं नमः ॥

पातु वोऽभिमतं दूरविकीर्णकरशीकरः ।
दुःखबीजच्छिदे वर्षत्करका इव विघ्नजित् ॥ १ ॥
विषमपदविषधरालीं निहत्य संगृह्य शेषविशेषान् ।
सकलजनसुलभविभवान्कथन निर्मत्सरः कुरुते ॥ २ ॥
भागुरिकात्यहलायुधदुर्गामरसिंहशाश्वतादिकृतान् ।
कोशान्निरीक्ष्य निपुणं धन्वन्तरिनिर्मितं निघण्टुं च ॥ ३ ॥
लिङ्गानुशासनानि च विचार्य लक्ष्यं महाकवीनां च ।
कुरुतेऽनेकार्थानां शब्दानां मङ्खकः कोशम् ॥ ४ ॥
यथासंभवकान्तादिक्रमादक्षरसंख्यया ।
करामलकवत्साक्षादेष भासिष्यते सताम् ॥ ५ ॥
यत्रैक एव रूढोऽर्थो यौगिकस्तत्र दर्श्यते ।
अनेकस्मिंस्तु रूढेऽर्थे यौगिकः प्रोच्यते न वा ॥ ६ ॥
पदभङ्गादनेकोऽर्थः प्रकटीक्रियते न च ।
विशेषणप्रत्ययार्थैः सिद्धं लिङ्गं न चोच्यते ॥ ७ ॥
प्रायशो रूपभेदेन साहचर्याच्च कुत्रचित् ।
स्त्रीपुंनपुंसकं ज्ञेयं तद्विशेषविधेः क्वचित् ॥ ८ ॥
त्रिलिङ्ग्यां त्रिष्विति पदं मिथुने तु द्वयोरिति ।
निषिद्धलिङ्गं शेषार्थं त्वन्ताथादि न पूर्वभाक् ॥ ९ ॥

को धात्रर्कात्मवातेषु कं शिरोम्बुसुखेषु तु ।
आकाशे त्रिदिवे नाको लोकस्तु भुवने जने ॥ १० ॥
पद्ये यशसि च श्लोकष्टङ्को दर्पाश्मदारणे ।
अङ्कः एकादिगणनान्यास उत्सङ्गचिह्नयोः ॥ ११ ॥

भानुद्रुस्फटिका अर्काः शल्के शकलवल्कले ।
किष्कुर्माने चतुर्विंशद्द्वादशाङ्गुलसंमिते ॥ १२ ॥
साष्टे शते सुवर्णानां हेम्नि हेमदले पले ।
उरोविभूषणे कर्षे दीनारे निष्कमस्त्रियाम् ॥ १३ ॥
रोको दीप्तौ बिले चूर्णे कल्कोऽस्त्री समलैनसोः ।
दम्भेल्पपुत्रयोः स्तोकः पाकौ पचनशावकौ ॥ १४ ॥
शुल्कोऽस्त्री घट्टलभ्योर्यो जामातुर्गृह्यते च यः ।
नगरीशाखयोर्लङ्का शङ्का त्रासवितर्कयोः ॥ १५ ॥
ऊहाकाङ्क्षावितर्केषु तर्को मुख्यान्यकेवलाः ।
एके त्रिषु च संख्यायां पङ्कोऽस्त्री कर्दमैनसोः ॥ १६ ॥
चक्रवाकवृकौ कोकौ भेकौ मण्डूकभीरुकौ ।
गृहासक्ताः पक्षिमृगाश्छेकाः सदया अपि ॥ १७ ॥
शरायुधभिदोः स्थाणौ शङ्कुः कीलकसंख्ययोः ।
कूपयन्त्रे त्रिका क्लीबे गात्राङ्गे त्रितये तथा ॥ १८ ॥
त्रिषु त्रयाणां सघाटी मुक्ताबागशयोस्त्रिषु ।
राका नवरजःकन्या पूर्णिमा प्रतिपद्युता ॥ १९ ॥
किंशारौ कण्टके च स्याच्चूकोनुक्रोशशुङ्गयोः ।
रत्नस्वरूपभिच्छत्रभाण्डाभ्यञ्जनतूलिकाः ॥ २० ॥
परीक्षा च शलाका स्याद्गुरौ देशये च दैशिकः ।
चित्रकृद्भाण्डशय्याभिच्छलाकासु च तूलिका ॥ २१ ॥
विलेपने चन्दने च परीक्षोद्धृतवस्तुनि ।
ना वर्णकस्तान्तवे स्याद्द्वयो रागेषु वर्णिका ॥ २२ ॥
पर्यायार्थादिकथने व्याख्यातरि भवेत्त्रिषु ।
यूथीभ्यौ गणिका वेश्या दैवज्ञे त्रिषु चित्रकम् ॥ २३ ॥
तिलके ना तु शार्दूले पाठ्यामेरण्डके तथा ।
जम्बुकौ क्रोष्टुवरुणौ कलङ्कोङ्कापवादयोः ॥ २४ ॥
पृथुको बालको भक्ष्यं खलभृष्टार्द्रसस्यजम् ।
आलोकौ दर्शनोद्द्योतौ भेरीपटहमानकः ॥ २५ ॥

दाराढ्योः स्यान्नालीकस्तक्षकौ नागवर्धकी ।
स्यात्पुलाकस्तुच्छधान्ये संक्षेपे मक्तसिक्थके ॥ २६ ॥
उलूके करिणः पुच्छमूलोपान्ते च पेचकः ।
कमण्डलौ दाडिमे ना करकः करिका पुनः ॥ २७ ॥
मद्यभाण्डे च करका भवेद्वर्षोपले द्वयोः ।
करङ्को मांसरहिते ताम्बूलादेश्च भाजने ॥ २८ ॥
— — — — — — — — — — — — — — — ।
प्रतिकूले प्रतीक विश्वंशे दीपे च पुंस्ययम् ॥ २९ ॥
भल्लातक्यन्योर्भूतीकं भूनिम्बे कट्फलेऽपि च ।
यवान्यां जीरके दीपे नालंकारे तु दीपकम् ॥ ३० ॥
कौशिका गाधिजोलूकगुग्गुल्विन्द्राहितुण्डिकाः ।
कनिष्ठे च दरिद्रे च स्वल्पेऽपि क्षुल्लकस्त्रिषु ॥ ३१ ॥
तिलकल्के सिल्हके च पिण्याकोऽथ द्वयोः खगे ।
वर्तकोऽश्वखुरे पुंसि शरे खड्गे च सायकः ॥ ३२ ॥
व्यलीकं कामजे दोषे विलक्षाप्रिययोरपि ।
विपर्यये रुजायामप्यकार्ये चाथ गैरिकम् ॥ ३३ ॥
स्वर्णे धातुविशेषे चायाम्बिका मातुकोमयोः ।
मालानृताप्रियेलीकमनूकं कुलशीलयोः ॥ ३४ ॥
क्षुरिकोमा करेण्वां च धेनुका चाथ कालिका ।
देव्यां वृद्धौ स्वर्णमले मेघजालेऽथ कारिका ॥ ३५ ॥
यातनावृत्तिकृतिषु ना भृत्ये त्रिषु कर्तरि ।
कर्मादौ साधने क्लीबे कर्णिका कर्णभूषणे ॥ ३६ ॥
करिहस्ताङ्गुलौ पद्मबीजकोशयां स्त्रिया गदे ।
वाह्लीकं कुङ्कुमे हिङ्गौ वाह्लिदेशोद्भवे त्रिषु ॥ ३७ ॥
विवाहमङ्गलद्रव्ये कौतुकं कुतुके तथा ।
द्वयोः शिशौ वालुकायां भूषाभेदे च वालिका ॥ ३८ ॥
कङ्गोले चाङ्गुलीये च ह्रीवेरे चापि वालकम् ।
प्रियकौ नीपबन्धूकौ कारम्भो मृगभित्तया ॥ ३९ ॥

उदर्कं उत्तरे काले फले चोत्तरकालिके ।
मेचक त्रिषु कृष्णे स्यात्पुमांस्तु शिखिचन्द्रके ॥ ४० ॥
विधवाया जारजाते गुले पिण्डे च गोलक ।
त्रिहलीक्या कृष्णलवणे तिलक क्लोम्नि चास्त्रियाम् ॥ ४१ ॥
जडुले चित्रके ना द्रुरालङ्कारस्तापभीरुज ।
गुणवत्त्व कूपक स्यात्तोयार्थ विवरश्च य ॥ ४२ ॥
अल्पकूप श्रोणिपार्श्वगर्तावयशिलाजतु ।
सौभाञ्जन गन्धकं स्याद्रेणुकौषधभित्स्त्रिया ॥ ४३ ॥
मार्गवास्त्वा पुण्ड्रकोतिमुक्तेभुतिलकेषु तु ।
प्रस्तरे पुलक ना तु रोमाञ्चक्रिमिभेदयो ॥ ४४ ॥
क्षुद्रवैरिणि रोमाञ्चे नरोरङ्गे च कण्टक ।
कटकोस्त्री नितम्बोद्रे क्लीबे वलयसैन्ययो ॥ ४५ ॥
इक्षुदीधौ शीधुपाने सरकं मद्यभाजने ।
तारकस्त्रिग च न ना दैत्यभेदे पुमानयम् ॥ ४६ ॥
देवीभेदे नारिका स्यात्पिङ्के मत्स्यपक्षिणाम ।
क्षारक कोरके चाथ जीवक प्राणके त्रिषु ॥ ४७ ॥
बन्धूके क्षपणे पुंसि जीवने वेतने स्त्रियाम् ।
पर्यस्तिकाया शयने पर्यङ्कोथ मयोज्झिते ॥ ४८ ॥
त्रिष्वभीक कामयिता कुलटेभी च बन्धकी ।
आधावली बन्धिका तु बन्धकारिणि वाच्यगा ॥ ४९ ॥
वार्द्धक वृद्धसघाते वृद्धत्वे वृद्धकर्मणि ।
स्याद्दर्शक प्रतीहारस्त्रिषु दर्शयिता पुन ॥ ५० ॥
चर्चाया स्यासको ज्ञेयो हारभेदेपि बुद्बुदे ।
स्यादंशुक शुक्लवस्त्रे वस्त्रमात्रोत्तरीययो ॥ ५१ ॥
शिशुक शिशुमाराख्यजलोलूप्योश्च बालके ।
त्रिष्वथो मधुयष्ट्या स्यान्मधुक वन्दिमित्पुमान् ॥ ५२ ॥
खनकी त्रिषु शिल्पिन्या खनकी भेकमूषकौ ।
जलाधारे स्त्रिया रत्नाद्याकरे चाथ कार्मुकम् ॥ ५३ ॥

चापे त्रिषु तु कर्मण्ये शक्तमात्रेय कञ्चुकः ।
निर्मोके कवचे वारबाणेऽथ धनरस्य पुः ॥ ५४ ॥
अलका स्त्रीकचे न स्यनीकं तु रणसैन्ययोः ।
धम्मको जम्बुके धूर्ते स्त्री चुल्यां निकटेन्तिकम् ॥ ५५ ॥
विपाकौ पचनस्वेदौ कृपकौ कालकार्षकौ ।
कनकं मातुले स्वर्गे रेखाद्रयोस्तु राजिका ॥ ५६ ॥
स्यादार्द्रायां शाकुनिके लुब्धको मध्यगो मणिः ।
नेता च नायको नाट्यपात्रभूम्युत्तमे द्वयोः ॥ ५७ ॥
खेटकौ ग्रामफलकौ पेटकं भाण्डवृन्दयोः ।
विश्वतौ जालिकौ धूर्तधीवरौ पद्मकेसरे ॥ ५८ ॥
पुष्परेणौ च किञ्जल्को दारकौ बालभेदकौ ।
करभ्यां भाण्डभेदे चाप्युष्ट्रिकाथ वितर्दिका ॥ ५९ ॥
वलभी चोन्नते देशे विटङ्कः पुंनपुंसकः ।
शांकरे शूलधनुषी पिनाकावथ जालकम् ॥ ६० ॥
जालाभे क्षारके संघे ना मागी स्त्री मुखावृतौ ।
सेवार्जीवे प्रसेवे च सेवकः सूतको मदे ॥ ६१ ॥
सूतिका सूतका सूता क्लीबे जन्मनि ना रसे ।
जनकौ पितृवैदेहौ दीक्ष्यभेदे तु पुत्रकः ॥ ६२ ॥
कृत्रिमादौ द्वयोः स्त्रीत्वे पुत्रका पुत्रिकापि च ।
अभ्रातृपितृका कन्या पूर्णदाया च पुत्रिका ॥ ६३ ॥
जलधानी वारिपर्णी वलनं नरकास्पदम् ।
कुम्भिका प्राणरोधे ना कुलकं श्लोकसंचये ॥ ६४ ॥
च स्त्री पटोले काकेन्दुतरौ भेडिनि चापि ना ।
पट्टिकातूलपूगेषु क्रमुकोषौषधीभिदि ॥ ६५ ॥
आढकी मानमिधस्त्री कैशिकं केशसंचये ।
ना रागभेदे वृत्तौ तु कैशिकी हस्तिबिन्दुषु ॥ ६६ ॥
औषधे च कुसुम्भे च पद्मकं स्यात्तु यावकः ।
कुल्मासेनक्तके च स्युः सेनारक्षास्तु सैनिकाः ॥ ६७ ॥

सेनायां समवेताश्च रीतिपुष्पं तु पुष्पकम् ।
विमाने नेत्ररोगे ना पौष्पिकी त्रिषु शिल्पिनि ॥ ६८ ॥
रीतिपुष्पे भवेत्क्लीबं वातिकौ रोगिमान्त्रिकौ ।
भावुकं कुशलं क्लीबं भवेद्भवितरि त्रिषु ॥ ६९ ॥
रुचकः स्यान्मातुलुङ्गैरण्डभूगललामसु ।
क्लीबे सौवर्चलेयान्तरङ्ग उण्डुकमुत्करे ॥ ७० ॥
पुंस्ययो मल्लिका दीपपात्रं शेफालिकाद्यभित् ।
मोचकः शल्मलिः सौभाञ्जनो रम्भा च मोक्तरि ॥ ७१ ॥
मद्येतौ त्रिषु चाङ्गेरी शौण्डिकी चुक्रिकाम्लिका ।
पदातिः पदिकः पुंसि भवेत्स्यानवति त्रिषु ॥ ७२ ॥
अलातमुल्मुकं सृण्विराजभेदे पुमानयम् ।
मड्डुकं वाद्यभेदे च मुष्टौ स्यात्फलकस्य च ॥ ७३ ॥
खजाको दारुहस्ते च मन्थे च पदकः पुमान् ।
पदाध्येता मध्यमणिधरणत्रे नपुंसकम् ॥ ७४ ॥
क्रीताद्यर्थे पादिकः स्याद्वेधयत्पादिका पुनः ।
उपानद्रसतूर्येण वेधः स्वर्णादिकस्य च ॥ ७५ ॥
चालको दुष्टहस्ती स्याद्याक्रिकश्चाथ चन्द्रकः ।
बर्हमपक्षे तोयस्थतैलादिमसरे तथा ॥ ७६ ॥
मोदको भक्ष्यभित्पुंसि हर्षहेतौ भवेत्त्रिषु ।
कीचकाः स्युर्विराटस्य स्याला वंशाश्च सस्वनाः ॥ ७७ ॥
सिंहिका राहुमाता स्याद्घ्राशिका सिंहपोतिका ।
लाक्षारक्तो लाक्षिकः स्याल्लक्षमूल्यश्च भेषवत् ॥ ७८ ॥
इक्ष्वाकुः कटुतुम्ब्यामप्यादिराजेऽथ कालिमा ।
स्वर्णव्याजो लोहमलं श्यामिका गण्डकं पुनः ॥ ७९ ॥
उपधाने स्त्रियां छेदे ना माण्यय कदम्बकम् ।
समूहे सर्षपे पुंसि विषे सौराष्ट्रिकः पुमान् ॥ ८० ॥
सुराष्ट्रजे त्रिष्वथार्धोरुके चण्डातकं नरि ।
करवीरौषधौ गन्धाश्मनि सौगन्धिकं तथा ॥ ८१ ॥

कह्लारेऽथ क्षीतकिका मधुयष्टी च नीलिका ।
अश्मन्तकं भवेच्चुल्ल्यां ना वृक्षतृणभेदयोः ॥ ८२ ॥
मात्सर्ये गणेशे प्रेतेशे सुगते च विनायकः ।
पटोलिकाप्यपामार्गः कोशातक्यथ कट्फले ॥ ८३ ॥
करञ्जे खदिरे सोमवल्कः सालावृकः कपिः ।
क्रोष्टा श्वा स्यादथायुष्मान्मत्रज्ञैत्रात्रिकः शशी ॥ ८४ ॥
स्तनवृन्ते पिप्पलकः शालीसीवनसूत्रयोः ।
अङ्गारकः पक्षिभेदे भौमे वह्निकणे तथा ॥ ८५ ॥
द्वयोः कपर्दके बीजकोशेऽब्जस्य वराटकः ।
प्रसेवकस्तु ककुभे त्रिषु सेवापरायणे ॥ ८६ ॥
हारभेदे माणवको बाले कुपुरुषे द्वयोः ।
वैदेहको वाणिजके शूद्राद्वैश्यासुतेपि च ॥ ८७ ॥
विदेहादागतादौ च द्वयोः कौलेयकः शुनि ।
त्रिषु कुल्येऽथ यन्ता च पोतवाहो नियामकः ॥ ८८ ॥
स्याद्याम्भिकः कौकुटिको यश्चादूरेरितेक्षणः ।
लालाटिकः प्रभोर्भालदर्शी कार्याक्षमश्च यः ॥ ८९ ॥
वीच्युरकण्ठे उत्कलिके देवे वृन्दारकः पुमान ।
त्रिषु मुख्ये मनोज्ञे च पुण्डरीकस्तु दिग्गजे ॥ ९० ॥
व्याघ्रे सिताम्बुजसितच्छत्रयोस्तु नपुंसके ।
अनेलमूकस्त्विष्यन्धे शठे वाक्कायवर्जिते ॥ ९१ ॥
पीतयूथ्यां स्त्रियां हेमपुष्पिका चम्पके नरि ।
उपकर्ण्यां त्रिषु स्त्री तु पटकुट्युपकारिका ॥ ९२ ॥
बोधके त्रिषु खट्वाङ्ग्याधारे स्यात्प्रतिपादकम् ।
मातुलापत्ये धत्तूरफले मातुलपुत्रकः ॥ ९३ ॥
खानि स्वरिन्द्रियाकाशा अथुपायानने मुखम् ।
अमज्वालाकेकिचूडाचूडाशाखाशिफाः शिखाः ॥ ९४ ॥
शङ्खो निधौ ललाटास्थ्नि नागेन्द्रोशे नखौषधौ ।
कम्बावळी नखोप्येवमोषधौ करजे तथा ॥ ९५ ॥

ब्युट्टी मन्त्रपदोंकारमनोज्ञाश्च दैवते ।
लेख्ये च लेखः पङ्क्तौ स्त्री चन्द्रांशाभोगयोरपि ॥ ९६ ॥
स्याच्च आभोग उल्लेख्ये रेखा स्यादल्पके तथा ।
उखा स्थाल्यां यज्ञभाण्डे शाखा वेदद्रुमांशयोः ॥ ९७ ॥
हस्तद्वाराङ्घ्र्यवयवे सखा मित्रसहाययोः ।
आदौ प्रधाने प्रमुखमग्रे चाथ नपुंसकम् ॥ ९८ ॥
धानुष्कस्थानभेदे ना वैशाखो मासमन्थयोः ।
वाद्यभाण्डे लेपने च गोमुखं विशिखा पुनः ॥ ९९ ॥
प्रतोल्यां च खनित्र्यां च निभूडे सायके पुमान् ।
विशाखः षण्मुखे शाखारहिते भे पुनः स्त्रियाम् ॥ १०० ॥
मयूखस्त्विट्करज्वालास्वलिबाणौ शिलीमुखौ ।
स्त्रियां वह्निपर्णिरोपध्योः क्लीबमग्निशिखं वरे ॥ १०१ ॥
क्लीबे जले ब्रह्मणि तु पुमान्स्यात्सर्वतोमुखः ।
स्यात्क्लीबे मकरमुखं मकराकारधारिणि ॥ १०२ ॥
जलनिर्गमनद्वारे जानूर्ध्वावयवे तथा ।
स्वर्गेषुपशुवाग्वज्रदिङ्नेत्रघृणिभूजले ॥ १०३ ॥
लक्ष्यदृष्ट्या स्त्रियां पुंसि गौः सङ्गः श्लेषरोधयोः ।
भगः श्रीकाममाहात्म्यवीर्ययत्नार्ककीर्तिषु ॥ १०४ ॥
मोक्षविज्ञानवैराग्ययोनिधर्मैश्वर्यो मृगः ।
मृगशीर्षे हस्तिजातौ कुरङ्गे मार्गणे पशौ ॥ १०५ ॥
सपङ्कुलयोनौ तु नायिकायां भवेन्मगी ।
सर्गः स्वभावनिर्मोक्षनिश्चयाध्यायसृष्टिषु ॥ १०६ ॥
पालनेऽभ्यवहारे च निर्वेशे च पणस्त्रियः ।
भोगः स्याद्धनसुखयोरहेश्च फणकाययोः ॥ १०७ ॥
योगः संनहनोपायध्यानसंगतियुक्तिषु ।
अलब्धलाभे भेषज्ये शरे विलब्धघातिनि ॥ १०८ ॥
मासान्वेषणयोर्मार्गस्तथा मृगमदाध्वनोः ।
द्वयोरगौ गजे नागः क्लीबे सीसकरङ्गयोः ॥ १०९ ॥

सनगुनाकयोः पुगः शैलवृक्षौ नगावगौ ।
रागः क्लेशादिके मङ्गे पानके लोहितादिषु ॥ ११० ॥
यानाद्यङ्गे युगः पुंसि युग युग्मे कृतादिषु ।
चतुर्हस्तप्रमाणे च शरार्कविहगाः खगाः ॥ १११ ॥
सांख्योक्तप्रकृतौ बुद्धौ लिङ्गं स्याच्चिह्नशेफसोः ।
उपकारिण्युपाद्यङ्ग गात्रे ना त्वङ्गमव्यय ॥ ११२ ॥
नृत्तयुद्धस्थले रागे रङ्गः क्लीबे त्रपुण्यपि ।
धनुर्मात्रे विष्णुचापे शार्ङ्गं भृङ्गस्तु षट्पदे ॥ ११३ ॥
धूम्याटे च त्वचे क्लीबे शृङ्गं स्वाम्यद्रिकूटयोः ।
क्रीडाम्बुयन्त्रे परतङ्गे भागो भाग्यैकदेशयोः ॥ ११४ ॥
भेदोर्मिभक्तिकौटिल्यभीषु भङ्गः स्त्रियां त्रगे ।
वेगः प्रवाहजवयोर्भङ्गिर्भक्तितरंगयोः ॥ ११५ ॥
गिरीशभास्करौ भर्गौ खड्गोसौ गण्डकेपि च ।
वर्गः पक्षे समूहे च त्यागस्त्यजनदानयोः ॥ ११६ ॥
वङ्गं त्रपुणि ना राज्ञि तद्देशे तत्सुते बहुः ।
भृगुः प्रपाते मुनिभित्तत्सुते पुंसि भूम्नि ॥ ११७ ॥
तुङ्गाजगन्धा पुंनागे नोच्चे त्रिष्वल्पमोनयोः ।
काकोदुम्बरिकायां ना फल्गुरिङ्गं नगीङ्गिते ॥ ११८ ॥
क्लीबं जगति रक्ताङ्गः कम्पिल्येङ्गारके तथा ।
आशुगौ वायुविशिखौ भुजंगः षिङ्गसर्पयोः ॥ ११९ ॥
गन्धमाल्योपहारे स्यादाभोगो व्यापृतावपि ।
परागः कौसुमे रेणौ स्नानीयादौ रजस्यपि ॥ १२० ॥
कलिङ्गः स्यादिन्द्रयवे शाके धूम्याटदेशयोः ।
चातके हरिणे पुंसि सारङ्गः शबले त्रिषु ॥ १२१ ॥
शालिप्रभेदे शलभे पतंगः पक्षिसूर्ययोः ।
मातङ्गाविभचण्डालौ निषङ्गः सङ्गतूणयोः ॥ १२२ ॥
वराङ्गं मस्तके योनौ त्वचेय कर्णिकयोः ।
प्रवगो लोचनान्ते स्यादपाङ्गस्तिलकेपि च ॥ १२३ ॥

रते भोगे च संभोगः प्रियङ्गुः प्राङ्गुसस्ययोः ।
निर्मोके च स्वभावे च निसर्गो द्रुमिदग्धयोः ॥ १२४ ॥
पुंनागेच विसर्गः स्यात्यागे विन्दुद्वये तथा ।
सामान्यविधिरुत्सर्गः प्रचारस्त्याग एव च ॥ १२५ ॥
समङ्गा गन्धकाल्याख्यशाकमञ्जिष्ठयोर्भवेत् ।
स्यादुद्वेगः पुमान्खेदे क्लीबे पूगफले पुनः ॥ १२६ ॥
त्रिवर्गो धर्मकामार्थाः स्थानं वृद्धिः क्षयस्तथा ।
स्तानिवती संप्रयोगावभियङ्गः पराभवे ॥ १२७ ॥
आक्रोशशापयोश्चापवर्गो मोक्षे क्रियाफले ।
त्यागे चायोपरागः स्यादुपरक्तौ विधुंतुदे ॥ १२८ ॥
व्यसनेच वृके काव्यभेद ईहामृगः पुमान् ।
पदभेदे तूपसर्गः पीडोपद्रवयोरपि ॥ १२९ ॥
उपयोगस्तु भोगे स्याद्विद्याया ग्रहणे तथा ।
कथाप्रसङ्गः संलापक्षणे गारुडिके तथा ॥ १३० ॥
वृन्दाम्बुवेगयोरोघो दुःखांहोव्यसनेष्वघम् ।
स्त्री स्पृक्कास्पेष्टाद्रवसारे लघु त्रिष्वगुरौ तु ना ॥ १३१ ॥
मूल्ये पूजाविधावर्घो द्रव्ये तदुपकारके ।
आयुधार्गलघातेषु परिघः प्रतिघः पुनः ॥ १३२ ॥
द्वेषे शत्राव्य भीष्मे निदाघः स्वेदतापयोः ।
तापके त्रिष्वथामोघा विडङ्गे पाटला तथा ॥ १३३ ॥
दिग्देशकाले पूर्वादिभावे प्रागादयस्त्रिषु ।
वल्कचर्मत्वचेषु त्वग्वाग्वाण्यां वाचकार्थयोः ॥ १३४ ॥
शुश्लोके व्यसने तापे रुक्स्याद्दीप्त्यभिलाषयोः ।
श्मश्रुमर्मभिदोर्दम्भे केशमञ्जनभाजने ॥ १३५ ॥
कुविन्दभाण्डे कूर्चः स्याचित्रकृद्राजने द्वयोः ।
सौवर्णरसदाने स्त्री ताम्रादे. पावके शुचिः १३६ ॥
मास्यमास्ये चात्युपधे पुंसि मेध्ये सिते त्रिषु ।
ह्स्वांगुसज्ञेषु दर्भिः केशे शुक्रसुते कचः ॥ १३७ ॥

अर्चं पूजाकृती काचाः शिक्यमृद्भेददृग्रुजः ।
व्यधनेभिनये सूचा वीचिः स्वल्पतरंगयोः ॥ १३८ ॥
देवीस्यासकचिन्तासु चर्चा नीचमधोधमम् ।
त्रिपूर्वोत्कृष्टयोर्बोधः पिचु स्यात्पांसुतूलयोः ॥ १३९ ॥
मोचा कदल्यां ना वृक्षे चोचं पानेवते त्वचे ।
देशमेखलयोः काञ्ची प्रपञ्चस्ततिमाययोः ॥ १४० ॥
सकोचं कुङ्कुमे क्लीवं ना विकासविपर्यये ।
त्रिपूत्फुल्ले तु विकचो द्रव्यभेदे नपुंसकम् ॥ १४१ ॥
सूक्ष्मैला नीलिनी तुच्छा लाघवेल्पे भवेत्त्रिपु ।
कच्छस्तु गहनो देशस्तुल्याख्या नौषधिर्भवेत् ॥ १४२ ॥
स्तवके हारभेदे च गुच्छोच्छो निर्मलेल्पके ।
मोचसारो भवेत्पिच्छा द्वयोस्तु विषदेतरे ॥ १४३ ॥
अब्जो धन्वन्तरौ चन्द्रे शङ्खे पद्मे नपुंसकम् ।
त्रिपु कुब्जेधोमुखे च न्युब्जो बीजं तु रेतसि ॥ १४४ ॥
हेतावङ्कुरकार्ये च दन्तविप्राण्डजा द्विजाः ।
स्त्री करेण्वोषधौ व्याजो दोषे दम्भापदेशयोः ॥ १४५ ॥
छागोजो ब्रह्मविष्णीशा गोष्ठाध्वनिवहा व्रजाः ।
समे क्ष्मांशे रणेप्याजिः प्रजा स्यात्संततौ जने ॥ १४६ ॥
ध्वजश्चिह्ने पताकायां स्वके निल्ये निजं त्रिपु ।
खनौ सुरागृहे गञ्जा भाण्डागारे पुनानय ॥ १४७ ॥
कुञ्जोस्त्री गहने दन्ते गुञ्जा स्यात्काकचिञ्चिका ।
वाद्यभाण्डे च वाणिज्ये तज्जीविन्यपि ना वणिक् ॥ १४८ ॥
निसर्गे च सहोत्थे च सहजं विप्रवयाण्डजाः ।
सैन्यपृष्ठ्यहयः सामजाते हस्तिनि सामजः ॥ १४९ ॥
वलजे क्षेत्रपूर्द्वारे त्रिपु स्याद्वल्गुदर्शने ।
अङ्गजो मन्मथे पुत्रे शोणिते तु नपुंसकम् ॥ १५० ॥
कोकिलार्स्यावरिभुजावग्रजो भ्रातृविप्रयोः ।
लाक्षा स्त्रियां स्यात्क्रिमिजा पट्टवस्त्रे नपुंसकम् ॥ १५१ ॥

करजो नक्तमाले स्यान्नखे च निचुलोम्बुजः ।
पद्मे क्लीबे विप्रवरे द्विजराजः शशिन्यपि ॥ १५२ ॥
धर्मराजः प्रेतराजे षडभिज्ञे युधिष्ठिरे ।
अहराजौ चन्द्रसूर्यौ शूद्रनीचौ जघन्यजौ १५३ ॥
ज्ञः सौम्ये त्रिषु सूरौ त्रिष्वज्ञो मूर्खभेके द्वयोः ।
ज्ञे प्राज्ञस्त्रिषु धीः प्रज्ञा संज्ञाभिख्यानसूचनाः ॥ १५४ ॥
शिवबुद्धौ तु सर्वज्ञो दोषज्ञो वैद्यवित्खलाः ।
पुंस्यात्मनि प्रवीणे तु क्षेत्रज्ञो वाच्यलिङ्गकः ॥ १५५ ॥
मायानिश्चलयन्त्रेषु कैतवानृतराशिषु ।
अयोघने शैलशृङ्गे सीराङ्गे कूटमस्त्रियाम् ॥ १५६ ॥
क्लीबे हस्तिनखे घण्टा किङ्किणी पाटलिस्तरुः ।
सूक्ष्मैलायां त्रुटिः स्त्री स्यात्काललवे सशये तथा ॥ १५७ ॥
अत्यर्बुदाश्रयः कोटयो मूले लग्नकचे जटा ।
मांस्यां नटस्तु पत्तोर्णो नट्यां स्त्री नर्तके द्वयोः ॥ १५८ ॥
व्युष्टिः फले समृद्धौ च दृष्टिर्ज्ञानेऽक्ष्णि दर्शने ।
इष्टिर्यागेच्छयोः स्पष्टं निश्चिते बहुनि त्रिषु ॥ १५९ ॥
शवे भोगी कलिङ्गे च गजगण्डे भृशे कटः ।
रसे कटुः कटुकार्ये त्रिषु मत्सरतीक्ष्णयोः ॥ १६० ॥
चटुः पिचण्डे भूपादेरपि सद्गुणवर्णने ।
कष्टे तु कृच्छ्रगहने कृष्टिः कर्षे बुधे तु ना ॥ १६१ ॥
देवशिल्पिनि तक्ष्ण्यर्के त्वष्टाय चतुरेरुजि ।
त्रिष्वगुरौ ना पटोले क्लीबं तु लवणे पटु ॥ १६२ ॥
दिष्टं दैवे पुमान्काले कुटः कुम्भे गृहे द्वयोः ।
अत्यर्थगृहयोरट्टः सिद्धान्ने च वणिक्पथे ॥ १६३ ॥
पेटा दासी द्विलिङ्गा च सृष्टिः सर्गस्वभावयोः ।
पुट व्याघ्रनखे जातीफले हस्तादिसंपुटे ॥ १६४ ॥
त्सरौ पणे पाणिबन्धे मुष्टिः पर्यन्तवस्त्रयोः ।
पट्टो घट्टः शुल्कदेशो तरोपाये घटी द्वयोः ॥ १६५ ॥

भाण्डे गोष्ठयां हस्तिपङ्क्तौ घटनायां तथा घटा ।
दिष्टिः स्यात्तु परीमाणभेद आनन्दने स्त्रियाम् ॥ १६६ ॥
आजूवेतनयोर्विष्टिः करणे कर्मकृत्स्यपि ।
अविस्पष्टे तु वचसि म्लिष्टं म्लाने विलिङ्गकम् ॥ १६७ ॥
आशंसिते भवेदिष्टं यज्ञादौ दीयते च यत् ।
दृष्टं स्यादैहिके दृष्टौ त्रिषु ज्ञातेवतारिते ॥ १६८ ॥
ग्रामभेदे मले खेटः कुत्सिते च भवेत्त्रिषु ।
रिष्ट स्यादशुभे पापे धृष्टिर्घर्षे किरे तु ना ॥ १६९ ॥
वातवर्षप्रतिहते विस्मिते हर्षिते त्रिषु ।
रोमाञ्चविषये क्लीबे हृष्टः केशेषु पुंस्ययम् ॥ १७० ॥
झाटामलक्यां गहने ना सटा सिंहकुन्तले ।
जटायां स्यात्तु शुद्धं च क्षान्तं मृष्टं भवेत्त्रिषु ॥ १७१ ॥
शिष्टस्तु साधौ खसिते विहिते शिक्षिते त्रिषु ।
त्रोटिः स्यात्पक्षिचञ्च्वां स्त्री द्विधाभावे च वस्तुषु ॥ १७२ ॥
अरिष्टमासवे तक्रे लक्षणे मृत्युसूचके ।
सूतिगेहे चाप्यशुभे शुभे तद्वति तु त्रिषु ॥ १७३ ॥
ना दैत्ये लशुने काके निम्बफेनिलवृक्षयोः ।
सुवासिन्यां चिरण्टी स्याद् द्वितीयवयसि स्त्रियाम् ॥ १७४ ॥
परिचर्यान्वेषणयोः परीष्टिः स्त्री त्रिषूत्कटः ।
प्रबले च प्रमत्ते च कूपीटमुदरे जले ॥ १७५ ॥
विकटस्तु करालोर्वीरवटः कूपगर्तयोः ।
त्रिषु प्रमत्ते करटः स्यात्तु काकेभगण्डयोः ॥ १७६ ॥
खाद्यप्रभेदे चिपिटस्तथा पिचितविस्तृते ।
अज्ञानादर्शनासौम्याक्षिष्वदृष्टिरथ त्रिवृत् ॥ १७७ ॥
सूक्ष्मैला त्रिपुटा मर्कटयपामार्गः करञ्जभित् ।
कपिकच्छूह्रयोः प्राणीभगण्डद्वारपट्टयोः ॥ १७८ ॥
कवाटः स्यादथोच्छिष्टं भुक्तशेषे नपुंसके ।
क्षते च वृक्षभेदस्तु पत्तोर्णाख्यः कुटन्नटः ॥ १७९ ॥

कुटघटा दाशपुरे शाकभेदे न पुंसि च।
देशानीकद्वयोर्भेदे करहाटोम्बुजाङ्कुरे ॥ १८० ॥
शिपिविष्टस्तु खलती दुश्चर्मणि महेश्वरे।
प्रत्याख्याते मेथिते च प्रतिशिष्टस्त्रिलिङ्गकः ॥ १८१ ॥
तुलाकोटिर्मानभेदेर्बुदे स्यान्नूपुरे पुमान्।
पुंसि कोष्ठोन्तर्जठरं कुसूलोन्तर्गृहं तथा ॥ १८२ ॥
दिक्कालोत्कर्षमर्यादाः काष्ठाः क्लीबे तु दारुणि।
समीपगलशब्देषु कण्ठोधर्मभिदि स्त्रियाम् ॥ १८३ ॥
मासभेदे पुमाञ्ज्येष्ठस्त्रिषु वृद्धप्रशस्ययोः।
गोस्थानाङ्गनयोर्गोष्ठं कुष्ठमौषधिरोगयोः ॥ १८४ ॥
निष्ठा निष्पत्तिनाशान्ताः पार्ष्णिगप्रसभौ हठौ।
पाठः पुमानध्ययने स्त्रियां स्यादोषधीभिदि ॥ १८५ ॥
देशभेदे महादेवे श्रीकण्ठः संकरोद्भवे।
अम्बष्ठो यूथिकापाठाचाङ्गेरीषु स्त्रियां भवेत् ॥ १८६ ॥
प्रतिष्ठास्पदमर्यादादेवादिस्थापनेष्वथ।
अतिविस्तीर्णवरयोर्वरिष्ठं स्यात्त्रिलिङ्गकम् ॥ १८७ ॥
कमठी मानभित्कूर्मी कनिष्ठोतियुवाल्पयोः।
नीलकण्ठः शिवो बर्ही कलकण्ठी सुधाविषकौ ॥ १८८ ॥
चाङ्गेरी स्यादन्तशठा ना जम्बीरकपित्थयोः।
पतिवत्नीसुते जारात्कुण्डः क्लीबे न भाजने ॥ १८९ ॥
न ना कुण्डी जलाद्याधाराधारे स्यान्नपुंसकम्।
वशाङ्कुरे सिंहनादे क्ष्वेडा ना विषशब्दयोः ॥ १९० ॥
ड्यौ पुमान्विपाठः स्यात्पाठहीने तु वाच्यवत्।
मरुत्वाचामद्रवा मण्डास्तरस्कन्धलतेपि च ॥ १९१ ॥
काण्डोली दण्डवाणार्वसर्गावसरवारिषु।
स्याद्भाण्डमश्वाभरणे पात्रे मूलवणिग्धने ॥ १९२ ॥
दुर्योपाये राजबले दण्डोली लगुडे मथि।
गुडी गोलेक्षुविकृती स्नुहीगुलिकयोः स्त्रियाम् ॥ १९३ ॥

मंथतमासयोः पिण्डी द्वयोः पुंसि कलेवरे ।
गण्डौ कपोलविस्फोटौ मुण्डं के त्रिषु मुण्डिते ॥ १९४ ॥
स्थाणौ तु ना त्रिष्वजातशृङ्गकाकुत्सचूडयोः ।
खण्डोऽस्त्री शकलेपीक्षुभेदे स्फुटितशृङ्गके ॥ १९५ ॥
द्वयोर्गवादौ शौण्डा तु पिप्पली वृषभे नरि ।
समर्थे मधुसक्ते च विज्ञेयो वाच्यलिङ्गकः ॥ १९६ ॥
ण्डा मूषकपर्णी स्याद्विधरा कठिने तदा ।
मुके खगादिकोशेण्डं किरि क्रोडो न नोरसि ॥ १९७ ॥
क्रीवमर्दयोः पीडा नीडं स्थानकुलाययोः ।
न ी कायसिरा नाडी नाल कालश्च षट्क्षणः ॥ १९८ ॥
शुग पानमदस्थान सम्बेरमकरस्तथा ।
सुरावक्त्रैकदेशश्च कुब्जे पृष्ठगले गडुः ॥ १९९ ॥
रोगैर्याधिभिचण्डा गणे ना कोपने त्रिषु ।
चण्डी स्त्रियां गोपतौ तु षण्डो वत्स्यादिसंचये ॥ २०० ॥
सर्पमांसपशू व्याडौ भूगोवाग्पसरःस्विडा ।
तरुस्कन्ध प्रकाण्डोऽस्त्री प्रशंसायां नपुंसकम् ॥ २०१ ॥
सपिण्डैपुत्रदायादौ शिखण्डो बर्हचूडयोः ।
पोगण्डं विकलाङ्गः स्याद्बालश्चापोडशाब्दगः ॥ २०२ ॥
शक्तस्थौ त्रिषु दृढौ व्यूढौ विन्यस्तसंहतौ ।
जडतन्तियोर्मूढो स्फोङ्कुरितलग्नयोः ॥ २०३ ॥
भृशप्रतियोर्बाढं लीढं स्वादितश्लिष्टयोः ।
गाढौ वीडितवृद्धावूढौ धृतविवाहितौ ॥ २०४ ॥
षद्गुढावूढ्युलावुह्राढं भृशकृष्णयोः ।
उपोढमूढात्रे स्यात्समासन्नेपि च त्रिषु ॥ २०५ ॥
आषाढो मैनां दण्डे मासभूधरभेदयोः ।
रितस्पृष्टयादिते त्रिष्वालीढं चापभृत्स्थितौ ॥ २०६ ॥
अतिक्रमेत्युंगमे चारयारूढं नपुंसकम् ।
अध्यारूढः ऐवाके त्रिषु पृष्ठगते तथा ॥ २०७ ॥

भ्रूणोर्भके स्त्रैणगर्भे बाणो बलिसुते शरे ।
देवभेदे स्त्रियां वाणि द्वयोर्नीलीकुरण्टके ॥ २०८ ॥
स्त्रियामजाज्यतिविषापिप्पलीष्वल्पविप्रुषो ।
कणोतिसूक्ष्मधान्यांशे कर्णोरित्रे श्रुतौ नृपे ॥ २०९ ॥
गण समूहे प्रमथे सङ्ख्यासैन्यप्रभेदयो ।
ग्लहे माने द्यैतिकाना मूल्ये कार्षापणे धने ॥ २१० ॥
धूताक्षे कल्पिते चैव बद्धमुष्टौ भृतौ पण ।
रज्जौ मौर्व्यामप्रधाने रूपादौ सूद इन्द्रिये ॥ २११ ॥
भागभाण्डोत्कर्षशौर्यसत्त्वसन्ध्यादिके गुण ।
निर्व्यापारस्थितौ कालविशेषोत्सवयो क्षण ॥ २१२ ॥
वर्णो गुणप्रभेदश्च शुक्लादिब्राह्मणादिषु ।
विलेपने कुथायां च गीते रूपाक्षरे स्त्रियाम् ॥ २१३ ॥
ऊर्णा मेषादिलोम्नि स्यादावर्ते चान्तरा भ्रुवो ।
सूर्मीस्तम्भगदा स्थूणास्तृष्णोरणपिपासयो ॥ २१४ ॥
विद्याजिलोहाभिसरे तीक्ष्णमस्त्री खरे त्रिषु ।
अनिर्झरे मेहनांशे स्तनेजादिगलस्तने ॥ २१५ ॥
मणि कृष्णस्तु बीभत्सौ व्यासदाशकविष्णुषु ।
वर्णे त्रिषूषणे क्लीबे द्रौपदीकणयो स्त्रियाम् ॥ २१६ ॥
वीणादिवादनोपाये कोणोऽस्त्री लगुडेऽपि च ।
शोण स्याद्बन्धुजीवाभे नदे लोहितवाजिनि ॥ २१७ ॥
बलवांस्त्वसव प्राणा जुगुप्साकरुणे घृणे ।
श्रेणि स्त्री तुल्यशिल्पाना संहति कुलमावलि ॥ २१८ ॥
पादमन्थेरथ पार्ष्णि स्त्रियां स्याद्वाहिनीकर्णि
मध्यमे पाण्डवे शक्रे जिष्णु स्यात्त्रिषु जित्वरे ॥ २१९ ॥
प्रमाणकाकयोर्भेदे द्रोणोऽर्जुनगुरावपि ।
द्रोणी काष्ठाम्बुवाहिन्या सवेदनादिभाजने ॥ २२० ॥
नीलिन्या च गुहाया च देवताडो नदीस्रुति
वेणी केशकलाप स्याद्घर्ण स्वेदनिदाघयो ॥ २२१ ॥

त्रिषु तस्ने निर्वृते त्रिष्वगुरुल्पोन्नभित्नुमान ।
चूर्णौ धूलौ क्षारभेदे क्लीबे मूल्याधिवासके ॥ २२२ ॥
अक्षामकीलकाश्योः स्यादाणिः क्वाणे मृधे रणः ।
मेषयादवयोर्वृष्णिः क्षुण्णः प्रहतदक्षयोः ॥ २२३ ॥
मानभेदे कषे शाणः पर्ण स्यात्किंशुके छदे ।
वृक्षे शाखाविरहिते पुंसि स्थाणुर्महेश्वरे ॥ २२४ ॥
रात्रिभेदे शकुन्ती च पक्षिणी वरणस्तरौ ।
प्राकारे स्वीकृतौ रोधे क्लीबे स्याद्रूषणा कणा ॥ २२५ ॥
क्लीबे तु मरिचे पट्टौ धोरणी वाहने स्थितौ ।
श्रीपर्णी स्यात्तु काश्मीरी क्लीबे पद्माग्निमन्ययोः ॥ २२६ ॥
ग्रामणीर्नापिते पुंसि श्रेष्ठे ग्रामाधिपे त्रिषु ।
हरिण्येणे द्वयोर्हेमप्रतिमा हरिता च या ॥ २२७ ॥
यूथिका त्रिषु पाण्डौ स्यात्सुरा प्रत्यक् च वारुणी ।
पण्याध्वहट्टौ विपणी ग्रामीणा नीलिनी त्रिषु ॥ २२८ ॥
ग्राम्ये पट्टांशुके तु स्यात्पत्तोर्णं वृक्षभित्नुमान् ।
करेणुरिभ्यां स्त्री नेभे द्रविणं तु बले धने ॥ २२९ ॥
शरणं गृहरक्षित्रोः प्रोक्षणं सेचने वधे ।
प्रमाणं हेतुमर्यादाशास्त्रेयत्ताप्रमातृषु ॥ २३० ॥
करणं साधकतमक्षेत्रगात्रेन्द्रियक्रियाः ।
नाट्यकन्दर्पशास्त्रोक्ते कार्ये कायस्थकर्मणि ॥ २३१ ॥
निर्वाणं निर्वृतौ क्लीबे शान्तिमोक्षेभमज्जने ।
शान्ते च त्रिष्वथेन्द्राणी करणे कामशास्त्रजे ॥ २३२ ॥
सिन्धुवारे शक्रपत्न्यां काकिणी तु वराटके ।
पणतुर्ये मानभेदे सरणिः पङ्क्तिमार्गयोः ॥ २३३ ॥
सक्थौ स्यात्तर्पणः क्लीबे तृप्तिबृंहणपोषणे ।
पित्राद्युद्देशदाने च पारणा व्रतभोजने ॥ २३४ ॥
कर्मान्ते क्लीबमपि च धर्षणं रतधाष्टर्ययोः ।
अनुकूले दक्षिणस्त्रिष्वृजौ दक्षिणदिग्भवे ॥ २३५ ॥

रिक्थभङ्गादेययोस्तु स्त्री सप्यहस्ते पुमानयम् ।
अरुणा स्युः साध्यरागसूर्यसूतदिवाकरा ॥ २३६ ॥
त्रिषु शोणेऽव्यक्तरागे लक्षणं नामचिह्नयो ।
नक्षत्रे श्रवणं पुंसि क्लीबे तु श्रुतिकर्णयो ॥ २३७ ॥
श्रावण्या श्रवणा बुद्धिर्धिषणा वाक्पतौ पुमान् ।
वरुणो द्रुमिदप्परयोर्हरणं यौतके हृतौ ॥ २३८ ॥
निर्याणं निर्गमे भाक्ते कल्याणं स्वर्णमङ्गले ।
सुवर्णं हेम्नि तन्माने धने वेदयादिभान्के ॥ २३९ ॥
सोमयहादौ स्वीकारे यन्त्रा यहणमात्रके ।
कङ्कणं मण्डले सूत्रे रत्नादघकरभूषणे ॥ २४० ॥
कारणं घातने हेतौ कारणा यातने त्रियाम ।
याचके त्रिषु बाणे ना मार्गणो याचने न ना ॥ २४१ ॥
वृक्षादिमूले प्राण्यङ्गे चरणो बहृचादिके ।
नूतने यूनि तरुणस्त्रिध्वर्के तरणि पुमान् ॥ २४२ ॥
कुमार्योषधिनावो स्त्री त्राह्मणी भार्गिविप्रयो ।
कुथे प्रवेणी वेण्या च नक्षत्रे गवि रोहिणी ॥ २४३ ॥
रूप्ये कुवर्णे दुर्वर्णं भरणं वेतने भृतौ ।
अतस्त्रिषु विषाणं स्यात्पशुशृङ्गेभदन्तयो ॥ २४४ ॥
भवणं क्रमनिम्नोर्व्यां ग्रहे ना तु चतुष्पथे ।
सङ्कीर्णौ निचिताशुद्धाविरिणं शून्यमूषरम् ॥ २४५ ॥
रोहणं रोपणे रूढौ पर्वते नाथ धारणा ।
योगिकर्मणि साम्ये च धारके धारणी त्रिषु ॥ २४६ ॥
वारणं वृत्तिघाते ना गजे स्याद्धारके त्रिषु ।
धरणी भूर्धृतौ क्लीबे चारणौ देवभिट्टिनी ॥ २४७ ॥
सारणा स्वरसस्थाने सरिदल्पा च सारणी ।
रसभिन्ना घृणाया स्त्री दीने तु करुणा त्रिषु ॥ २४८ ॥
समीरणो मरुवकः वायौ सोपानमुद्गम ।
आरोहणे आस्तरणं शय्याया वर्णकम्बले ॥ २४९ ॥

विलक्षणं व्यर्थसंस्थाविदिलष्टेन्यत्र च त्रिषु ।
मधुपर्णी तु कादमारी गुडूची नालिका तथा ॥ २९० ॥
व्यादानं स्याद्विहरण प्रापणं क्रीडनं तथा ।
प्राग्युत्पादे ससरणमसबाधचमूगतौ ॥ २९१ ॥
घण्टापथेय्र वान्तान्ने समुद्धरणमुन्नये ।
वस्त्रेजीर्णे आवरणमर्गले छादने त्रिषु ॥ २९२ ॥
प्रस्तावः स्यात्प्रकरणं कीर्णे रूपकभित्तया ।
निरूपणे दृष्टिचर्वे लज्जाभेदी विदारणे ॥ २९३ ॥
आभये भर्त्सनेभीक्ष्णे क्लीब तु स्यात्परायणम् ।
पारायणं समासक्ते कात्स्न्र्यैय प्रविदारणम् ॥ २९४ ॥
रणमारणयोरुक्तौ नियमोनियमेन यः ।
यः सनिन्दमुपालम्भस्तच स्यात्परिभाषणम् ॥ २९५ ॥
मण्डूकपर्णी मञ्जिष्टा पत्तोर्णे नाधिरोहिणी ।
निःश्रेण्यभिनिवेशे तु क्लीवमूर्ध्वगतौ तथा ॥ २९६ ॥
छदिः प्रवृत्तिघातश्चाप्यन्तर्धिरपवारणम् ।
स्यादुदाहरणं क्लीवमभिधाने निदर्शने ॥ २९७ ॥
सत्सत्येभ्यर्हिते साधौ वियमानप्रशस्तयोः ।
त्रिषु विद्यां दक्षपुत्र्यां मृतौ मरणचेतने ॥ २९८ ॥
धत्तूरे ना त्रिषु प्राज्ञे धूर्तो वञ्चकदीव्यतोः ।
खातं वाप्यां रोपिते स्याद्वाच्यलिङ्गं विदारिते ॥ २९९ ॥
सेतुर्ना वृक्षभित्सीमा तरणोपाय एव च ।
लता प्रियङ्गुर्वीरुध ज्योतिष्मत्यपि शारिवा ॥ २६० ॥
हारादिसरिकायां च प्रततावतिमुक्तके ।
प्रसक्तावादितौ प्राप्तावाप्तौ संप्राप्तबान्धवौ २६१ ॥
अविसंवादकः पक्षी पतन्गच्चंछुठन्नधः ।
यन्ता हस्तिपके सूते भर्तारौ पतिधारकौ ॥ २६२ ॥
यानपात्रे शिशौ पोतः प्रेतः सत्त्वान्तरे मृते ।
निर्वाणे मोचने मुक्तिर्युक्तौ श्लिष्टसमञ्जसौ ॥ २६३

वह्नित्रये युगे त्रेता त्रिधा कालेऽन्विते त्रिषु ।
ग्रहभेदे ध्वजे केतुः पार्थिवे तनये सुतः ॥ २६४ ॥
क्षत्ता स्यात्सारथौ द्वाःस्थे क्षत्रियायां च शूद्रजे ।
श्लेष्मादिरसरक्तादि महाभूतानि तद्गुणाः ॥ २६५ ॥
इन्द्रियाण्यश्मविकृतिः शब्दयोनिश्च धातवः ।
कालसामर्थ्ययोः शक्तिर्मूर्तिः काठिन्यकाययोः ॥ २६६ ॥
आर्तिः पीडाधनुष्कोट्योः सातिर्दानावसानयोः ।
उदयेऽधिगमे प्राप्तिरीतिर्डिम्बप्रवासयोः ॥ २६७ ॥
रवेरर्चिश्च शस्त्रं च वह्निज्वाला च हेतयः ।
स्पष्टकम्पितयोर्धूतं भूतिर्भस्मसमृद्धयोः ॥ २६८ ॥
श्रुतिः श्रवसि वेदे च स्वरांशे श्रवणे स्त्रियाम् ।
श्रुतं शास्त्रावधृतयोर्युगपर्याप्तयोः कृतम् ॥ २६९ ॥
निः सारारोग्ययोर्वार्त्तं नीरुग्वृत्तिमतोस्त्रिषु ।
वार्त्ताकवर्तनोदन्तपाशुपाल्यादिषु स्त्रियाम् ॥ २७० ॥
वृत्तमध्ययने पद्ये चरित्रे वर्तने मृते ।
अल्पाशये त्रिलिङ्गं स्यादतीते निस्तले दृढे ॥ २७१ ॥
प्रियङ्गुयोषितोः कान्ता त्रिषु प्रियमनोज्ञयोः ।
जातिश्छन्दसि सामान्ये मालतीगोत्रजन्मसु ॥ २७२ ॥
काव्यालङ्कारभेदे च स्वभावे च स्त्रियामयम् ।
सेनाविशेषे पत्तिः स्त्री गतौ च पदगे पुमान् ॥ २७३ ॥
वैदर्भ्यादावारकूटे प्रचारस्यन्दयोस्तथा ।
मर्यादायां च रीतिः स्त्री कृष्णे श्वेते सिते त्रिषु ॥ २७४ ॥
श्वेता स्त्री सूर्यभार्यायां राजभेदे पुमानयम् ।
शर्कराभिरसिता शुक्ले मद्यावासितयोस्त्रिषु ॥ २७५ ॥
छन्दोविशेषे पङ्क्तिः स्त्री दशसंख्यावलिस्तथा ।
क्षये निवासे मेदिन्यां क्षितिः कान्तिप्रभे द्युती ॥ २७६ ॥
त्रिषु मात्रे विस्तृते च ततं वाद्ये नपुंसकम् ।
ब्राह्मण्यां क्षत्रियात्सूतस्त्रिषु क्लीबं तु पारते ॥ २७७ ॥

रथकारे सारथौ ना बन्दिन्याञ्याम्बुनोर्घृतम् ।
मानभेदे प्रशंसायां हस्तः करभेदयोः ॥ २७८ ॥
असारादवगजे शान्ते वीतमङ्कुशकर्मणि ।
सांख्यसाधर्म्यहेतौ च विगतच्छन्दयोस्त्रिषु ॥ २७९ ॥
लुप्तवर्णपदं ग्रस्तं त्रिषु ग्रासीकृते तथा ।
तिक्ता स्यात्कटुरोहिण्यां शुभगन्धे रसे त्रिषु ॥ २८० ॥
नतं नितम्बे तगरे कुटिलेध.कृते त्रिषु ।
जन्तौ क्ष्मादौ पिशाचादौ भूत न्याय्योपमानयोः ॥ २८१ ॥
प्राप्ते त्रिषु युतं युक्ते वियुक्ते च तथा त्रिषु ।
गुप्तिः कारा च रक्षा च दीर्णे च विवरं भुवः ॥ २८२ ॥
मूर्खले कठिने मूर्तो वस्तिर्वस्त्राञ्चले द्वयोः ।
अपानमार्गे तत्कर्मण्यदवप्रस्रवणे तथा ॥ २८३ ॥
लूता तु स्यादूर्णनाभे व्याधिभेदे पिपीलके ।
रतिः स्मरकलत्रे स्याद्रताभिख्यङ्गयोरपि ॥ २८४ ॥
चित्तावस्थानशृङ्गारभावकामफलेष्वपि ।
वित्तं स्याद्द्रविणे हेम्नि त्रिषु ख्याते विचारिते ॥ २८५ ॥
धूपे दीपशिखायां च वर्तिर्गात्रानुलेपने ।
आलेख्यभाण्डे दीपस्य दशायां चक्षुरञ्जने ॥ २८६ ॥
प्राप्तिसंबन्धयोरात्रिर्गमने पद्धतौ सृतिः ।
वर्तने विवृतौ वृत्तिः कैशिक्यादौ मनस्कृतौ ॥ २८७ ॥
काव्याङ्गे कामभार्यायां प्रीतिः प्रेमप्रमोदयोः ।
पङ्क्तिः पाके व्यवहृतौ वीतिर्यानि तुरंगमे ॥ २८८ ॥
विच्छित्तौ सेवने भक्तिर्भित्तिः कुड्यप्रदेशयोः ।
चितिश्चितिसङ्गचित्याञ्च द्रुतं शीघ्रविलीनयोः ॥ २८९ ॥
दन्ती रदाद्रिकटकौ मृत्युयाचितयोर्मृतम् ।
जातं जन्म प्रकारश्च त्रिषु संपन्नपुत्रयोः ॥ २९० ॥
व्यक्तः स्फुटे बुधे व्यक्तः शितौ शातासितौ त्रिषु ।
यतिर्विरामव्रतिनोस्ततिः स्यात्स्तुतिरक्षयोः ॥ २९१ ॥

स्थिरं ऊर्ध्वे वर्तमाने प्रतिष्ठावति च त्रिषु ।
कुङ्कुमे क्षतजे रक्तं सरागारुणयोस्त्रिषु ॥ २९२ ॥
मत्तः करी मदकलो मदेनाप्यव्यक्तवाक्त्रिषु ।
अवस्थायां गतिर्यात्राधीनतोपायवर्त्मसु ॥ २९३ ॥
शुक्रं स्यात्पुरुषेऽग्नौ च भीष्मादौ स्त्रीरजस्यृतुः ।
विनाशान्तिकयोरन्तः स्वरूपेऽशावसानयोः ॥ २९४ ॥
माता गौर्जननी देव्यो रेवत्याद्या बहुस्त्रियाम् ।
मर्यादायां स्थितिः स्थाने भास्वत्सीमविवस्वतोः ॥ २९५ ॥
भूभृद्भूमिधरे भूपे स्यादर्हज्जिनपूज्ययोः ।
सूर्याश्वेषु हरिर्पुंसि नीते त्रिषु दिशि स्त्रियाम् ॥ २९६ ॥
महद्राज्ये सांख्यबुद्धौ न स्त्री बृहति तु त्रिषु ।
छन्दोभिज्जगती भूश्च जगज्जङ्गमलोकयोः ॥ २९७ ॥
समित्सभासंगरयोः पित्सन्पातेषु पक्षिणोः ।
क्लीबे बिन्दौ पृषत्ता तु हरिणे पृषतो नयोः ॥ २९८ ॥
हल्या भूर्जानकी सीते एतौ शारासितौ त्रिषु ।
धाता ब्रह्मा च धर्ता च क्षितेस्तः पश्चिमाचले ॥ २९९ ॥
गुणे शीतं त्रिषु तद्वत्ता श्लेष्मातकवेतसौ ।
यातरो भ्रातृजायाः स्युर्गतिशीले भवेत्त्रिषु ॥ ३०० ॥
मुक्तास्फोटे हयावर्ते शुक्तिर्मानिनखौषधी ।
पूतः पवित्रे निःशुके धारिते शुद्धिते धृतम् ॥ ३०१ ॥
शान्तिः शमे निर्वृतौ च तथा कुशलकर्मणि ।
संक्रान्ताक्रान्तयोः क्रान्तो मरुतौ पवनामरौ ॥ ३०२ ॥
देवसूर्यौ विवस्वन्तौ सरस्वन्तौ नदार्णवौ ।
पक्षितार्क्ष्यौ गरुत्मन्तौ शकुन्तौ भासपक्षिणौ ॥ ३०३ ॥
स्थपतिः कञ्चुकी तक्षा बृहस्पतिसवेष्टवान् ।
जातहर्षे प्रतिहते रोमाञ्चविषये तथा ॥ ३०४ ॥
विस्मिते हृषितः स्यात्त्रिष्वमृतं मोक्षवारिणोः ।
अयाचिते यज्ञशेषे देवान्नसुधयोरपि ॥ ३०५ ॥

दुरालभामलक्योः स्त्री गुडूचीपथ्ययोस्तथा ।
परस्यां वाच्यकर्दिमसमाधानमिदोस्तथा ॥ २०६ ॥
दूर्वादुरालभाभूमिष्वनन्ता क्लीबमम्बरे ।
पुमानागाधिपे विष्णावनन्तोऽनवधौ त्रिषु ॥ २०७ ॥
प्रिय सत्य च वचनं कल्याणमपि सूनृतम् ।
कृतान्तो यमसिद्धान्तदैवाकुशलकर्मसु ॥ २०८ ॥
वृत्तान्तः स्यात्प्रकरणे कार्त्स्न्ये वार्ताप्रकारयोः ।
नितान्तावाधयावातौ श्रवाभेद्य च वर्म यत् ॥ २०९ ॥
जातोन्नद्धप्रवृद्धाः स्युरुच्छ्रिता उत्थितास्त्वमी ।
वृद्धिमत्योन्नतोत्पन्ना आदृतौ सादरार्चितौ ॥ २१० ॥
विविक्तौ पूतविजनौ मूर्छितौ मूढसोच्छ्रयौ ।
प्रख्यातज्ञातहृष्टेषु प्रतीतं त्रिषु संस्कृतम् ॥ २११ ॥
कृत्रिमे लक्षणोपेते पिण्डित गुणिते घने ।
वनिता जनितात्यर्थानुरागा व्यङ्गनापि च ॥ २१२ ॥
पलितं जरसा शौक्ल्यं केशादेः कर्दमं तथा ।
समञ्जसे स्यादुचितमभ्यस्ते च विलिङ्गकम् ॥ २१३ ॥
कुङ्कुमे शोणिते क्लीबमरुणे त्रिषु लोहितम् ।
शक्ते निवारिते पूर्णे पर्याप्तं त्रिष्वपीप्सिते ॥ २१४ ॥
आनर्तः समरे नृत्तस्थाननीवृद्विशेषयोः ।
निध्योत्नावाहत क्लीबे ताडिते गुणिते त्रिषु ॥ २१५ ॥
आनितः स्याच्चिरु ध्याने पलानामयुतद्वये ।
दुर्जातं व्यसनेऽसम्यग्जातवस्तुनि तु त्रिषु ॥ २१६ ॥
विष्वग्व्यक्तमस्फुटे स्यात्पुमांस्तु परमात्मनि ।
त्रिषु प्रणीतो विहिते संस्कृतेऽग्नौ प्रवेशिते ॥ २१७ ॥
विप्रलब्धे विनकृते निकृतक्षिप्तयोर्वृतम् ।
मुक्तोज्झिते तोलिते च सुकृतं शुभपुण्ययोः ॥ २१८ ॥
आयस्त तेजितेऽक्षिप्ते कोपिते तेजिते त्रिषु ।
निरस्त त्रिष्वभिक्षिप्ते त्यक्ते च त्वरितोदिते ॥ २१९ ॥

विश्वास्ये त्रिषु विश्वस्तो विधवायां पुनः स्त्रियाम् ।
लिङ्गं स्वभावे प्रकृतिर्धात्र्यमात्यादियोनिषु ॥ ३२० ॥
सभासंगतियुद्धेषु समितिर्निर्वृतिः पुनः ।
स्वस्थतायामस्तमये निकृतिः शठशाठ्ययोः ॥ ३२१ ॥
दुर्गतिर्नरके दौःस्थ्ये पद्धतिः पङ्क्तिवर्त्मनोः ।
काये रूपे चाकृतिः स्यात्प्रसूतिर्जन्मपुत्रयोः ॥ ३२२ ॥
वसतिः स्थितियामिन्योः प्रवृत्तिर्वृत्तिवार्त्तयोः ।
ऋक्षे लाङ्गलिदारेषु रेवत्याख्यापि मातृषु ॥ ३२३ ॥
स्तिमितं तरलक्लिन्ने निशान्तं गेहशान्तयोः ।
अनृते कुकृतासत्ये वाशिता करिणीस्त्रियोः ॥ ३२४ ॥
उदितमुद्गतप्रोक्तावर्दितं पीडितेऽर्थिते ।
द्विजातिर्विहगे विप्रे जीवातुर्जायुजीवयोः ॥ ३२५ ॥
निमित्तं लक्षणे हेतौ जीमूतौ मेघपर्वतौ ।
देवताडद्रुरुत्तप्तं शुष्कमांसं वितापितम् ॥ ३२६ ॥
सिकता वालुकायां च देशे च सिकतान्विते ।
विस्तारवल्ल्योर्व्रततिः कलितं विदितात्तयोः ॥ ३२७ ॥
संख्याते तुलिते क्षिप्ते शब्दिते च भवेत्त्रिषु ।
बृहती क्षुद्रवार्ताकी छन्दोभेदे महत्यपि ॥ ३२८ ॥
गर्जितं स्तनितेऽभ्राणां पुंसि स्यान्मत्तकुञ्जरे ।
प्रार्थितं प्रार्थनालभ्येऽभियुक्ते सान्त्विते त्रिषु ॥ ३२९ ॥
विततं प्रसृते व्याप्ते विस्तृते च भवेत्त्रिषु ।
परम्परायां पुत्रे च विस्तारेऽपि च संततिः ॥ ३३० ॥
सम्मतिः स्यादनुज्ञानमभिलाषोऽपि च स्त्रियाम् ।
रूप्ये हारे च रजतं शुक्ले स्याद्वाच्यलिङ्गकम् ॥ ३३१ ॥
पारावते कपोतः स्याद्विहगान्तरवर्णयोः ।
संवित्तिः प्रतिपत्तिः स्याद्व्यवस्था चाविवादिता ॥ ३३२ ॥
ऋज्विन्द्राख्ये रोहितं ना मत्स्यभिदरुणे त्रिषु ।
प्रतिपत्पक्षतिः पक्षमूले च द्वीपवासरे ॥ ३३३ ॥

अभ्यी नदी स्त्री दृष्टान्त उदाहरणशास्त्रयोः ।
स्यादायतिर्दीर्घतायां प्रतापागामिकालयोः ॥ ३३४ ॥
विधुतः कम्पिते त्यक्ते नियती दैवसंयमौ ।
बीभत्से विकृतोऽस्वस्थे चाप्लुतः स्नातमात्रके ॥ ३३५ ॥
स्नातके चाप्ययोद्घात आरम्भे खनिते तथा ।
पाणिर्निकुम्भः प्रसृतः स्त्री जह्नु विस्तृते त्रिषु ॥ ३३६ ॥
दान्ते ककुद्मान्स्त्री कटयां परेतो दूरगे मृते ।
दैवतं देवता देवाः सरस्वन्तौ नदार्णवौ ॥ ३३७ ॥
मारजिच्छंकरे बुद्धे शान्तेय भगवाञ्जिने ।
पूज्ये द्वयोरयोन्मत्तो धत्तूरे मादिनि त्रिषु ॥ ३३८ ॥
निर्ऋती यमदिक्पालौ ध्यरुद्मीराक्षसाम्बयोः ।
आवर्तो रोमभेदेम्भोभ्रमे पतनरूपयोः ॥ ३३९ ॥
एकयोक्तया पुष्पवन्तौ दिवाकरनिशाकरौ ।
रजस्वला पुष्पवती माल्यधारिणि तु त्रिषु ॥ ३४० ॥
विवृतः कोशनिष्कृष्टे व्याकृतेपि प्रकाशिते ।
विकासिते वर्णपाठधर्मे च सुषिरे तथा ॥ ३४१ ॥
एषां भावे तु विवृतिः स्थगितासत्यमूतयोः ।
वर्णपाठगुणे गुप्ते संवृतो विवृतेतरे ॥ ३४२ ॥
एषां भावे संवृतिः स्यादेकान्तो निश्चयो रहः ।
गुणैकदेशयोरव्यभिचारिणि च पुंस्ययम् ॥ ३४३ ॥
प्रत्यन्तौ म्लेच्छदेशान्तौ देश्यौषधिविशेषयोः ।
जयन्तीन्द्रात्मजे पुंसि स्त्र्यास्फोता गिरिकर्णिका ॥ ३४४ ॥
गिरिपर्णी शारिवा च भवेदर्कतरौ पुमान् ।
साक्षात्कृतोत्पादितयोराद्वस्ते भावितं त्रिषु ॥ ३४५ ॥
भक्तवासितयोश्चाप्याहतमानीतभुक्तयोः ।
परावृत्ते च लुठितं भ्रष्टे त्रिषु पराच्युते ॥ ३४६ ॥
तिरोहिते स्रुते मुक्ते पतिते गलितं त्रिषु ।
छन्दोविशेषे गलिता निर्मुक्तो मुक्तकञ्चुके ॥ ३४७ ॥

स्यन्के विर्मान्थिके वाच्यलिङ्गो वसुमती भुवि ।
त्रिषु स्फीते चित्रकरे चित्रकृद्वसुले तथा ॥ ३४८ ॥
पर्याप्तिः पूर्णताशक्त्योर्गुडूचीशाकभेदयोः ।
जीवन्ती स्याद्वृक्षरुहा विनीतः शिक्षिते हये ॥ ३४९ ॥
समभ्ये निरस्ते च त्रिष्वयो यशसन्नके ।
कण्ठालम्बे प्रावृते च निवीतं वाच्यलिङ्गकम् ॥ ३५० ॥
स्वकर्महीने पतितो गते भ्रष्टेपि च त्रिषु ।
यवे स्यादक्षतः पुंसि क्षत्यभावे त्रिलिङ्गकः ॥ ३५१ ॥
कलधौतं रूप्यहेम्नोर्विष्णौ लक्ष्मीपतिर्नृपे ।
अपेक्षिताभ्यर्चितयोर्भवेच्चिषु पुरस्कृतः ॥ ३५२ ॥
दुष्टे त्रिष्वघनीतं स्यात्विर्वादे गार्हतेपि च ।
अभिनीतं संस्कृते च प्राप्तिनेमर्षवत्यपि ॥ ३५३ ॥
प्रतिस्खलितविद्विष्टौ त्रिषु प्रतिहतावपि ।
सुकुमारेभिजातं स्यात्कुलीनबुधयोस्त्रिषु ॥ ३५४ ॥
नन्द्यावर्त ऋग्वेदमसकारे तगरद्रुमे ।
स्त्रियामपचितिर्हानौ निष्कृतावर्चने व्यये ॥ ३५५ ॥
अत्याहितं महाभीतिर्जीवे च निरपेक्षता ।
समाहितं समाधिस्थे तथा दत्तोत्तरे त्रिषु ॥ ३५६ ॥
उपाहितोनलोत्पाते भवेदारोपिते त्रिषु ।
उपस्थितः प्रतीहारे द्वारभेदे समाश्रिते ॥ ३५७ ॥
वाच्यलिङ्गो निन्दिते स्यादवध्वस्तोवचूर्णिते ।
अवसानं गते ज्ञाते निश्चितेवसितस्त्रिषु ॥ ३५८ ॥
विजृम्भितं विकासिते चेष्टायां प्रसृते त्रिषु ।
विशाते वेष्टिते प्राप्ते भवेत्परिगतस्त्रिषु ॥ ३५९ ॥
मध्यमाप्तं विस्मृतं च भवेदन्तर्गतं त्रिषु ।
अवदातः सिते पीते विशुद्धे वाच्यलिङ्गकः ॥ ३६० ॥
निराकृते प्रेषिते च प्रतिक्षिप्तं त्रिलिङ्गकम् ।
ऊर्ध्वाहिते भर्त्सिते त्रिष्वधिक्षिप्तो विनिन्दिते ॥ ३६१ ॥

नागानां नगरीनद्यौ भोगवत्यौ शतक्रतोः ।
चाप ऋज्वायते न स्त्री गजे स्वैरावतः पुमान् ॥ ३६२ ॥
अस्त्राध्याये पुमान्स्त्री तु प्रत्यादेशे निराकृतिः ।
प्रतिमायां प्रतीकारे भवेत्प्रतिकृतिः स्त्रियाम् ॥ ३६३ ॥
अभिशापप्रार्थनयोरभिशस्तिः स्तुतावपि ।
जनंगमो दिवाकीर्तिर्नापितश्च भवेद्द्वयोः ॥ ३६४ ॥
प्रागल्भ्यगौरवारम्भाभिबोधाः प्रतिपत्तयः ।
अग्न्युत्पातौ धूमकेतू वप्रा गौरी च काञ्चनी ॥ ३६५ ॥
गङ्गा हरीतकी हैमवत्यस्त्वज्जादिषु त्रिषु ।
वैजयन्ती पताका स्यात्तर्कारी च यमो मनुः ॥ ३६६ ॥
सौरः कर्णो रविसुतः सुग्रीवश्च निपातितः ।
मारितः साधितश्च स्याद्देवखातं ह्रदो गुहा ॥ ३६७ ॥
प्रजावती भ्रातृजाया प्रजायुक्ते भवेत्त्रिषु ।
स्पृक्का भूमिश्च कार्पासी समुद्रान्ता दुरालभा ॥ ३६८ ॥
राहुग्रस्तार्कशशिनोर्व्यसनार्तोत्तरागयोः ।
उपरक्तोवगमितेप्यस्तनिद्रे प्रबोधितः ॥ ३६९ ॥
समाघातो वधे युद्धे प्रहारेप विहंगमे ।
पतेच्छ्रो स्यात्पिपतिषंस्त्रिषु न्यस्ते समाहिते ॥ ३७० ॥
त्रिषु प्रणिहितं न्यासे समाधौ च नपुंसकम् ।
सक्तास्त्रिनावभियुक्तौ भूपाले क्षत्रिये तथा ॥ ३७१ ॥
मूर्धाभिषिक्तोप्याम्भोधौ वरुणे यादसांपतिः ।
समन्तादुच्यमाने स्यान्नियमे परिभाषितम् ॥ ३७२ ॥
आदिराजे पृथुर्दीर्घे त्रिषु कृष्णे च जीरके ।
द्वयोः स्याद्विजुपर्ण्यां च पृथ्वी धरणिवृत्तयोः ॥ ३७३ ॥
पर्वसधानपिटकयन्त्रगा मन्यसो नरि ।
अर्थोभिधेयविषयरैप्रयोजनवस्तुषु ॥ ३७४ ॥
सोपानपात्रयोस्तीर्थमर्हद्भिः सेविते गुरौ ।
उपुतौ सान्निध्युपाये च प्रस्थौ सानुमानयोः ॥ ३७५ ॥

वृत्तवाग्भेदयोर्गाथा ग्रन्थो द्रविणशास्त्रयोः ।
आस्थान्याशादराद्यासयत्नेष्वास्थाय ना स्पशे ।। ३७६ ।।
संस्था व्यवस्थामरणयागोपस्करणेषु च ।
वीथी रूपकभेदः स्यात्पङ्क्तिवेदमाङ्गवर्त्मसु ।। ३७७ ।।
सिक्थः पुलाके मदने क्लीबेऽथो वर्गकम्बले ।
द्वयोर्दर्भेषु च कुथः सक्तूनां द्रवतावपि ।। ३७८ ।।
मन्थानेक्षिगदे मन्थः सिद्धार्थौ बुधसर्षपौ ।
समर्थस्त्रिषु शक्तिस्थे संबद्धार्थे हिते तथा ।। ३७९ ।।
क्षवथुस्तु क्षुते कासे उपस्थस्त्वङ्कगुह्ययोः ।
निर्ग्रन्थो निष्परीवारे त्रिषु स्यात्क्षपणे पुमान् ।। ३८० ।।
पाशयन्त्रकमुन्माथं न स्त्री ना वधघातयोः ।
वयःस्थामलकी क्षीरकाकोली यूनि तु त्रिषु ।। ३८१ ।।
पथ्या वयस्था काकोल्यध्यया पथा हरीतकी ।
कपित्थे मन्मथः कामे मधूकाभमिभेदयोः ।। ३८२ ।।
वानप्रस्थः क्षीणरागे दशमीस्थो वयोतिगे ।
राजरक्षिण्यनीकस्थो गजशिक्षाविचक्षणे ।। ३८३ ।।
इन्मनोवक्षसोः क्लीबे स्त्री भिक्षारणभेदयोः ।
बन्दी तु पणबन्धः स्याद्धारी चापि हठाहृता ।। ३८४ ।।
व्यवसाये परित्राणे स्थाने वस्त्वपदेशयोः ।
पादतन्मुद्रयोश्चिह्ने पदं न्यासेक्षशब्दयोः ।। ३८५ ।।
पादा रश्म्यङ्घ्रितुर्यांशाः कर्णांशाद्यन्तपर्वताः ।
वृक्षमूलं चाथ संवित्संकेते ज्ञानकालयोः ।। ३८६ ।।
संभाषणे क्रियाकारे प्रतिज्ञाचारनामसु ।
दृशाविष्पेषणशिला शिला चाथ विदारणे ।। ३८७ ।।
उपजापे विश्लेषे च भेदः स्यात्तु गदो हरेः ।
भ्राता व्याधिश्चायुधे तु स्त्री सपत्न्यौस्तयोष्णूयः ।। ३८८ ।।
मूलसूरणयोः कन्दः पर्णीटगरुतन्भदाः ।
ह्रदस्तोयाशयः स्रोतो बिन्दुर्वेदितृविप्रुषोः ।। ३८९ ।।

दन्तक्षतैर्यप्रकृतौ शून्ये भ्रूमध्यतेजसि ।
त्रिष्विष्टमधुरौ स्वादू मृदू चातीक्ष्णकोमलौ ॥ ३९० ॥
अभिप्रायवशौ छन्दावन्दौ जीमूतवत्सरौ ।
घर्मस्वेदनयोः स्वेदः सात्त्विके भावभित्यपि ॥ ३९१ ॥
छेदो विरामे खण्डे च शादो जम्बालशष्पयोः ।
विमर्दचूर्णयोः क्षोदो नादः स्यात्साणशब्दयोः ॥ ३९२ ॥
स्त्री शरद्वत्सरर्त्वोः स्यात्कश्यान्मांससाशिरक्षसोः ।
सूदः सूपे सूपकारे वेदो चोपरभूमिके ॥ ३९३ ॥
श्रमे भवेत्सुमान्कुन्दः पुष्पभेदे नपुंसकम् ।
मन्दोपटौ शनैश्चर्ये मूढे च त्रिषु पुंसि तु ॥ ३९४ ॥
सौरेमजात्योः स्याल्लैव्ये गर्वे हर्षमदानयोः ।
मदो मद्ये राजलिङ्गे पृष्ठाङ्गभेदयोः ककुत् ॥ ३९५ ॥
दायादौ बान्धवसुतावामोदो हर्षगन्धयोः ।
निषादो लुब्धके गीतस्वरे सकरजन्मनि ॥ ३९६ ॥
प्रधाने राजलिङ्गे च पृष्ठाङ्गे ककुदोस्त्रियाम् ।
मर्यादा धारणासीम्नोर्विषदो व्यक्तशुक्लयोः ॥ ३९७ ॥
गोष्ठाध्यक्षे च विष्णौ च गोविन्दः कपिनागयोः ।
कुमुदो जलजे क्लीबं कुमुदं वृद्धिजीवने ॥ ३९८ ॥
कुसेवके त्रिषु शाने तिमौ च प्रविपस्त्रियाम् ।
स्यात्प्रसादोनुपहेपि नैर्मल्यप्रीतिदानयोः ॥ ३९९ ॥
सारावे रुदिते मातर्याक्रन्दो दारुणे रणे ।
पश्चाद्राजविशेषे च गोष्पदे मानसेविते ॥ ४०० ॥
त्रिष्वधृष्टे नवे शुद्धे शारदोपि शरद्भवे ।
अस्त्री संवत्सरे सप्तपर्णे ना शारदी पुनः ॥ ४०१ ॥
लाङ्गली शारदा देवी कुविन्दौ श्रमिवायकौ ।
प्रमदा तरुणी ना तु हर्षेधिकमदे त्रिषु ॥ ४०२ ॥
धर्मे रहस्युपनिषद्वेदान्ते च शतहदा ।
विद्युद्भेदे विद्युति च वह्नीन्द्रकोल्लमोनुदाः ॥ ४०३ ॥

मर्यादासहितेभ्यर्णे समर्यादं त्रिलिङ्गकम् ।
अववादो तु निन्दाशे देशे जनपदो जने ॥ ४०४ ॥
गङ्गा विष्णुपदी क्लीबे हर्यङ्घ्याकाशविटपे ।
अभिमर्दो युद्धपीडे धृष्टो ऽथ विशारदः ॥ ४०५ ॥
त्रिषु कोकनदं रक्तकुमुदे रक्तवारिजे ।
निर्वादे वादनोपाये परिवादोऽथ हेमनि ॥ ४०६ ॥
अष्टापदं शारिफले स्त्रियां तु पशुगर्भिणी ।
अपवादस्तु गर्हायां बाधके बाधनेपि च ॥ ४०७ ॥
ऋद्धिरोषधिभिल्लक्ष्मीः प्रभावोतिशयः स्त्रियाम् ।
कुष्ठाख्यायामोषधौ च व्याधिः पुंस्यामये तथा ॥ ४०८ ॥
वसन्तदैत्यभिद्वैत्रमधूका मधवो मधु ।
मद्यं पुष्परसः क्षौद्रं मधुरे वाच्यलिङ्गक. ॥ ४०९ ॥
बन्धको व्यसनं चेतःपीडाधिष्ठानमाधय. ।
विधुर्विष्णुः शशी बाधा द्वयोर्दु.खनिषेधयोः ॥ ४१० ॥
नददेशभिदोरब्धौ सिन्धुर्ना सरिति स्त्रियाम् ।
द्वयोर्विधौ प्रकारे च गजाद्ये वेतने विधा ॥ ४११ ॥
वधूर्जाया स्नुषा स्त्री च प्रियङ्गुस्पृक्कयोरपि ।
निधी निक्षेपगूढार्यौ स्थाने श्रद्धादरः स्पृहा ॥ ४१२ ॥
क्लीबे तमोम्भसोरन्धमदृष्टौ वाच्यलिङ्गकः ।
संधा प्रतिज्ञा मर्यादा मक्कोलामृतयोः सुधा ॥ ४१३ ॥
विधिर्विधायके वाक्ये दैवे स्रष्टृविधानयोः ।
हव्यकव्यविधौ श्राद्धं त्रिषु श्रद्धासमन्विते ॥ ४१४ ॥
सधिर्भगे सुरुङ्गायां संधानगुणभेदयोः ।
गोधा तले निहाकायां बुधा विद्वद्ग्रहामराः ॥ ४१५ ॥
राधा तु कृष्णजायायां शरव्ये कर्णमातरि ।
मूलाधिकेर्थे वृद्धि· स्याद्वर्धनौषधिभेदयोः ॥ ४१६ ॥
सिद्धिरोषधिनिष्पत्त्योर्बन्धः स्नेहाधिबन्धने ।
वृन्ते च रचनाया च वातादिनियतावधौ ॥ ४१७ ॥

अंसे महीपतौ स्कन्धस्तरुजङ्घासमूहयोः ।
लताविटपयोर्वीरुत्खण्डोर्ध्वेऽपि समेशके ॥ ४१८ ॥
दोषज्ञे सुगते बुद्धः शुद्धस्त्विष्वेकपूतयोः ।
पण्डिते स्थविरे वृद्धस्त्रिषु साधुस्तु शोभने ॥ ४१९ ॥
वार्धुषौ सज्जने सिद्धो देवे निष्पन्नपूज्ययोः ।
विपलिप्ते शरे दिग्धो लिप्तमात्रे त्रिलिङ्गकः ॥ ४२० ॥
मुग्धं मनोहरे मूढे त्रिषु योषिति तु स्त्रियाम् ।
विद्धं सूच्यादिभिर्भिन्ने सादृश्ये शे त्रिलिङ्गकः ॥ ४२१ ॥
घ्राणमाह्याल्पयोर्गन्धो द्रव्ये संबन्धमात्रके ।
लुब्धः स्पृहावान्मृगयुः क्षत्रियायां तु वैश्यजः ॥ ४२२ ॥
बन्दी च मागधः स्त्री स्यात्पिप्पली यूथिका तथा ।
ध्यामो वटश्च न्यग्रोधो न्यग्रोधी चोपचित्रिका ॥ ४२३ ॥
प्रबोधौ जागरोद्घाटावुत्सेधौ वपुरुन्नती ।
पर्याहाराध्वभारेषु विवधो वीवधोऽपि च ॥ ४२४ ॥
परिधिर्यज्ञियतरोः शाखायामुपसूर्यके ।
समाधिर्ध्याननीवाकनियमेषु समर्थने ॥ ४२५ ॥
प्रणिधी प्रार्थनचरौ परिच्छेदे विलेवधिः ।
अगाधमतलस्पर्शे त्रिषु गर्ते नपुंसकम् ॥ ४२६ ॥
व्याजे रथाङ्गेऽप्युपधिर्विबुधौ सुरपण्डितौ ।
वाद्यं मृदङ्गाद्यानद्धं बद्धमात्रे त्रिलिङ्गकम् ॥ ४२७ ॥
उपाधिर्धर्मचिन्ता च कुटुम्बव्यापृतेऽपि च ।
विशेषणोपार्जनयोः प्रबुद्धो ज्ञानिजाग्रतोः ॥ ४२८ ॥
सम्यक्सिद्धौ स्वभावे स्त्री संसिद्धिः संनिधिस्तु ना ।
प्रत्यासे संनिधाने च निरोधो नाशरोधयोः ॥ ४२९ ॥
निषधः कठिने देशे राजभेदे नगान्तरे ।
तोये कबन्धं ना रक्षोभिदे शिरसि न स्त्रियाम् ॥ ४३० ॥
भृशार्थदोषावाबाधौ सबाधौ योनिसकटौ ।
अतत्त्रिषु तु विस्रब्धो विश्वस्ते प्रोद्भटे तथा ॥ ४३१ ॥

आविद्धौ कुटिलोत्क्षिप्तौ प्रसिद्धौ ख्यातभूषितौ ।
विरुद्धौ वैरिविगुणौ दुर्विधौ खलदुर्गतौ ॥ ४३२ ॥
अविदूरस्सवष्टब्धो बद्धाप्यवलम्बितः ।
ब्रह्मबन्धुरधिक्षेपे निर्देशे ब्राह्मणस्य च ॥ ४३३ ॥
दोषोत्पादेनुबन्धः स्यात्प्रकृत्यादेर्विनश्वरे ।
मुख्यानुयायिनि शिशौ प्रकृतस्यानुवर्तने ॥ ४३४ ॥
कर्णिकारः परिव्याधो जलवेतस इत्यपि ।
तमालः श्यामखदिरः कालस्कन्धोपि तिन्दुकः ॥ ४३५ ॥
इक्षुगन्धा विदारी स्यात्कोकिलो गोक्षुरोपि च ।
महौषधं प्रतिविषा लशुनं नागरं विषम् ॥ ४३६ ॥
अजमोदोग्रगन्धा स्याद्वचा गन्धोत्कटे त्रिषु ।
पृश्निरल्पतनू रश्मिवर्णभेदे गवि स्त्रियाम् ॥ ४३७ ॥
व्याधिभिद्यक्षयोर्यक्ष्मा मुनिर्बुद्ध ऋषिस्तथा ।
शुष्मा वह्निर्बले क्लीबे शृङ्गी प्रतिविषा विषम् ॥ ४३८ ॥
वृषाख्यौषधिभिद्यान्तपर्वतौ शृङ्गवांस्त्रिषु ।
हनुर्नख्यौषधिः सृक् जटी प्लक्षतरुर्मती ॥ ४३९ ॥
घनो मेघे मूर्तिगुणे विस्तारे लोहमुद्गरे ।
मुस्ते च न द्वयोर्वाद्ये त्रिषु मूर्तिनिरन्तरे ॥ ४४० ॥
इनः सूर्ये प्रभौ राजा मृगाङ्के क्षत्रिये नृपे ।
स्वम्देहयोस्तनुः स्त्री स्यात्तद्गुणे त्रिषु पर्व तु ॥ ४४१ ॥
तिथिभेदे क्षणे मन्थौ वर्त्म नेत्रच्छदेध्वनि ।
वेदस्तत्त्वं तपो ब्रह्म पुमान्विप्रे प्रजापतौ ॥ ४४२ ॥
पक्ष्माक्षिलोम्नि किञ्जल्के तन्त्वाद्यंशेप्यणीयसि ।
आत्मा यत्नो धृतिर्बुद्धिः स्वभावो ब्रह्म वर्ष्म च ॥ ४४३ ॥
देहप्रमाणयोर्वर्ष्म स्यादाकारेपि सुन्दरे ।
पावाणौ शैलपाषाणौ पत्त्रिणौ शरपक्षिणौ ॥ ४४४ ॥
वृषोर्मिः कुक्कुटो बर्हो शिखिनोथ तु सादिनौ ।
द्वौ सारथिहयारोहौ वाजिनोश्वेषुपक्षिणः ॥ ४४५ ॥

स्थितौ क्षेत्रवधौ मार्गे सीमा लक्ष्माण्यचिह्नयोः ।
गृहं देहस्त्विट् प्रभावो धाम धन्व स्थलं धनुः ॥ ४४६ ॥
पुमान्मरावथ स्वप्नः स्वापे सुप्तस्य संविदि ।
सूनं पुष्पे वधस्थाने स्त्रियां जिह्वातलेऽपि च ॥ ४४७ ॥
पुष्पिते त्रिष्वहिहरी चक्रिणौ रथतैलिकौ ।
भूतौ सुवर्णे भर्मे स्याद्घर्मे स्यात्फलके त्वचि ॥ ४४८ ॥
स्वामिनौ गुरुभर्तारौ जनौ लोकप्रथग्जनौ ।
जनी वधूश्चन्द्रयुता रात्रिर्ज्योत्स्नी पटोलिका ॥ ४४९ ॥
अश्वकुत्सितयोर्र्वा प्रेमाप्री स्नेहनर्मणोः ।
मन्दस्वच्छन्दयोः स्वैरी श्येनी श्वेतविहंगमौ ॥ ४५० ॥
गभस्तिप्रभयोर्भानुर्वनं काननतीरयोः ।
समूहे पर्वते च स्यात्तानस्तात्पर्यगीतयोः ॥ ४५१ ॥
मणिप्रकृष्टयो रत्नं यानं गमनयुग्मयोः ।
गुणभेदे च नृपतेर्धेनुर्दोग्ध्र्यां तथा गवि ॥ ४५२ ॥
रूपे धने बले शुम्नं विन्नं लब्धे विचारिते ।
सेवके याचके चार्यो स्थानं स्थित्यवकाशयोः ॥ ४५३ ॥
सादृश्ये गीतविषये स्याच्च योग्यप्रसङ्गयोः ।
वैयापृत्यकरो भोगी त्रिषु राजभुजंगयोः ॥ ४५४ ॥
ज्योत्स्ना ज्योतिष्मती रात्रिस्तथा चन्द्रमसः प्रभा ।
मानं प्रमाणे प्रस्थादौ पुमांश्चित्तसमुन्नतौ ॥ ४५५ ॥
दिग्वासास्त्रिषु नग्नः स्यान्नग्ना वैतालिकादयः ।
संस्कृते दारिते भिन्नस्त्रिषु स्यादन्यवाचकः ॥ ४५६ ॥
शुष्के शुष्कफले धानं तथा सीवनकर्मणि ।
भगाकरौ द्वयोर्योनी कृती सुरिकृतार्थयोः ॥ ४५७ ॥
स्नानीये सवने स्नानं धनं गोसंघवित्तयोः ।
पताकालक्ष्मगोधिह्नं स्यादन्नं भुक्तभक्तयोः ॥ ४५८ ॥
छादिते रहसि च्छन्नं पानं पीतौ च रक्षणे ।
खण्डने रक्षणे दानं त्यागे गजमदे तथा ॥ ४५९ ॥

शुद्धिकुन्योधीनगर्यो हीनन्यूनौ त्रिलिङ्गकौ ।
जिह्वायां रसना क्लीबे ध्वनावास्वादने न ना ॥ ४६० ॥
कुहना दम्भचर्यायामीर्ष्यालौ तु मयेषिपु ।
तरङ्गौतौ शिखरिणी वली वेगी तरस्विनौ ॥ ४६१ ॥
विषाणिनौ करी शृङ्गी मीणने रक्षणेवनम् ।
स्वच्छे तलिनमल्पे च गम्भीरे गहनं वने ॥ ४६२ ॥
रोदनं त्वश्रुणि क्रन्दे प्रज्ञानं बुद्धिचिह्नयोः ।
भुवने विटपजले धावने गतिशोधने ॥ ४६३ ॥
वैवर्णिकेष्ठजे दन्ते द्विजन्मा तारकाय च ।
न ना तु परिहारे स्याद्वर्जनं त्यागहिंसयोः ॥ ४६४ ॥
कुले नाशे च निधनं सूचना स्त्रीनपुंसकम् ।
व्यधनेभिनये संज्ञापैशुन्यक्रिययोरपि ॥ ४६५ ॥
जीवनं राजतभ्यांशे जीविते तोयवर्तने ।
वहानमुद्गमे चुल्यां शयनं रतशय्ययोः ॥ ४६६ ॥
शासन लेखयाज्ञाखाज्ञा वर्तनी वृत्तिमार्गयोः ।
तोदनं व्यधने तोत्त्रे प्रसूनं फलपुष्पयोः ॥ ४६७ ॥
दले पतत्रे छदनं विलग्नो लग्नमध्ययोः ।
मेघादौ च तनुस्ये स्यात्सभोराराधने भवेत् ॥ ४६८ ॥
सेवनं सीवने पाशे बन्धनं खेदवृन्तयोः ।
अम्जाकरेब्जे नलिनी वाहिनी सिन्धुसेनयोः ॥ ४६९ ॥
मैथुने रतसंबन्धौ मिथुने युग्मदंपती ।
सेनान्यौ गुहसेनेशौ ह्रादिन्यौ वज्रविद्युतौ ॥ ४७० ॥
सल्लकी च नदी च स्याच्चित्रयं नादवत्यपि ।
द्वयोर्वेधेशनिः शम्पा रक्षोवृक्षौ पलाशिनौ ॥ ४७१ ॥
अरत्निः कूर्परे हस्ते सप्रकोष्ठततान्गुलौ ।
वाणिन्यौ नर्तकीदूत्यौ भोगिनी देवताभिदि ॥ ४७२ ॥
विहाय महिषीमन्या भोगिन्यो राजयोषितः ।
प्रधान धीमदामात्यप्रकृत्यात्मसु सत्तमे ॥ ४७३ ॥

अश्वादीनां च संनाहे जये च जयनं भवेत् ।
व्यञ्जनं लाञ्छनश्मश्रुनिष्ठानावयवेष्वपि ॥ ४७४ ॥
सत्कारके भवेत्क्लीबे वादित्रकरणे पुमान् ।
स्यात्कौलीनं लोकवादे युद्धे पश्वहिपक्षिणाम् ॥ ४७५ ॥
स्यादुद्यानं राजमार्गे घनभेदे प्रयोजने ।
क्रतौ करकुके चार्त्री वितानं त्रिषु तुच्छके ॥ ४७६ ॥
मन्दे शून्ये विस्तृतौ ना गृहान्ते तूद्यमे तथा ।
उत्थानं पौरुषे तन्त्रे संनिविष्टोद्गमेपि च ॥ ४७७ ॥
व्युत्थानं प्रतिरोधे च विरोधाचरणेपि च ।
अञ्जनं कज्जलं माता कपेः स्त्री दिग्गजे पुमान् ॥ ४७८ ॥
प्रभिन्नोनेकतां प्राप्ते गजे जातमदे तथा ।
नालिकेरे हलधरे लाङ्गली जननं कुले ॥ ४७९ ॥
जन्मन्यम्बा च जननी वृद्धौ छेदे च वर्धनम् ।
अर्जुनो वृक्षभित्पार्थौ तृणे क्लीबेर्जुनी गवि ॥ ४८० ॥
त्रिषु शुक्ले केतनं तु गृहे केतौ निमन्त्रणे ।
आपन्न आपदं प्राप्ते प्राप्ते च स्याच्छिलिङ्गकः ॥ ४८१ ॥
देहवायौ समानो ना सत्तुल्यैकेषु तु त्रिषु ।
व्योमयानं विमानोस्त्री सप्तभूमे च वेश्मनि ॥ ४८२ ॥
इन्द्रिये विषये क्लीबे त्रिषु स्याद्विषयान्विते ।
तपनोर्को नरकभित्प्राचीनं प्रान्ततो वृतिः ॥ ४८३ ॥
पाठायां स्त्री प्राग्भवे त्रिष्वन्तर्द्वारे रहस्यपि ।
प्रच्छन्नं छादिते गूढे त्रिष्वथ श्वसनो मरुत् ॥ ४८४ ॥
श्वासयुक्ते मरुवके पूतना तु हरीतकी ।
भूतभेदे द्वयोर्लता स्यन्दिनी निम्नगा तथा ॥ ४८५ ॥
द्राक्षायां गोस्तनी हारभेदे ना धमनी नडी ।
सिराग्न्युद्दीपनं भाण्डं नडे नाथ नभोगती ॥ ४८६ ॥
कर्णीरथे च डयनं मार्जनी पांसुशोधनी ।
उपस्पर्शोन्पुंसनयोः क्लीबे ना रोध्रपादपे ॥ ४८७ ॥

मार्जना वाद्यमिण्डयां स्यात्तत्परीक्षार्थमार्दने ।
कुण्डली भुजगे बद्धकुण्डले तु भवेत्त्रिषु ॥ ४८८ ॥
त्रिषु शान्तो वराकश्च तपस्वी स्त्री तु मल्लकी ।
संधिन्यकालदुग्धा गौर्वृषाक्रान्ता च हायनाः ॥ ४८९ ॥
वत्सरार्चिर्व्रीहिभेदाः क्रन्दने ध्वानरोदने ।
विपत्तावशुभे भ्रंशे पानस्त्रीमृगयादिषु ॥ ४९० ॥
दैवानिष्टफले सक्तौ व्यसनं क्रोधदूषणे ।
निवृत्तौ दापने सिद्धौ गत्यावनुगमे धने ॥ ४९१ ॥
उपायमृतसंस्कारवधभेदेषु साधनम् ।
अयनं पथि सूर्यस्याप्युदग्दक्षिणतो गतौ ॥ ४९२ ॥
पाकस्थाने कुलालस्य पवनं ना प्रभञ्जने ।
सोमनिर्मथने स्नाने सवनं यजने तथा ॥ ४९३ ॥
वामनो दिग्गजे विष्णौ निखर्वे मेघतिन्दुकः ।
अन्तके शमनः क्लीबे वधेय जघनं कटौ ॥ ४९४ ॥
पश्चादर्धे नितम्वाभे कौपीनं गर्ह्यगुह्ययोः ।
पुमानक्षे जिघांसायां क्रीडायामपि देवनम् ॥ ४९५ ॥
मधूच्छिष्टे स्मरे वृक्षे वसन्ते मदनः पुमान् ।
पिण्डीतके कपित्थे च धत्तूरे मदकारिणि ॥ ४९६ ॥
वेदनानुभवः पीडा यापने त्यागवर्तने ।
कल्पना कर्तने क्लृप्तावुद्देशे गजसज्जने ॥ ४९७ ॥
विकल्पे स्यादाकलने विधानेपि विभाजने ।
समीरणः स्पर्शनः स्यात्क्लीबे तु स्पर्शदानयोः ॥ ४९८ ॥
हिंसात्मके सूचने च गन्धनं स्यात्प्रकाशने ।
संतानः संततौ देववृक्षे चापत्यगोत्रयोः ॥ ४९९ ॥
स्तननं कुत्सिते ध्वाने देवशब्देय सज्जना ।
न नेभसज्जीकरणे त्रिषु साधौ नपुंसकम् ॥ ५०० ॥
पटगुल्मे चेतना धीः पुंसि प्राणिनि तेजनी ।
मूर्वा शाणोपलस्तेजोवती वेणौ शरे पुमान् ॥ ५०१ ॥

स्पृक्कायां पिशुना दुष्टे सूचके त्रिषु वेष्टनम् ।
उष्णीषे मुकुटे चाथ शकुनी पक्षिणि द्वयोः ॥ ५०२ ॥
शुभशंसिनिमित्ते तु क्लीबेथ वृजिनः कचे ।
चर्मकिल्बिषयोः क्लीबे भूतात्मा धातृदेहयोः ॥ ५०३ ॥
संस्थानमाकृतौ मृत्यौ संनिवेशे चतुष्पथे ।
समासौ च विभक्ते न त्रिष्विष्टे त्रिष्वथासनम् ॥ ५०४ ।
करिस्कन्धे च पीठे च मलिनं समलैनसोः ।
आराधनं साधने स्यात्तोषणोपासयोरपि ॥ ५०५ ॥
अधिष्ठानं चक्रपुरप्रभावाध्यासनेष्वपि ।
आतञ्चनं प्रतीवापे जवनाप्यायने तथा ॥ ५०६ ॥
आस्कन्दने रणाक्रान्ती शोषणमापणे तथा ।
सूर्यवह्नी चित्रभानू मूर्खनीचौ पृथग्जनौ ॥ ५०७ ॥
कुलेप्यभिजनो जन्मभूम्यां चाथ समापनम् ।
वधेन्ते चापदानं तु खण्डनेद्भुतकर्मणि ॥ ५०८ ॥
निर्वासनं मारणे स्यान्नगरादेर्बहिष्कृतौ ।
शक्रधातुकमत्तेभवर्षुकाब्दा घनाघनाः ॥ ५०९ ॥
अभिमानोर्थादिदर्पे ज्ञाने प्रणयहिंसयोः ।
स्यादावेशनमावेशे शालायामपि शिल्पिनाम् ॥ ५१० ॥
निसूदने निरसनं निष्कासे च विरोचनाः ।
चन्द्राग्न्यर्का विश्वकर्मा मार्तण्डसुरशिल्पिनोः ॥ ५११ ॥
निर्यातनं वैरशुद्धौ दाने न्यासार्पणेपि च ।
अभिपन्नोपराद्धाभिपस्तव्यापन्नतत्रुसाः ॥ ५१२ ॥
आच्छादनं संवननमपवारणमित्यपि ।
आयोधनं निघातः स्याद्युद्धं चाथ सनातनम् ॥ ५१३ ॥
नित्ये त्रिषु पुमान्विष्णौ स्तनयित्नुर्बलाहके ।
तद्गुनी च महासेनो गुहे सेनापतावपि ॥ ५१४ ॥
ब्रह्मा कामधात्मयोनी पिञ्जे विहननं वधे ।
संस्कारे प्रतियत्नः स्यादुपग्रहणलिप्सयोः ॥ ५१५ ॥

विपर्यस्तमपाचीन त्रिषु क्लीबे त्वपागपि ।
मेखलायां सारसनमुरस्त्रे च नपुंसकम् ॥ ५१६ ॥
उत्पत्तिः स्यादुत्पतनमूर्ध्वगमनमित्यपि ।
ग्रहणे कलनायां च बन्धे चाकलनं स्मृतौ ॥ ५१७ ॥
त्रिषात्प्रवचनं वेदे व्याख्याने प्रवचस्त्वपि ।
प्रतिमानं प्रतिच्छायागजदन्तान्तरालयोः ॥ ५१८ ॥
सामिधेनी स्रुक्समिधोरभ्यजन्मा द्विजोग्रजः ।
विनीते त्रिष्वनूचानः साङ्गे वेदे च पाठकः ॥ ५१९ ॥
काषायवस्त्रार्धवृद्धा स्यात्कात्यायन्युमापि च ।
दृष्टौ श्रुते निशमनं कार्यहेत्वोः प्रयोजनम् ॥ ५२० ॥
आवर्जनं दाननती तथा भ्रंशमनोहती ।
संमार्जनी शोधनी स्यात्क्लीबे क्षालनलेपने ॥ ५२१ ॥
संस्कृतौ क्षैरिकोत्कृष्टभोज्ये राजादनं भवेत् ।
पियालेथोपधानं स्याद्दृष्टान्तप्रतिबिम्बयोः ॥ ५२२ ॥
गण्डके चाथ कारम्भा विश्वक्सेना हरौ गणे ।
पुमानथ क्रतुध्वंसी प्रोक्तः शर्वश्च दानवः ॥ ५२३ ॥
प्रसाधनी कङ्कतिका क्लीबे त्वाराधनार्जने ।
मण्डनायां कृष्णवर्त्मा हव्यवाहनपापयोः ॥ ५२४ ॥
उपासनं शराभ्यासे नमस्यासेवयोर्न ना ।
आम्रातके शिरीषे च अक्षे च स्यात्कपीतनः ॥ ५२५ ॥
चट्टाहितुण्डिकौ व्यालग्राहिणौ मातुलप्रिया ।
मातुलानी तथा भङ्गा विषौषध्योः प्रदीपनः ॥ ५२६ ॥
बोधने प्रतिदाने च भवेत्तु प्रतिपादनम् ।
कुङ्कुमे देववृक्षे च पुंसि वा हरिचन्दनम् ॥ ५२७ ॥
अन्तावसायी चण्डाले नापिते च हिलिङ्गकः ।
वधेतिसर्जनं दाने शुद्धौ त्यागेपमार्जनम् ॥ ५२८ ॥
स्यादुपस्पर्शनं स्पर्शे स्नानाचमनयोरपि ।
विसर्जनीयाक्षरयोरभिनिष्टानमस्त्रियाम् ॥ ५२९ ॥

मेघवाहन इन्द्रः स्याद्वायुध शकुलादनी ।
कटुका लाङ्गली च स्याद्दरिद्रा वरवर्णिनी ॥ ६३० ॥
नायिका च तपस्वी स्यात्सर्पश्च पवनाशनः ।
प्रतिबिम्बे प्रतीकारे न पुंसि प्रतियातना ॥ ६३१ ॥
वेश्या नखौषधिर्हट्टविलासिन्यावपि स्मृते ।
ओड्रपुष्पे जपा मन्त्रावृत्तौ ना भयवेपथू ॥ ६३२ ॥
स्वरभिद्गुणः कम्पो भावभेदश्च सात्त्विकः ।
मन्यावृत्तौ पशौ शब्दे नाटकादिस्वभावयोः ॥ ६३३ ॥
सौन्दर्याकारयो रूपं रङ्गसीसकयोस्त्रपु ।
कल्पः शास्त्रे विधौ न्याय्ये संवर्ते ब्रह्मणो दिने ॥ ६३४ ॥
गर्तोदपानयोः कूपस्तथा स्याद्गुणवृक्षके ।
क्षेपणावज्ञयोः क्षेपो लेपो लेपनमृत्क्रिये ॥ ६३५ ॥
आक्रोशे शपथे शापः पुष्पमार्तवसूनयोः ।
द्वयोर्गोपी वल्लवी स्त्री शारिवा पातरीश्वरे ॥ ६३६ ॥
गोष्ठाध्यक्षे ग्रामवृन्दपतौ गोपो भवेत्त्रिषु ।
तल्पं शय्याट्टदारेषूपर्याधारेषु वेश्मनः ॥ ६३७ ॥
तापद्रव्यभिदौ धूपौ वपा विवरमेदसोः ।
वाष्पावूष्माश्रुणी सूपो व्यञ्जने सूपकारके ॥ ६३८ ॥
ग्रन्थिपर्णे तु शष्पं स्याद्व्रीही रूढे हरित्तृणे ।
शाखायां विस्तृतौ स्तम्बे विटपं पुंनपुंसकम् ॥ ६३९ ॥
आक्षेपौ भर्त्सनाकर्षावुडुपः प्लवचन्द्रयोः ।
आवाप आलवाले स्यात्प्रक्षेपे वलये तथा ॥ ६४० ॥
स्तम्बप्रधानयोर्नीतितन्त्रे स्यादथ कल्पने ।
वेशो चाकल्प आच्छादनाम्ने कशिपु ते पृथक् ॥ ६४१ ॥
कुतपो वाद्यविन्यासे दर्भकालप्रभेदयोः ।
छागरोममये वस्त्रे कूर्मी वीणा च कच्छपी ॥ ६४२ ॥
कलापः संहतौ बर्हे काञ्चीतूणीरयोरपि ।
प्रतापावातपख्याती सुरूपो बुधरूपिणोः ॥ ६४३ ॥

प्रामरूपाभिरूपौ पावनेर्षौ मदगर्हणे ।
परिच्छदे परीवापो वपने सलिलास्थितौ ॥ ५४४ ॥
वृषाकपी विष्णुशिवावग्निरिन्द्रो दिवाकरः ।
हेमपुष्पी तु दुःस्पर्शा बिम्बिका पीतयूथिका ॥ ५४५ ॥
श्रीवासः सिल्हकश्च स्याद्वृकधूपोथ वेतसे ।
जले च मेघपुष्पं स्यादुपक्षेप उपक्रमे ॥ ५४६ ॥
कालादेरतिवाहे च रेफः स्यात्पापवर्णयोः ।
कम्बुर्ना वलये शङ्खे शालिधूलौ च मण्डले ॥ ५४७ ॥
बिम्बोष्ठी प्रतिबिम्बे ना क्लीबे स्याद्बिम्बिकाफले ।
पूर्वोन्यलिङ्गः प्रागाह पुंबहुत्वेपि पूर्वजान् ॥ ५४८ ॥
आद्यर्थे तु भवेत्क्लीबे डिम्बौ तु प्लीहविप्लवौ ।
शम्बः स्यान्मुसलाग्रस्थे लोहे श्रेयोन्विते पवौ ॥ ५४९ ॥
कादम्बः सायकः पक्षी कदम्बः संहतौ द्रुमे ।
हिजिलः सर्पखलयोर्नितम्बोद्रितटे कटौ ॥ ५५० ॥
अन्तराभवसत्त्वेश्वे गन्धर्वो दिव्यगायने ॥
मृगभेदेश्च हेरम्बो महिषे विघ्ननायके ॥ ५५१ ॥
संविभज्ये जने गेहे कुटुम्बं स्यान्नपुंसकम् ।
नक्षत्रे भं प्रभायां स्त्री कुम्भी स्यात्कट्फले द्वयोः ॥ ५५२ ॥
जलादिभाण्डे ना हस्तिकटराशिभिदोस्तथा ।
सावष्टम्भे महे कुम्भा शंभुरर्हन्विधिः शिवः ॥ ५५३ ॥
विभुः स्वामी व्यापकश्च डिम्भौ तु शिशुबालिशौ ।
स्तम्भाः स्थूणागर्वभावाः स्वभूर्गोविन्दवेधसोः ॥ ५५४ ॥
कुक्षिभ्रूणाशया गर्भा बालकाभ्यन्तरेपि च ।
जृम्भा विकासे प्रसरे व्यादाने वदनस्य तु ॥ ५५५ ॥
त्रिषु गात्रविरामेजे शुभो भद्रे नपुंसकम् ।
क्षत्रिये विजिगीषौ च ना प्राण्यवयवे पुन. ॥ ५५६ ॥
नाभिः स्त्री चक्रमध्येपि निभो व्याजे समे त्रिषु ।
संसद्गोष्ठ्योर्गृहे द्यूते सभा जम्भो रयेशने ॥ ५५७ ॥

दैत्यभेदे मुखे शक्तस्वामिनोस्तु प्रभुस्त्रिषु।
रम्भाप्सरोभित्कदली दण्डे स्याद्वैणवे पुमान्॥ ६५८॥
वीणाप्रसेवे ककुभो गेयभेदेऽर्जुनद्रुमे।
गीतस्वरे बलीवर्दे श्रेष्ठे च ऋषभः पुमान्॥ ६५९॥
कनिष्ठामणिवन्धान्तरोद्यूयोः करभोय गौः।
सुरभिः स्त्री कामधेनुः सल्लकी चैलवालुकी॥ ६६०॥
सुरायां स्यात्सुगन्धौ तु मनोज्ञे त्रिषु ना मधौ।
ना भेर्यां दुन्दुभिः स्त्री स्यादक्षबिन्दुत्रिकद्वये॥ ६६१॥
स्यान्महारजने क्लीबे कुसुम्भं करके पुमान्।
पुनर्नवायां वर्षाभूः स्त्री वर्षाभ्वी द्वयोः प्लवे॥ ६६२॥
विस्तारे प्रतिबिम्बे च विष्कम्भो नाटकांशके।
वल्लभो दयितेऽध्यक्षे हये च प्रणये पुनः॥ ६६३॥
स्यादाश्वासे च विस्रम्भो वृषभो द्रव्यभिद्गवोः।
आलम्भौ स्पर्शनवधावारम्भौ तु क्रमोद्यमौ॥ ६६४॥
जनाभ्यन्तरयोः पुंसि विदर्भस्त्रिषु निष्कुशे।
विप्रलम्भो विसंवादो विरहो वञ्चना तथा॥ ६६५॥
कुत्साप्रश्नवितर्केषु किं मा लक्ष्मीप्रमाणयोः।
लक्ष्मीर्हरिप्रिया संपच्छोभा ब्राह्मी तु मातृभित्॥ ६६६॥
वागोषधिभिदौ ब्रह्मवादौ तु भवेत्त्रिषु।
रामा योषिद्दाशरथी जामदग्न्ये हलायुधे॥ ६६७॥
मृगभेदे च पुंसि स्यात्कृष्णे चारौ सिते त्रिषु।
भार्गीश्रीपद्मचारिण्यः पद्मा अम्भोजस्त्रियां पुमान्॥ ६६८॥
संख्यानिधिव्यूहनागभित्क्लीबे गजबिन्दुषु।
स्याद्धर्ममस्त्रियां पुण्ये क्लीबे तत्साधने पुमान्॥ ६६९॥
स्वभावदेवभिन्न्यायधर्माचारेषु सोमपे।
अहिंसोपमयोर्धाम जामिः स्वसृकुलस्त्रियोः॥ ६७०॥
काम्ये स्वैरे च कामः स्यादभिलाषे मनोभवे।
अभ्ययं स्वभ्युत्थाने सोम ओषधिभेदयोः॥ ६७१॥

यमोन्तकः कर्म च यदिरयं सहजयोरपि ।
क्षितिक्षान्त्योः क्षमा युक्ते क्षमं शक्ते हिते त्रिषु ॥ ६७२ ॥
त्रिषु श्यामौ हरित्कृष्णौ स्त्रियां स्यात्शारिवानिशोः ।
कान्ता प्रियङ्गुः कालिन्दी वटभेदे तु पुंस्ययम् ॥ ६७३ ॥
शमा सर्वेनुवर्तीचे त्रिषु सर्वसदृक्षयोः ।
गुल्मो दस्तम्बसेनाभिद्रक्षास्थानेषु गह्वरे ॥ ६७४ ॥
सर्गे त्विरम्मासि ग्रीष्मे घर्मो भावभिदातपे ।
त्रिषु शोकमं हरिन्मार्गे न स्त्रियां हरिते वने ॥ ६७५ ॥
सीमावधौ स्थितौ क्षेत्रे विषये केशभूषणे ।
वृक्षमात्रे पारिजाते कुसुमे चक्रुतोद्भवे ॥ ६७६ ॥
कुदालं क्षेममस्त्री ना स्त्रीयधे लम्पटरक्षणे ।
ग्रामः सवसये गेयभेदे वृन्दे सपूर्वकः ॥ ६७७ ॥
श्रमिर्मोहस्तद्भमाण्डं स्यात्तस्मिंस्तु तद्रहः ।
श्रमो मूर्छा तक्षमाण्डं वक्त्रमम्बुविनिर्गमः ॥ ६७८ ॥
रश्मिर्घृणिप्रग्रहयोः स्यात्तद्वाबुर्मेयोग्रमा ।
भीमो रुद्रे सभीष्मस्तु राजभेदे भयानके ॥ ६७९ ॥
अध्यात्मं सूक्ष्ममल्पे तु त्रिषु शीते हिमं त्रिषु ।
क्लीबे तुषारे भूमिः स्यात्स्थानं पात्र धरा दशा ॥ ६८० ॥
यामा योषित्त्रिषु यल्गौ स्यात्सव्यप्रतिकूलयोः ।
वाप्यदवा दार्यवस्त्वर्यबाहुयुग्मकृतेपि सा ॥ ६८१ ॥
कुटिले मन्दके जिह्मो वमौ दण्डेन्द्रियग्रहौ ।
श्रमः प्रयत्ने खेदे च क्रिमिः स्यात्कीटरोगयोः ॥ ६८२ ॥
परिपाटी क्रमः कल्पः पादक्षेपः परंपरा ।
आनन्तर्ये पदसंधि शमी शिम्बा द्रुमिस्त्रियाम् ॥ ६८३ ॥
कूर्मी भवेद्दयो प्राणी यमिनामासनेस्त्रियाम् ।
नेमि स्त्री रथचक्रान्ते कूपाङ्गे तिनिशे तु ना ॥ ६८४ ॥
शान्तिर्हस्त शमो राज्ञा व्यवस्था निजमण्डले ।
आमो रोगे त्रिष्वपक्वे स्तोम समेध्वरे स्तुतौ ॥ ६८५ ॥

पाणेर्मध्याङ्गुलिर्दृष्टरजाः कन्या च मध्यमा ।
गीतस्वरे देहमध्ये देशराजभिदोः पुमान् ॥ ९८६ ॥
अन्यूनानतिरिक्ते च तथा मध्यभवे त्रिषु ।
भयसवेगादरेषु संभ्रमोथ परिभ्रमे ॥ ९८७ ॥
व्यायामः पौरुषे कृत्ये विद्रुमो वृक्षरत्नयोः ।
यन्त्रणायां प्रतिज्ञायां नियमो निश्चये व्रते ॥ ९८८ ॥
हेलाभ्रान्त्योर्विभ्रमः स्याच्छक्तौ क्रान्तौ च विक्रमः ।
तलिमः कुट्टिमे तल्पे शास्त्रे महण आगमः ॥ ९८९ ॥
गत्यभावद्दुर्गेष्वगमो बुद्धस्तु गौतमः ।
मुनौ द्वयोः संगमस्तु नदीसंभेदसङ्गयोः ॥ ९९० ॥
आश्रमो ब्रह्मचर्यादौ मठे स्थाने तपस्विनाम् ।
वणिक्पथः पुरं वेदो निगमाखिष्वतो वणिक् ॥ ९९१ ॥
नैगमो नागरो विप्रः श्रेष्ठः साधुश्च सत्तमः ।
आद्ये प्रधाने प्रथमोथाधमौ न्यूनगर्हितौ ॥ ९९२ ॥
बुधस्यथावमोऽप्येवमपि मोऽप्यप्रधानयोः ।
उत्कृष्टे परमश्चाप्यभ्यनुज्ञानेऽव्ययं पुनः ॥ ९९३ ॥
ललामं पुच्छपुण्ड्राश्वभूषाप्राधान्यकेतुषु ।
रत्ने शृङ्गे श्वेतगुणे तिलके स्याल्ललाम च ॥ ९९४ ॥
निष्क्रमो निर्गमो बुद्धिसंपद्याय परिश्रमः ।
व्यायामयत्नखेदेषु युद्धे स्वभ्यागमो भवेत् ॥ ९९५ ॥
आभिमुख्यागतौ चोपशमः शान्तिर्विनीतता ।
उपक्रमश्चिकित्सायामारम्भोपधयोरपि ॥ ९९६ ॥
अङ्गीकृतावुपगमः समीपगमनेपि च ।
जीर्णे च परिभुक्ते च यातयामं भवेत्त्रिषु ॥ ९९७ ॥
ज्या मौर्वी भूश्च नाके द्यौरन्तरिक्षे तथा स्त्रियाम् ।
ज्या गव्या गोसमूहे च रागद्रव्ये नपुंसकम् ॥ ९९८ ॥
गोक्षीरादौ त्रिषु पुनः स्यादर्यः स्वामिवैश्ययोः ।
कल्यं प्रातः सुरायां स्त्री कल्याण्यां वाच्यवि त्रिषु ॥ ९९९ ॥

सज्जनीरोगदक्षेषु काल्यं तु स्यादहर्मुखे ।
प्रातःकाले त्रिषु भवेद्भाग्यं कर्म शुभाशुभम् ॥ ६०० ॥
यौतकादौ धने दायो दाने भोज्ये च पैतृके ।
विभाज्या ज्ञातिभृत्या जन्याः स्निग्धा वरस्य च ॥ ६०१ ॥
निर्वादे जनके युद्धे क्लीबे कार्ये तु स त्रिषु ।
आरम्भो निष्कृतिः शिक्षा पूजनं संप्रधारणम् ॥ ६०२ ॥
उपायः कर्म चेष्टा च चिकित्सा करणं क्रियाः ।
धात्वर्थोपगतसंस्कारा और्ध्वदैहिकमेव च ॥ ६०३ ॥
शालापुरे न ना गृह्यं त्रिषु स्वस्वैरिपक्षयोः ।
गृहासक्ताण्डजमृगे गृधा तु स्याद्गृहिर्भवा ॥ ६०४ ॥
आहते हेम्नि रजते वा रूप्यं रजतेपि च ।
त्रिषु प्रशस्तरूपे स्यान्माल्यं पुष्पेपि तत्स्रजि ॥ ६०५ ॥
हृद्यं हृत्प्रियं हृद्यं हृदयाय हितं त्रिषु ।
वशीकरणमन्त्रे ना सत्यं शपथतथ्ययोः ॥ ६०६ ॥
मत्यौषधधने द्रव्यं गुणाधारगवोस्तथा ।
विशेष्ये परमाणौ च तिष्यपुष्यौ कलौ च भे ॥ ६०७ ॥
पुण्यं तु धर्मे सुकृते त्रिषु पूतमनोज्ञयोः ।
सौम्यो बुधे मनोज्ञे च त्रिषु स्यात्सोमदैवते ॥ ६०८ ॥
पूजार्थे द्रव्यमर्घ्यं स्यादर्घार्घार्हयोस्त्रिषु ।
शरामान्तर्मणौ शल्ये माण्योषधिनृपेषु ना ॥ ६०९ ॥
स्पर्धाकाङ्क्षयोरन्तिमध्यरज्जौ कक्ष्या गृहान्तरे ।
प्रतिज्ञायां तुलायां च पुंसः सारसनेपि च ॥ ६१० ॥
त्रिषु रथ्यो रथोद्वाहे स्त्रियां मार्गरथौघयोः ।
देहसंघातलक्ष्येषु कायस्त्रिषु कदैवते ॥ ६११ ॥
क्षयो निलयकल्पान्तरोगापचयमृत्युषु ।
त्रिषु सद्भावियोग्येषु भव्य क्लीबे शिवे फले ॥ ६१२ ॥
मृतावनशने प्रायो बाहुल्ये सदृशे त्रिषु ।
धिष्ण्यं स्थाने गृहे भे ना दैत्याचार्याग्निभेदयोः ॥ ६१३ ॥

सर्वज्ञभिरजौ वैद्यौ स्याज्जम्या तल्पगुम्फयोः ।
तुरंगगरुडौ तार्क्ष्यौ पूज्यौ श्वशुरसज्जनौ ॥ ६१४ ॥
रिपुतस्करयोर्दस्युर्वर्यः प्रार्थ्यप्रधानयोः।
वामदक्षिणयोः सव्यमर्थ्यौ न्याय्याविपश्चितोः ॥ ६१५ ॥
अधमान्तभुवोरन्त्यो मध्यो न्याय्यावलग्नयोः ।
अन्तरेनाधिकन्यूने मध्ये तूरियवाचकः ॥ ६१६ ॥
इतरासदृशावन्यौ त्रिवेद्यां त्रितये त्रयी ।
रहस्योपस्थयोर्गुह्यं मन्युर्दैन्ये क्रतौ क्रुधि ॥ ६१७ ॥
पूजाव्रतक्रिये चर्ये गेयौ गातव्यगायनौ ।
ययुरश्वेऽश्वमेधाश्वे मूल्यं विनिमये धने ॥ ६१८ ॥
काम्यं मन्थे महे पुंसि कुल्या नीरप्रणालिका ।
नदी च क्लीबमस्त्रि स्याद्वाच्यलिङ्गं कुलोद्भवे ॥ ६१९ ॥
त्रिषु चोद्यं चोदनार्हे क्लीबे स्याच्चोदनेऽद्भुते ।
त्रिषु गोप्यं गोपनीये गोप्या दासस्य सूनवः ॥ ६२० ॥
मर्त्याङ्गोचितयोर्योग्यस्त्रिष्वभ्यासे भवेत्स्त्रियाम् ।
एकत्वादौ विचारे च संख्या क्लीबे तु संयुगे ॥ ६२१ ॥
प्राप्तव्येऽम्बुमये चाप्यं याप्ये नेतव्यगर्हिते ।
मुखं मुखान्तरं चास्यमासने स्त्री हरीतकी ॥ ६२२ ॥
पथ्यार्याभिधौषधे तु क्लीबे त्रिष्वगते पथः ।
पाक्यं काचे यवक्षारे विडे पाकार्हणे त्रिषु ॥ ६२३ ॥
भेदनीये त्रिषु भवेत्कृत्यो विद्विष्टकार्ययोः ।
स्त्रियां क्रियादेवतयोर्वाच्यं तु त्रिषु कुत्सिते ॥ ६२४ ॥
उपालभ्ये च चैत्यः स्यात्स्तूप उद्देशपादपे ।
प्राकारमूलबन्धे च संघसंचययोश्चयः ॥ ६२५ ॥
साध्या देवभिदः पुंसि भूम्नि शक्ये पुनस्त्रिषु ।
वन्या वनसमूहे स्त्री वने साधुनि तु त्रिषु ॥ ६२६ ॥
छाया स्यादातपाभावे प्रभाप्रतिमयोरपि ।
सूर्यप्रियायां गङ्गायां संवाहन्यान्ययोरपि ॥ ६२७ ॥

सद्योगे त्रिषु सोढव्य आरोग्ये तु नपुंसकम् ।
वीर्यं बलं प्रभावश्च रेतः स्याद्वीरकर्म च ॥ ६२८ ॥
देवीभेदे जयौषध्योद्दयोर्मा भारते गणे ।
उत्कर्षेभिभवे चार्या ज्येष्ठब्राह्मणसज्जनाः ॥ ६२९ ॥
छन्दोभिरस्त्री चिता चित्या स्यादाभिचयने न ना ।
सभ्यः सामाजिकेऽग्नौ च तथा प्रत्ययिते त्रिषु ॥ ६३० ॥
दूष्येममध्यबन्धन्यां क्लीबे पटगृहे त्रिषु ।
दूषणीये बले सैन्यं त्रिषु तत्समवायिनि ॥ ६३१ ॥
माया स्याद्बुद्धजननी वञ्चनाविद्ययोरपि ।
तदधिष्ठातृदेव्यां च आर्यं कुलजकान्तयोः ॥ ६३२ ॥
आदित्यौ सूर्यगीर्वाणौ श्वश्रूर्यौ स्यालदेवरौ ।
त्रिषु हर्तुमशक्ये स्यादहार्यः पर्वते पुमान् ॥ ६३३ ॥
स्याद्धारेयी भूमिजम्बूलकारी जलवेतसः ।
त्रिषु नद्यां भवे पश्चाज्जघन्यं त्रिषु गर्हिते ॥ ६३४ ॥
अभिलाषविनिर्मुक्ते प्रणाय्यः स्यादसंमते ।
आधार आशयः स्यात्तूदभिप्रायेश्वसंहतिः ॥ ६३५ ॥
अश्वीयं स्यादश्वहिते त्रिष्वपत्यं तु पुत्रयोः ।
ब्राह्मण्यं ब्राह्मणत्वे च तथा तत्कर्मसंघयोः ॥ ६३६ ॥
मलयौ पर्वतारामौ भ्रातृव्यौ भ्रातृजद्विषौ ।
विस्रम्भयाच्ञाप्रेमाणः प्रणयाः सत्तयोपि च ॥ ६३७ ॥
संघाते सन्निवेशे च संस्त्यायः स्याद्गृहे तथा ।
पश्चादवस्थायिबलं संनयो द्रव्यमेलनम् ॥ ६३८ ॥
कषायः सुरभौ स्निग्धे भाविते त्रिषु ना रसे ।
द्रवे वर्णे विलपधर्मेष्वदेहे स्त्री पुनर्मले ॥ ६३९ ॥
कार्षिकस्य द्वितीया तु जाया स्यात्पूरणे त्रिषु ।
स्थाने विहंगमावासे कुलायं पुंनपुंसकम् ॥ ६४० ॥
कशेरुदेशोर्गाङ्गेयं पुंसि भीष्मे गणाधिपे ।
त्रिषु वामे प्रसव्यं स्यात्प्रतिकूलानुकूलयोः ॥ ६४१ ॥

शोभायां नाम्नि कीर्तावप्यभिख्या क्षेत्रियस्त्रिषु ।
अन्यदेहचिकित्स्यार्हे त्रिपारी क्षेत्रिमे तृणे ॥ ६४२ ॥
असाध्यरोगे दुःशोध्ये तृणादौ पारदारिके ।
विषयो यस्य यो ज्ञातस्तत्र शब्दादिकेष्वपि ॥ ६४३ ॥
आधारे ग्रामसंघे च व्यवायो व्यवधौ रते ।
हृदयं वक्षसि स्वान्तेभिप्रायाभ्यन्तरोग्डुके ॥ ६४४ ॥
चित्रादर्शौ विस्मयौ तु पर्यायोर्थसमे क्रमे ।
निकायः स्यान्निवासे च संघे राशीकृतौ तथा ॥ ६४५ ॥
समयाः शपथाचारकालसिद्धान्तसंविदः ।
प्रत्ययोधीनशपथज्ञानविश्वासहेतुषु ॥ ६४६ ॥
रन्ध्रे शब्दे प्रथायां च संवादे मेषकम्बलौ ।
ऊर्णायू स्यात्तु सौरभ्यं सौगन्ध्यं रम्यता तथा ॥ ६४७ ॥
मेघे तु सध्वनौ शक्रे पर्जन्यो मेघदैवते ।
हिरण्यं हेम्नि तन्मानभेदेर्थे स्यादकुप्यके ॥ ६४८ ॥
प्रलयौ मृत्युसंवर्तौ मूर्छा भावश्च सात्त्विकः ।
न नातिथ्यमतिथ्यर्थमातिथी तु नपुंसकम् ॥ ६४९ ॥
व्यसनान्यशुभं दैवं विपदित्यनपाश्रयः ।
क्लेशे दण्डे च दोषे च विनाशेतिक्रमेत्ययः ॥ ६५० ॥
पानीयं सलिले पेयरक्ष्ययोस्त्रिष्वथोदयः ।
पूर्वाद्रिरुद्गमो वृद्धिः ध्येये स्यानहिते पुरे ॥ ६५१ ॥
स्थानीयमुत्तरपदे त्रिषु स्यादुपमार्थकम् ।
छायायां पुंसि शालेयः क्षेत्रे क्लीबमयामयम् ॥ ६५२ ॥
मयाभाव शरीरे च स्त्री पथ्या निर्भये त्रिषु ।
राजस्याले राष्ट्रियः स्यात्त्रिषु राष्ट्रभवादिके ॥ ६५३ ॥
शीर्षण्यो विशदे केशे शिरस्त्रे तु नपुंसकम् ।
शिरोमत्रे तद्धिते च प्रधाने चान्यलिङ्गकः ॥ ६५४ ॥
संनय· संघे सत्र आत्रेयी स्याद्रजस्वला ।
अभ्यपत्ये त्रिषु फले मदनस्यापि कट्फले ॥ ६५५ ॥

कैडर्वे मूलवृक्षे तु ब्रह्मण्यो ब्रह्मणो हिते ।
त्रिष्वन्वयो वंशावाक्यपदमेलनयोस्तथा ॥ ६५६ ॥
संबन्धेऽप्यभिचारे च चाम्पेयो नागकेसरे ।
चम्पके चाथ विजयो गणभेदेर्जुने गतौ ॥ ६५७ ॥
पराभिभूतौ देव्यां स्त्री हृषीके द्रौपदीन्द्रियम् ।
इच्छयौ मदनात्मानौ स्यादाम्नायोन्वये श्रुतौ ॥ ६५८ ॥
निलयः स्यादाश्रये स्थाने निचयौ संघसंचयौ ।
पर्वतारेश्च यमं स्यादुभयोप्युञ्छसंचयोः ॥ ६५९ ॥
शाण्डिल्यो मुनिभेदे स्यात्पुंसि बिल्वमहीरुहे ।
मत्रयौ स्वरभिरंधौ भूरिमायस्तु राक्षसः ॥ ६६० ॥
सृगालश्चाथ नलदे जलाधारे जलाशयः ।
समवायौ श्लेषसंघौ मेरुस्वर्गौ सुरालयौ ॥ ६६१ ॥
देवागारेप्यथ सुरा सीरिभार्या हलिप्रिया ।
नीपे माषोपकार्या स्यात्पटकुट्यां तथा त्रिषु ॥ ६६२ ॥
संविभज्ये रणे संधि समुदायोपि संविदि ।
आतिथेयी स्त्रियां पूजातिथिसाधी भवेत्रिषु ॥ ६६३ ॥
युद्धायत्योः संपरायो वैरोन्नत्योः समुच्छ्रयः ।
स्थूलोच्चयस्त्वसाकल्ये दन्तिनां मध्यमे गते ॥ ६६४ ॥
समुद्गमे समुदयः संग्रामनिकुरम्बयोः ।
दोषे द्वेषे चानुशयः पश्चात्तापानुबन्धयोः ॥ ६६५ ॥
पुंसां संघे पौरुषेयं त्रिषु तेन कृते वधे ।
विकारे तस्य हुतभुक्पार्थयोः स्याद्धनंजयः ॥ ६६६ ॥
हलीन्दुजौ रौहिणेयौ समाख्याने प्रतिभयौ ।
भयंकरे प्रतिभयं त्रिषु भीतौ नपुंसकम् ॥ ६६७ ॥
भागधेयो बलौ भागे भाग्ये क्लीबे समाह्वयः ।
रणे द्यूते वासतेयी रात्री तत्साधुनि त्रिषु ॥ ६६८ ॥
स्यादभ्यासे परिचयः संस्कारे मेलने तथा ।
चन्द्रोदयो विताने स्याद्द्विजराजोद्गमे तथा ॥ ६६९ ॥

वक्ता प्रवचनीयः स्यात्प्रवाच्यश्च त्रिलिङ्गकः ।
वृषाकपायी श्रीगौरी स्वाहेन्द्राण्यृषिभार्ययोः ॥ ६७० ॥
राः स्वर्णधनयोः श्रीस्तु शोभालक्ष्मीसमृद्धिषु ।
प्रशंसायां पुरे पूः स्याद्गृहे काये स्त्रियामथ ॥ ६७१ ॥
धूः स्याच्चयने स्त्री स्यात्तया वोढव्यमात्रके ।
द्रुद्रुमे विटपे शौरी नारायणशनैश्चरौ ॥ ६७२ ॥
उदर्कहांस्त्रिषु स्त्री भूश्रीरी स्याज्झिल्लिका मृगे ।
ना क्लीबे प्रतिवां वक्ते वारः काले क्रमे चये ॥ ६७३ ॥
गच्छोयधारातपत्रे क्लीबे पादे नखौषधौ ।
खुरः शरो नडे बाणे दधिसारेय वायसे ॥ ६७४ ॥
वाल्यर्जुनजयन्तेषु स्यादेन्द्रिरय राक्षसे ।
रुरुश्चित्रमृगे गुन्द्रा प्रियङ्गुः सैरिकैरका ॥ ६७५ ॥
अक्षमालाभफलके मेरुः सुरगिरौ तथा ।
अम्लवेतसवृक्षाम्लाम्लाधुक्रादिषु तद्रसे ॥ ६७६ ॥
रोमच्छेदककाण्टेक्षु क्षुरौ तीक्ष्णे मतेत्रिषु ।
दाम्भोपतापिनोर्वर्णे षड्जोदात्तादिषु स्वरः ॥ ६७७ ॥
गौरजातरजाः कन्या पार्वती त्रिषु पाण्डुनि ।
पीतेरणे च राष्ट्रोस्त्री विषये स्यादुपद्रवे ॥ ६७८ ॥
मित्रं सुहृदि पुंस्यर्के मरु धन्वधराधरौ ।
अद्रयो द्रुमशैलार्काः कारुः कारकशिल्पिनोः ॥ ६७९ ॥
गोत्रा भूर्गोसमूहश्च नाद्री क्लीबेभिधाकुले ।
तिलकालेष्वाद्भुतेषु चित्रं त्रिषु तु कर्बुरे ॥ ६८० ॥
धर्मद्रौषधिभेदेषु स्त्री क्षेत्रं पत्नीशरीरयोः ।
गणितव्यवहारे च तीर्थे केदारयोग्ययोः ॥ ६८१ ॥
ज्येष्ठेमी मार्गशे शुक्रः क्लीबे रेतोक्षिरोगयोः ।
गुरुः सत्कारके पुंसि पित्रादौ सुरमन्त्रिणि ॥ ६८२ ॥
दुर्जरालघुनोः स्थूल आराध्ये च त्रिलिङ्गकः ।
त्रिषु क्षुद्रोल्पकृपणक्रूरर्गर्ह्येष्वपि स्त्रियाम् ॥ ६८३ ॥

व्यङ्गा नटी शीतहीना सरघा कण्टकारिका।
चरो विचारे देशादेः प्रार्थिते स्त्रीकृतौ गवि॥ ६८४॥
भेदे श्विल्वोषधी स्त्री स्यान्मनागिटेष्वर्यं पुनः।
क्लीबे च कुङ्कुमे पारी पात्रं पारा नदीभिदि॥ ६८५॥
तीरात्तीरान्तरे क्लीबं समाप्तौ सर्वसंग्रहे।
तन्त्रं प्रधाने सिद्धान्ते तन्तुवाने परिच्छदे॥ ६८६॥
आयत्तस्तनेषध्याओंषधक्रियाशब्दसिद्धिषु।
स्वमण्डलादिचिन्तायामौषधाद्युपस्करे॥ ६८७॥
वीणादीनां गुणे नाड्यां तन्त्री स्यादात्मनः पृथक्।
गुप्तश्च दूरभेद्यारिपूर्वान्या भेषजतत्पराः॥ ६८८॥
द्वारोनिले द्यूतभाण्डे त्रिषु वर्णे तु कर्बुरे।
गर्तदूषणयोश्छिद्रं रन्ध्रं च विवरं तथा॥ ६८९॥
मुक्ताशुद्धौ स्वरेत्युग्रे स्यात्तारः शुद्धमौक्तिके।
देवीभनेत्रमध्ये स्त्री क्लीबे रूप्ये त्रिषूद्भटे॥ ६९०॥
अभ्युत्कर्षाम्बुवेगादिप्रगतिभेदेषु संतती।
अमस्कन्धे तु सैन्यस्य धारोत्कोशी गवि द्वयोः॥ ६९१॥
रम्भराष्ट्रायुध – ~ चक्रं सेनारथाङ्गयोः।
पुटभेदे चये शिल्पिभाण्डे चक्राह्वये पुमान्॥ ६९२॥
परिच्छदाल्पमानेषु धने कर्णविभूषणे।
तालाङ्गेप्यक्षरांशे स्त्री मात्रं कार्त्स्न्येऽवधारणे॥ ६९३॥
यमानिलेन्द्रचन्द्रार्कविष्णुसिंहांशुवाजिषु।
शुकाहिकपिभेकेषु हरिर्ना कपिले त्रिषु॥ ६९४॥
पुरोधिकमुपर्यंसं भिक्षाभेदप्रधानयोः।
गजाग्रजङ्घयोः शक्तौ गात्रमङ्गे कलेवरे॥ ६९५॥
उम॰ शूद्राद्युते क्षत्रादुत्कटे त्रिषु ना शिवे।
दीक्षितस्याधिदेवे च व्याघ्री प्राण्योषधी द्वयोः॥ ६९६॥
नागानां जननी कद्रूः कद्रुस्तु त्रिषु पिङ्गले।
विपुले नकुलेऽग्नौ च बभ्रुः स्यात्पिङ्गले त्रिषु॥ ६९७॥

नेत्रं पट्टे मन्थगुणे तरुमूले विलोचने ।
वस्तिनाड्यां चाथ पोत्रं मुखाग्रे हलकोलयोः ॥ ६९८ ॥
जरा हुम्भद्ब्रयोरस्त्री वप्रः प्राकाररोधसोः ।
केदारे सीसके स्वर्गे क्लीबे पितरि ना पुनः ॥ ६९९ ॥
स्नुह्योपध्यौ विद्युति च वयोस्त्री हीरके पवौ ।
सुधा रक्तालुणोरस्त्रं पुंसि केशौ दरो भये ॥ ७०० ॥
गर्ते दरी गुहाल्पार्थे त्वव्ययं पर्वते धरः ।
धरा भूमावथ क्रूरो नृशंसे कठिने तथा ॥ ७०१ ॥
भयंकरे चाथ सत्त्वं यज्ञेऽरण्ये च साधने ।
सदादाने च दम्भे च धनाच्छादनयोरपि ॥ ७०२ ॥
धारार्तिकोणेष्वभिः स्त्री कारा बन्धे च तहूहे ।
राजयाहि पुमान्भागेष्वाङ्घ्रिः पादद्रुमूलयोः ॥ ७०३ ॥
करिणां बन्धनोर्व्यां स्त्री वारिस्तोये नपुंसकम् ।
सारं न्याय्ये वस्तुनि च पुमान्मज्ज्ञि स्थिरे बले ॥ ७०४ ॥
त्रिषूत्कृष्टे वस्तुनि तु दुर्वहेतिशयान्विते ।
श्रीयथे द्विसहस्रे च पलानां भार इक्षुभित् ॥ ७०५ ॥
त्रिवर्के देशभेदश्च पुण्ड्रः पत्त्रं तु वाहने ।
पर्णे पक्षे चाथ धात्री स्तनदा क्ष्मामलक्यपि ॥ ७०६ ॥
योग्यभाजनयोः पात्रं नदीकूलद्वयान्तरे ।
सुगादौ नाट्यविषये शास्त्रं मन्थनिदेशयोः ॥ ७०७ ॥
कृच्छ्रं दुःखं तपोभेदः शालमायुधलोहयोः ।
हस्तिभेदे वृषे भद्रो भद्रं शर्म सति त्रिषु ॥ ७०८ ॥
शाखायां स्त्री शारिरक्षे पक्षिपर्यागभेदयोः ।
पीलौ गिरियकक्रीडागुलके पर्वते गिरिः ॥ ७०९ ॥
ताम्रं शुल्वे त्रिषु गुणे तन्त्री निद्राप्रमीलयोः ।
व्यापृताकुलयोर्व्यग्रमखिषु भाण्डे हविर्धरः ॥ ७१० ॥
चक्राद्यभ्रौ शीघ्रगे च त्रिषु क्लीबे त्वरं द्रुतौ ।
बली मेघोपले हस्तिहस्ते पाणौ करोंशुषु ॥ ७११ ॥

क्षारे रसविशेषे च पुंसि स्यात्काचभस्मनोः ।
ध्वान्तदैत्यारयो वृत्रा अभ्रमाकाशमेघयोः ॥ ७१२ ॥
स्त्रीभेदे कातरे भीरुः स्वरुर्यूपाङ्गवज्रयोः ।
क्षीरं दुग्धाम्बुनोश्चन्द्रं स्वर्णे कम्पिल्यके तु ना ॥ ७१३ ॥
कर्पूरेन्द्रोश्च कुटजे शक्रः स्याद्वासवे तथा ।
मर्त्ये नरो देवभेदे भरोतिशयभारयोः ॥ ७१४ ॥
घोरे घरस्त्रिषु घले भूरि स्वर्णे बही त्रिषु ।
मस्थाने वर्तनोपाये यात्रा देवोत्सवेपि च ॥ ७१५ ॥
सालपर्ण्यां स्थिरा भूमौ दृढे स्यास्नौ च मेधवत् ।
खरस्तीक्ष्णे त्रिषु क्रूरे गर्दभे तु खरी द्वयोः ॥ ७१६ ॥
रक्षोभेदे पुमान्हारमुपायप्रतिहारयोः ।
इरा भूवाक्सुराम्भोप्सराश्चाथ पुरं पुरि ॥ ७१७ ॥
न ना देहे सर्वभद्रयागे क्लीबे गृहेपि च ।
धीरं स्यात्कुङ्कुमे सूरो गम्भीरसहयोस्त्रिषु ॥ ७१८ ॥
मारी भूद्रामृती कामे मरणे मारणे पुमान् ।
चारी माण्डनचेष्टायां नृपतिश्रणिधौ पुमान् ॥ ७१९ ॥
संधानाच्छादने वस्त्रे शुभ्रौ दीप्तसितौ त्रिषु ।
संकरो मार्जनक्षिप्ते मेलने लोमजे त्रिष ॥ ७२० ॥
उद्धारः पाठशाकृतौ उद्भवे मार्गणे त्रिषु ।
इन्द्रद्रुर्देवदारुः स्याल्लकुचः कुटजार्जुनौ ॥ ७२१ ॥
मन्दारः सुरवृक्षे स्यात्पारिभद्रकरम्भयोः ।
मयूरस्तुत्थको दीप्योप्यपामार्गश्च बर्हिणः ॥ ७२२ ॥
कुक्कुरं ग्रन्थिपर्णे स्याद्द्वयोः शुन्यथ बर्बरः ।
अजगन्धा बर्दकद्रुः शाकभेदे तु बर्बरा ॥ ७२३ ॥
चिकुरः केशपाशे स्त्री भूलये चपले त्रिषु ।
पश्चाज्जङ्घा न नेमस्यावरा दक्षिणदिक्स्त्रियाम् ॥ ७२४ ॥
परान्यानन्तरोनाथ त्रिष्वेवमपरोप्यरौ ।
पश्चिमायामेव दिशि चतुरो वेगिदक्षयोः ॥ ७२५ ॥

किञ्जल्केऽस्त्री केसरो ना पुनागे नागकेसरे ।
सटाबकुलयोर्नीचः पाण्डुरोगी च पामरः ॥ ७२६ ॥
सौवीरमञ्जनं कोल काञ्चिकं त्रिषु देशजे ।
जम्भीरः स्याद्दन्तशठे मरुवे हस्तिपिप्पली ॥ ७२७ ॥
अपामार्गोऽम्लिलवण वसिरो बदरी द्रुभित् ।
कर्पासी वल्कले क्लीबे कबरी केशपाशभित् ॥ ७२८ ॥
कडारस्त्रिषु कल्माष उद्धारः समहर्णयोः ।
भुक्तोच्छिष्टे परावर्त उत्क्षेपे चाय बर्करः ॥ ७२९ ॥
युवमेषे द्वयोः सोपहासे स्याद्वाच्यलिङ्गकः ।
युवराजे शिशौ स्कन्दे कुमारोऽश्वानुचारके ॥ ७३० ॥
द्वीपे कुमारो ना स्त्री तु कन्यकौषधिभेदयोः ।
मत्सरोऽन्यशुभद्वेषे तद्वत्कृपणयोस्त्रिषु ॥ ७३१ ॥
सगराः स्युः क्रियाकारविपदाजिप्रतिभवा. ।
क्लीबे शमीफलेऽभहस्ताग्रे व्योम्नि पङ्कजे ॥ ७३२ ॥
वाद्यभाण्डमुखे नीरे तीर्थौषधिविशेषयोः ।
अक्षेः फले पुष्करं स्यादन्तरं त्वन्यभेदयोः ॥ ७३३ ॥
अवकाशावधौ मध्ये व्यवधानपिधानयोः ।
परिधानात्मरन्ध्रेषु स्यानावसरयोरपि ॥ ७३४ ॥
तादर्थ्यस्वकबाह्येषु मध्यगेप्यभिधेयवत् ।
अजिरं प्राङ्गणे काये रूपादिविषये तथा ॥ ७३५ ॥
सैरन्ध्री परवेश्मस्था स्ववशा शिल्पकारिका ।
वर्णसंकरजाता च संस्तरौ स्रस्तराध्वरौ ॥ ७३६ ॥
प्रकरः संहतौ पुष्पोपकारेयोत्तरा दिशि ।
भे पार्थवध्वां चोदीच्यानन्तरोर्ध्वेषु भेद्यवत् ॥ ७३७ ॥
भेदप्रधानयोश्चापि प्रतिवाक्ये नपुंसकम् ।
विराटतनये पुंसि द्वापरौ युगसंशयौ ॥ ७३८ ॥
स्याद्वाद्यभेदे सुशिरं गर्ते गर्तान्विते त्रिषु ।
नडे तु सुशिराभीरुः शतावर्यभये त्रिषु ॥ ७३९ ॥

शिशिरोस्त्री ऋतौ शीते त्रिषु क्लीबे हिमे भवेत् ।
वंशाङ्कुरे करीरोस्त्री मदभेदे घटे च ना ॥ ७४० ॥
इक्षोर्विकारः सूक्ष्माश्मा रोगभेदश्च शर्करा ।
विष्टरः कुशमुष्टौ च पीठपादपयोरपि ॥ ७४१ ॥
गायत्री खदिरे मन्त्रे छन्दोभेदे त्रिनिद्रकः ।
उदारो दातृमहतोर्दक्षिणोत्कटयोस्त्रिषु ॥ ७४२ ॥
शाकरोनडुहि छन्दोभेदे त्रिष्वथ रोगभित् ।
मदरः शारभङ्गौ च केदारः क्षेत्रतीर्थयोः ॥ ७४३ ॥
ओष्ठेधरोनूर्ध्वहीने त्रिषु दम्भे मृगेश्वरे ।
मायायां शम्बरः पुंसि जले क्लीबेथ गह्वरे ॥ ७४४ ॥
सृमरस्त्रिषु पुंस्येणे कलत्रं भोगिभार्ययोः ।
तमस्तमिस्रं सतमा रात्रिः स्त्री गजसञ्जनम् ॥ ७४५ ॥
शृङ्गारो रसराजश्च नूपुरोदमभुणि त्रिषु ।
अजातशृङ्गे गवे च सामुद्रं देहलक्षणे ॥ ७४६ ॥
लवणादौ समुद्रस्याथाकाराविङ्गिताकृती ।
मकारे मुखरागादावाह्वाने वर्णभिद्यपि ॥ ७४७ ॥
अम्बरे वसनाकाशौ सुगन्धिद्रव्यमाश्रयः ।
आप्यालवाले चाधारो विस्तारो तरुशविस्तृतौ ॥ ७४८ ॥
विटपेस्त्री भास्वरा स्यात्पाठा त्रिषु तु भासुरे ।
औशीरं चामरे दण्डे सहिते शयनासने ॥ ७४९ ॥
इन्द्रध्वजे विशीर्णे च सच्छिद्रे चापि जर्जरः ।
उर्वरा सर्वसस्याढ्या भूस्तया भूमिमात्रकम् ॥ ७५० ॥
खपुरो लसकः पूगो विहारः सुगतालये ।
परिक्रमक्रीडनयोः संस्कारः शास्त्रजो गुणः ॥ ७५१ ॥
वासना प्रतियत्नश्चाथाकरो निकरे खनौ ।
आसारः स्यात्प्रसरणे वेगाद्वर्षे सुहृद्बले ॥ ७५२ ॥
निकारः परिभावे च धान्यस्योत्क्षेपणेपि च ।
प्रस्तरा मणिपाषाणशय्यास्त्रिषु मनोहरे ॥ ७५३ ॥

स्वादौ च मधुरो नीचपरयोरितरस्त्रिषु ।
व्यायामे प्रसरो वेगे प्रपञ्चे प्रणये तथा ॥ ७५४ ॥
गोपुरं द्वारि पूर्द्वारि तथा दाशपुरौषधौ ।
दुर्भिक्षादिकृते दुःखे कान्तारं दुर्गमे पथि ॥ ७५५ ॥
माणिक्यमुज्ज्वलं शृङ्गमूर्ध्वाग्रं शिखरत्रयम् ।
गुहादम्भनिकुञ्जेषु गह्वरं स्यात्तु चत्वरम् ॥ ७५६ ॥
चतुष्पथे प्राङ्गणे च नरेन्द्रौ नृपवैशिकौ ।
उदरे जठरं क्लीवे कठिने वाच्यलिङ्गकः ॥ ७५७ ॥
कन्दे राजकशेर्वाख्ये शुण्ठ्यामपि च नागरम् ।
पूर्भवे वाच्यलिङ्गं स्यात्कुहरं गह्वरे बिले ॥ ७५८ ॥
शार्वरं त्वन्धतमसे घातुकेभ त्रिलिङ्गकः ।
वर्णे मोक्षे परब्रह्मण्यक्षरं त्रिषु चाक्षये ॥ ७५९ ॥
आण्डीरो बालके पुंसि सुवर्णे तु नपुंसकम् ।
मन्दिरं नगरे गेहे पिठिरं चरुपस्तयोः ॥ ७६० ॥
किंशारुः व्रीहिशूकेषु विकारी वैरवैकृते ।
ऋषौ मन्त्रे कुशे देवे पवित्रं पाविते त्रिषु ॥ ७६१ ॥
सुवर्णे कर्बुरं पापे कल्माषे तु त्रिलिङ्गकः ।
बन्धुरं संनते रम्ये खर्जूरं फलरूप्ययोः ॥ ७६२ ॥
ना दुर्मेनाकुले तु स्यादेकाग्रं तत्परे त्रिषु ।
आहारः स्वीकृतौ भुक्तौ छन्दःकाव्योस्तु शक्करी ॥ ७६३ ॥
तुषारस्तु कणे क्लीवे तुहिने शीतले त्रिषु ।
कठोरः कठिनेपक्के संहारो नाशसंधयो. ॥ ७६४ ॥
प्रत्याहारे संग्रहे च तथा नारकभूभिदि ।
कर्पूरे पुंसि नासीरो भवेदग्रसरे त्रिषु ॥ ७६५ ॥
कालसूत्रं कृष्णसूत्रे तथा नारकभूभिदि ।
विद्याधरी देवभेदे द्वयोर्विद्यावति त्रिषु ॥ ७६६ ॥
विद्याधरः शक्तिधरः स्कन्दः शक्तिमति त्रिषु ।
तुण्डिकेरी तु कर्पासी बिम्बी च पितृकाननम् ॥ ७६७ ॥

करवीरः पुन्यभिचोपचित्रा पृश्निपर्णिका ।
दन्ती दण्डधरो राजा यमो दण्डभृति त्रिषु ॥ ७६८ ॥
चतुरश्चथतु सक्तिविषु वार्त्तोपयुक्तिवित् ।
द्यूतयुद्धादिविश्रान्तौ माहाभिधेये च यादसि ॥ ७६९ ॥
निमन्त्रणोपनेतर्य्यवहारोथ परिच्छदे ।
प्रगाढगात्रिकाबन्धे पर्यङ्कारम्भयोरपि ॥ ७७० ॥
समूहे स्यात्परिकरः स्यात्तु प्रतिसरोस्त्रियाम् ।
हस्तसूत्रे चमूपश्चाद्भागे यागादिके पुमान् ॥ ७७१ ॥
आरक्षे मण्डने च स्यान्नियोज्ये वाच्यलिङ्गकः ।
उपकारस्तूपकृतौ कुसुमस्रकरेपि च ॥ ७७२ ॥
दुरोदरो द्यूतकरे पणे द्यूते नपुंसकम् ।
उदुम्बरो वृक्षभेदे देहल्यां चाप्यवस्करः ॥ ७७३ ॥
व्रणकृद्वृक्षभेदश्च क्षीरे तु स्यात्सरोरुहे ।
शतपत्रं पुमान्दार्वाघाटे स्यादथ सागरे ॥ ७७४ ॥
अकूपारः कूवरे स्त्री भुवि विश्वंभरोच्युते ।
आडम्बरोस्त्री संरम्भे रवे च गजतूर्ययोः ॥ ७७५ ॥
अभिहारोभियोगे च चौर्ये संनहनेपि च ।
शिशुमारो जलोद्भूतजन्तौ तारागमाच्युते ॥ ७७६ ॥
परिवारः परिजने खड्गकोशेप्युपह्वरः ।
विविक्ते च समीपे च महामात्रो महर्द्धिके ॥ ७७७ ॥
हस्त्यारोहाधिपे चाभिसरः स्वबलसाध्वसे ।
युद्धे च व्यभिचारः स्याद्धिंसायामप्यसंभवे ॥ ७७८ ॥
संकरे व्यसने वृत्तान्तेपि व्यतिकरः कृतौ ।
तीर्थवतारो देवादेरंशे स्यादवरोहणे ॥ ७७९ ॥
वर्धापके पूर्णपात्रं पात्रे पूर्णे जलादिना ।
प्रतीहारो द्वारि तत्स्थे द्वयोर्गुर्व्यप्यवस्करः ॥ ७८० ॥
वर्चस्के चापचारस्तु दुष्कृतभ्रंशयोरपि ।
आचारे परिचर्यायां प्राभृतारोपयोरपि ॥ ७८१ ॥

उपचारः सहचरी भार्यापत्न्योः परस्परम् ।
लताभेदे द्वयोर्मित्रे सार्धसचारिणि त्रिषु ॥ ७८२ ॥
अर्धचन्द्रा तु पालिन्दी गलहस्ते पुमाञ् शरे ।
नखक्षतविशेषे च त्रसभिक्कौरवस्तथा ॥ ७८३ ॥
धार्तराष्ट्रः कृष्णशारः शबले त्रिषु ना मृगे ।
पारिभद्रः पारिजाते बदर्यां सुरदारुणि ॥ ७८४ ॥
ब्रह्मपुत्रो द्विजसुतो विषभिन्नारदादयः ।
सुकुमारस्त्रिषु मृदौ घृतभेदे नपुंसकम् ॥ ७८५ ॥
उपस्करो वेशचारो गृहभाण्डाद्ययाम्बुदे ।
पयोधरः स्तनेपि स्यादुपस्कारो गुणाहितौ ॥ ७८६ ॥
अध्याहारे वैकृते च दीर्घसूत्रश्चिरक्रियः ।
तन्तौ च विस्तृते क्लीबे दीर्घनिद्रा मृतिस्तथा ॥ ७८७ ॥
अतिस्वापरतिश्चाथ काश्यमण्डलवेश्मभित् ।
निम्बश्च सर्वतोभद्रो व्यूहः कल्याणवांस्त्रिषु ॥ ७८८ ॥
चूडा किरीट केशाश्च संहता मौलयस्त्रयः ।
मातृभेदे क्षारकीटे काली दुर्गानवाम्दयोः ॥ ७८९ ॥
पालिन्दी पाटला कृष्णाजाजी कालापि नीलिनी ।
तिन्दुकेद्री यमे मृत्यौ समये नासिते त्रिषु ॥ ७९० ॥
मूलान्याद्यशिफाभान्ताः कलहेन्त्ययुगे कलिः ।
करोपहारदैत्येषु बलिर्ना गात्रजे स्त्रियाम् ॥ ७९१ ॥
स्थौल्यसामर्थ्यसैन्येषु बलं ना काकसीरिणोः ।
दैत्यभेदे च बलिनि विष्वोपधिभिदि स्त्रियाम् ॥ ७९२ ॥
मेघालिङ्गः शठे व्याघ्रो द्वयोः शार्दूलसर्पयोः ।
कुटीग्रामकयोः पल्लिः स्यरबी शूलं रुगायुधम् ॥ ७९३ ॥
तच्छिखा वधकं काष्ठ शूला वारविलासिनी ।
ज्वालाशङ्कू द्वयोः कीलौ कूर्परः प्रतलं रते ॥ ७९४ ॥
कर्णाधो भाजने प्रान्ते पालिः स्त्र्यश्र्यङ्कपङ्क्तिषु ।
कलनाग्रानशल्येषु मृडी मुक्यगस्य च ॥ ७९५ ॥

इन्द्रदोषे तालगुरौ निवृत्त्यादौ छले कला ।
घनावव्यक्तमधुरे ध्याने त्रिषु मनोहरे ॥ ७९६ ॥
माल्यभर्ये सखीपङ्क्तयो सेतौ ना वृश्चिके फलम् ।
सस्यादौ फलके लाभ आयुधाग्रे कणेकृते ॥ ७९७ ॥
अम्ब्यम्बुविकृतौ वेला मर्यादा गिरिकालयो ।
फालो हलाग्रोत्थवयोर्लोलधलसतृष्णयो ॥ ७९८ ॥
लीला विलासेनुकृतौ दल खण्डार्धयोश्छदे ।
सुगन्धपत्रोपादानेष्वो रन्ध्रगुहे बिलम् ॥ ७९९ ॥
नग्यौषधिभिदो रागद्रव्ये नीलय झिल्लिका ।
नीला त्रिषु मणिगुणे कपिरत्नभिदोस्तु ना ॥ ८०० ॥
मलोत्थी पापविट्किट्टे कृपणे मलिने त्रिषु ।
आगवारावद्धुरौ च कालिङ्गि स्याद्सादिषु ॥ ८०१ ॥
गवाक्षे कोरके वृन्दे दम्भे मत्स्यादिबन्धने ।
धूर्तकृत्ये च जाल स्याच्छील वृत्तस्वभावयो ॥ ८०२ ॥
तलं गोधास्वरूपाध पृष्ठेप्यसी पुमान्द्रुमित् ।
चपेटे च वितस्तौ च प्यालस्खलितयोश्चलम् ॥ ८०३ ॥
चेलं वस्त्रे त्रिष्वधमे पलमुन्मानमांसयो ।
त्रिषु स्थूल जडे पीने हेलावज्ञाविलासयो ॥ ८०४ ॥
गीतकालक्रियामाने मध्याङ्गुष्ठमिते तरौ ।
ताल करतले चाप तुला सादृश्यमानयो ॥ ८०५ ॥
गृहाणां दारुबन्धार्थपीठिका सदृशं तथा ।
जलोदञ्चनभाण्डे च राशिभेदे घटे द्वयो ॥ ८०६ ॥
जलं तोय त्रिषु जडे त्रिषु बालोर्भकाद्वयो ।
क्लीबे ह्रीवेरके नाङ्गस्दे गोत्रे गृहे तथा ॥ ८०७ ॥
कुलं सजातीयगणे संघे श्रावणशरीरयो ।
हिमाख्ये त्रिषु चुल्लोर्शिण क्लीबे चुली तु पाकम् ॥ ८०८ ॥
खल भूस्थानकर्णेषु क्रूरपामरयोस्त्रिषु ।
सैन्यस्य पश्चिमे भागे कूलमन्तिकवीरयो ॥॥ ८०९

शिला शराधरं दारु दृशाच करका तथा ।
प्राकारवृक्षयोः सालः सर्जे चाथ प्लवे किरे ॥ ८१० ॥
कोलः क्लीवे बदर्यां स्यात्कणा कोलाथ भूरिला ।
वाक्स्त्रःस्त्री गौर्द्रुशाखायां गेहे गेहैकदेशयोः ॥ ८११ ॥
शाला स्याद्दर्दुरे भेलो भीरुके वाच्यलिङ्गकः ।
तूलिश्चित्रोपकरणे शलाकातूलशय्ययोः ॥ ८१२ ॥
खेला क्रीडा विलासाक्षे त्रिषु दोला तु दोलिनी ।
प्रेङ्खा स्थाली पाकभाण्ड पाटलाखी तु भाजने ॥ ८१३ ॥
शिली गण्डूपदी भेका शिलोञ्छेषु शिलश्च ना ।
प्राण्यङ्गे तृणकाण्डे च ना नाली धमनी स्त्रियाम् ॥ ८१४ ॥
न ना नालाम्बुजादिकाण्डे त्रिषु स्याज्जलनिर्गमे ।
कमला श्रीमृगे पुंसि क्लीवे स्यात्पद्मतोययोः ॥ ८१५ ॥
सास्नायां नागभेदे चाप्यूर्णमयवाससि कम्बलः ।
वातूलः पुंसि वात्यायां वाते वातासहे त्रिषु ॥ ८१६ ॥
वातलो वातुलश्चैवमाभीलं भीमकृच्छ्रयोः ।
बहुलाः कृत्तिका गाव एलाः पुंस्यग्निपक्षयोः ॥ ८१७ ॥
प्रभूते च प्रायिके च शितौ च स्यात्त्रिलिङ्गकः ।
उपलेक्षुविकारे स्याच्छर्करायां च नाश्मनि ॥ ८१८ ॥
रत्ने चाथामृते तोये कीलालं मण्डरक्तयोः ।
छर्दिर्नेत्ररुजोः क्लीवे समूहे पटलं न ना ॥ ८१९ ॥
पुष्पादिभाण्डे नाध्याये प्रियङ्गुर्महिला वधूः ।
पातालमौर्वाग्निरसातलयोः शङ्कुभिधिते ॥ ८२० ॥
श्वभ्रे कुकूलं पुंसि स्यात्तुषाग्नावथ केवलम् ।
निर्णीते त्रिषु कृत्स्ने स्यादसहायेऽपि शिक्षिते ॥ ८२१ ॥
कुशलस्त्रिषु पर्याप्ते क्लीबे स्यात्क्षेमपुण्ययोः ।
वीणादण्डे प्रवालोऽस्त्री विद्रुमे नवपल्लवे ॥ ८२२ ॥
देवीभेदे करालोऽत्रे त्रिषु स्याद्द्यामभीमयोः ।
खण्डेऽस्त्री शकल वल्के रागभेदेऽस्त्र्यभिधपि ॥ ८२३ ॥

मृदौ स्निग्धे त्रिषु भवेत्क्षे चार्तौ च पेशलः।
मण्डली स्यान्न ना संघे देशबिम्बे च मण्डलः॥ ८२४॥
त्रिषु वृत्ते स्थानके तु परिधौ तु नपुंसकम्।
कर्मांङ्गेऽप्युपलेपादौ कुठं नीलाम्बमुत्पलम्॥ ८२५॥
कपणा पिप्पली ना तु तरुवल्काच्छिदाभिदोः।
क्लीबे जले स्यात्कुद्दालः खनित्रे कोविदारके॥ ८२६॥
संकुलं व्याकुले व्यामेविस्पष्टार्थवचस्यपि।
यवाग्वां तरला रत्ने पुंसि दीप्ते चले त्रिषु॥ ८२७॥
पललं तिलकल्के स्यान्मांसे च जगलस्त्रिषु।
मेचके पिष्टमद्ये ना मेखला खड्गबन्धने॥ ८२८॥
काञ्च्यद्रिदेशमौर्व्यीषु कपालं कर्परे त्रिषु।
उत्तमाङ्गास्थि मत्स्ये तु शष्कुली कर्णपुत्रिका॥ ८२९॥
तुमुलं व्याकुले शब्दे त्रिषु स्यात्संकुले रणे।
पाटला त्रिषु वर्णे स्याद्वीहौ ना कुसुमे न ना॥ ८३०॥
जाङ्गलो निर्जले देशे विशिते स्यान्नपुंसकम्।
दुकूलं तनुवासः स्यात्क्षौमं च चपला तडित्॥ ८३१॥
कुलटे स्याद्द्वयोर्ना तु पारते चञ्चले त्रिषु।
तण्डुलो धान्यसारे स्याद्विडङ्गे कदली स्त्रियाम्॥ ८३२॥
मृगभेदे ध्वजे रम्भास्तम्भे स्यादथ मञ्जुलः।
मधुरे मेघलिङ्गो ना जलरङ्कुपतत्रिणि॥ ८३३॥
काकोलो द्रोणकाके स्याद्विषे चाप्योषधौ स्त्रियाम्।
धवलं सुन्दरे शुक्ले त्रिषु युनि गवि द्वयोः॥ ८३४॥
अचलोर्व्यौ स्त्रियां भूमौ देहोन्मानौ तु बाहुली।
कार्त्तिकः कोमला वृत्तिः स्निग्धे तुल्ये त्रिषु त्रिषु॥ ८३५॥
शृङ्खला पुस्कटीकाञ्च्यां बन्धने चायसादिके।
रसाला मधुरा भाषा भोज्यं ना त्विक्षुचूतयोः॥ ८३६॥
निचुलो वेतसे चापादिकोशे ———गैला।
न पुमान्यन्त्रणायां च कपितागुरुशिंशपा॥ ८३७॥

हरेण्वाख्यौषधिर्गोध मुनौ ना तरुणे त्रिषु।
धत्तूरो मातुलो मातुर्भ्राता भार्यास्य मातुली॥ ८३८॥
[शारिकाबीजमाज्ये च राजसर्षप एव च।]
श्रद्धालुर्दोहदवती श्रद्धाशीले भवेत्त्रिषु॥ ८३९॥
नीलिन्यां श्रीफली बिल्वे नेभरोगे तु पाकलः।
कुष्ठे क्लीबं फेनिलं तु कुवलेरिष्टपादपे॥ ८४०॥
ना फेनयुक्ते त्रिषु च लाङ्गली गर्भपातनी।
तोयपिप्पल्यथ स्पष्टोशठश्च सरलस्त्रिषु॥ ८४१॥
त्रिवृत्त्री ना तु पीतद्रौ पिच्छिलागुरुशिंशपा।
मोचातरुस्त्रिषु स्निग्धे तिनिशाशोकवेतसाः॥ ८४२॥
वञ्जुलाः कन्दली वीरचक्रेदमृगभेदयोः।
कपालमूलयो. क्लीबे निष्कला विगतार्तवा॥ ८४३॥
विमले मन्त्रदेवादौ त्रिषु वाद्ये नपुंसकम्।
विकङ्कतः करीरश्च सन्निवेशविशेषवान्॥ ८४४॥
खङ्गादिश्च मन्थिलः स्याच्छमलं कल्मषं शकृत्।
पुंभूम्नि केशे देशे च द्वयोस्तस्ये च कुन्तली॥ ८४५॥
मधुपात्रे भवेत्क्लीबे मरालौ हंसविस्तृतौ।
स्यान्मङ्गलः कुजे क्लीबे शुभे देव्यां स्त्रियामपि॥ ८४६॥
एकाष्ठीला तु पाठायां ना बुके नडकाशयोः।
भवेत्पोटगलो गन्धफला चम्पकमालिका॥ ८४७॥
प्रियङ्गुः स्यात्पुष्पफलः कूष्माण्डककपित्थयो·।
धूमे त्रिषु महाकालः किंपाके प्रमथे शिवे॥ ८४८॥
यमतद्दूतयोः पुंसि चक्रवालं तु मण्डले।
लोकालोके पुमान्स्यात्तु विमर्दे परिशीलने॥ ८४९॥
अत्युत्कृष्टे परिमलो गन्धे जनमनोहरे।
मत्त करी मदकलस्त्रिषु चाव्यक्तवाङ्गदात्॥ ८५०॥
ऐरावणे गणेशे च हस्तिमल्लोथ यज्वनि।
मदिराक्रयशिल्पे च त्रिषु स्यादासुतीबलः॥ ८५१॥

स्वो ज्ञातावात्मनि स्वं त्रिष्वात्मीये स्वोऽस्त्रियां धने ।
स्वर्गेन्तरिक्षे च द्यौः स्त्री शैले मेघे ग्रावपिः ॥ ८५२ ॥
दवदावौ वनारण्यवह्नी जन्महरौ भवौ ।
कल्याणप्राप्तिसंसारसत्ताधायाध्वरो भवः ॥ ८५३ ॥
आज्ञाज्ञाने चाय योषित्पतिः शाखी नरो धवः ।
भावः सत्तास्वभावाभिप्रायचेष्टात्मजन्मसु ॥ ८५४ ॥
क्रियाधुरतसंविगतीलातात्पर्यवस्तुषु ।
स्थायिसात्त्विकसंचारिविभावेषु च पूज्यवत् ॥ ८५५ ॥
शब्दप्रवृत्तिहेतौ च योन्यैश्वर्योदयेषु च ।
ध्रुवा मभिल्याणुकीला निश्चले शाश्वते त्रिषु ॥ ८५६ ॥
सत्यनिश्चितयोः क्लीबे गीतिस्रुग्भेदयोः स्त्रियाम् ।
शालपर्ण्यां ध्रवस्तु स्याद्राद्यर्यां ध्रवथौ तथा ॥ ८५७ ॥
अभयामलकी गौरी शमी क्रोष्टा शिवा पुमान् ।
हरे कीले च कल्माणे क्लीबे तद्वति तु त्रिषु ॥ ८५८ ॥
पक्वं विनाशाभिमुखं तथा परिणते त्रिषु ।
रहस्ये कलहे दु:खे द्वंद्वं मिथुनयुग्मयोः ॥ ८५९ ॥
क्लीबो नपुंसके षण्ढे दैन्ययुक्ते जने त्रिषु ।
पक्षोपायक्षान्तिकं च पार्श्वं कुड्यन्त्रभित्तया ॥ ८६० ॥
ज्या जीवा जीविते न स्त्री पुमाञ्जन्तौ बृहस्पतौ ।
अत्यध्वगोतिप्रणतः माध्वः क्लीबे तु बन्धने ॥ ८६१ ॥
उशनाः काव्यकृद्विद्वान्कविर्नादद्वाङ्गणा कवी ।
केलौ लवे द्रवोऽल्पे छेदेल्पे न कणे लवः ॥ ८६२ ॥
विश्व जगच्च शुण्ठी च सर्वस्मिन्वाच्यलिङ्गकः ।
स्त्रियां मतिविषायां च पुंबहुत्वे च देवभित् ॥ ८६३ ॥
स्त्रीकटीवस्त्रबन्धे स्यान्नीविः परिपणे स्त्रियाम् ।
आयव्ययविशुद्धे च धने कारागृहे तथा ॥ ८६४ ॥
मन सत्यस्वात्मभावे पिशाचादौ गुणे बले ।
द्रव्यासुव्यवसायेषु सत्त्वमस्त्री तु जन्तुषु ॥ ८६५ ॥

क्रमनिम्ने भुवो भागे भेकपक्षिभिदोः प्रव· ।
प्रवणोऽडुपचण्डालेप्वोषधौ स्यान्नपुंसकम् ॥ ८६६ ॥
देवी मूर्वा द्वयो राजतस्त्रियोर्देवते तथा ।
मन्त्री सहायः सचिवौ प्रभवः स्थानमूलयोः ॥ ८६७ ॥
स्यादुत्पादे फले पुष्पे प्रसवो गर्भमोचने ।
अपत्येप्ययाविश्वासे निह्नवो चापि निह्नवः ॥ ८६८ ॥
अपलापेप्ययाधारानतिरेके च संभवः ।
जन्मोपपत्तिसंधेषु गाण्डीवं गाण्डिवं तथा ॥ ८६९ ॥
जिष्णोर्धनुषि कोदण्डे वैशाखे माधवो हरौ ।
वसन्ते चाथ राजीवो मृगभिन्मीनभेदयोः ॥ ८७० ॥
क्लीबे पद्मेथ वडवा स्त्रीविशेषो हयी तथा ।
कुम्भदासी पल्लवोली विटपे क्षेत्रपल्लयोः ॥ ८७१ ॥
पक्षैकदेशे रहसि सैन्धवो लवणाश्वयोः ।
अभावो निधनासत्त्वे व्याजे द्यूते च कैतवम् ॥ ८७२ ॥
वस्तेकामर्षमोरिष्प्रसरे मह उत्सवः ।
विग्रीवोश्वा वाडवाः स्युर्वल्लवो गोपसूदयोः ॥ ८७३ ॥
विप्लवौ रणनिर्घोषावुत्सवो यदुरुद्धवः ।
धत्तूरे ना वञ्चकस्तु कितवो द्यूतकृच्चिषु ॥ ८७४ ॥
सामुद्रलवणेक्षीवो महानिम्बे च गन्धके ।
नील्यां त्रिषु निरुन्मादे कारवी कृष्णजीरके ॥ ८७५ ॥
हिङ्गुपर्ण्यां प्रसेवस्तु भल्लादौ ककुभे तथा ।
कैरवं जलजेरौ ना देवरागभिदोर्द्वयोः ॥ ८७६ ॥
भैरवी त्रिषु भीमे स्याद्गन्धर्वो मृगदेवभित् ।
ऐरण्डाश्वौ गायनश्च राहूत्पातावुपप्लवौ ॥ ८७७ ॥
अनारवासोपलापश्च खेदश्च स्यादपह्नवः ।
अनुभावः प्रभावे च सतां च मतिनिश्चये ॥ ८७८ ॥
सवने मद्यसधाने स्नाने चाभिषवः पुमान् ।
क्लीबे पारशवं शस्त्रे वर्णभेदे त्रिलिङ्गकम् ॥ ८७९ ॥

द्वौ त्रिशी वैश्यमनुजौ संततौ स्त्री जने बहु ।
इङ्गुदी दर्शनेऽङ्गि स्त्री दिगुपाये निदर्शने ॥ ८८० ॥
मार्गे ककुभि च स्त्री स्याद्वौ चराभिसरी स्पशौ ।
द्वौ राशी पुञ्जमेषाद्यौ लब्धव्ये गणिते च ना ॥ ८८१ ॥
ईशो महेश्वरः स्वामी पृष्ठवास्थ्यस्यादिमध्यभूः ।
वंशोऽन्वयः समूहश्च काण्डं वेणुरथो दशा ॥ ८८२ ॥
अवस्था वर्तिरन्ते तु वाससो भूमनि स्त्रियाम् ।
कुशा वल्गा कुशी फालो दर्भेऽस्त्री क्लीबमम्बुनि ॥ ८८३ ॥
निधनानुपलम्भौ तु नाशौ क्लीबे पलायने ।
पशुर्मृगादौ छगले दर्शनार्थे तदव्ययम् ॥ ८८४ ॥
रुजायां स्पर्शके स्पर्शौ दानस्पर्शनयोरपि ।
आशा ककुभि तृष्णायां दर्शः सूर्येन्दुसंगमे ॥ ८८५ ॥
कृष्णपक्षान्तयागे च पाशोऽक्षे बन्धने तथा ।
रज्ज्वादिवलयच्छिद्रे प्रशस्ते तु सपूर्वकः ॥ ८८६ ॥
त्रिष्वायत्ते यन्त्रणेऽश्म प्रभावः प्रभुता वशः ।
शुन्यां वेश्यावन्ध्यगवीस्त्रीकरेणुषु तु स्त्रियाम् ॥ ८८७ ॥
पेश्यां धने तद्गृहे च त्रपके पट्टयोनिषु ।
दिव्ये च कोशः पुष्पादिकुड्मलासिपिधानयोः ॥ ८८८ ॥
कायावृतौ द्वयोः पद्मकर्णिकायां समाश्रये ।
वेश्यानां वेश आकल्पे दुःस्पर्शा कण्टकारिका ॥ ८८९ ॥
यवाशे पुंसि परुषे निर्दये च भवेत्त्रिषु ।
रहःप्रकाशौ वीकाशौ निर्वेशो भृतिभोगयोः ॥ ८९० ॥
प्रसरे चाप निर्देश आज्ञायां कथने तथा ।
कृतान्ते पुंसि कीनाशः क्षुद्रकार्षकयोस्त्रिषु ॥ ८९१ ॥
राक्षसे किंशुके पर्णे पलाशो हरिते त्रिषु ।
शटीपर्णे भवेत्क्लीबमभीशुः प्रग्रहे करे ॥ ८९२ ॥
निवशः स्यादवश्यादौ त्रिलिङ्गोऽनिष्टदुष्टधीः ।
कर्कशः स्यात्साहसिके दुःस्पर्शे कठिनेऽदये ॥ ८९३ ॥

काम्पिल्ये च प्रदेशस्तु मानभित्स्थानभेदयोः ।
वागीशो देवताभेदे ना जीवे हयमूर्धनि ॥ ८९४ ॥
ब्रह्मणि त्रे त्रिषु भवेत्कलशोऽब्धौ त्वपां निधौ ।
दधिमन्थनकुम्भ्यां च कलशी कलशिः स्त्रियौ ॥ ८९५ ॥
निवेशौ शिबिरोद्वाहौ बालिशौ मूर्खशावकौ ।
त्रिषु स्फुटे प्रसिद्धे च प्रकाशो भासि पुंस्ययम् ॥ ८९६ ॥
सध्यङ्ङभिद्विमर्शो ना स्यात्परामर्शबाधयोः ।
निस्त्रिंशोऽसौ त्रिषु क्रूरे नगेशोऽद्रिपतौ शिवे ॥ ८९७ ॥
भूमिस्पृशो नरा वैश्या व्यपदेशोऽभिधा छलम् ।
अपदेशौ व्याजहेतू जीवितेशौ यमप्रियौ ॥ ८९८ ॥
वार्त्ताहरे सहाये च पुरोगे च प्रतिष्कशः ।
पतने स्यादपभ्रंशो भाषाभेदापशब्दयोः ॥ ८९९ ॥
त्विट् शोभा रुक् तृड् लिप्सा तर्षौ विड् मलगूथयोः ।
ऋषिर्वेदे वसिष्टादौ भवेद् घोषो गवां गणे ॥ ९०० ॥
गोपपल्ली गद्गरे च स्वरे मेघादिनिःस्वने ।
उपयुक्तेतरच्छेषं त्रिषु ना नागसीरिणोः ॥ ९०१ ॥
प्रसादान्निजनिर्माल्यदाने स्त्री स्याद्वृषो गवि ।
शुक्रले मूषके श्रेष्ठे शृङ्गीधाशिकयोः शुभे ॥ ९०२ ॥
झषा नागबला ना तु मत्स्ये स्याद्वत्सरेऽस्त्रियाम् ।
वर्षो वृष्टौ लोकधातावुषा बाणसुता निशा ॥ ९०३ ॥
दोषो गुणेतरे रात्रौ स्त्री भ्रेषो नाशगर्हयोः ।
तरीषावौ पुमान्कर्तृत्रिषु कृप्यल्पकुल्ययोः ॥ ९०४ ॥
शुषिः शोषे बले क्लीबे विषं क्ष्वेडे जले तथा ।
स्त्रियां प्रतिविषायां स्याच्छोषस्तानवरोगयोः ॥ ९०५ ॥
तुषो विभीतको दोषो धान्यचर्मावृतौ धने ।
तद्गृहे पट्टयोन्यार्दौ कोपः शान्तश्च कैश्चन ॥ ९०६ ॥
शैलूषो नर्तके बिल्वे मनीषा धिषणेच्छयोः ।
अभीषु प्रग्रहे रश्मौ पुरुषः सात्मसाधनः ॥ ९०७ ॥

पञ्चहस्तप्रमाणे च कल्माषौ कृष्णकर्बुरौ ।
रोहितं रक्तकत्तृणं मत्स्यभिद्दिगन्तरम् ॥ १०८ ॥
शुण्डाग्रभागे गण्डूषा द्वयोश्च मुखपूरणे ।
प्रसृतोन्मित उष्णीषः शिरोवेष्टकिरीटयोः ॥ १०९ ॥
पुंसः कृत्यविशेषे स्यात्पौरुषं तन्मिते त्रिषु ।
आमिषे पललोत्कोचावामिषी स्यात्तु मल्लकी ॥ ११० ॥
पीयूषममृते मूत्रदुग्धकाथे धने द्वयोः ।
व्यक्तौ भेदे विशेषः स्यात्प्रदोषो दोषकालयोः ॥ १११ ॥
त्रिष्वाविले स्यात्कलुषं पापे च महिषी प्रभोः ।
स्त्रियां द्वयोः पशावंहस्यपराधे च किल्बिषम् ॥ ११२ ॥
आकर्षः शारिफलक आक्षिपे पाशके तथा ।
निष्ठुरे वचने रूक्षे परुषं कर्बुरे त्रिषु ॥ ११३ ॥
सद्दशो च जिगीषा स्याज्जवेष्वाव्यवसाययोः ।
सपर्यो कषणस्पर्धे उपासाभवणेच्छयोः ॥ ११४ ॥
शुश्रूषानिमिषा मत्स्याः सुराः शम्यां तु न स्त्रियाम् ।
कपिशीर्षं भित्तिशृङ्गे स्याधो दारु कर्षणम् ॥ ११५ ॥
अनुकर्षमनुतर्षोभिलापश्चषकः सुरा ।
परिवेषस्तु वलने परिधौ मण्डले तथा ॥ ११६ ॥
कालमेषी तु मञ्जिष्ठा बृहती सोमराजिका ।
पलंकषा भवेल्लाक्षा गोक्षुरो गुग्गुलुस्तथा ॥ ११७ ॥
आ रश्मिदीप्त्योर्न पुमान्भासो रतगृहोकसी ।
देवा देवभिदोमिश्च योषत्स्त्री च वृके वसुः ॥ ११८ ॥
मासि रवौ धने क्लीबे पाठाराजाभुजो रसाः ।
मासे नाट्ये देहधातौ वीर्ये रागे द्रवे विषे ॥ ११९ ॥
स्वादेम्न्वादौ चर्वणे ना ध्वनौ क्लीबे तु पारदे ।
खगयोगिभिदोर्हंसो निर्लोभनृपसूर्ययो. ॥ १२० ॥
विष्णौ प्राणे चात्मनि च ज्योतिर्भेषुनिदृष्टिषु ।
पुत्रादौ तर्णके वर्षे वत्सः क्लीबे तु वक्षसि ॥ १२१ ॥

ध्वान्ते राहौ गुणे शोके तमो वेधा विधातरि ।
विष्णौ विदुषि चाथार्चिर्ज्वालाभासोर्न पुंस्ययम् ॥ १२२ ॥
सरित्प्रवाहे स्वहारे स्रोतः स्यात्करिणः करे ।
वर्चांसि रूपविड्भासो रहः सुरतगुह्ययोः ॥ १२३ ॥
एनोऽपराधे दुरितेऽप्यागः पापापराधयोः ।
रजो गुणे च रेणौ च योषितामार्तवेऽपि च ॥ १२४ ॥
दारोर्ध्वदारु नासा स्यान्नासिका चाथ यौवनम् ।
देहावस्था वयः पक्षी मह उत्सवतेजसोः ॥ १२५ ॥
छन्दः पद्येऽभिलाषे च वेदे चौजो बले रुचौ ।
गृहं सद्माश्रयश्चौकः पयः क्षीरे जलेऽपि च ॥ १२६ ॥
तेजः प्रभावो दीप्तिश्च बलशुक्रासहिष्णुताः ।
नभा वर्षाः श्रावणोऽभ्रमन्तरिक्षे नपुंसकम् ॥ १२७ ॥
सहो दीप्तौ बले मार्गशीर्षहेमन्तयोः पुमान् ।
तपास्तु शिशिरे माघे क्लीबं कृच्छ्रादिके व्रते ॥ १२८ ॥
चौर्यादिकर्म हिंसा स्याद्वधश्च जननी प्रसूः ।
श्रद्धा चाथ त्रियामाशीर्हिताशंसाहिदंष्ट्रयोः ॥ १२९ ॥
उपुषाः संध्या प्रभाते तु क्लीबे भासः प्रभांशवः ।
मणिदोषो भयं त्रासः सर्पिर्होतव्ययोर्हविः ॥ १३० ॥
नाभी क्लीबे कुशे बर्हिरुरः श्रेष्ठेऽपि वक्षसि ।
असिः खड्गे तथा चापे शुभाकारे तनौ वपुः ॥ १३१ ॥
अदः परस्मिन्नत्रापि शंसोक्तौ स्तुतिवाञ्छयोः ।
आत्मज्ञे पण्डिते विद्वान्क्लीबे द्यौर्भूश्च रोदसी ॥ १३२ ॥
पुनरर्थेऽव्ययं भूयोऽतिबह्वर्थे त्रिलिङ्गकः ।
[प्रशस्तवृद्धयोर्ज्यायानुत्कर्षार्थे त्रिलिङ्गकः] ॥ १३३ ॥
मृत्सौषधिः प्रशस्ता मृत्सा वीरुच्च नर्तकी ।
भृत्ये द्वयोर्नरासी तु वरस्त्रीचशाटकी ॥ १३४ ॥
लालसे प्रार्थनौत्सुक्ये महति स्यात्त्रिलिङ्गकः ।
[आशंसा वचनं वाञ्छा स्तुतिः संभावना तथा] ॥ १३५ ॥

स्तुति प्रशसा श्लाघा च दिवौकाश्मानके सुरे ।
उदर्कितल्पभे पृष्ठो रभसो हर्षवेगयो ॥ १३६ ॥
वतसोस्त्री कर्णपूर उत्तसश्चापि शेखरे ।
सुमना स्त्री पुष्पजात्योर्देवपण्डितयो पुमान् ॥ १३७ ॥
सारस• खगभेदे स्यात्क्लीबे तु सरसीरुहे ।
त्रिषु धानुष्क इष्वासो भवेत्क्लीबे तु कार्मुके ॥ १३८ ॥
व्योम्न्यस्त्रिया विहाय स्यात्पुबहुत्वे पतत्रिषु ।
बलात्कारकृत कर्म साहस दण्डाभिस्तथा ॥ १३९ ॥
बीभत्सो विकृते क्रूरे निन्द्ये च त्रिषु फल्गुने ।
पुसि नाट्यरसे च स्याज्जुगुप्सायां नपुसकम् ॥ १४० ॥
वरीयानतिविस्तीर्णे तथा वरतरे त्रिषु ।
बाढसाध्वोरतिशये साधीयान्वाच्यलिङ्गक ॥ १४१ ॥
युवाल्पयोरतिशये कनीयानपि भेदवत् ।
पाठा हरीतकी हस्तिपिप्पली श्रेयसी त्रिषु ॥ १४२ ॥
शालेय पायस दुग्धसस्कृते बलिभिद्यपि ।
श्रीवासे नौषधिभिदि राक्षसी रक्षसि द्वयो ॥ १४३ ॥
लङ्घवादौ त्रिष्वभुक्तावुपवासो व्रतस्थितौ ।
मूर्वाद्राक्षे मधुरसे मृद्वीका च शतावरी ॥ १४४ ॥
काकोली परिहास स्यात्क्रीडोपहसनं तथा ।
शेखरे कर्णपूरे चावतस पुनपुसकम् ॥ १४५ ॥
जले सान्द्रे च निर्यासे भवेद्घनरसोऽस्त्रियाम् ।
कादम्बे राजहसे च कलहसो द्वयोर्भवेत् ॥ १४६ ॥
चन्द्रहासो रावणासावसिमात्रेय संस्कृतौ ।
धूपनस्नानादिभिर्वासेऽप्यधिवास पुमानयम् ॥ १४७ ॥
नि श्रेयस शिवे मोक्षे सूर्यवह्नी विभावसु ।
निम्बे स्याद्धिङ्गुनिर्यासस्तथा हिङ्गुतरुद्रवे ॥ १४८ ॥
शिखिपिच्छदले बर्हे ईहा स्यादुद्यमेच्छयो ।
गृह गेहे महत्त्वे तु न स्त्री दारेषु सग्रह ॥ १४९ ॥

दान्तस्कन्धेऽश्वाग्रवक्त्रे योद्धर्याचरणे तथा ।
वहो वाहे वर्णके च मुद्गपर्णी वचा सह ॥ ९८० ॥
कुमारी त्रिषु दाक्षे स्याद्वार्त्ताकी वाशिका तथा ।
सिंही द्वयोः प्राणिभेदे वध्रवृत्तौरगेष्वहिः ॥ ९८१ ॥
अविद्यामूर्च्छयोर्मोहो माहो यादोवहारयोः ।
स्नेहस्तैलादिकप्रेम्णोः सौहार्दे चाथ गह्वरे ॥ ९८२ ॥
गुहा स्यात्पृश्निपर्ण्यां च पुमान्स्कन्देथ संचये ।
सूर्यादौ पूतनादौ च राहुर्निर्बन्धयोर्ग्रहः ॥ ९८३ ॥
रावुमस्तेन्दुपुष्णोश्च मही भूरुत्सवे पुमान् ।
वाहा बाहुतरे स्त्री स्यात्पुमान्माने हयादिषु ॥ ९८४ ॥
वर्णविन्यासयोर्व्यूहो विस्तारे पृथुले त्रिषु ।
विपुले ऽच्यादिसंख्यायां बहुः स्याद्वाच्यलिङ्गकः ॥ ९८५ ॥
प्रग्रहः स्यात्तुलासूत्रे वन्द्यां रज्जौ हयस्य च ।
हयरश्मौ तुलासूत्रे प्रग्राहो जीविकाकृतौ ॥ ९८६ ॥
संवाहः परिचर्यायां विग्रहः कायविस्तरौ ।
वैरवाक्ये तिरस्कारोऽभिध्या भर्त्सा च निग्रहः ॥ ९८७ ॥
स्यादूर्ध्वमाने स्त्रीश्रोणावारोहोऽङ्घ्रि तरोरपि ।
तथाश्ववाद्यध्यासितरि स्यात्स्पृष्टा मलसमुतिः ॥ ९८८ ॥
प्रवृत्तिर्जलवेगश्च प्रवाहा अथ संग्रहः ।
सचये महदुदारे फलादिस्वीकृतावपि ॥ ९८९ ॥
द्वार्यापीडे क्वाथरसे निर्यूहो नागदन्तके ।
वैदेही पिप्पलीसीते वाराही देवतौषधी ॥ ९९० ॥
राखा शेफालिका गन्धनाकुली सुवहा त्रिषु ।
रम्ये दैर्घ्ये रोगभेदे स्यादानाहोऽपि वन्धने ॥ ९९१ ॥
गजभाले वृष्टिरोधे प्रतिबन्धेप्यवग्रहः ।
पदपर्वविभागे च भूमौ सर्वसहा सहे ॥ ९९२ ॥
स्यादारम्भे स्त्रीकरणे सैन्यपृष्ठे पतद्ग्रहे ।
द्विजेभ्यो विधिवद्देये तद्ग्रहे च प्रतिग्रहः ॥ ९९३ ॥

पत्नीपरिजनादानमूलशापाः परिग्रहाः ।
समीरणे गन्धवहो नासिकायां स्त्रियामथ ॥ ९६४ ॥
पितामहः पितृपिता ब्रह्मा चाथ तमोपहाः ।
अग्नीन्द्वर्का नृपार्हेऽर्थे परिबर्हः परिच्छदे ॥ ९६५ ॥
ध्वाङ्क्षः काके बके कक्षः पार्श्वपातकभित्तिषु ।
तृणे वीरुधि च स्त्री तु प्रतिज्ञास्थानभेदयोः ॥ ९६६ ॥
परिधानस्य च बहिः कटीनिगडने भवेत् ।
रथांशेऽसौ दैत्यभिदि पाशाकयूनयोरपि ॥ ९६७ ॥
बीजे विभीतके कर्षे स्रोतोऽपे क्लीब इन्द्रिये ।
सौवर्चले च पक्षस्तु वर्गे कालसहाययोः ॥ ९६८ ॥
गरुत्साध्यविरोधिषु पुष्पच्छेदेमपार्श्वयोः ।
रुची विकल्पिते पार्श्वे परः केशात्तु संहतौ ॥ ९६९ ॥
प्रजापतौ कुक्कुटे च दक्षः स्याच्चतुरे त्रिषु ।
प्रेक्षा नृत्तेक्षणं प्रज्ञा भिक्षा सेवार्थना भृतिः ॥ ९७० ॥
याच्ञाप्राप्यं तथाघादि न्यक्षं कार्त्स्न्यनिकर्षयोः ।
ऋक्षं भे पुंसि भल्लूके स्वक्षस्तक्षेऽम्यावेकणे ॥ ९७१ ॥
चोक्षे गीते मनोज्ञे च मोक्षो मुक्तौ च पाटलौ ।
पर्कटयां पिप्पले प्लक्षो यक्षो यक्षेशगुह्यकौ ॥ ९७२ ॥
न वा शतसहस्रं स्याल्लक्षं व्याजशरव्ययोः ।
प्रत्यक्षेऽधिकृते साक्षिण्यध्यक्ष - - धातकी ॥ ९७३ ॥
सुभिक्षा सुलभाक्षत्वे क्लीबे हंसादवभेदयोः ।
मक्षिकाक्षो विरूपाक्षो हरे विकृतलोचने ॥ ९७४ ॥

आ प्रगृह्यः स्मृतौ वाक्य आधिक्ये कोपपीडयोः ।
आङीषदर्थे व्याप्तौ च मर्यादायां क्रियान्वये ॥ ९७५ ॥
इ दुःखभावने कोप उपादाने विसर्जने ।
पापकुत्सेषदर्थे कु धिङ् निर्भर्त्सननिन्दयोः ॥ ९७६ ॥

चोन्वाचये समाहारेतरेतरसमुच्चये ।
विनियोगे तुल्यकाले हेतौ यथार्थ एव च ॥ ९७७ ॥
स्विलभे च वितर्के च तुर्विशेषेवधारणे ।
यद्वाक्योपक्रमे हेतौ यदायथार्थयोरपि ॥ ९७८ ॥
सङ्केतावुपसंहारे तदानर्थयोरपि ।
सकृत्सहैकवारार्थे सदार्थे चाथ मङ्गले ॥ ९७९ ॥
स्वस्त्वाशी क्षेमपुण्यादौ प्रकर्षे लङ्घनेप्यति ।
प्रतीच्यां चरमे पश्चादाराद्दूरसमीपयोः ॥ ९८० ॥
विकल्पप्रश्नसत्यार्थेपूतासत्यविकल्पयो ।
पुन सह सदा शश्वत्साक्षात्प्रत्यक्षतत्त्वयो ॥ ९८१ ॥
खेदानुकम्पासंतोषविस्मयामन्त्रणे बत ।
हन्त हर्षे कृपादाने वाक्यारम्भविषादयो ॥ ९८२ ॥
प्रति प्रतिनिधौ वीप्सालक्षणादौ प्रयोगत ।
इति हेतुप्रकरणप्रकर्षादिसमाप्तिषु ॥ ९८३ ॥
मतस्वरूपेवमर्थविवक्षानियमादिषु ।
यावत्तावच्च साकल्ये हेतौ मानेवधारणे ॥ ९८४ ॥
सप्रत्यवधिभाग्यर्थेप्वीर्प्यापीडाप्रतिभवे ।
पुरस्तात्प्रथम प्राच्यामानन्तर्येमतेपि च ॥ ९८५ ॥
देशे कालेपि चाधस्ताद्दक्षिणेधोमखेपि च ।
किमुत स्यादतिशये प्रश्नमध्यविकल्पयो ॥ ९८६ ॥
मङ्गलानन्तरारम्भप्रश्नकार्त्स्न्येष्वथो अथ ।
अङ्गीकारेधिकारे च स्याद्वितर्कविकल्पयो ॥ ९८७ ॥
वृथा निरर्थकाविध्यो सादृश्ये प्रक्रमे यथा ।
प्रकारयोग्यतावीप्सापदार्थानतिलङ्घने ॥ ९८८ ॥
तथातिदेशेनुज्ञाने प्रकारेपि समुच्चये ।
नु पृच्छायां वितर्के च पश्चात्सादृश्ययोरनु ॥ ९८९ ॥
दैर्घ्ये च लक्षणादौ च तत्त्वाख्यानेप्ययो ननु ।
प्रश्नावधारणानुज्ञानुनयामन्त्रणोत्तरे ॥ ९९० ॥

आक्षेपेच्छानिश्चयेषु वाक्यादिप्रतिवाक्ययोः ।
गर्हासमुच्चयप्रश्नशङ्कासंभावनास्वपि ॥ ९९१ ॥
आक्षेपादौ पदार्थे च वर्जने गर्हणेप्यथः ।
उप. समीप आधिक्ये हीनत्वेङ्गीकृतावपि ॥ ९९२ ॥
किं पृच्छायां जुगुप्सायामाक्षेपेल्पावसानयोः ।
तु वितर्के परिप्रश्ने प्रक्रान्तोक्तिनिवारणे ॥ ९९३ ॥
भयादौ भर्त्सने कोपेनिन्दायामथ कं जले ।
मूर्धनिन्दासुखेषु स्यादा सत्यार्थे स्मृतौ तथा ॥ ९९४ ॥
अमा सह समीपे स्यात्सामि स्वर्धे जुगुप्सने ।
तूष्णीमर्थे सुखे जोष नूनं तर्केर्थनिश्चये ॥ ९९५ ॥
उपांशु वचने तूष्णीमेवमित्यतथार्थयोः ।
निर्देशे चोपदेशे च निश्चये च प्रतिभने ॥ ९९६ ॥
नाम प्राकाश्यसंभाव्यक्रोधोपगमकुत्सने ।
विस्मयस्मृत्यलीकेषु समं तुल्यसहार्थयोः ॥ ९९७ ॥
अलं भूषणपर्याप्तिसामर्थ्येषु निवारणे ।
साम्प्रतं वर्तमानार्थे युक्तार्थेनन्तरं तथा ॥ ९९८ ॥
मध्येन्तिके च समया निर्निश्चयनिषेधयोः ।
स्वर्गे परे च लोके स्वर्भेदाप्रथमयोः पुनः ॥ ९९९ ॥
प्रातः प्रभाते स्वार्थे च मध्ये बाह्येन्तरित्यपि ।
स्यात्प्रबन्धे चिरातीते निकटागामिके पुरा ॥ १००० ॥
ऊर्युर्युररी चैते विस्तारेङ्गीकृतावपि ।
किल संभाव्यवार्तायां हेत्वलीकारुचिष्वथ ॥ १००१ ॥
निषेधवाक्यालंकारजिज्ञासानुनये खलु ।
– ल शंसानिश्चययोर्वा विकल्पोपमानयोः ॥ १००२ ॥
इह समुच्चये च स्यादेवौपम्येवधारणे ।
अयत्नाया मनागर्थे उत्प्रेक्षातर्कयोरपि ॥ १००३ ॥
तिरोन्तर्धौ तिर्यगर्थे मिथोन्योन्य रहस्यपि ।
जन्मप्राकाश्ययो प्रादुरथो वधनिकारयो ॥ १००४ ॥

ननः पूनाप्रकृतयोस्तत्त्व मुख्यत्वमञ्जसा ।
कष्टे क्षमौ हशब्दः स्यादा ‐ ‐ र्थस्य सूचने ॥ १००५ ॥
दुःखे शोके विषादे [हा] ‐ ‐ ‐ ‐ ‐ ‐ ‐ ‐ ‐ ।
हिशब्दः स्याद्विशेषा ‐ ‐ ‐ ‐ चावधारणे ॥ १००६ ॥
अह क्षेपे विनियोगेहह खेदेद्भुत ‐ ‐ ॥
अभ्यादानेभ्युपगमे तूष्णींभावे समर्चने ।
दानप्रतिग्रहादौ स्यादोंकारोपि च मङ्गले ॥ १००७ ॥

॥ इति मङ्खकोशः समाप्तः ॥

EXTRACTS FROM THE COMMENTARY.

[क] चतुर्ष्वाद्येष्वर्थेषु कशब्दः पुंलिङ्गः । उत्तरेषु त्रिषु तु नपुंसकम् । कंपः को वा गुरुस्ते Dhv. 104, 10 इत्यादौ जले । कंपो वरुणः । कं कणविशेष इत्यादौ सुखे । क सुखाय क सुखं वा यथायात् [?] । तया कणति शब्दायते । कमिति प्रकृत्य मस्तके च सुखेपि चेति अव्ययप्रकरणे मेदिनिः । कंशब्द अंकारान्तो [?] वक्ष्यते । अयं च कशब्दः किंशब्दप्रकृतिश्च प्रातिपदिकं च भाष्यकारेण कस्येदित्यत्र स्थापितत्वात् c. Bh. Pâ. 4, 2, 25 । ततश्च । कस्मै च काय चेत्यादि लक्ष्यसिद्धिः ॥ एकाक्षरः ॥ [नाक] नाकतटिनीत्यादावाकाशे । नाकौकसामित्यादौ त्रिदिवे ॥ [लोक] भा॰ Su. 2594 इत्यादौ भुवने । मां॰ Ra. 14, 61 इत्यादौ जने ॥ 10 ॥

[श्लोक] पद्ये । Ra. 14, 70 ॥ [टङ्क] दर्पे । दृष्टः स पौरैस्तरुणः सटङ्कः ॥ [अङ्क] किं तस्य संख्येव नवा नवाङ्का इत्यादावेकादिगणनायाम् । उत्सङ्गे । Ra. 3, 26 । चिह्ने । शशाङ्केनेव शर्वरी ॥ 11 ॥

[अर्क] सूर्ये स्फटिके च । H. V. 1, 4 ॥ [शल्क] वार्क्षत्वचि । भूर्जशल्कं वसानाः ॥ [किष्कु] भामात्किष्कुशतं प्रजेदित्यादौ चतुर्विंशत्यङ्गुले हस्तप्रमाणे । किष्कुसंमिताः समिधः । द्वादशाङ्गुला वितस्तिप्रमाणाः ॥ 12 ॥

[निष्क] सह अष्टभिर्वर्तते साष्टम् । बहु॰ Pâ. 5, 4, 73 इति डच् । सुवर्णे षोडश माषकाः । पलं सुवर्णकाश्चत्वारः । दीनैर्दयते दीनारो रूपकम् । निःशेषेण कस्यते निष्कः ॥ 13 ॥

[कल्क] समले पापाशये । एनसि पापमात्रे ॥ [स्तोक] दमे दमयुक्ते विनीते यथा । स्तोको गुर्वन्तिके भूयात् । पुत्रे । धन्यस्य गृहिणः स्तोको गृहे खेलति खेलनैः ॥ [पाक] शावके । काकपाकैरटाद्भिः ॥ 14 ॥

[लङ्का] रावणनगर्याम् । Śi. 1, 68 । वृक्षशाखायाम् । द्रुमलङ्कां समाश्रित्य वानरः कुत्र संस्थितः ॥ 15 ॥

[एक] तथा च कात्यः । प्रधानान्यसहायेषु संख्यायां चैक इष्यते ॥ [पङ्क] द्वयेपि । पङ्कः पङ्कं व्यपोहति ॥ 16 ॥

[भेक] मण्डूके । Su. 843 । उभयत्रापि । भेकाः पान्थमना घनस्तनितत्र-द्रेकारवेणाप्यलम् ॥ [छेक] छेकानुप्रास इत्यादौ सहृदयश्छेकाः [sic] ॥ 17 ॥

[शङ्कु] आयुधभेदे । शङ्कुः प्रहरणान्तरम् c. Śāśv. 385 । स्थाणौ । मुञ्चन्ति शङ्कुः [sic] परितो निधाय । कीलके । Ra. 8, 92 । संख्याभेदे । शङ्कु° c. Mb 2, 17 । मानभेदे । आयामविभेद [sic] संख्यालक्षणया ॥ [त्रिक] कूपयन्त्रे । त्रिकार्कैकारसूचिताः ॥ त्रिकाणामित्यादौ हर्षचरिते गात्राङ्गवर्णने गात्राङ्गे । तत्र ⁻ त्रिकदर्शनमित्यादौ त्रये ॥ 18 ॥

त्रयाणां संघः । त्रिकः । संख्यायाः० Pā. 5, 1, 22 । त्रिलिङ्गः । त्रिकामन्त्र इत्यादावत्रादिग्रहणात् ॥ [राका] नवरजसि कन्यायाम् । राका नान्यमुखं पश्येद्विना भर्तुः ॥ 19 ॥

[शूक] कण्टके । शूकैरिवाचितः कण्ठः । अनुक्रोशे । निःशूक किं भाषसे । शुङ्गे शुष्काङ्कुरे । नवचावशूकविशदैः ॥ [शलाका] रत्नस्वरूपभिदि । Ku. 1, 24 । शस्त्रभाण्डे । Su. 3401 । अञ्जनतूलिकायाम् । Ku. 1, 47 ॥ 20 ॥

परीक्षायाम् । शलाकया कोपि भिनत्ति मन्त्रम् ॥ [दैशिक] सौशिकमुखाप्या-यपारंपर्यक्रमागता इत्यादौ गुरौ ॥ देश्ये । अपूर्वो दैशिक इवासीत् ॥ [तूलिका] चित्रकृद्भाण्डे । Ku. 1, 32 । शलाकायाम् । गृहीत्वाञ्जनतूलिकाम् ॥ 21 ॥

[वर्णक] विलेपने चन्दने च क्लीबे । वर्णकं भेकं [sic] संसदि सोपठदित्या-दौ परीक्षोद्धृतवस्तुनि ना पुलिङ्गः । वर्णकावृततरवः स हि मत्तो [?] इत्यादौ तान्तवे विकारे वस्त्रविशेषे । वर्णका तान्तवे Pā. 7, 3, 45, 7 इति हि वार्तिकमि-ति द्वयो । शोधनाय निष्क्रम्य वर्णिका आदाय पुनः प्रविशतीत्यादौ रागे [sic] गैरिकादिषु स्त्रीपुंसयोः । ततः° M. M. 17, 1 इत्यादौ भूमिकायां स्वरूप-विपर्यासेन रागोपचरणात् ॥ 22 ॥

पर्यायादिषु । वर्णिकाभिः किमाभिः । किमेतैर्बहुभिर्वर्णनैरित्यर्थः । आदि-शब्दादर्हणीवृत्तिषु [sic] । वर्णयितरि । अहं तव वर्णको भवामि ॥ [गणिका] इभ्याम् । ग्रामेषु परिजनेषु गणिकामारुह्य ययौ ॥ [गणक] दैवज्ञे । K. V. 9,6 ॥ 23 ॥

[कलङ्क] अपवादे । न जाने कोमुष्मिन्रघुकुलकलङ्के कविरभूत् ॥ 24 ॥

[पृथुक] भक्ष्ये खाद्यविशेषे चिवरी इति भाषया प्रसिद्धे खलभृष्टे ॥ [आलोक] दर्शने । Me. 82 ॥ 25 ॥

[नालीक] अब्जे । विवृतेनापि॰ Mh 3, 52 ॥ [पुलाक] तुच्छ॰ । Sp. 4150 संक्षेपे । पुलाककारी विपुलाशयः स्यात् । भक्त॰ । स्थालीपुलाकन्यायेन ॥ 26 ॥

[करक] कमण्डलौ नालिकेरास्थिमये । करककरः जगाम मस्करी ॥ करककुसुमताम्र इत्यादौ दाडिमे । करिका मद्यभाण्डं प्रसिद्धम् ॥ 27 ॥

[करङ्क] करङ्कशेषात इत्यादौ मांसरहिते ॥ ताम्बूलादिभाजने । आजुहाव च करङ्कवाहिनीम् ॥ 28 ॥

[वृश्चिक] राशिभेदे प्रसिद्ध एव । मदनिकायाम् । एता॰ Mh. 3, 91 । शूकप्रधानः कीटः कण्टकी क्रिमिः । गोमयाद्वृश्चिको जायते इत्यादौ ॥ [प्रतीक] मदप्रतीकवाहीत्यादौ प्रतिकूले ॥ अंशे । नाममालाप्रतीकमपश्यम् c. V. K. I, 3, 6, C. । दीपे । आज्यप्रतीकजालाभिः शार्वरे शकलीकृते ॥ अङ्गं प्रतीकोवयव इत्यादावंशाभिप्रायेणैव c. AK. 148, 70 ॥ 29 ॥

[दीपक] दीपे । Su. 2490 ॥ 30 ॥

[कौशिक] गाधिजे । Ra. 11, 1 । उलूके । M. M. 176, 7 । गुग्गुलौ । अगुरु॰ Mh. 3, 29 । इन्द्रे । Śi. 1, 53 । आहितुण्डिके गारुडिके । उरग इव च कौशिकास्य बिभ्यत् ॥ [क्षुल्लक] के अन्ये [sic] राजानः क्षुल्लका इत्यादौ कनिष्ठादिषु यथायोगं योज्यम् ॥ 31 ॥

[पिण्याक] सिल्हके । पिण्याकगन्ध इव तुष्टिकृदत्र सोभूत् ॥ [वर्तिका] वर्तका शकुनौ प्राचामित्यत्र वार्त्तिकविकल्पेनेत्वस्मरणाद्वर्तकापि c. Pā. 7,

8, 45, 8 || [वर्तक] वर्तकक्षुण्णपाद इत्यादावश्वखुरे || [सायक] शरे | Ra. 2, 31 | खड्गे | आकृष्य सायकमुपाद्रवदेकवीरः || 32 ||

[व्यलीक] कामजे दोषे | मेहे [sic] न गोत्रस्खलितव्यलीकम् || न किंचिदूचे किल स व्यलीक इत्यादौ विलक्षे | विलक्षः सलज्जः | अप्रिये | मया° Mh. 3, 86 | विपर्यये | पृष्टो° Mh 3, 86 | रोगे | चिरं व्यलीकेन जगाम शान्तिम् | अकार्ये | मुजनो° Mh 3, 86 || 33 ||

[गैरिक] स्वर्णे | जगाल गैरिकं पाकात् || [अलीक] त्रयेपि | Sp. 2606 ||

[अनूक] द्वयोरपि | परस्यानूकवृत्तानि प्रेक्ष्य कन्या प्रदीयते || 34 ||

[धेनुका] क्षुरिकायाम् | धन्यासिधेनुकैः|| भक्तजनकामधेनुधेनुक इत्यादावुमायाम् | करेण्वाम् | आदाय वरधेनुकाम || [कालिका] देव्याम् | विशेयः कालिकामते [sic] | नियतकाले निर्वाह्यो लाभः कालिकाख्या वृद्धिः | तया च कारि[ता] कालिका चेत्यादि नारदादौ | स्वर्णमले | विना निकषणं हेम्नः कालिका केन लक्ष्यते | मेघ° | Ra 11, 15 || 35 ||

[कारिका] यातनायाम् | सह्य° Mh. 3, 18 | वृत्तौ | भंगोक्तकारिकेयम् [sic] | क्रियायाम् | कां कारिकामकार्षीः || [कारक] भृत्ये | कारकेषु नताशौचम् | कारके [sic] | स कर्ता नाम कारकम् c. Kât. p. 497|| [कर्णिका] कर्ण° Pâ. 4, 3, 65 इति कर्णभूषणे तालपत्रादौ | कर्णिकाकिरणवन्धुरितस्येत्यादौ || 36 ||

करिहस्ताङ्गुलौ पद्मबीजकोशयां च | स्थिता श्रीः पद्मे च भ्राम्यन्मधुपकर्णिके | स्त्रिया नार्यां गदे कर्णिका भगव्याधिरित्यायुर्वेदप्रसिद्धो गदः || [वाह्लीक] कुङ्कुमे | वाह्लीक° Mh 3, 87 | हिङ्गौ | वाह्लीकार्द्रकसैन्धवैः सुरभिणी || 37 ||

[कौतुक] मङ्गलद्रव्ये | Ra. 8, 1 | कुतुके | कौतुकाक्षिप्तचित्तः || [वालिका] सिन्दुर्वीचिकरानुवाह बहलप्रौढोर्मिपद्वालिकानित्यादौ श्लेषेण वालुकोर्मिकयोः || 38 ||

कङ्कणे । वालिकालंकृतश्रकोष्ठः ॥ [वालक] अङ्गुलीयश्रीवेरयोः प्रसिद्धः ॥ [प्रियक] मृगभिदि । Śi 4, 32 ॥ 39 ॥

[उदर्क] उत्तरकाले । सुखोदर्का वनभुवः । उत्तरकालिके फले । कुशलोदर्कं तर्कयामि ॥ [मेचक] शिखि° । मेचकिकुलकोलाहला । मेचकिनः शिखिनः ॥ 40 ॥

[गोलक] गुले । गुग्गुलुगोलकहिङ्गुवचाभिः । गुलं मस्तिष्कम् ॥ पिण्डे । भूगोलः ॥ [तिलक] श्रिरलोक्याम् । युगलकतिलकचक्कलकानि ॥ 41 ॥

विशेषके वृक्षभिदि च । Ra. 9, 41 ॥ [आतङ्क] निरातङ्कः पङ्क इत्यादौ तापे । आतङ्कः कुसुमायुध इत्यादौ द्वयोरपि । निरातङ्कः प° M. M. 195, 1 इत्यादौ भीरेव ॥ 42 ॥

[रेणुका] भार्गवाम्बायाम् । Bh. II, 37 ॥ [पुण्ड्रक] इक्षौ । स्फुरति च रुचिमत्ता पर्वणां पुण्ड्रके स्यात् ॥ [पुलक] प्रस्तरे श्लक्ष्णेदमविशेषे । पुलकमृष्टधौताम्बराः । क्रिमिभेदे । वर्त्मनां° Mh. 3, 61 ॥ 44 ॥

[कण्टक] क्षुद्र° । निष्कण्टकं राज्यमथो चकार । रोमाञ्चे । Ku. 6, 15 । तरोरङ्गे. । A. S. 60, 4 । अत्र कण्टकं तीक्ष्णलतापर्व ॥ 45 ॥

[सरक] इक्षुशीधौ । वरतनुवक्त्रसङ्गसुगन्धितरं सरकम् । शीधुपाने । सरककेलिमत्ताः स्त्रियः ॥ [तारक] दैत्यभेदे । Ku. 2, 1 ॥ 46 ॥

[तारिका] देवीभेदे । तारिका भवसमुद्रतारिका ॥ [क्षारक] पिटकं भाण्डविशेषः । क्षारकाङ्कितकूर्परा इत्यादौ । कोरके । क्षारकैः कुसुमचापसायकैः । कोरकं मुकुलिका ॥ [जीवक] विषयविषहतानां जीवकस्त्वं पुराण इत्यादौ प्राणके ॥ 47 ॥

जीवकदर्शने सर्वचैतन्यवाद इत्यादौ क्षपणे ॥ [जीविका] द्वयोः । कां जीविकां बिभर्षि ॥ [पर्यङ्क] उभयत्रापि । यदैव पर्यङ्कतले विमुक्ते त्वमिष्टया भावनयापगूढः ॥ 48 ॥

[बन्धकी] इभ्याम् । बन्धकीनिकटमगमन्नृपतिः॥ [बन्धक] आधौ । न वृद्धिर्बन्धके नष्टे सर्वनाशे न रुद्दम् । विनिमयस्याप्यं वस्तुरूपमाधिः । बन्धकारिणि । संसारबन्धिका माया ॥ 49 ॥

[वार्धक] वृद्धसंघाते । वार्द्धकमतानुसारी न व्यापदमेति हन्त तरुणोपि । वृद्धत्वे । Ra. 1, 8 । वृद्धकर्मणि । तरुणोपि शास्त्रदृष्ट्या वार्द्धक एव प्रवर्तते प्राज्ञः ॥ [दर्शक] प्रतीहारे । दर्शक° Mh. 3, 47 ॥ 50 ॥

[स्थासक] चर्चायामुपलेपने । चन्दनस्थासकाङ्कः । हारभेदे । कुचयोः स्थासकमौक्तिकार्चिरामात् । बुद्बुदे । स्थासकायतिनिभेन हसन्ती नर्मदा ॥ [अंशुक] मलयज° K. Pr. 345, 5 । तथा । शुचिनी चीनांशुके बिभ्रतीत्यादौ शुक्लवस्त्रे c. V. S. III, 16 । शुक्लांशुकोपरचितं घनसारेत्यादौ वस्त्रमात्रे । उत्तरीये । Ku. 1, 14 ॥ 51 ॥

[मधुक] मधुका वन्दिनः केपि c. Śāśv. 453 इति शाश्वतोक्त्या वन्दिभिदि पुंलिङ्गः ॥ 52 ॥

[खनकी] *शिल्पिनि ष्वुनि c Pā. 3, 1, 145 । खनकी* ॥ [*खनिका*] *जलाधारे । वनिका खनिका रथ्या प्रपा सत्त्वावरोहणम् । खनिराकरः खनिरेव खनिका* ॥ 53 ॥

[कार्मुक] चापे । क्रेंकारः स्मरकार्मुकस्य किमपि c. K. Pr. 160, 4. A. S. 37, 7 । कार्मुकः कस्य न प्रिय इत्यादौ कर्मण्ये शक्तमात्रे च ॥ [कञ्चुक] निर्मोकवारवाणयोः । Su. 1219 । कवचे । संनद्धकञ्चुकोद्दण्डवसवसते धनुर्धराः ॥ 54 ॥

[अलका] धनदपुरि । Ku. 6, 37 ॥ [अलक] खेलके । Me. 88 ॥ [अनीक] रणे । सहस्र° V. K. 2, 1, 14, C. । सैन्ये । Ra 18, 9 ॥ [वञ्चक] उभयत्रापि । वञ्चकैरावृता—स्ते दुर्गमा वत भूभृतः c Mh. 3, 84 ॥ [अन्तिका] चुल्ल्याम् । न चुल्येदन्तिकास्थितम् ॥ 55 ॥

[विपाक] पचने । विपाके कटु शीतं च । स्वेदे । आमज्वरे विपाकं प्रयुञ्जीत ॥ स्नेहस्य तस्याद्य विपाक एव इत्यादौ परिणाम उपचारात् ॥ [कृपक] फाले । लाङ्गलं कृपकाङ्कितम् ॥ [कनक] मातुलं धत्तूरबीजम् । स्वर्णे । Me. 74 ॥ [राजिका] रेखायाम् । अराजिके भूर्जपत्त्रे । आसुर्याम् । राजिकाः सर्षपास्तथा । आसुरी शाकविशेषबीजम् ॥ 56 ॥

[लुब्धक] शाकुनिके । किमिव° Bh. Ś. 73 ॥ [नायक] नेतरि मध्यमणौ च । H. Ch. 9, 10 । नाट्योत्तमपात्रयोः प्रसिद्धः ॥ 57 ॥

[खेटक] गिरिखेटकेत्यादौ ग्रामे । काम्यधातुकृतखेटकं कटकमित्यादौ फलके । फलकं चर्म ॥ [पेटक] भाण्डे । कनकपेटक तस्करः ॥ [जालिक] जालेन चरति जालिकः । ऐन्द्रजालिकः । जाल व्याध । जालिकाकुटनक इत्यादौ धीवरे ॥ 58 ॥

[किञ्जल्क] पुष्परेणौ । किञ्जल्कपुञ्जे परिपिञ्जरासु स्थलीषु c Vik. Ch. 10, 11 ॥ [उड्डिका] भाण्डभेदे । नहि भवति पञ्चानामुट्टिकानां पुग्णो घटः ॥ 59 ॥

[विटङ्क] वितर्दिकायाम् । निर्भिन्नमङ्गिमकृता विटङ्काः । वलभ्याम् । यस्यां शशी निशि स्फुटविटङ्कलग्नः । उन्नते देशे । Kid. I, v. 4 ॥ [पिनाक] शूले । Ku. 5, 53 । धनुषि । Ku. 3, 10 ॥ 60 ॥

[जालक] जालाभे । Ra. 9, 68 । आनने विलसत् जालक जालाकृतिर्यस्य तं स्वैरं वनान्ते आननामिति प्रकार्यः ॥ क्षारके । Me. 95 । अभिजालक इत्यादौ मने । मर्कटे । जालक इव निर्गलितमूत्रः ॥ [जालिका] मुखावृतौ । तां जालिकावरणे मह न्यमीलत् ॥ [सेवक] सेवाजीवे । वर योग्यः सेवकादधमः c Sp. 4217 । प्रसेवे । वीणादि सेवकवियोगवशान्न सीदेत् । प्रसेवकः ककुभमय वीणाकुटम् ॥ [सूतक । सूतिका] मदे । धूप. सूतकनाशनः ॥ 61 ॥

सूत्यर्थे सूतिकायां सूतिका सूतका च । वा सू° Pā. 7, 3, 45, 10 इति विकल्पेनेत्वविधानात् । अथ गावो महिष्यश्च ब्राह्मणी चैव सूतिका इत्यादि लक्ष्यम् । जनने । तत्राधिकृत्य सूतकं शौच कुर्वीत सूतकम् । रसे पारदे । सूतकं गन्धवृत्तिकारसेन संमृज ॥ [पुत्रक । पुत्रिका] दीक्ष्यभेदे । समयी साधकश्चैव आचार्यश्चापि पुत्रकः । दीक्ष्यो दीक्षणीयः शिष्यः ॥ 62 ॥

मा° Ku. 1, 29 इत्यादौ कृत्रिमादौ द्वयोः स्त्रीपुंसयोः स्त्रियां तु द्वैरूप्य पुत्रका पुत्रिका च । वा सूतकेति Pā. 7, 3, 45, 10 विकल्पेनेत्वविधानात् । पालिका° Mh. 3, 68 इत्यादौ लक्ष्यम् । अभ्रातृकपुत्रीकरणार्थायां कन्यायाम् । M. 3, 11 ॥ 63 ॥

[कुम्भिका] जलधान्याम् । प्रपां शीतलकुम्भिकाम् । वलनं क्रोडीकरणम् । नरकास्पदे । पच्यन्ते कुम्भिकासु ते ॥ [कुम्भक] प्राणरोधे । वे० Pr. P. 2। तथा । रेचकः पूरकश्चैव तृतीयः कुम्भकस्तथा ॥ [कुलक] श्लोक° । Kd. 1, 13 ॥ 64 ॥

श्रेष्ठिनि । कुलकः कुलवर्धनः । श्रेष्ठी शिल्पाजीवी प्रधानात् । श्लोकसंचय-साहचर्यात्सुगन्धद्रव्यमध्येपि कुलकम् ॥ [क्रमुक] क्रमुकः फलेप्युपचाराद्वतते नपुंसक तु ॥ 65 ॥

[कैशिक] केशाश्वादन्यतरस्यामिति पाक्षिके ठकि केशसमूहे c. Pâ 4, 2, 48 । रागभेदः स्वरविशेषः । गीतविषयः । रचितकैशिकमध्यमभीरित्यादौ ॥ [पद्मक] हस्ति° । विकसत्पद्मकः करी ॥ 66 ॥

[सैनिक] सेनारक्षितरि । भूभृदर्जुन इवास्त सैनिकः ॥ 67 ॥

सेनासमवेतेषु योद्धृषु । Ra. 3, 61 ॥ [पुष्पक] नेत्ररोगे पुंसि प्रसिद्धः ॥ [पौष्पक] पुष्पाणि शिल्पमस्याः पौष्पिकी ॥ 68 ॥

[वातिक] रोगिणि । प्राक् पिबेच्छ्लैष्मिको मद्यं भुक्तस्योपरि पैत्तिकः । वातिकस्तु पिबेन्मध्ये समदोषो यथेच्छति ॥ मान्त्रिके । असुरविवरमिति वातिकैः H. Ch 108, 5 c. A S. 47, 10 । मान्त्रिकोत्वासुरविवरव्यसनी c. H. Ch. 47, 17 223, 4 ॥ [भावुक] कुशले । ददातु वो° K. Pr. 140, 11 ॥ 69 ॥

[रुचक] भूषाभेदे । स्वस्तिकाकृतिरुपसृष्ट रुचकाः कियन्ते ॥ अधररुचक इत्यादौ ललामनि c. Kâd. 73, 1 । ललाम रत्नम् । अधररत्नमित्यर्थः । सौवर्चल कृष्णलवणम् ॥ [उण्डूक] अन्तरङ्गमान्तरोवयवविशेषः । उत्करे केशोण्डुकादौ c. Vyutp. 139, 25 । फेनोण्डुकविपाण्डुकीर्तिलहरीनिर्धौतदिग्भित्तय इत्यादावुत्करेपि ॥ 70 ॥

[मल्लिका] दीपपात्रे । मल्लिकाङ्कितकरा विविशुस्ताः । शेफालिकायाम् । Ra. 16, 50 । वाद्यभेदे । मल्लिका झर्झरीध्वनिः ॥ [मोचक] मोक्तरि । तपसा पापमोचकः ॥ 71 ॥

तद्धेतौ मोचयितरि । मन्त्रशास्त्रोक्तः ॥ [अम्बिलिका] एषोषधिद्रव्यविशेषेष्वम्बिलिकाशब्दः ॥ [पदिक] इत्येपि । पदिकाः पदिका इवासते प्रभुकार्यार्पितमानसा रणे ॥ 72 ॥

[उल्मुक] इत्येपि । उल्मुकेन द्रुतं भ्राम्य सकुचत्पञ्चवपदम् ॥ [मड्डुक] वाद्यभेदे । Śi. 5, 29 । फलकमुष्टौ । Śi. 18, 21 ॥ 73 ॥

[खजाक] दारुहस्ते । एताः शिरोधृतखजाकविभूषणाङ्गयः प[रि]भ्रमन्ति शिवरात्रिमुखेषु वृद्धाः । मन्थदण्डे । गोप्यः खजाकपरिकर्षणकम्पिताङ्ग्यो मथ्नन्ति मानवनत सहसैव यूनाम् ॥ [पदक] पदाग्रेतृणाग्रयोः । शिष्याणामिव मुक्तानां माल्यस्यास्ति वलीतटे । गुरुणा पदकेनेयमाङ्कित मण्डल महत् [c. H. Ch. 9, 10, C] । चरणत्र प्रतिदम् ॥ 74 ॥

[पादिक । पादिका] क्रीतार्थे । मान्यः कामी विपणिसरणौ पादिकीर्वेशयोषाः स्वीकृत्योर्बैर्विलसति लसद्वर्णसर्वस्वपूर्णः ॥ उपानहि रक्तुर्येण पारतन्त्र्यभागेन स्वर्गादिके च । मता पूजारमजुषस्मारक्रियया विलुप्ततारस्य । जन्मप्रवृत्तयाचे [sic] पादिकया चर्मपादिका नास्ति c. Mh. 2, 417 ॥ 75 ॥

[चालक] इत्येपि । निर्धूतवीतमपि चालक० Śi. 5, 47 ॥ [चन्द्रक] वर्हेन्द० । Śi. 5, 19 । तोयस्य० । Śi. 5, 40 ॥ 76 ॥

[मोदक] इत्येपि । मुदितामोदकमुदितरवीन्दुकवलैकगृध्नुम् c. Mh. 3, 76 [कीचक] विराटस्य स्याला राजपुत्रभेदाः । सस्वनेषु वंशेषु । Ku 1, 8 ॥ 77 ॥

[शिञ्जिका] राहुमातृसिंहपोतिकयोः । K. Pr 335, 9 10 ॥ [लासिक] इत्येपि । अधररत्नकरूप लासिक येन पीतम् ॥ 78 ॥

[इक्ष्वाकु] राजभेदे । Ra. 1, 72 ॥ [श्यामिका] कालिमनि । Ku. 5, 21 । स्वर्णव्याजे । Ra. 1, 10 । लोहमले । श्यामिकालिप्तहस्ताभा लोहकारा विभान्त्यमी ॥ 79 ॥

[गण्डक] उपधाने शय्योपकरणविशेषे खड्गाख्ये शागिनि च । शय्येव विन्ध्यवनभूः पृथुगण्डकश्री. । भेदे । गण्डिकाभिस्त्रयेक्षोः ॥ शिखण्डिगण्डिकापद्मरागनगैररुणानुजानकैरित्यादौ रक्षाया छेदोपचारात् c H Ch. 24,6 ॥ 80 ॥

[क्रीतकिका] एते ओषध्यौ क्रीतकिकाशब्दवाच्ये ॥ [अश्मन्तक] चु-ल्याम् । अश्मन्तकान्तिकचलाचलकुम्भदासी । वृक्षे यमलपत्राख्ये । M. M. 305, 1 तृणभेदे । M 2, 43 । एवमित्याहुः शिम्बिसंबन्धात् ॥ 82॥

[जैवातृक] आयुष्मति । बालोऽस्तु जैवातृकः । चन्द्रे । राजीवजैवातृक. । जैनेरातृकन् [?] वृद्धिश्च c Un. 1, 81 ॥ 84 ॥

[पिप्पलक] शस्त्रीसीवनसूत्रयोश्चर्मकारे प्रसिद्धः ॥ 85 ॥

[लालाटिक] यः सेवकः कोपप्रमादनिह्नवाय प्रभोर्ललाटमेव पश्यति यश्च प्रभोः कार्याक्षमः कार्ये कर्तुमक्षमः अशक्तः स लालाटिकः । भावदर्शीति च पाठः। लालाटिकः सदालस्यप्रभुभावनिरीक्षक इत्यजयः c. AK. 290, 17, C. ॥ 89 ॥

[पुण्डरीक] व्याघ्रे । पुण्डरीकै-हरिणैः ॥ 91 ॥

[प्रतिपादक] बोधके । शिक्षणां [sic] प्रतिपादकः । खट्वाया अङ्घ्रयश्च-त्वारः । तदाधारे क्लीबे ॥ 93 ॥

[ख] स्वर्गे । तस्मिन्गते खं सुकृतोपलभ्यम् c Rv. 18, 21 । इन्द्रिये । M 5, 138 । आकाशे । Ku. 7, 49 ॥ [मुख] आदौ वक्त्रे च । Sp. 1311 । उपाये । नृपतिर्मन्त्रमुखेन संस्पृशेत् ॥ [शिखा] अग्रे । आरूढः स सुपर्वपर्वतशि-खाम् । ज्वालायाम् Sp. 2497 । केकिचूडायाम् । Me. 101 । शाखायाम् । वृक्षशाखावलम्बिनम् [sic] c. Rv. 15, 49 । शिफायाम् । विटपिनां वा-तावधूताः शिखाः । शिफा कन्दः ॥ 94 ॥

[शङ्ख] निधौ । Me. 77 । ललाटास्थ्नि । Ku. 7, 33 ॥ न खलु श-ङ्खधवल शङ्खपालकुल मलिनीकरोमीत्यादौ शङ्खपालशब्ददर्शनाद्भीमोऽपि भीमसेन-वदित्यतः शङ्खपालाख्यो नागः शङ्खः ॥ दिनांशे । स शङ्खमात्रशेषेऽह्नि । क-म्बौ । Ku. 1, 23 ॥ [नख] एवमिति नखौषधावस्त्री चेति तयेत्यस्त्री-त्वर्थ. ॥ 95 ॥

[व्युङ्ख] मन्त्रे षडोंकाराः । मन्त्रषडोंकारम् । ते व्युङ्ख इत्युच्यन्ते । मनोज्ञे । विच्यस्त्वव्यभिचारमेति न सखे व्युङ्खयमस्याकृतिः । मनोज्ञो व्युङ्ख इत्याकारोऽपि [?] ॥ [लेख] दैवतलेख्ययोः । सलेखवर्गस्य विमुग्धमाननम् ॥ [लेखा] नवलेखेत्यादि चन्द्रांशे । आभोगे । Ra. 7, 24 ॥ 96 ॥

[रेखा] व्याजे । Bā. I, 16 । आभोगे । आसीत्° Mh. 2, 24 ॥ उल्लेखे । चित्रेपि° Mh. 2, 24 । अल्पके । Ra. 1, 17 ॥ [उखा] यज्ञभाण्डे । उखां सिकताभिः पूरयित्वा ॥ [शाखा] द्रुमाङ्गे । Ra. 13, 24 ॥ 97 ॥

हस्तावयवे । पञ्चशाखेन पाणिना । अङ्ग्यवयवे । मुकुट° Mh. 2, 26 । द्वारावयवे । दृढतरशाखमिदं द्वारम् ॥ [सखि] मित्रे । Si. 2, 36 । सहाये । Ra. 14, 87 ॥ [प्रमुख] आदौ । श्लाघ्याः कस्य न ते सन्तः प्रमुखप्रियभाषिण. । प्रधाने । Ku. 7, 71 । अग्रे । Ku. 8, 5 ॥ 98 ॥

[वैशाख] धानुष्क° । वैष्णवं° Mh. 3, 105 ॥ [गोमुख] लेपने । Si. 3, 48 ॥ 99 ॥

[त्रिशिखा] प्रतोल्याम् । त्रिशिखायां सौवर्णप्रचारः । खनित्र्याम् । मुनिभिर्विशिखानिखातमृद्भिः । खनित्री मुनीनां मृदवदारणभाण्डं शस्त्रभायम् ॥ निधूडे । Rigv. 6, 75, 17 ॥ [विशाखा] राधा विशाखेति नक्षत्रे स्त्री । 'अत्र च स्त्रीत्व एकत्वे चामरसिंहेनोक्तम् c. AK. 19, 22 । विशाखयोश्चेति Pā. 1, 2, 62 द्वित्वनपुंसकत्वं पाणिनिना । कृत्तिकासु विशाखासु मघासु भरणीषु चेति बहुत्वं स्त्रीत्वं च ज्योतिःशास्त्रे स्थितमिति लक्ष्यादनुसर्तव्यम् ॥ 100 ॥

[मयूख] त्विषि । मणिमयूखजातैः । करेषु रश्मिषु । Ku. 3, 65 । ज्वालायाम् । अभ्युन्नता° Mh. 3, 104 ॥ [शिलीमुख] उभयत्रापि । K. Pr. 26, 7 ॥ [अग्निशिख,°खा] भालं वह्निशिखाङ्कितं दधदित्यादावुभयत्रापि c Rāj I, 2 । ओषधौ निघण्टुप्रसिद्धः ॥ 101 ॥

[सर्वतोमुख] जले । प्रभासे° Mh. 5, 9 । ब्रह्मणि । Ku 2, 3 ॥ [मकरमुख] मकराकारधारिणि जानुभागे च । H. Ch. 80, 13 ॥ 102 ॥

जानुभागे जलनिर्गमनद्वारे च । हिमकरमहसैव निर्मितौ यौ मकरमुखप्रसृतामृतप्रवाहैः c. H. Ch. 25, 13 157, 15 ॥ [गो] स्वर्गे । स गोपतिर्न्यविपट्टनेन । इषौ । गोभि स विद्धकवचः । धेनुलक्षणे पशौ रश्मौ च । Sū 9 । लक्ष्यदृष्ट्या पशौ पुंसि । सुखं स्वपिति गौर्गडी c. Sp. 2135 । वाचि । Ra. 2, 59 । वज्रे । गोपतिरैव शैलेन्द्राः । दिशि । गोभ्यः समुत्तसद्दिसः । नेत्रे । गोजलार्द्रितकपोततलास्ताः । भूमौ । Ra. 5, 26 । जले । गावो वहन्ति

विमलाः शरदि सवन्त्याम् ॥ *नपुंसकत्वं यत्किंचिदशिजलविषयमुक्तं तदर्थयुक्तम्* ॥ 103 ॥

[सङ्ग] श्लेषे । Ku. 1, 53 । रोधे । Ra. 2,42 ॥ [भग] एतदर्कयोनिर्वर्जितं भगवानित्यत्र भगविषयमेव व्याख्यानमर्हति ॥ 104 ॥

[मृग] मृगीदृशामित्यादौ कुरङ्गे स्त्रियामपि । पशुमात्रे । Ki 6, 34 ॥ मृगपति॰ H. Ch. 87, 6; Su. 622 इत्यादौ पशुमात्र एव ज्ञेयः । ये त्वेवमादौ हरिणपर्यायं मृगशब्दं मन्वाना हर्षैणीरेणपतिरित्यादि प्रयुञ्जते । ते नादं॰ Bh. S. 66, Su. 995 इत्यादिषत्सामान्ये शेषाणां स्वीकार इत्यदूरविप्रकर्षे समर्थयन्त इत्याहुः ॥ 105 ॥

[सर्ग] स्वभावे । सर्ग एष महतामविक्रियः । निर्मोक्षे । सुवृष्टिसर्गादिव सस्यसंपदः । निश्चये । Ra. 3, 51 । अध्याये । Kd. 1, 14 । अध्यायः परिच्छेदः । सृष्टौ । Ra. 10, 43 ॥ 106 ॥

[भोग] पालने । राजानो भोगिनो वैश्याः । भोगो पालनं विद्यते येषामिति व्युत्पत्त्या । अभ्यवहारे । Sp 4637 । पणस्त्रीनिर्वेशे । पण्यवनिताभोगैः ॥ वित्ते भोगप्रत्ययपयोः c. Pâ 8, 2, 58 इत्यत्र वित्ते उक्तः । सुखे । Sp. 4631 । अहिफणकाययोः । तान्भोगिनः कुण्डलिनो वहन्ति c. Mh. 3, 359 ॥ 107 ॥

[योग] सनहने बन्धने । जटाहियोगादचलोर्ध्वजूटः । उपाये । प्रासे योगत्रासनां रहस्यदुर्गस्य । ध्याने । Ki. 3,23 । संगतौ । Ra. 1, 46 । युक्तौ । तस्या दृशोः कार्मणचूर्णयोगः । अलब्धलाभे । योगक्षेमार्थमीश्वरमधिगच्छेत् । भैषज्ये । योगेन रोगान्स भिषग्निहन्ति । विस्रब्धघातिनि शरे । H. Ch 131, 1 ॥ 108 ॥

[मार्ग] मासे । मार्गबहुलपञ्चम्याम् । अन्वेषणेऽध्वनि च । सतां मार्गे मार्गो भवति यदि च । मृगमदे । शिलातले मार्गसुगन्धिनि स्थितः ॥ अदृष्टेनापि मार्गेण मार्गेणैव न्यवेशत इत्यादौ यौगिकत्वान्मृगसमूहेऽपि ॥ [नाग] गजे । Ku 1, 36 । विगलन्नागवेटक [?] इत्यादौ सीसकरङ्गयोः । रङ्ग त्रपु । *ज्योतिःशास्त्रे करणभेदेऽपि* ॥ 109 ॥

[पूग] पूगीफलमित्यादौ स्त्रियामपि ॥ [राग] क्लेशादिके । रागद्वेषौ मनुष्यस्य खादितारौ वृकाविव c. Sp 2350, Kâś. Pâ 5, 3, 115 । सङ्गे । रागः

प्रतिष्ठां हृदये करोति । पानके । तर्षोपकर्षं रागेण गमितः । लौहित्ये । Sp. 5857 । आदिग्रहणाल्लाक्षादिद्रव्याणि गान्धर्वविद्या भिन्नषड्जादयोऽपि ॥ 110 ॥

[युग] यानाद्यङ्गे काष्ठविशेषे । Ra. 3, 34 । युग्मे कृतादिषु च । H Ch. 50, 8 । चतुर्हस्तप्रमाणे । विचरेद्युगमात्रदृक् । एषु त्रिषु नपुंसकम् ॥ [खग] शरविहगयोः । खगपीतासृजो योधाः । अर्के । खगमयूखैरह्णिताः ॥ 111 ॥

[लिङ्ग] प्रकृतिबुद्धौ । लिङ्गा० Mh. 2, 46 । चिह्ने । K. K. S. 1, 42 ॥ व्यक्तौ स्त्रीपुंनपुंसकादौ च । शिवमूर्तिभेदे च लीनं गमयतीति पृषोदरादिः ॥ [अङ्ग] उपकारिणि । अङ्गेनातिप्रसङ्गेन । उपाये । सर्वाङ्गमाराधितशंकरस्य । गात्रे । Ku. 3, 23 । अधिकृते । Pa. 2, 3, 20 ॥ 112 ॥

[रङ्ग] नृत्तस्थले । M. M 8, 1 । युद्धस्थले । समामरङ्गे हतः । संग्रामो युद्धम् । भूमौ तूपचारात् स्थलशब्दः स्थानपर्यायः । रागे लौहित्यादौ । पञ्चरङ्गः कुरङ्गः । त्रपुणि । रङ्गस्य तु पताब्यष्टौ ॥ [शार्ङ्ग] धनुर्मात्रे । Ra. 4, 62 । विष्णुचापे । Me. 107 ॥ 113 ॥

[शृङ्ग] स्वाम्ये । शृङ्गारूढविभूतयः । स्वाम्यं प्राधान्यम् । अद्रिकूटे । Me. 14 । पत्रवङ्गे । Ku. 3, 36 ॥ [भाग] भाग्ये । महाभाग रमणीय एव वः सन्निवेशः c. M. M. 57, 5 । एकदेशे । Ku. 3, 59 ॥ 114 ॥

[भङ्ग] भेदे । M. St. 14 । ऊर्मौ । रङ्गद्भङ्गां स गङ्गाम् । भक्तौ निच्छित्तौ । Vik. 115 । कौटिल्ये । Śi. 7 । भये । संसारभङ्गेन तरङ्गिताङ्गः ॥ [वेग] प्रवाहे । बाष्पो० Mh. 2, 47 । जवे । Ku. 2, 25 ॥ [भङ्गि] भक्तौ विच्छित्तौ । K. Pr. 222, 2 । तरंगे । Me. 60 ॥ नीलांशुकं भङ्गियुतं दधान इत्यादौ तरंगोपचारात् । भक्तिरत्र विभागवर्त्मनि वेशपर्यायो विवक्षितः ॥ 115 ॥

[भर्ग] भास्करे । S. P. 10 ॥ [वर्ग] पक्षे द्वुभये [?] । भार- स्ते वि- तकवचा -िवर्गाः सहेलम् । कवर्गो भूवर्ग इत्यादौ पक्ष – – । समूहे । Ku. 7, 2 ॥ [त्याग] त्यजने । Ra. 12, 10 । दाने । Ra. 1, 22 ॥ 116 ॥

[वङ्ग] त्रपुणि । वङ्गपत्तरचनाविचिविताः । राजनि पुंसि । वङ्गो भङ्गं गमितः । नरेशतत्पुत्रयोः पुंभूम्नि । Ra. 4, 36 ॥ [भृगु] प्रपाते । आत्मानं

घातयेयस्तु भृगवंश्यनदामादिभि [sic] । मुनौ । वन्द्योसौ भृगुनन्दन । तत्पुत्रे पुंस्यपि । भृगौ च जामदग्न्य [?] ॥ 117 ॥

[तुङ्ग] पुनागो नागकेसरवृक्षभेद । तुङ्गात्मनां॰ Sa. 250 तत्र तुङ्गा इत्यादावुच्चे त्रिषु । अत्र तु तुङ्गेति स्त्रियाम् ॥ [फल्गु] असारे । अफल्गु चित्त व्यतरद्विजेभ्य । मोघे त्रि चारे । अफल्गु फल्गु भाषसे । काकोदुम्बरिका ओषधिभेद । तस्यां तु पुंसि c Mh. 2, 35 । क्षीरीवृक्षदराकोसवल्गुदलेष्मातकोद्भेद [sic] इत्यादौ पुंसि ॥ [इङ्ग] इङ्गिते । इङ्गो न ज्ञायते मुने । अभिप्रायस्तत्क्रियाव्यापारे पुंसि ॥ 118 ॥

जगति । इङ्गमङ्ग सफलीकृतं त्वया ॥ [रक्ताङ्ग] अङ्गारके । रक्ताङ्गे पञ्चमस्थे ॥ [आशुग] वायौ । आशुगापहतपुष्पसततिः । विशिखे । तीव्रपातिनममुञ्चदाशुगम् ॥ [भुजग] शिङ्गे विदग्धकामुके । महानय भुजंग आसीत् c H Ch 67, 13. 97, 3 Vas 273, 3 । सर्पे । M. M. 196, 6 । स्त्रियां तु भुजगी ॥ 119 ॥

[आयोग] गन्धमाल्योपहारे । आयोगयोगविहितारिन्द्रदेवपूजः । व्यापृतौ । आयोगो रथकर्मणि ॥ [पराग] कौसुमे रेणौ । परागपटलीसरीनमृङ्गारन्ती । स्नानीये । परागेऽर्हतिनैरङ्गे । आदिशब्दात्पटवासादौ । दृष्टा केशवगोपरागहतये-त्यादौ रजोमात्रेपि ॥ 120 ॥

[कलिङ्ग] शाकभेदे । कलिङ्गं चारुचिन्ट्टम् । देशे । Ra. 4, 38 ॥ [सारङ्ग] चातके । Me 21 । हरिणे । Sp. 778 ॥ 121 ॥

[पतंग] शालिभेदे । पतगास्तपनीयाश्च ये चान्ये शालयः शुभा । शलभे । Ku. 3, 64 । सूर्ये । Śi 9, 18 ॥ [निषङ्ग] सङ्गे । गहनवननिषङ्गो मोक्षते [sic] न कस्य c. Mh 3, 113 । तूणे । Ra 3, 64 ॥ 122 ॥

[वराङ्ग] मस्तके । गङ्गां वराङ्गे दधत पुरारेः । रत्ने । वराङ्ग॰ Mh 3, 120 ॥ [प्लवग] कपौ । प्लवगसैन्यमु॰ V. k. 2, 1, 13, C. ॥ 123 ॥

[प्रियङ्गु] कङ्गौ लताभेदे । प्रियङ्गुश्यामाङ्गः प्रकृतिसुभग ॥ [निसर्ग] निर्माणे । जगन्निसर्गसंहारकारक परमेश्वरः । स्वभावे । Śi. 1, 8 ॥ [पुनाग] उभयत्रापि । विभूषितकुलोद्यानस्त्व पुनाग ॥ 124 ॥

[विसर्ग] उभयत्रापि । विहितरसविसर्गः साधुशब्दैकपात्रे ॥ [उत्सर्ग] सामान्यविधौ । Ku. 2, 27 । प्रचारे पुरीषादित्यागे । उत्सर्गे मानमाचरेत् [?] । त्यागे । Me 19 ॥ 125 ॥

[समङ्गा] मञ्जिष्टायाम् । रङ्गरसमङ्गारुचिः ॥ [उद्वेग] खेदे । महानुद्वेगोयं शिशिरकिरणे यत्किल मलम् । उभयत्रापि । आत्मानमेव जनयत्युत्सर्व [sic] उद्वेगबहुलोयम् ॥ 126 ॥

[त्रिवर्ग] धर्मकामार्थेषु । Su 2919 । स्थानवृद्धिक्षयेषु । तेषां सा विलक्षत्रिवर्गविषया सन्मन्त्रिणां शेमुषी ॥ [अभिषङ्ग] पराभवे । Ku. 3, 73 ॥ 127 ॥

आक्रोशे सवेगे । कोपाभिषङ्गविगलत्सकलाङ्गसंधिः । शापे । चचाल तस्मादभिषङ्गभङ्गात् ॥ [अपवर्ग] क्रियाफले । Ki. 1, 14 ॥ [उपराग] उपरक्तौ विधुंतुदे राहुभेदे च । रत्युपरागवशा — तिर्भेदमुपैति का गणना तु स्फटिकमणेः ॥ 128 ॥

व्यसने । द्वेषोपरागकलुषीकृतमानसस्य ॥ [उपसर्ग] त्रयेपि । तुहिनोपनिपातैरप्यस्खल — — संधिनि । विद्वानिदपसर्ग — ां यं काव्यं तु कवेरिव [?] ॥ 129 ॥

[उपयोग] भोगे । मासोपयोगात्स सुखी जीवत्यब्दशतत्रयम् । विषामहणे । आप्यातोपयोगः [sic] ॥ [कथाप्रसङ्ग] द्वयेपि । Ki. 1, 24 ॥ 130 ॥

[ओघ] वृन्दे । Śi 1, 18 । अम्बुवेगे । Ku. 2, 25 ॥ [अघ] दुःखे । हन्त्यघं विपदुद्भवम् । अहसि पापे । Śi. 1, 26 । व्यसने । अनघापि हि संभयक्रमे गर्गेर्नेपेतनाय [sic] वल्लरी ॥ [लघु] अल्पे । ये गुणा लङ्घने प्रोक्तास्ते — — लघुभोजने । इष्टे । Ra. 11, 12 । असारे । Me. 20 ॥ 131 ॥

[अर्घ] मूल्ये पूजाविधौ च । Ku. 1, 58 । तम० Śi. 1, 14 इत्यादौ पूजोपकारके द्रव्ये प्रचरे [sic] चेति शेषः । यथा कालिकाः कलयोति [sic] नूतनविकासिनीर्मधुलिहामर्घः । इत्यादौ ॥ [परिघ] आयुधे । भुजपरिघरगमहणम् [sic] । घाते । Ra. 11, 85 ॥ 132 ॥

[प्रतिघ] द्वेषे । उद्दामप्रतिघानलप्रतिहतप्रज्ञा । शत्रौ । तस्य निष्प्रतिघभावनाविधिं तन्वते ॥ [निदाघ] ग्रीष्मे । Su. 1693 । स्वेदे । निदाघमम्भो मघताम— —म् । तापे । बहलनिदाघग्लपितैः । तापके त्विषु । Śi. 1, 24 ॥ [अमोघा] पाटला लताभेदः [?] ॥ 133 ॥

[प्राच्] दिशि । प्राचीवालविडाललोचनदशां [रुचां ?] जाताचपत्रं [sic] ककुप् । देशकालयोः । Sū 12 । आदिग्रहणेन प्रत्यगुदगवागित्यादयः ॥[त्वच्] वल्के । Ku 1, 7 । चर्मणि । Ra. 3, 31 । त्वक्‌ सुगन्धद्रव्यभेदः । एलापत्र त्वचो धंश, इत्यादौ [sic , c. Mh. 1, 7] । एष्वर्थेषु अकारान्तस्त्वचशब्दोपि ॥ [वाच्] वाण्याम् । Śi 1, 25 । वाचके । Ra. 1, 1 । उभयत्रापि । इत्यत एव वागलंकाराः केचिदुदाहृताः c. Kd 2, 7 । वागलंकाराः शब्दालंकारा अर्थालंकाराश्चेत्यर्थः ॥ 134 ॥

[रुच्] दीप्तौ । नाभीसरोजस्य रुचं जहार । उभयत्रापि । Ra. 8, 94 ?] ॥ [कूर्च] मर्मभिदि । तस्योर्ध्वं हृत्कुले कूर्चः [?]॥ परिहतकारे कुचीकूर्चा-*कूता इत्यादौ दम्भे दृष्टमन्यत्* [sic , c Mh. 2,56] ॥ 135 ॥

[शुचि] पावके । शुचिज्वालाजालाविलजलधिः ॥ 136 ॥

*मासि आषाढे । Ku. 5, 20 । अमात्येषूपधे परीक्षिते । व्यवहारान्नृपः प-*श्येद्धर्मज्ञैः शुचिभिः सह c. M. 8, 1 । धर्मार्थकामभयमुखेन सचिवपरीक्ष [sic] तामतिक्रान्तोऽप्युपध । यत्कौटिल्यः । उपधाभिः शौचाशौचपरिज्ञानममात्याना-मिति ॥ [रुचि] इच्छायाम् । M. St 7 ॥ 137 ॥

[अर्चा] आकृतौ प्रतिमायाम् । आभ्यां लिङ्गार्चितः शंभुरर्चायां भवता पुनः ॥ [काच] शिक्ये । आदाय काचमथ पान्यजनः प्रतस्थे । शिक्यं र-ज्जुयन्त्रम् । मृद्भेदे । Bh S. 3 । मृद्भेदो धातुविशेषः । यथकाचा [?] घटि-कादिविकारः ॥ [सूचा] व्यञ्जने । सूचामपि नो ~ ~त् । अभिनये । अथ सूचाक्रमोपि ॥ [वीचि] स्वल्पेऽन्वेष्य ॥ 138 ॥

[चर्चा] देव्यां चण्डिकाभेदे । चर्चाप्रत मुहुरिदं सुचिर विचार्य ॥ [नीच] उभयत्रापि । Sp. 2606 ॥ [पिचु] पायौ । विज्ञानमेतत्पिचुवक्त्रनिर्ग-तम् । उपहासविषयमेतत् ॥ 139 ॥

[मोचा] कदल्याम् । मुमोच मोचारसम् ॥ [मोच] विसेक्तमोचं [sic] मोचे-*त्यादौ पालेवते फलविशेषे । मोचचोचदलैर्युक्तमित्यादौ द्वयेपि* ॥ [काञ्ची] उभय-त्रापि । या लग्नकाञ्चीविपर्ययेण कान्तिः N Ch. 1, 43 । द्वयेपि । काञ्च्यां करः *पातितः* ॥[प्रपञ्च] उभयत्रापि । विस्तरपपञ्चरचनानतुराय तस्मै c Su 92 ॥140॥

[सकोच] विकासविपर्यये । इत्याशादर्शनाहितमहासंकोचा ॥ [विकच] द्रव्यभेदे निघण्टौ प्रसिद्धः ॥ 141 ॥

[तुच्छ] लावेल्पे च । तुच्छश्च पुच्छच्छटयेव वाचा [?] ॥ [कच्छ] गहने देशे । कूलकच्छस्थलेषु । तुन्याख्या ओषधी रागद्रव्यभेदः ॥ 142 ॥

[गुच्छ] स्तबके । तापिच्छगुच्छविहितैः ॥ [अच्छ] निर्मले । Sp 7001 । उभयत्रापि । प्रातरच्छजलबिन्दुधारिभिः ॥ [पिच्छ] विशदविपरीते गुणे । सपिच्छः स्तिमितो गुरुः [?] । लोमादि° Pâ. 5, 2, 100 । इति दर्शनात् ॥ 143 ॥

[अब्ज] धन्वन्तरौ । अब्जोपदिष्टैरगदैः स्थिरायुः ॥ [न्युब्ज] —जमत्र नकारेत्यादौ [sic; c Mh. 2, 70] । न्युब्जः कुणिरित्यादौ कुब्जेऽधोमुखे च ॥ [बीज] रेतसि । Ku 2, 5 ॥ 144 ॥

हेतौ । अस्ति किंचिन्मन्त्रबीजम् । अङ्कुरकार्ये । Ku. 3, 18 । अङ्कुरः कार्यो यस्य । अङ्कुरस्य कार्यमित्यपि च ॥ [द्विज] विहेग्डजे च । सरक्षो द्विजराज एषः । विप्रमात्रोपलक्षणं तेन क्षत्रियवैश्ययोरपि ॥ [व्याज] दोषे । व्याजः सत्यं द्विजस्य यदि । दम्भे । Nag 1 । अपदेशे । Bi. I, 6 । अपदेशच्छलम् ॥ 145 ॥

[अज] ब्रह्मणि । Ku 2, 5 । विष्णौ । Ra. 10, 24 । ईशे महेश्वरे । जयत्यजः प° Mh. 2, 64 ॥ [व्रज] गोष्ठे । Śi. 2, 64 । अध्वनि । व्रजेषु सर्वेषु निरुद्धसंचरः ॥ [आजि] समे क्ष्मांशे । उपवनाजिममी नृपसूनवो जगुः ॥ [प्रजा] संततौ । Ra 1, 77 । जने । Ra. 1, 18 ॥ 146 ॥

[ध्वज] चिह्ने । Ku. 3, 62 ॥ [निज] इयेपि । Śi. 1, 37 ॥ [गञ्जा] खनावाकरे । गञ्जाजातो मणिरिव शिशुः कृतसंस्कारचारुः । सुरागृहे । गञ्जासंजातमदः ॥ [गञ्ज] भाण्डागारे । गञ्ज° Mh. 2, 67 ॥ 147 ॥

[कुञ्ज] खमुखकुञ्जेभ्यो दे वक्तव्यवति [sic] हस्तिदन्ते कुञ्जशब्दः c. Pâ. 5, 2, 107, 1 ॥ [गुञ्जा] काकचिञ्चिका रक्तिकाफलम् । पटहे । विरहिणीप्राणाभ्रगुञ्जा इमाः ॥ [वणिज्] वाणिज्ये शिल्पकर्मणि । वणिक्पथस्थितः ॥ 148 ॥

[सहज] निसर्गे । विशेषतः सहजलङ्घनस्य कुमारिजनस्य c. H. Ch. 23, 4-6 । सहोत्थे भ्रातरि । सहजकालकूटशिक्षितक्रौर्येव लक्ष्मीः ॥ [सामज] इभेऽपि । विस्फूर्जत्सामजस्वरैः ॥ 149 ॥

[बलज] क्षेत्रे । प्रत्यक्षमिक्षुबलजे क्षपितेक्षुयष्टिः । पूर्द्वारे । दृढधुर्बलजं बलाद्दलानि । वल्गुदर्शने भद्राकृतौ । धन्यास्ते साधवो बलजाः ॥ [अङ्गज] मन्मथे शोणिते च । अङ्गजरञ्जितगात्री विलपन्वनितानाम् । पुत्रे । तस्याङ्गजोऽजनि जयन्तसमानसारः ॥ 150 ॥

[अहिभुज्] द्वयेपि । अहिभुजाधृतचित्रपत्रशोभा ॥ [अग्रज] भ्रातरि । M. 8, 171 । विप्रे । अग्रजेभ्यो ददौ वसु c. Ra. 17,17 ॥ [क्रिमिज] कौशेयं॰ AK. II, 6, 111 इत्युक्त्या पट्टसूत्रे नपुंसकम् ॥ 151 ॥

[करज] नखे । Dhv. 229, 3 ॥ [अम्बुज] पद्मे । P. St. 8, 1 ॥ [द्विजराज] वीनां प्रवरे विप्रवरो द्विजानामश्रेष्ठश्च । द्वयेपि । सत्पक्षो द्विजराज एषः ॥ 152 ॥

[धर्मराज] द्वयेपि [sic] । धर्मराज॰ । Mh. 4, 55 ॥ [ग्रहराज] द्वयेपि । अस्मिन्विग्रहराजे काले कथक्षुधामुदयः ॥ [जघन्यज] द्वयेपि । तर्कि॰ Mb 4, 54 ॥ 153 ॥

[ज्ञ] सूरौ । Ra 10, 56 ॥ [अज्ञ] मूर्खे । Sp 105 । अर्भके । जानन्नेवं परिणतवया अज्ञवद्रासते किम् ॥ सति पादत्रये शास्त्रौ भिषजावत्र कारणम् । इत्युदाहरणम् । पूर्वसूत्रे सूरावत्र मूर्खे स्पष्टम् ॥ [प्रज्ञा] धियि । Ra. 1, 15 ॥ [संज्ञा] चिति चेतनायाम् । त्वग्भेदाच्छोणितस्रावाद्वा मांसव्यधनादपि । संज्ञां न लभते यस्तं विद्याद्गम्भीरवेदिनम् c. Mall. on Ra 4, 39, Śi. 5, 49 । नाम्नि । सर्वज्ञं तदुपज्ञमस्त इति तु ख्याता वयं संज्ञया । सूचनायाम् । Ku. 3,41 ॥ 154 ॥

[सर्वज्ञ] शिवे । सर्वग सर्वेश शर्व सर्वात्मन् । बुद्धे । प्रणम्य सर्वज्ञमभीतिविभ्रमम् ॥ [दोषज्ञ] वैद्ये विदि पण्डिते च । बुद्धिगमलरोगदोषज्ञः । खले । गुणदोषौ दोषगुणौ दोषज्ञो वेत्ति नैव गुणी ॥ [क्षेत्रज्ञ] प्रवीणे । क्षेत्रज्ञः कुरुते, किंचिन्नाविचार्य हिताहिते ॥ 155 ॥

[कूट] मायायाम् । कूटयुद्धविकल्पेपि Ra. 17, 69 v. l । निश्चले । कूटस्थोऽक्षर उच्यते । यन्त्रे । Ra 13, 39 । मायाकैतवानृतानां बाहुल्येनैकार्थतामाहुः । राशौ । भक्तानामा॰ Mh 2, 83 । अयोघनः । अयःसंस्कारको माण्डविशेषः । सीराङ्गं दारुमयं यस्य लोके कूटमिति प्रसिद्धिः ॥ 156 ॥

हस्तिनखेदषशालानिःसरणमार्गे अवाचीने ॥ [घण्टा] किङ्किण्याम् । M. M. 159, 4 ॥ [तुटि] क्षणलवमुहूर्ततुटीत्यादौ कालेल्पे । संशये । तुटि मात्रे जीवे सपदि जलजे जातविभवे ॥ 157 ॥

[कोटि] अग्रेपि । Su. 2631 ॥ [जटा] मूले लग्नकचे च । कचिदाश्रितजटावल्कलाः कपिलाः c. H. Cb. 56, 5. A. S. 40, 1 ॥ [नट] पक्षोर्णो नडी च तृणवृक्षभेदौ ॥ 158 ॥

[व्युष्टि] फलं सस्यसंपत् । उभयत्रापि । व्रीहीणां व्युष्टिरिष्टेयम् ॥ [दृष्टि] ज्ञानाक्ष्णोः । K. K. S. 1, 3 । दर्शने नयनव्यापारे । तीक्ष्णाः क्षणं दृष्टयः ॥ [इष्टि] यागे । Ra 10, 4 । इच्छायाम् । इष्टयुपसंख्यानवती Kâś. I., 2॥ [स्पष्ट] अत्रोदाहरणमन्वेष्यम् ॥ 159 ॥

[कट] शवे शस्त्रमारणे । प्रचलितकटपूतनोत्तालवेताल c. M. M. 182, 2 । कट इति श्रोणौ । कलिञ्जे । कटं करोति भीष्ममुदारं शोभनं दर्शनीयम् । कलिञ्जः कुनालक इति प्रसिद्धः । अविकटमित्यादौ भृशे संघाते । अवीनां कटः । अविकटः c. Pâ. 5, 2, 29 ॥ [कटु] रसे कृपणे ॥ तत्कटु॰ Pa. 1150 इत्यादौ तिक्तेपि । अकार्ये । कट्वाचारो हि दुर्जनः । मत्सरे । खलानां॰ c. Mh. 2, 81 । तीक्ष्णे । Su 692 ॥ 160 ॥

[चटु] पिचण्डे । अस्याश्चटुमर्दनैकनिरते । सद्गुणवर्णने । भूयो भूयः प्रियचटुशतैः प्रार्थ्यमानापि तैस्तैः ॥ [कष्ट] कृच्छ्रे । M. M. 183, 4 । गहने । कष्टं व्याकरणं कष्टं तपः ॥ [कृष्टि] कर्षे । Sp. 2463 । बुधे । येषामिष्टाः कृष्टयस्तेपि मन्ये ॥ 161 ॥

[त्वष्टृ] देवशिल्पिनि । Ra. 6, 32 । अर्के । सूर्योर्यमा भगस्त्वष्टा ॥ [पटु] चतुरे । Su. 692 । अरुजि । औषधविशेषयोगाभिमतं पटुतां प्रयाति विकलोपि । अगुरौ लघौ । जीर्णान्ते पटुयूषभुक् । लवणे त्रिकटु त्रिपटु भेष्ठेत्यादौ नपुंसकम् ॥ 162 ॥

[दिष्ट] दैवे भाग्ये । Ra. 9, 79 । काले । कष्टैरनिष्टबहलैर्गच्छति दिष्टो विनष्टमतेः ॥ [कुट] कुम्भे । आहूतैः कुटकारकैः । गृहे । Sû. 2 ॥ [अट्ट] अत्यर्थे । सर्वस्वापहृतौ । हि कामुकजनस्याट्टायते कुट्टिनी । अट्टमत्यर्थमाचरतीति । गृहे । वितीर्ण॰ Ra. 16, 11 । सिद्धान्ने मण्डिकादौ अट्टस्थितोपचारादित्यर्थः । अत्यर्थवणिक्पथयोः । H. Ch. 50, 9 ॥ 163 ॥

[पोटा] दास्याम् । नखमुखपाटितपोटाकुचतटसंघर्षहर्षरभसेन । पोट इत्यादौ द्विलिङ्गायाम् । उभयव्यञ्जना पोटेत्युक्तत्वात् c. Kâś. Pâ. 2, 1, 65 ॥ [सृष्टि] सर्गे । Sa. 1 । स्वभावे । स्त्रीणां सृष्टिर्हि चापलम् ॥ [पुट] व्याघ्रनखे । Ra. 17, 12 । अभिन्नमन्त्रस्तं यत्पुट तच रक्षार्थं बालाना गले क्रियत इति प्रसिद्धि । ऊर्णामयः कार्पासो वा कङ्कण इत्यक्षराम्नातम् । करपुटमुकुटाटोपभुग्नोत्तमाङ्ग इत्यादौ हस्तादिसंपुटे ॥ 164 ॥

[मुष्टि] खड्गो मुष्टिनिनट इत्यादौ त्सरौ । विक्रये द्रव्यविशेषे पणः । यदाहुः । शाणं पाणितलं मुष्टिं कुडवं प्रस्थमाढकम् । नीवारमुष्टिंपच इति वा c. Bâ. IV, 35. X, 92 । पाणिबन्धे । Sp. 4677 ॥ [पट्ट] पर्यन्ते । तत्राष्टमीचन्द्रसहोदरोयं ललाममुक्तः किमलीकपट्टः । वस्त्रे कौशेये । घात्याघट्टितपट्टवस्त्रनिचया यान्ति द्रुत योषितः ॥ [घट्ट] शुल्कदेशे । अलिप्सुनन्तरङ्गांश्च स्वान्घट्टेषु नियोजयेत् । तरोपाये । घट्टान्तर्ह्णुतजाह्नवीजलभराः संभ्रमपारास्ततः ॥ [घटी] अरघट्टघटीयन्त्रन्यायादित्यादौ भाण्डे घटीशब्दः स्त्रीपुंसयोः ॥ 165 ॥

[घटा] गोष्ठ्यां सहृदयासनबन्धे । घटाबन्धे प्रविष्टैस्तैः । हस्तिपङ्क्तौ । विकटकरिघटाकवाटपाटनपटोः । घटनायाम् । एतदत्र घटामुपैति यत् ॥ [दिष्टि] परीमाणे द्वादशाङ्गुले । दिष्टिमात्रास्तु समिधः । आनन्दने प्रियनिवेदने । दिष्ट्या वर्धसे । कैश्चित्तु तृतीयान्तं प्रतिरूपमिष्यते ॥ 166 ॥

[विष्टि] आज्ञायां वेगे । विष्टिगामी । वेतनं भृतिः । करणं वैश्रवणशास्त्रोक्तम् । विष्ट्या शतसहस्रं तु इत्यादौ । कर्मकृति भारिकादौ । विशान्तु विष्टयः शीघ्रं रुद्रा इव महौजसः c. V. A. 21, 27 ॥ [म्लिष्ट] अविस्पष्टे वचसि । रोगावृत॰ Mh. 2, 94 । म्लाने विच्छाये । म्लिष्टं चित्रममुत्र वासभवने वक्ति त्वदीयं यशः । केचित्त्वत्र वदनगताविस्पष्टत्वोपचारान्म्लिष्टत्वमाहुः ॥ 167 ॥

[इष्ट] यज्ञाय दाने । M. M. 12, 2 । तेन क्रतुभिरिष्टं स्यात्सहस्रदक्षिणैरित्यादौ यागेपि ॥ [दृष्ट] ऐहिके इहलोकोपभोग्यफले । दृष्टादृष्टतरः साधुः । दृष्टौ नयनव्यापारे प्रसिद्धम् । ज्ञाते । दृष्टानि विप्रियशतान्यय शीलितेयम् । अवतारिते प्रचारिते । Pâ. 4, 2, 7 ॥ 168 ॥

[खेट] ग्रामभेदे गहरमाये । एतैः खेट° Mh. 2, 85 । मलेन्वेप्यम् । कुत्सिते । अरिखेटनिराकृते ॥ [रिष्ट] क्षयेपि । भवेन्न कस्यापि हि रिष्टमिष्टकृत् ॥ [घृष्टि] घर्षे । वृक्षैर्विभिन्नैरिभकुम्भघृष्टया । किरे । वनावनिं घृष्टिनिखातमुस्ताम् ॥ 169 ॥

[हृष्ट] वातवर्षप्रतिहते । शीतहृष्टवदनः सवेपथुः । विस्मिते । दृष्ट्वा कष्टं विधिविनिर्मितं हृष्टबुद्धिः स साधुः । हर्षिते संजातहर्षे । प्रियं° Mh. 2. 100 । एषु त्रिषु । रोमाञ्चविषये । हृष्टैर्लोमभिरेष रञ्जिततनुर्धत्ते कदम्बश्रियम् । केशेषु । दाहव्यापच्छमनविधये कूमशीतोपचारैर्हृष्टाः केशा विरहशिखिनो धूमतां यान्ति तस्याः ॥ 170 ॥

[झाट] शुष्यज्जम्बीरझाटेत्यादौ गहने ॥ [सटा] सिंहकुन्तले । Su. 995 । जटायाम् । Ku. 8, 46 ॥ [मृष्ट] स्वादुनि । मृष्टान्नदाता तरुणाग्निहोत्री । शुद्धे । उन्मृष्टपाणिपादास्यो भुञ्जीतान्नं समाहितः । क्षान्ते । मृष्ट एकोपराधस्ते ॥ 171 ॥

[शिष्ट] साधौ । Ra. 1, 28 । खसिते । शिष्टमिष्टैः सहाश्नीयात् । विहिते । यच्च शिष्टाप्रतिहतम् ॥ [त्रोटि] पक्षिचञ्च्वाम् । त्रोटि° Mh. 2, 89 । वस्तुद्विधाभावे । कुचतटात्रोटिमापद्य हारः ॥ 172 ॥

[अरिष्ट] आसवे । अरिष्टमिष्टैः सह सेवेत । मृत्युसूचके लक्षणे । षण्मासिकमरिष्टं तत् । सूतिगेहे । Ra. 3, 15 । अशुभे । अरिष्टो जन्मकार्येषु वर्जनीयः प्रयत्नतः । अरिष्टाः सन्तु नः पन्थान इत्यादौ शुभे तद्वति च त्रिषु ॥ 173 ॥

दैत्यविशेषे । दुष्टारिष्टकठोरकण्ठदलनाः । अरिष्टैरिव मूर्तैस्तैररिष्टैर्वलितं गृहमित्यादौ काकेपि । लशुननिम्बफेनिलक्षीरवृक्षा आयुर्वेदप्रसिद्धाः ॥ [चिरण्टी] सुवासिनी गूढा गृहिणी वृद्धापि चिरण्ट्युच्यते । द्वितीयवयास्तरुणी स्त्री सर्वैव चिरण्टीशब्दवाच्या ॥ 174 ॥

[परीष्टि] परिचर्यायामन्वेषणे च । इष्टा परीष्टिः शिष्टानां दुष्टकर्मविपाटनी ॥ [उत्कट] क्षयेपि । उत्कटकरिकवाटपटुपाटनवद्धरतिः ॥ [कूपीट] उदरे । शूलोद्भिन्नकूपीटपीटमकरोदन्धासुरं यः शिवः । जले । कूपीटयोनेर्हविर्दियाय धूमः c. Ra. 7, 23 । अद्भ्यो° M. 9, 321 इत्याम्नायः ॥ 175 ॥

[विकट] उभयत्रापि । व्यादाय विकटमास्यम् ॥ [अवट] अवटवटा-

करघटितघटीत्यादौ कूपे । गर्ते । अवटाटनपटुगतिः । प्रभवे । अवटात्तद्दुसंकेतनिकेतनसमाश्रयम् ॥ [करट] कटु रटत्करटेत्यादौ काके ॥ 176 ॥

[चिपिट] खाद्यभेदे खलभृष्टादौ । शिथिलविस्तृते मर्दितविपुले यथा चिपिटनास इति ॥ [अदृष्टि] अज्ञाने । अदृष्टिकलुषीकृते हृदयवारिधौ मज्जते । अदर्शने आन्ध्ये असौम्ये क्रोधाद्युपप्लुते अक्ष्णि च । विवेकाञ्जनदानेन ममादृष्टिं निवारय ॥ 177 ॥

[कवाट] इभगण्डे । Su. 2461 । द्वारपट्टे । Ra. 3, 34 ॥ 178 ॥

[उच्छिष्ट] भुक्तशेषे । उच्छिष्टभोजी विप्रोऽसौ । क्षते । रेवतीवदनोच्छिष्टमदपूर्णपुटे दृशौ c. Śi 2, 16; S. K. 72, 25 ॥ 179 ॥

[करहाट] देशभेदे वृक्षभेदे अम्बुजाङ्कुरे प्रसिद्धः ॥ 180 ॥

[शिपिविष्ट] दुश्चर्मणि चर्मरहितशेपसि पुरुषे ॥ [प्रतिशिष्ट] प्रत्याख्याते । प्रतियाणि° Mh 4, 63 । मैत्रीं प्रति प्रयततः प्रतिशिष्टदूत इत्यादौ प्रेषिते इत्योरपि क्षिषु ॥ 181 ॥

[तुलाकोटि] उभयथापि । अमूल्यस्य मम स्वर्णतुलाकोटिद्वयं कियत् । इतीव कोपादातार्थ° Vik. Ch. 8, 8 ॥ [कोष्ठ] अन्तर्जठरे । कोष्ठे मृदुः । कोष्ठागार इत्यादौ कुसूले । अन्तर्गृहे । कोष्ठात्° Mh. 2, 103 ॥ 182 ॥

[काष्ठा । काष्ठ] दिशि दारुणि च । काष्ठावस्थितमाश्रयं ज्वलति ते तीव्रः प्रतापानलः । उत्कर्षे । Ku. 3, 35 । मर्यादायाम् । Ku. 5, 28 ॥ [कण्ठ] समीपगलयोः । Ku. 7, 51 । शब्दे । Ra 8, 63 । समीपशब्दयोरत्र रूढिलक्षणया वृत्तिमाहुः ॥ 183 ॥

[ज्येष्ठ] ज्येष्ठे मासि निरभ्रेत्यादौ मासभेदे c. Mh. 2, 104 । वृद्धतमे । ज्येष्ठो भ्राता समः पित्रा M. 4, 184 । प्रशस्यतमे । वर्णज्येष्ठान्कुलश्रेष्ठान् ॥ [गोष्ठ] अङ्गने । गोष्ठेश्व इव सेवकः ॥ 184 ॥

[निष्ठा] निष्पत्तौ । निष्ठां गतं तस्य तपो विलोक्य । नाशे अन्ते च । Rāj 4, 637 ॥ [हठ] हयेऽपि । हठैरनुघतो हठात् ॥ 185 ॥

[श्रीकण्ठ] देशभेदो हर्षचरिते व्याख्यातः c. H. Ch. 104 107 ॥ [अम्बष्ठ] संकरोद्भवे । M. 10, 8 ॥ 186 ॥

[प्रतिष्ठा] आस्पदे । Ra. 6, 21 । मर्यादायां शिष्टाचारे । धृतप्रतिष्ठाः क न सन्ति सन्तः । देवादिस्थापने । इष्टे प्रतिष्ठासमये पुरारेः । आदिग्रहणान्मष्टादौ ॥ 187 ॥

[कमठ] मानभिन्नभागविशेषः । कूर्मे । Su 36 ॥ [नीलकण्ठ] शिवे । Ku. 5, 57 । बर्हिणि । Me. 76 ॥ [कलकण्ठ] कलकण्ठपञ्चमरवेण शृणुतामित्यादौ पिके रूढः ॥ 188 ॥

[कुण्ड] पत्यौ॰ M 3, 174 इत्युक्तया जारजाते द्वयोः । परिमालकपादानामुत्सवे चोपयुज्यते । दर्वीवृसीपटलिकाकुण्डभाण्डकरण्डकमित्यादौ भाजने पात्रभेदे स्त्रीपुंनपुंसकेषु ॥ 189 ॥

वह्न्याधारे । क्रियाशक्तिस्तु वै कुण्डं ज्ञानशक्तिर्हुताशनः ॥ [क्ष्वेडा] वंशाङ्कुरे । क्ष्वेडाचर्वणतृप्तसिन्धुरवधूतर्षप्रहर्षापहः । सिंहनादे । एष॰ Mh. 2, 111 ॥ [क्ष्वेड] विषे शब्दमात्रे च । तस्य॰ Mh. 2, 110 ॥ 190 ॥

[विपाठ] इषौ । तत्र पेतुर्विपाठाः ॥ [मण्ड] द्रवे । मण्ड॰ Mh. 2, 124 । [काण्ड] तरुस्कन्धे । आदाय काण्डात्तरुमुज्जिहानम् । लतायाम् । Śi 5, 30 ॥ 191 ॥

दण्डे । दोःकाण्डकण्डूजुषः । बाणे । आसीच्छाघ्रमस्य शत्रुविजये कोदण्डकाण्डाहतौ । अर्वति कुत्सिते । Śi. 1, 38 c. Gan. 45, 12 । वर्गे । षण्डे तरूणां मृगकाण्डमेतत् । अवसरे । H. Ch. 60, 6 । वारिणि गवेषणीयम् ॥ [भाण्ड] अश्वाभरणे पर्याणादौ । भाण्डत्रासी हय॰ । पात्रविशेषे । Ch. I, 54 । तरीषु॰ Śi. 3, 76 इत्यादौ मूलवणिग्धनोपचारात् ॥ 192 ॥

[दण्ड] तुर्योपाये दण्डनायके । पतिमथ कुलनारी दण्डभीत्याभ्युपैति Sp. 3734 । राजबले । दण्डेन पीडयति शत्रुसमूहमेषः । लगुडे । Ku. 2, 23 । मथि मन्थकाष्ठे । AK. 2, 9, 53 ॥ [गुड] गोले वर्तुले पिण्डे । मक्षितो वाप्ययोगुडः ॥ 193 ॥

[पिण्ड । पिण्डी] संघाते । Sp. 4932 । मांसे । Ra. 2, 59 । पिण्डीमाशोपहतवदनस्ताडितोऽपि प्रचण्डमित्यादौ मांसोपचारात् । कलेवरे । Ra. 2, 57 ॥ [गण्ड] विस्फोटे । समादितिप्यत्युबैः पिशितघनगण्डौ॰ Su. 3388 ॥ [मुण्ड]

के शिरसि । आस्वादयामि यदि रोहितमुण्डखण्डम् । मुण्डिते कूर्चके । M. 2, 219 ॥ 194 ॥

स्थाणौ । स्थालैरा° Mh. 2, 125 । शावलेयबाहुलेयखण्डमुण्डेत्यादावजातशृङ्गे गवि । अकृतचूडे । जटी मुण्डी शिखी वापि मुच्यते नात्र संशयः ॥ [खण्ड] शकले । खण्डेन्दुचूडामणिः । इक्षुभेदे । खण्डस्य षोडश पलानि शाशिप्रभस्य c. AK. 2, 9, 44, C. । शावलेयो बाहुलेयः खण्डो मुण्ड इत्यादौ स्फुटितशृङ्गके गवि द्वयोः । स्त्रियां तु खण्डेति ॥ 195 ॥

[शौण्ड] वृषभे । Bh. S. 88 । समर्थे । अक्षशौण्डः । मधुसक्ते । शौण्डः पिबति पानागारे ॥ 196 ॥

[रण्डा] विधवायाम् । पञ्चाक्षरी जयति रण्डिकया प्रयुक्ता ॥ [अण्ड] कठिने । खण्डी° Mh. 2, 108 । मुष्के । निरण्डास्ते हयाः शूराः । खगादिकोशे । M. 1, 44 । आदिग्रहणात् । अव्यक्तादण्डमभूदण्डाद्ब्रह्मेत्यादौ ब्रह्मकोशे ॥ [क्रोडं] उरसि । Sp. 1969 ॥ मुकुल° Sû. 2, a इत्यादावुपचारात् ॥ 197 ॥

[पीडा] द्वयोरपि । Bh. Ś 56 । कृपा हि परार्थे दुःखानुभवनम् ॥ [नीड] स्थानमात्रे । स बद्धकक्ष्यः परनीडपीडने । तत्रागत्य° K. K. S 1, 61 इत्यादौ द्वयोरपि पुंनपुंसकयोः ॥ [नाडी] कायसिरायाम् । M. M. 158, 1 । नाले पद्मादिषण्डे । आसेदुरुन्नाडिनि पुण्डरीके । षट्क्षणे काले घटिकाद्वये । नाडिकाविच्छेदध्वनिरुदचरत् ॥ 198 ॥

[शुण्डा] सुरायां तत्पानमदस्थाने च । शुण्डायां° Mh. 2, 125 । वक्त्रैकदेशे चिबुके । शुण्डा° Mh. 2, 126 ॥ [गडु] कुब्जे । असौ गडुर्गानुनिविष्टहस्तः । पृष्ठगले । गडुलश्चापलमाचरत्यसौ ॥ 199 ॥

रोगे । यथेत्थमन्तर्गडुना कोर्थः स्यात्स्थायिनात्मना ॥ [चण्ड । चण्डी] ओषधिभेदे महेश्वरगणे च प्रसिद्धः । कोपने । Dhv. 77, 2 c. Vik. 130 । देव्याम् । चण्डश्चण्डीपतेर्द्वाः । Mh 2, 134 ॥ [षण्ड] गोपतौ वृषभे । हालिकः षण्डमारुह्य । वहयादिसंचये । जम्बूषण्ड° Me 20 ॥ 200 ॥

[व्याड] व्यालास्ते° Su. 1007 c Bh. Ś. 83 इत्यादौ लडयोरेकत्वस्मरणात् सर्पे । मांसात्पशौ क्रव्यादे श्वसृगालादौ । व्याडैर्व्याप्ते वनान्तरे ॥ [इडा] इडामुद्धरत्क्रोड इत्यादौ भूमौ । इडाख्या गौः पयस्विनीत्युक्त्या गवि । वाचि । मीडादिडां नैव ददाति धीरः । अप्सरसि । ऐडः पुरूरवास्तत्र ॥ [प्रकाण्ड] तरुस्कन्धे । कण्डूयमानः सरलप्रकाण्डान् ॥ 201 ॥

[सपिण्ड] पुत्रे । सपिण्डः पितृदायादः । दायादे । एकाहस्तम ----- --तु वै पितुः ॥ [शिखण्ड] बर्हे । Ra 1,39 । चूडायाम् । Ra. 11, 5 ॥ [पोगण्ड] विकलाङ्गे । पोगण्डाः संभवन्ति ते । बालभा षोडशाद्वर्षात्पोगण्डश्चाभिधीयत इत्युक्त्या बाले ॥ 202 ॥

[दृढ] शक्ते । उदीर्णे रागाग्नौ सुदृढघनमाश्लिष्यति वधूरित्यादौ c. Sp. 2596 । स्थूले व्यायते । कस्ते स्याद्दृढघातकस्य समरे प्रत्यक्षवर्ती रिपुः ॥ [व्यूढ] विन्यस्ते विपुलीकृते । अनूर्ध्वज्ञुर्व्यूढजानुर्जुहुयात्सर्वदा हविः Śāṅkh. Gṛihy. 1, 10 । संहते घने । Ra. 1, 13 ॥ [मूढ] जडे । मूढे नास्ति मतिः क्वचित् । तन्द्रिते अलसे । किं° Mb. 2, 128 ॥ [रूढ] अङ्कुरिते । निरूढव्रीहयः शष्पम् । लग्ने । Su. 1617 c. Sp. 4554 ॥ रूढे° Ra. 13, 73 इत्यादौ लग्नत्वोपचारात् ॥ 203 ॥

[बाढ] भृशेत्यर्थे । बाढमाविद्धकर्णः । प्रतिज्ञायाम् । ओं बाढं क्रियते भवद्भिरर्चितम् ॥ [लीढ] स्वादिते । लीढं मधुकरैर्मधु । म्लिष्टमीषद्व्यक्तम् । लीढमथ व्याख्यानं जातमित्यादौ ॥ [गाढ] विलोडिते । नौभिर्विगाढां सरयूं विलोक्य c Ra. 14, 30 । दृढे । Pa. 3083 ॥ 204 ॥

[उदूढ] उदूढा [sic] धृतो विवाहितश्च । श्युनेन्वेष्यः ॥ [उद्गाढ] भृशे । Sā. 8 । कृच्छ्रे । निदाघोद्गाढसंताप° c. Su. 1693 ॥ [उपोढ] ऊढमात्रे । Sp. 1311 । समासन्ने । उपोढपाणि° c. Ku. 7, 1 ॥ 205 ॥

[आषाढ] व्रतिदण्डे । Ku. 5, 30 । मासे प्रसिद्धः । भूधरभेदेपि ॥ [आलीढ] श्लिष्टे । यत्सालीढं भाष्यम् । स्पृष्टे । Ra. 2, 37 । आस्वादिते । आलीढं मधुसर्पिषा सह कथम् । धानुष्कस्थानभेदे । Ra. 3, 52 ॥ 206 ॥

[अध्यारूढ] सहेवाके । अध्यारूढं तु तं विद्यात्स परीक्ष्यः प्रयत्नतः ।

पृष्ठगते उपरिस्थाने प्राप्ते । गगनमध्यारूढे सवितरि ॥ 207 ॥

[भ्रूण] द्वयोरपि । M. 8, 317 ॥ [बाण] बलिसुते । Kâd. I v. 2। देवभेदे । बाणलिङ्गे० Mb 2, 148 । बाणीयबाणी यदि कर्णगोचरेत्यादौ वाचि स्त्रियाम् । दासीकुरण्टको वृक्षभेदः ॥ 208 ॥

[कण] अल्पे । Ra 1, 85 । विप्रुषि । Su. 37, 7 । अतिसूक्ष्मधान्यांशे । Su. 2446 ॥ [कूर्ण] ससारवारांनिधिकर्णधार इत्यादावरित्रे लोके खिडाशब्दवाच्ये । श्रुतौ । Sı 22 । राजभेदे । पङ्क्तिः कर्णो निपातितः ॥ 209 ॥

[गण] प्रमये । Ku 1, 55 । सङ्ख्याभेदे । विवेक्तारो येषां दिशि दिशि गुणानां गणतया ॥ [पण] ग्लहे द्यूतार्थे धने । कौलिद्यूतपणीकृतो विहरता धूतः स बिम्बाधरः । अशीतिः श्वेतिका. पण इत्युक्त्या श्वेतिकामाने वराटकपरिच्छेदे । मूल्ये । दश कार्षापणाः पणः । कार्षापणे रूपकद्वये । नातिरिक्तोऽधिकारोऽस्ति सार्धात्पणसहस्रतः । धने गयादौ स्वे बहुधन आपणिक इत्यादौ ॥ 210 ॥

द्यूतादौ कल्पिते सध्यर्थं मुद्रिकादिदाने । पणबन्ध० Ra. 8, 21 । पणो बध्यतेऽस्मिन्निति पणबन्धः संधि । बद्धमुष्टौ मुष्टिगृहीतशाकादिपरिमाणे । नासु शाकपणो रटन्न चलति द्वारान्धनी संततम् । भृतौ वेतने प्रसिद्धः । पण्यवनितेत्यादौ ॥ [गुण] रज्ज्वामुत्कर्षे च । H Ch. 49, 2 c Sp. 7617 । आदौ यस्य गुणास्तत. किल च येत्यादौ तन्तुषु राजसाधर्म्यात् । मौर्व्याम् । Su. 2455। गुणाः खलु गुणा एवेत्यादौ द्वितीयो गुणशब्दः प्रधाने । Su 2672 । गुणवति यौवनशालिनीत्यादौ रूपादौ द्रव्याश्रिते सर्वत्र । आदिग्रहणाद्बुद्ध्यादौ । कणादोक्ते सप्ते निविशत इत्यादौ लौकिके च शुक्लादौ । सूदे भक्तकरे । AK. 2, 9, 28 । धृतराष्ट्रे गुणप्रिय इत्यादौ c \ai. 15, 1 । अत्र हि विरोधाभासे गुणशब्देन विराटगृहे भक्तकरावलम्बी भीमसेनो विवक्षितः । इन्द्रिये । Bhag. 3, 29 ॥ 211 ॥

भागे । Ra. 2, 25 । भाण्डेष्वेष्य । शौर्यादौ । Ra. 1, 22 । सत्त्वादौ । Kâd. I. v. 1 । सध्यादिके । Ra 8, 21 ॥ [क्षण] निर्व्यापारस्थितौ । किं न कुर्वन्ति सक्षणाः । कालविशेषे । Si 4, 17 । उत्सवे । क्षणे रक्ष्या कुलस्त्रिय ॥ क्षणे० Śi. 1, 4 इत्यादौ प्रकरणमाहात्म्यादुक्तोत्सवे ॥ 212 ॥

[वर्ण] गुणे । Ra 11, 2 । लब्धो वर्णो गुणो यैस्ते लब्धवर्णा विद्वांसः ।

स्वगुणो॰ Si. 16, 29 इत्यादौ तु स्पष्ट एव गुणे वर्णशब्दः । व्रते । Ki. 1, 1 । यशसि । अत्रर्णवादाद्दशमुद्दिजेन्न कः । शुक्लादिकेपि । दुर्वर्णतामेति च दुर्जनस्य N. Ch. 1, 14, Su. 168 । ब्राह्मणादौ । Ra. 5, 19 । विलेपने । वर्णितं मुखमेतस्याः । कुथायाम् । वर्णास्तरणोपविष्टः । गीतप्रसङ्गे । Ku. 5, 56 । रूपे । Ku 3, 28 ॥ 213 ॥

[स्थूणा] शस्त्रमयः स्त्रीविशेषः सूर्मी यस्यां प्रतप्तायां गुरुतल्पगेन प्रायश्चित्तं चर्यते ॥ [तृष्णा] इयेपि । Sp. 4089 ॥ 214 ॥

[तीक्ष्ण] विषे क्लीबे । तीक्ष्णेन नीतः क्षयमित्यवैमि । आजौ । तीक्ष्णेषु शत्रुहननप्रयतस्य तस्य । लोहं शस्त्रम् । अभिसरे । यदि तत्र तीक्ष्णाः सचरेयुः । अभिसरो जीवनिरपेक्षश्च । अभिसरो मरक युद्ध चेत्यन्ये । खरे । Si. 2, 109 ॥ [मणि] अलिञ्जरो घटः । क्रमादपामपि मणौ पङ्कोवदय प्रवर्धते । सञ्चिदेत यथाकालं मलानां शोधनं प्रतीत्यादौ ॥ रत्ने । Sp. 4657 । अजागलस्तने । अजामगेरिवैतस्य जन्म जातं निरर्थकम् c Sp. 3120 ॥ 215 ॥

[कृष्ण] बीभत्सुरर्जुनः । कृष्णद्वैपायन इत्यस्य कृष्णशब्दस्य भीमोपि भीमसेन इति न्यायेन व्यासे प्रयोगः । अथ द्वैपायनशब्देनास्य चण्डखण्डीपतेर्द्वौ मुनिर्द्विपायनोस्तु वः । रथयोजितगोविन्दो रुक्मिणीकः सदा मुदे ॥ इत्यादौ दुर्वासस्यपि वर्तनात्कृष्णशब्देनैव व्यासवाचिना विशिष्यते द्वैपायनशब्दः ॥ वर्णे । कृष्णस्ते करपुष्करोदरतले खड्गः सदा जृम्भते । तम॰ V S. 4 इत्यादौ पापेपि मालिन्योपचारात् । द्रौपद्याम् । V. S. 22 ॥ 216 ॥

[कोण] वीणावादनोपायेभौ च । H V. 1, 9 । लगुडे । उद्दीर्णकोणरभसादरविद्रुतस्य ॥ [शोण] नदे । हिरण्यवाहनामानं शोणमद्राक्षीत् c H. Ch. 22, 2 । लोहिताश्वे । शोणलङ्घितरणाजिरस्य ते ॥ 217 ॥

[प्राण] बले । भावात् [?] प्राणः कुतस्ते । वायुः शरीरस्थः प्राणः । समानोदानव्यानाद्येर्युक्त्या । भ्रुवो॰ Bhag. 8, 10 इत्यादौ । असुषु जीवेषु । Bh. S. 102 ॥ [घृणा] इयेपि । चेतसि घृणा काये च यस्यानिशम् ॥ [श्रेणि] कुले समविदः । आवलौ । R. K. 1, 1 ॥ 218 ॥

[पार्ष्णि] पादयन्येर्गुल्फस्याधोभागे । Ku 1, 11 । वाहिनीकटौ । Ra. 4, 26 ॥ [जिष्णु] शक्रे । जिष्णुना विजिते वृत्रे ॥ 219 ॥

[द्रोण] काकभेदे । द्रोणैराभितगह्वरे ॥ [द्रोणी] काष्ठाम्बुवाहिनी दीर्घे नौकाहननार्थं दण्डः । गवाघन्नादिभाजने । सुरभिसलिलपूर्णां द्रोणीमवततार ॥ 220 ॥

नीलिनी ओषधिभेदः । गुहायाम् । कुर्यांणो रुधिरार्द्रनम्बुकरणैर्द्रोणीरियाद्रेर्नेशः ॥ [वेणी] नदीसुतौ । Me. 29 । केशकलापे । Ku. 2, 61 ॥ [उष्ण] ग्रयेपि [sic] । अत्युष्णमुष्णाभिगमे हि देहादुष्णं घमम्मुष्णमनाः स जिष्णुः ॥ 221 ॥

[अणु] अल्पे । Bhag. 8, 9 ॥ [चूर्ण] धूलौ । Me. 67 । क्षारभेदे ताम्बूलोपकरणे । न विना चूर्णं रञ्जयति ॥ चूर्णरञ्जितचलालकावलिरित्यादावधिवासके कर्पूरादिक्षोदकृते द्रव्यविशेषे नपुंसके बहुत्वे च । चूर्णानि वासयोगाः स्युरिति चामरसिंहः AK 2, 6, 134 ॥ 222 ॥

[आणि] अक्षस्य रथनाभिक्षिप्तकाष्ठस्यान्ते बन्धार्थे कीलक आणिः । आणीमाण्डव्य इत्यादौ । अश्रिः कोणः ॥ [रण] क्वाणे । कर्वन्ति० Mh. 2, 149 । मृधे । Ra. 12, 72 ॥ [क्षुण्ण] प्रहते । Ku. 2, 43 । दक्षे । क्षुण्णाः शास्त्रेषु सर्वेषु ॥ 223 ॥

[शाण] मानभेदे माषके । सुवर्णशाणं च लोमशसूत्रेण वेष्टयेत् । कषे । Su. 3457 । कषतेस्मिन्निति कषः कुरुविन्दाख्यो द्रव्यभेदः ॥ [स्थाणु] उभयत्रापि । तस्मै जगत्तरुध्वसस्थाणवे स्थाणवे नमः ॥ 224 ॥

[वरण] प्राकारे । प्रोत्तुङ्गवरणावृतः । स्वीकृतौ । कन्यावरणमिच्छन्ति । रोधे । कृतवरणान्यविमुच्य मारुतान् ॥ 225 ॥

[धोरणी] पङ्क्तौ । जलधरजलधाराधोरणीधौतमूर्धा c. Vik. Ch 13, 86 । वाहने युग्यभेदे सर्वस्मिन् स्थितौ नपुंसकलिङ्गे । धोरणं वाहनं यानमित्यमरसिंहः c. AK 2, 8, 58 ॥ 226 ॥

[ग्रामणी] नापिते प्रसिद्धः । श्रेष्ठे । Bl. III, 10 । ग्रामाधिपे । ग्रामणीदुहितृपावित रते ॥ [हरिणी] हेमप्रतिमायाम् । हरिणीभिर्हतस्तम्भा भान्ति पूर्वं न देवताः । हरिणीर्ब्रह्मवर्चसकाम इत्यादौ हरितायाम् ॥ 227 ॥

[हरिण] पाण्डौ । हरिण० Mh. 3, 223 ॥ [विपणि] पण्याध्वा हट्टप्रदेशेन जनानां मार्गः । हट्टो वणिक्स्थानम् । इयेपि । पूर्णापणं विपणिनो विपणिं विभेजुः c. Śi. 3, 24 ॥ 228 ॥

[ग्रामीण] ग्राम्ये । ग्रामीणैः पुनरध्वगस्य वसति॰ Sp. 3158 ॥ [करेणु] इभ्याम् । Ku. 3, 37 ॥ [द्रविण] बले । उपोढबाहु॰ Ra 18, 13 । धने । Bh. Ś. 5 ॥ 229 ॥

[शरण] गृहे । प्रविशेदमिशरणमुद्धृते दक्षिणे करे । रक्षितरि । शरणमसि संभयो ह्यसि गतिरसि ॥ [प्रेक्षण] वधे । प्राणप्रेक्षणकेतनेत्र विजने किं भीरु बम्भ्रम्यसे ॥ [प्रमाण]हेतौ शनिनिमित्ते । प्रत्यक्ष चानुमानं च [sic] M. 12, 105 । मर्यादायाम् । राजानं मा च प्रमाणं कृत्वा यथस्याकुशलं पश्यसि । प्रमाणन्युदशादके शाखे । पद॰ Mh 3, 204 । इयत्तायाम् । कियत्प्रमाणमुदकम् । प्रमातरि । साहित्यमाणिक्यविदः प्रमाणम् ॥ 230 ॥

[करण] साधकतमे । सुभगः करणैर्मन्त्रैः । क्षेत्रे । ग्रन्थिपर्णकरणेषु विचेरुः । गात्रे शरीरे । Ku. 4, 5 । इन्द्रिये । Ra. 2, 11 । क्रियाभेदे । स्पष्टं [sic] करणं स्पर्शानाम् c Ath Prât. 1, 29 । चेतोहराणि करणानि गणाधिनाथा इत्यादौ नाट्यशास्त्रोक्ते । सवेशनं करणमेत्य विभेदि चस्त्वित्यादौ कन्दर्पशास्त्रोक्ते कार्ये । कायस्थकर्मणि लेख्यादौ । आक्षपटली समस्तकरणपरिवृतः ॥ 231 ॥

[निर्वाण] निर्वृतौ । निर्वाणमेति न मनो विषयेषु सक्तम् । शान्तिमोक्षयोः । Ra. 12, 1 । इभमज्जने । निर्वाणमपि सरसीषु गजाधिपेन । शान्ते । Ku. 2, 23 ॥ [इन्द्राणी] तथैवमिन्द्राण्यपि पार्श्वयोः स्त्रियाः समास्थितोर्वोः प्रियजानुयोजनादित्यादिलक्षण इन्द्राणी कामशास्त्रोक्तं करणम् ॥ 232 ॥

[काकिणी] वराटके श्वेतके । असिधाराक्रयक्रीता वरमेकापि काकिणी । अशीतिः श्वेतिकाः पणः । तस्य चतुर्भागः c. 210 । मानभेदे प्रसृतिमध्ये । दरिद्रः काकिणीं दद्यात् ॥ [सरणि] पङ्क्तौ । सरणिः पिपीलकानां निर्याता वर्षसूचनं कुरुते ॥ अपवर्गसिद्धिनगरस्य सरणिरिव ते वधूरत इत्यादौ मार्गे ॥ 233 ॥

[तर्पण] सक्तौ । पेयाः स्युर्लाजतर्पणाः । तृप्तिः सौहित्यम् । बृंहणं वातव्याद्युद्देशेन स्निग्धौषधदानम् । पोषणे । कुर्याद्ब्राह्मणतर्पणम् । पित्राद्युद्देशदाने । आन्विकयासाः स्यलगो न कुर्यात्तर्पणं बुधः ॥ [पारणा] व्रतभोजने । Ra. 2, 39 ॥ 234 ॥

[पारण] कर्मान्ते । समीहितं संगरपारणेन ॥ [घर्षण] द्वयोरपि । अविरतघर्षणरसिकः खल इव वेदयाजनो जगति ॥ [दक्षिण । दक्षिणा] अनुकूले श्रद्धादेये च । Śi. 14, 33 । ऋजौ । Ra. 1, 31 । निर्दिश्यमानविषय आनुकूल्यम् । आर्जवं तु सर्वविषयम् । दक्षिणदिग्भवे । Ku. 8, 25 ॥ 235 ॥

दिग्भेदे । M. 2, 52 । सव्यहस्ते । धर्मविद्दक्षिणं पाणिं नाधर्मीचे नियोजयेत् ॥ [अरुण] सांध्यरागे । Ra 5, 71 । सूर्यसूते । अरुणसारथिरेष समुद्गतः । दिवाकरे । Sp 562 ॥ 236 ॥

शोणे । परिरमणम° [sic] R K. 2, 23 । अव्यक्तरागे अस्फुटलौहित्ये ॥ [लक्षण] नाम्नि । Ra 6, 71 । चिह्ने । श्रीलक्षणोत्सङ्गविनीतवेशः ॥ [श्रवण] नक्षत्र° Kâd. 11, 13 इत्यादौ नक्षत्रेपि । श्रुतिकर्णयोः । Kâd I, v. 14, c Ujjv. Un. IV, 233 ॥ 237 ॥

[श्रवणा] श्रावण्याम् । श्रवणायां ददातु ये ॥ [धिषण । धिषणा] द्वयेपि । सुविमलधिषणो धिषण इव ॥ [वरुण] अप्पतौ । Ra. 9, 6 ॥ [हरण] यौतके सुदायादिप्राये आयाते वस्तुनि । सत्त्वानुरूपं हरणीकृतश्रीः c. Ra. 7, 29 v l ॥ 238 ॥

[निर्याण] निर्गमे । ततो° Mh. 3, 200 ॥ [कल्याण] द्वयेपि । त्वया वितीर्णं कल्याणमस्तु देव तदेव ते ॥ [सुवर्ण] सुवर्णस्य सुवर्णस्य सुवर्णस्य वरानने । प्रहितं तव रामेण सुवर्णस्याङ्गुलीयकमित्यादौ द्वयेपि तन्माने षोडशमाषके ॥ [ग्रहण] धने । द्विगुणं ग्रहणम् । सा राहुमूर्तिरिव न ग्रहणं जहातीत्यादौ द्वये वेश्यादिभाटके सोमादिग्रहे च ॥ 239 ॥

स्वीकारे प्रसिद्धः । यन्द्यां हृतहृतस्त्रियाम् । ग्रहणीकृतरिपुलक्ष्मीः । आदरे । Ku. 7, 35 ॥ [कङ्कण] मण्डलं यागाद्यर्थं नानावर्णो रेखासंनिवेशः । रक्षाकङ्कणबन्धबन्धुरकरैरित्यादौ सूत्रे ऊर्णादिमये रत्नाद्यपकरभूषणे ॥ 240 ॥

[कारण । कारणा] घातने यातनायां च । कारणोपहितमानसस्य ते कारणा निरयवह्निषु स्थिता । हेतौ । किं कारणं नु कविराज मृगा यतेते [sic] c. V A 11, 6 । करणे साधकतमे । भक्ति° Mh. 3, 188 ॥ [मार्गण] बाणे याचके च । Su. 2455 । मार्गणाभिः किमाभिरित्यादौ याचने स्त्रीनपुंसकलिङ्गः ॥ 241 ॥

[चरण] वृक्षादिमूले । चरणसेकविवर्धितवृक्षकः ॥ शिष्यद्वयेनेव नूपुरयुगेन वाचालितचरणा H Ch 9, 6 इत्यादौ प्राण्यङ्गे पादे बह्वृचादिके शाखाविशेषे चरणशब्दः शाखानिमित्तकः पुरुषेषु रूढः ॥ [तरुण] तरुणारुणरागभाजीत्यादौ नूतने । यूनि । R K. 2, 22 ॥ [तरणि] अर्के नावि वा । दारिद्र्योदधितरणिः सरणिर्निःश्रेयसस्य नित्यमसि ॥ 242 ॥

[ब्राह्मणी] विप्रश्च विप्रा च तयोर्द्विलिङ्गः ॥ [प्रवेणी] इयेपि । प्रवेणी मदनस्येव प्रवेणी कुसुमाञ्चिता ॥ [रोहिणी] नक्षत्रे । तां रोहिणीं विजानीहि ज्योतिषां मित्रमण्डले [sic] c. V K 4, 2, 7, C । गवि । रोहिणीविपुलापीनस्तुतिसिक्तोटजाङ्गने ॥ 243 ॥

[दुर्वर्ण] द्वयोः । N. Ch 1, 14, Su 168 ॥ [भरण] वेतन जीविकाभरणं भृतिः पूरणम् ॥ [विषाण] पशुशृङ्गे । Ra. 9, 62 । इभदन्ते । Si. 4, 63 ॥ 244 ॥

[प्रवण] क्रमनिम्नोर्व्याम् । प्रागुदक्प्रवणा भूमिः श्लक्ष्णा यागे प्रशस्यते । प्रह्वे । शंभोर्भक्तिप्रवणमुकुटा । अनयोस्त्रिषु । चतुष्पथे । प्रवणे चरन्ति भूताः ॥ [सकीर्ण] निचितं व्याप्तम् । अशुद्धे । सकीर्णे चरति काकपदेव काकवर्गः ॥ [इरिण] इयेपि । संसारे° Mh. 3, 182 ॥ 245 ॥

[रोहण] रोपणे । कामाव्रणरोहणं मृगदृशो बिम्बाधरस्यामृतम् । रूढौ । स्नेहरोहणमस्तु दुर्लभम् । रत्नसंभवहेतौ पर्वतविशेषे । साहित्यसिन्धुशिशिरांशुरशेषशास्त्रसेवावदातमणिसंचयरोहणाद्रिः ॥ [धारणा योगिकर्मणि । पञ्च पञ्चलगतान्समीरणान्धारणाभिरभितो निरुद्धवान् । साम्ये ।] धारणायां स्थितो लोकः ॥ बुद्धिरद्भुतशतस्य धारणीत्यादौ धारके त्रिषु ॥ 246 ॥

[वारण] वृत्तिघाते । विषयाकृष्टमनसः शक्यते वारणं कथम् । वारके गजे च । Sp 227 ॥ [चारण] देवभेदे । सिद्धचारणगणैरधिष्ठिते । विटे । चारणगणैरारब्धहास्याकुले ॥ 247 ॥

[सारणा] स्वरसंस्थाने । रचयति परिपाकं सारणा गीतमार्गे ॥ [सारणी] अल्पसरिति । सारणी प्रन्थिपर्णम् ॥ [करुण] दीने स्निग्धे । स्थिराल्पतारां करुणेन्दुमण्डलाम् c. Ra 3, 2, v. l. ॥ 248 ॥

[समीरण] वायौ । Ku. 3, 21 ॥ [आरोहण] सोपाने । आरोहणेषु० Mh. 4, 75 । उद्गमे । Ku. 1, 39 ॥ [आस्तरण] द्वयेपि । आस्तीर्णशालास्तरणेषु धन्याः ॥ 249 ॥

[विलक्षण] व्यर्थसंस्थायां निरर्थके चेष्टिते । दृष्टिर्विलक्षणतया तत्र शून्यमायमाख्याति । विदिलष्टे । सदसि तत्र बभूव विलक्षणा । अन्यस्मिन् तस्माद्व्यतिरिक्ते । मूर्खोपि साधुसपर्कात्पणितास्र विलक्षणः ॥ 250 ॥

[विहरण] व्यादाने विकासे । Pâ. 1, 3, 20 । मापणे देशाद्देशान्तरनयने । भर्मोविहरणं कृत्वा । क्रीडने । वनविहरणलम्पटीतयस्ते मुनीन्द्राः ॥[संसरण] प्राण्युत्पादे पुनर्भवे । तस्मिन्संसरणे विवेकविपदो याति गतिं सज्जनः । असंबाधचमूगतौ असंकटे सेनागमे । एत० Mh. 4, 91 ॥ 251 ॥

घण्टापथे राजमार्गे । यान्ति द्रुतं संसरणेषु योधाः ॥ [समुद्धरण] वान्ताघे भुक्तोज्झिते । अस्मत्समुद्धरणलम्पटेतस्तवैव गर्व. कथं वद सखे ननु निस्त्रपोसि । उन्नये उत्क्षेपे । देवः समुद्धरणधीरमतिः परेषाम् c V. A. 44, 21 । एतच्च उद्धरणापेक्षया चतुरक्षरमध्ये क्षिप्तम्। यद्वृत्तिर्बंध्योद्धरणमिति लोकप्रसिद्धिरिति पञ्चाक्षरमध्येपि द्रष्टव्यम् ॥ [आवरण] वस्त्रे आच्छादने च । Ra. 13, 8 v. l. । अजीर्णे अर्गले च । गुर्वावरणनिषिद्धा न दृशिर्भक्तेपि नारीणाम् ॥ 252 ॥

[प्रकरण] प्रस्तावे । प्रकरणकथितं वाक्यं भवति हि निष्पत्तये पुंसाम् । कीर्णे प्रक्षेपे । पुष्पप्रकरणरुचिरे ॥ [निरूपण] दृष्टौ चर्चायां विचारे च । उपरागस्य निरूपणं न कार्यम् ॥ [विदारण] लज्जायां भेदे च । हृदयविदारणकृद्भूत् ॥ 253 ॥

[परायण] आश्रये । Ku. 4, 1 । अभीक्ष्णे भर्त्सने चान्वेष्यम् ॥ [पारायण] समासङ्गे समाश्लेषे । M. Ch. I, 14 । कार्त्स्न्ये । धातुपारायणादिषु c. Kâś. I., ι. 1 ॥ 254 ॥

[प्रविदारण] द्वयेपि । बिभ्यति प्रविदारणात् ॥ [परिभाषण] सनिन्दोपालम्भे । बाला अपि प्रवर्तन्ते कृतेपि परिभाषणे । अनियमेन उक्तौ यो नियमस्तत्परिभाषणम् ॥ 255 ॥

[अधिरोहिणी] निःश्रेण्याम् । स्वर्गाधिरोहिणीमेतां चक्रे क्रतुपरंपराम् । अभिनिवेशे । नो दृष्टाय न दृष्टाय स्यादवस्त्वधिरोहिणी ॥ [अधिरोहण] ऊर्ध्वगतौ । शैलाधिरोहणं कार्यम् ॥ 256 ॥

[अपवारण] छदिः पटलम् । प्रवृत्तिजात इन्द्रियादीनाम् c. Kâś. Pâ. 1, 4, 27 । अन्तर्धिराच्छादनम् ॥ [उदाहरण] अभिधाने । Ku 6. 65 । निदर्शने । Śi 2,33 ॥ 257 ॥

[सत्] सत्ये । यदेवार्थक्रियाकारि तदेव परमात्मसत् । अभ्यर्हिते । Ku. 1, 12 । साधौ । असन्तो नाभ्यर्च्याः c. Su. 280 । विद्यमानप्रशस्तयोः । Su. 3161 ॥ [सती] दक्षपुत्र्याम् । Ku. 1, 21 ॥ [भृति] भरणे । कुबेर्यावदमी भवन्ति भृतये c Sp 7337 । वेतने । भृतिग्रहणमेवैषां फलं मुख्यम् ॥ 258 ॥

[धूर्त] सर्वत्र । धूर्तप्रियस्य किमसाध्यमिहेश्वरस्य (c Pa. 1058) ॥ [खात] वाप्यां रोपिते च । सद्भृत्तैः खाततटेषु खातैः । विदारिते । खाते पुष्पशरेण तस्य हृदये भ्रान्तः प्रविष्टः सुखम् ॥ 259 ॥

[सेतु] सीमनि मर्यादायाम् । Ra. 16, 2 । तरणोपाये । समुत्तरणसेतवे ॥ [लता] प्रियङ्गुर्गन्धप्रियङ्गुरिति प्रसिद्धौ । वीरुत्समता लता ॥ 260 ॥

सरिकायाम् । चतुःषष्टिलतो हारः । आदिग्रहणादाभरणान्तराणाम् । वृक्षसूक्ष्मावयवे । Ra. 2, 8 ॥ [मात] प्रसक्ते । प्रागमितो गमनं वा । आसादिते । Pa. 3668 ॥ [आप्त] संप्राप्ते । Su. 3264 । बान्धवे । आप्तैः सुहृद्भिरपि संप्रयितप्रभावैः ॥ 261 ॥

अविसंवादके । Ra 3, 12 ॥ [पतत्] पक्षिणि । Ra. 13, 19 । गच्छति । Ku. 8, 21 v. l. । अधो लुठति । Śi. 1,12 ॥ [यन्तृ] हस्तिपके । Śi. 5,47 । सूते । M. St. 18 ॥ [भर्तृ] पत्यौ स्वामिनि । Ku. 3, 22 । धरे । Ku. 7, 83 । *तत्रोपासितलोकभर्तरीत्यादौ धारकेऽपि* ॥ 262 ॥

[प्रेत] सत्वान्तरे । M. M. 174, 1 । मृते । Ra. 11, 16 ॥ [मुक्ति] निर्वाणे । S. P. 19 ॥ 263 ॥

[त्रेता] युगविशेषे । त्रेतायां ज्ञानमुत्तमम् c. M. 1, 86 ॥ [लिङ्ग]

भाञ्जिते दिग्धे । K Pr. 98, 3 ॥ [केतु] ग्रहभेदे । एकोत्तरं केतुशतम् । ध्वजे । Śi 5, 13 ॥ [सुत] पार्थिवे । असौ सुतः पालनबद्धकीर्ति । तनये। Śi 1, 13 ॥ 264 ॥

[क्षत्तृ] सारथौ । क्षत्तारं पुरुहूतस्य । द्वाःस्थे । अनेकक्षत्तृसंकुलम् ॥ [धातु] श्लेष्मादौ । धातवोऽस्य स्थिरा बुद्धिः । अस्थिरक्तादौ । Sp 4180 । महाभूतेषु । षडुक्तालोकनात्तोका धातवो विदुरधारणात् । तद्गुणाः शब्दादय· ॥ 265 ॥

इन्द्रियेषु । धातुपाटवमपेक्ष्य तिष्ठते । अश्मविकारे मनःशिलादौ । Ku 1,7 । शब्दयोनौ । Ra 12, 58 ॥ [शक्ति] कासखामायुधभेदे । H. Ch. 4, 6 । सामर्थ्ये । Bh Ś. 41 ॥ [मूर्ति] काठिन्ये । भद्रवं मूर्तिमत्त्वाद्गम् Kāś. Pa 1, 1, 54 । काये । U. R 9, 4; M. M. 307, 2 ॥ 266 ॥

[आर्ति] पीडायाम् । शिरोर्त्यजीर्णज्वररोगशान्तये । धनुष्कोट्याम् । संग्रामे° Mh 2, 156 ॥ [सानि] दाने । यशे धेनुसहस्रसातिरभसात्संपूर्णकीर्तिर्भुवि । अवसाने । संसारसातिकरणप्रवणस्य शम्भो· ॥ [प्राप्ति] उदये उत्साहे । प्राप्तिः कस्य न साधुसंगमवशाच्छ्रीर्भ भवे जन्मिनः । अधिगमे आसादने । Nāg. 12 ॥ [ईति] डिम्बे उपद्रवे । Ra. 1, 63 । प्रवासे । ईतिवर्धितवियोगपीडया ॥ 267 ॥

[हेति] रवेरर्चिषि वह्निज्वालायां च । उदिते महस्रहेतौ यद्धेर्हेतिर्न दृश्यते क्वापि । शस्त्र आयुधे । Śi 9, 15 ॥ [धूत] त्यक्ते । धूत· पापः समीरैः । कम्पिते । Ku. 8, 25 ॥ [भूति] सुधायां मङ्गले । Me 19 ॥ 268 ॥

[श्रुति] श्रवसि कर्णे । श्रुतिसुखं गायन्ति गुञ्जद्भिरः । वेदे । Ra. 2, 2 । स्वराशे मन्यके । Śi. 11, 1 । श्रवण आकर्णने । श्रुतौ वद्धरतिः ॥ [श्रुत] शास्त्रे । एष श्रुते परिचितः । अवधृते । Bhag. 2, 52 ॥ [कृत] युगभेदे । M. 1, 86 । पर्याप्ते । Bh Ś 9 ॥ 269 ॥

[वार्त्त] निःसारे । वार्त्तमेतदुदितं वृथा त्वया । आरोग्ये । Ra. 5, 13 । अनयोः क्लीबे । नीरुजि । वार्त्ता· किं किं न भुञ्जते । अनुद्वेगो वार्त्तलक्षणानामिति चाप्याख्याय· [?] । वार्त्ता शरदि केरय [sic] इत्यादौ वृत्तिमति जीवि-

कायुक्ते । वार्त्ताकेपि भवेद्वार्त्ता इति शाश्वतोक्तया वार्त्ताके c. Śāśv. 748 । वर्तने । जीवने तस्य वार्त्ता का वार्त्ताका यस्य भोजने । त्रिंशद्यस्य न वार्त्ताका वार्त्ता का तस्य भोजने ॥ उदन्ते वृत्तान्ते । भूतानि कालः पचतीति वार्त्ता c. Sp 1688 । पाशुपाल्यादिके । Ra 16, 2 । विद्यायां तूपचारात् ॥ 270 ॥

[वृत्त] नैरध्ययने वृत्तमिति वचनादध्ययने c. Pâ. 7, 2, 26 । वृत्तं श्लोक इति यथा । बहुवृत्तान्तगामिनीत्यादौ पद्ये c. H Ch. 4, 1 । चरित्रे । Sp. 6250 । वर्तने । ऋतेन वृत्तं प्रवदन्ति मोक्षम् । वृत्तमुञ्छशिलम् [sic; c. Mh 2, 194] । मृते । वृत्तास्ते क्षितिपाः प्रतापनिलयः । प्राणिविषयं मृतम् । अप्राणिविषयं स्वतीत यथा । वृत्तोत्सवं तत्पुरमित्यादौ । भल्लाशये । Bh. Ś. 71, Su. 968 । निस्तलेपि । सद्वृत्ते महति स्वभावसरले बद्धोपि यस्मिन्गुणैः । दृढे । वृत्तदेहः खायुसारः ॥ 271 ॥

[कान्ता] योषिति । Sp. 1626 ॥ [कान्त] प्रिये । Me. 1 । मनोज्ञे । M. M. 44, 1 v. l. ॥ [जाति] छन्दसि वैतालीयादौ । सामान्ये । जातिः समाप्ता प्रत्येकम् । मालत्याम् । Pa. 818 । गोत्रे । कडजातिरियं न शक्यते ग्रकुमारैर्वचनैरुपासितुम् । जन्मनि । ततस्तद्विपाकजात्यायुर्भोगाः ॥ 272 ॥

काव्यालंकारभेदे स्वभावे च । H Ch. 5, 4 ॥ [पत्ति] गतौ । पत्तिः स्वर्गगृहे भवेत्सुकृतिनः कस्यापि । पदगे । Ra 7, 34 ॥ 273 ॥

[रीति] प्रचारः । व्यवहारः कुलाचार इति यावत् । प्रचारः शैली इति स्वामी । स्यन्दः स्रवणम् । रीङ् स्रवणे दिवादौ अनेकार्थतया प्रचारे वर्तते इति रीतिः ॥ रम्यरीति° Stutik I, 8 इत्यादौ वैदर्भ्यादौ । वैदर्भी रीतिः । मुख्या प्रणयिनी । पक्षे प्रचारः । व्यवहारः । मर्यादा शैली च ॥ 274 ॥

[श्वेत] राजभेदे । श्वेताभयार्पणविधिप्रथितप्रभावः c. Stutik. II, 21. III, 19 ॥ 275 ॥

[पङ्क्ति] छन्दोविशेषो दशाक्षरः । दशसंख्यायाम् । Ra. 9, 74 । आवली । पङ्क्तौ विशन्तु गणिताः c. Bh. Ś. 11 ॥ [क्षिति] रिपु । यत्प्रतापयशसोः क्षितिः क्षितौ वैरिणस्तव समाः किमन्तरम् ॥ [द्युति] कान्तिः सौन्दर्यम् । प्रभा प्रसारिणी दीप्तिः ॥ 276 ॥

[तत] भावे संभृते [sic] च । ऋत्विजोय वितते महाक्रतौ । वाद्ये तन्त्रीगते । ततघनसुषिरसमत्वयुतम् ॥ [सूत] संकरजातिभेदः सूतः ॥ 277 ॥

रथकारः स्थपतिः । सारथी रथवाहे । सूर्यसूतोवताह्नः । वन्दिभेदे । सूतमागधवन्दिभिः ॥ [घृत] हयेपि । घृत° Mh. 2, 165 ॥ [हस्त] मानभेदे करे च । कृष्णश्चतुर्हस्तकः । प्रशंसायामुत्तरपदीभूतः । करेण हस्तोपि न केशहस्तः c. Ra. 7, 6 । भभेदे नक्षत्रविशेषे । हस्तायाः पञ्च पक्षादौ मघास्तास्तिस्र उत्तराः c. Mh. 3, 518 ॥ 278 ॥

[वीत] असाराश्वगजे । वीतमात्रावशेषाणि सैन्यानि तव विद्विषः । शान्ते । वीतदावानले वने । अङ्कुशकर्मणि । निर्धूतवीतमपि वालकमुल्लसन्तम् c. Si. 5, 47 । वालको दुष्टहस्ती । सांख्यसाधर्म्यहेतौ । वीतावीतविषाणस्य । विगते । Sâ. 4 । छन्ने आच्छादिते । सवीतचीनांशुकमूर्तिरेषा ॥ 279 ॥

[प्रस्त] हये । प्रस्तवर्णपदतां समादधज्जाति दुष्टकविवल्गनेश्वरः ॥ [तिक्त] शुभगन्धे रसे च । Me. 20 ॥ 280 ॥

[नत] नितम्बेध·कृते च । परिणमति कामहस्ती कामिन्या विचलितांशुके नतेमुष्मिन् [c Mh. 2, 173] ।। कुटिले । विडम्बनार्थं नमयन्नतभ्रूः ॥

[भूत] जन्तौ । भूतानि कालः पचतीति वार्त्ता c. Sp 1683 । क्ष्मादौ । Ra. 2, 57 । पिशाचादौ । Ku. 3, 74 । न्यायोपपादिते । भूतम° Mh. 2, 180 । उपमाने । स्वहस्तभूतः शिशिरात्ययस्य c. Ku. 3, 61 ॥ 281 ॥

प्राप्ते । प्रमाणभूताय जगद्धितैषिणे ॥ भू प्राप्तावित्यस्या — — स्त्वेति विकल्पितानिच्छस्य [?] प्रयोगात् ॥ [युत] वियुक्ते । अयुतसिद्धानामाधार्याधारभाव इह प्रत्ययहेतुः संबन्धः समवायः ॥ [गुप्ति] कारारक्षयोः । Ku 6, 39 । दीर्णं च विवरं बिलम् ॥ 282 ॥

[मूर्त] मूर्छिते । मूर्तत्वहेतुं धिगमुं वसन्तम् । कठिने । Śi. 3, 18 ॥ [वस्ति] शूद्रापनेयादय वस्तिना स्थितेत्यादौ वस्त्राञ्चले । अपानमार्गे । वस्तेरूर्ध्वमधो नाभेः । अपानमार्गकर्मणि । वस्तेर्विना भेषजमस्ति किंचित् । अश्वप्रस्रवणे अश्वस्य मुखे यत्प्रस्रवति तत्र वस्तिशब्दः । अश्वशालीयेषु प्रसिद्धः ॥ 283

[लूता] व्याधिभेदे विस्फोटाख्ये । न तल्लूताहरं चक्रम् । पिपीलके । लूतातन्तिः सूचयतीह वर्षम् ॥ [रति] स्मरकलत्रे । Ku. 3, 23 । रते । तत्सिद्धये रतिविलाससमतोभिगास्ये । अभिष्वङ्गे । Sp. 1450 ॥ 284

चित्तावस्थाने । Ra. 6, 65 । शृङ्गारभावे । K. Pr IV. 30 । यद्वद्गमेन रतिरङ्गसमानकाल इत्यादौ कामकृते ॥ [वित्त] द्रविणे । बहुवित्तव्ययायाससाध्ये कर्मण्यनादरः । हेम्नि । Ra. 5, 21 । ख्याते । विद्यावित्तेष्वनादरः । विचारिते । वित्तानि तानि शास्त्राणि ॥ 285 ॥

[वर्ति] धूपे । परिपीतधूपवर्तिः Kutt. 148 or Kād. 16, 23 । दीपशिखायाम् । Sū. 23 । गात्रानुलेपने । अङ्गैः कुङ्कुमवर्तिपिञ्जरतरैः । अनेत्यभाण्डे तूलिकायाम् । स्वेदकम्पचलत्सन्नवर्तिकः c. Ra. 19, 19 । दीपदशायाम् । वर्तिर्वः प्रतनुः प्रियेति शमिते तस्मिन्नुपध्माक्षरैः । चक्षुरञ्जने । षोडशाङ्गो भवेद्वर्तिः ॥ 286 ॥

[आति] संबन्धे । न° Mh. 2, 156 ॥ [सृति] गमने । Bh. Ś 93 । पद्धतौ पदपङ्क्तौ । दुर्लक्ष्या विपिने सृतिः ॥ [वृत्ति] वर्तने । वृत्तिरानन्ध्यं च स्त्रीधनम् । विवृतौ । Kāś. I., 1.2 । मनस्कृतौ । Y. S. I, 4 ॥ 287 ॥
काव्याङ्गे । परुषा नाम वृत्तिः स्याद्बृहसाद्यैश्च योजिता c. A. S 21, C. । तीव्र° Ku. 3, 73 इत्यादौ वर्तनं प्रवर्तनमपि वृत्तिः ॥ [प्रीति] काममार्यायाम् । रतिप्रीत्योः कामं कवलयितुराराधनविधौ । प्रेम्णि स्नेहे । प्रीतिभोज्यानि चान्नानि । प्रमोदे हर्षे । Ra. 11, 12 ॥ [पक्ति] द्वयोरपि । नटप्रतापाग्नितया नृपाणां पक्तिर्न संभूतमुपैति काचित् ॥ [वीति] द्वयेपि । ते निपेतुरवसन्नवीतयः ॥ 288 ॥

[भक्ति] विच्छित्तौ । Me. 19 । सेवने । Su. 43 ॥ [भित्ति] कुड्ये । K. Pr. 324, 3 । प्रदेशे । गण्डभित्तिषु मदेन दन्तिनाम् ॥ [चिति] चिति । चितिः प्रत्यक्प्रमदात्मा । सङ्घचित्ययोः । चिनये काष्ठचितिं तनोति सः ॥ 289 ॥

[दन्त] अद्रिकटके । दन्त° Mh. 2, 169 ॥ [मृत] याचिते । मृतामृताभ्यां जीवेन c M. 4. 4 । मृतं तु याचितं भैक्षमिति स्मृतिः M. 4 5 ॥ [ज्ञात

जन्मनि । तस्य पुत्रस्य जातेभूत् । प्रकारे । Ra 5, 1 । संपन्ने । जाते देहस्यय-हीपभङ्गे । पुत्रे । जात° Mh. 2, 166 ॥ 290 ॥

[व्यक्त] बुधे पण्डिते । व्यक्ताः किल्विषमोषपेशलतया यान्ति प्रथां सर्वतः ॥ [शिति] शारे शवते । रोमन्थ° Mh. 2, 198 । असिते । शितिकण्ठः कालगलः ॥ [यति] विरामे । गोपुच्छप्रमुखाः क्रमेण यतयस्तिस्रोपि संपादिताः । प्रतिनि । मुदा विकासं यतिमभ्युपेयुषी c Śi 1, 24 ॥ [ऊति] स्युतौ रक्षणे च । कन्यो° Mh. 2, 157 ॥ 291 ॥

[स्थित] ऊर्ध्वे । Ra. 2, 6 । वर्तमानेपि । Ku 1, 1 । प्रतिज्ञावति । अत्र° Mh 2, 204 ॥ [रक्त] कुङ्कुमे । हेमन्ते घनरक्तपङ्कमलनक्रीडाजुषो योषितः । क्षतजे सरागे च । V. S. 7 । अरुणे । रक्तासक्तैरिषुधिः c Śā. 1 । अनयोर्द्वयोरपि ॥ 292 ॥

[मत्त] मरकते करिणि । Bh. S. 66; Bhoj. 53, 12 । मदाध्यक्तवाचि । Śi. 11, 39 ॥ [गति] अवस्थायाम् । इमां गतिमनुप्राप्ताः । यात्रायाम् । Pr. P. 28; Pa. 3282 । अधीनतायामस्वायत्ततायाम् । सर्वेषां पार्थिवो गतिः । उपाये । शरणमसि संश्रयो ह्यसि गतिरसि नाथोसि सर्वभूतानाम् । वर्त्मनि । Ra 1, 4 ॥ 293 ॥

[शुक्त] परुषे । यत्सत्यं पुनरुक्तशुक्तविरसः सर्गक्रमो वेधसः c Pa. 3373; V A. 38, 9; 59, 8 ॥ [ऋतु] मीष्मादौ । Ku. 2, 36 । स्त्रीरजसि । इमां देवीमृतुस्नाताम् Ra. 1, 76 v. 1 ॥ [अन्त] विनाशे । Bhag 2, 18 । अन्तिके । आ उदकान्तात्प्रियं प्रोषितमनुव्रजेत् c. Śā 54, 21; Bhâshya Pâ. 1, 4, 56 । स्वरूपे गाधे [?] । नान्तोस्य ज्ञायते कैश्चित् । अंशे एकदेशे । Sp. 5714 । अवसाने । Sp. 6948 ॥ 294 ॥

[मातृ] गवि शाश्वतोक्त्या । ओमिति [?] पदद्वय विवक्षितार्थप्रतीतिकृतम् । जनन्याम् । Sp. 2761 । रेवत्याद्यासु देवीषु । Ku. 7, 38 । कश्चिदेता ब्राह्म्यादिशब्देनोक्ताः । बहुत्ववर्तमाना स्त्रीव स्त्री तस्यां बहुस्त्रियाम् । मातर इत्यादौ ॥ [स्थिति] द्वयेपि । Ku 1, 18 ॥ [भास्वत्] द्वयेपि । H. Ch 9, 10 ॥ 295 ॥

[अर्हत्] द्वयेपि । अर्हते श्रुतवतां सदार्हते ॥ [हरित्] सूर्याश्वेषु । Ku. 2, 43 । नीले दिशि च । रीतिश्यामहरित् ॥ 296 ॥

[महत्] राज्ये । महति कृतपदस्त्वमेव नित्यम् । सांख्योक्तबुद्धौ । Sâ. Kâ. 3 । बृहति । H. Ch. 131, 2 ॥ [जगती] छन्दोभेदे द्वादशाक्षरपादे भुवि च । विकासमीयुर्जगतीशमार्गणाः ॥ [जगत्] जङ्गमे । जयति [sic] जगतां गुरोः K. K. S 1, 2 v. 1 ॥ 297 ॥

[समित्] द्वयेपि । समिति तस्य पुरः पततीह कः ॥ [पित्सत्] पतेच्छौ पक्षिणि वा । पित्सन्तः किलकिञ्चितेन हृदयं द्रक्ष्यन्त्यमी बालकाः ॥ [पृषत्] बिन्दौ । पायःपथे ननु पृषन्त्यपि दूषितानि । हरिणे । रुरुपृषद्गणसंकुलसंचरे । अनयोः पृषतशब्दः अकारान्तः पुंलिङ्गः ॥ 298 ॥

[सीता] हल्यायां भुवि । Ku. 5, 61 । जानक्याम् । K. K. S. 1, 58 ॥ [एत] द्वयोरपि । ईदृग्वर्णा एताः कृतवत्यः किं तयोक्तमत्रैव ॥ [धातृ] ब्रह्मणि । Ra. 10, 43 । धर्तरि । M. M. 40, 1 ॥ [अस्त] पश्चिमाचले । Bâ. III, 10 । नास्तमेति भवितव्यता क्वचिदित्यादौ नाशार्थे अस्तंशब्दो मकारान्तोऽव्ययः ॥ 299 ॥

[शीत] गुणे क्लीबम् । Bhag. 2, 14 । तद्वति शीतलगुणवति त्रिषु । Sp. 6410 ॥ [यातृ] भ्रातृजायायां गतिशीले च पुंसि । प्रथमाद्विवचनबहुवचनद्वितीयाविभक्तिवर्जं सर्वत्र सारूप्यम् । यातृशब्दो भ्रातृजायायां साहचर्यात्स्त्रीलिङ्गः । गतिशीले पुंसि । Sp. 668 ॥ 300 ॥

[शुक्ति] मुक्तास्फोटहयावर्तयोः । Śi. 5, 4 । मानभेदे अर्धपले । द्रव्यशुक्ति जलप्रस्थे ॥ [पूत] पवित्रे । Ku. 1, 28 । निःशूकमपासितबुसकिंशारु सस्यादिकम् ॥ [धृत] धारिते । धृतायुधो यावदहं तावदन्यैः किमायुधैः । सुस्थिते । H. Ch. 226, 3; Su. 2269 ॥ 301 ॥

[शान्ति] शमे । तस्य युक्तैव शान्तिः । निर्वृतौ । Ku. 4, 17 । कुशलकर्मणि । आरम्भस्य यथाशक्ति शान्तिस्वस्त्ययनादिकम् ॥ [क्रान्त] संक्रान्ते । Śi. 10, 3 । आक्रान्ते । Sû 7 ॥ [मरुत्] पवने । Ra. 2, 10 । भ्रमरे । Ku. 3 72 ॥ 302 ॥

[तत] प्राप्ते सभृते [sic] च । कृत्स्नमोघ विततं महाक्रतौ । व्याप्ते तन्त्री-गते । ततघनसुषिरसमस्त्वयुतम् ॥ [सूत] सकरजातिभेद सूतः ॥ 277 ॥

रथकार स्थपति । सारथौ रथवाहे । सूर्यसूतोथताह्ः । वन्दिभेदे । सूत-मागधवन्दिभि ॥ [धृत] इयेपि । धृत° Mh 2, 165 ॥ [हस्त] मानभेदे करे च । कृष्णचतुर्हस्तकः । प्रशंसायामुत्तरपदीभूत । करेण हस्तोपि न केशहस्त c Ra. 7, 6 । भभेदे नक्षत्रविशेषे । हस्ताद्या पञ्च वक्रादौ प्रशस्ता-स्तिस्र उत्तरा c. Mh 3, 518 ॥ 278 ॥

[वीत] असारादयगजे । वीतमावावशेषाणि सैन्यानि तव विद्विषः । क्षान्ते । वीतरागानले वने । अङ्कुशकर्मणि । निर्धूनवीतमपि घातकमुद्गसन्तम् c S1 5, 47। घातको दुष्टहस्ती । साध्यसाधर्म्यहेतौ । वीतावीतविषाणस्य । विगते । Sâ 4 । प्रक्षे आच्छादिते । संवीतचीनाद्युकमूर्तिरेषा ॥ 279 ॥

[प्रस्त] इयेे । प्रस्तनर्गपदता समाद भ्राति दुष्टकविवल्लजेदवर ॥ [तिक्त] शुभगन्धे रसे च । Me 20 ॥ 280 ॥

[नत] नितम्बेष कृते च । परिणमति कामहस्ती कामिन्या विचलिताश्रुके नतेमुष्मिन् [c Mh 2, 173] । कुटिले । विडम्बनार्थे नमयसतभ्रूः ॥

[भूत] जन्तौ । भूतानि काल पचतीति वार्त्ता c Sp 1683 । क्ष्मादौ । Ra 2 57 । पिशाचादौ । Ku 3, 74 । न्यायोपपादिते । भूतम° Mh 2, 180 । उपमाने । स्वहस्तभूत शिशिरात्ययस्य c Ku 3, 61 ॥ 281 ॥

प्राप्ते । प्रमाणभूताय जगद्धितैषिणे ॥ भू प्राप्तावित्यस्था —— त्वेति विकल्पि-ताणिच्छस्य [?] प्रयोगात् ॥ [युत] वियुक्ते । अयुतसिद्धानामाधार्याधारभाव इह प्रत्ययहेतु सबन्ध समवाय ॥ [गुप्ति] कारारक्षयो । Ku 6, 33 । दीर्णे च विवर बिलम् ॥ 282 ॥

[मूर्त] मूर्छिते । मूर्तत्वहेतु धिगमु वसन्तम् । कठिने । S1 3, 18 ॥ [वस्ति] शूद्रापनेयादय वस्तिना स्थितेत्यादौ वस्त्राञ्चले। अपानमार्गे । वस्तेरूर्ध्व-मधो नाभे । अपानमार्गकर्मणि । वस्तेर्विना भेषजमस्ति किंचित् । अश्वप्रस्रवणे अश्वस्य मुखे यत्स्रवति तत्र वस्तिशब्दः । अश्वशालीयेषु प्रसिद्ध ॥ 283

[लूता] व्याधिभेदे विस्फोटाख्ये । न तल्लूताहरं चक्रम् । पिपीलिके । लूतानतिः सूत्रयतीह वर्षम् ॥ [रति] स्मरकलत्रे । Ku. 3, 23 । रते । तत्सिद्धये रतिविलासमनोभिरास्ये । अभिष्वङ्गे । Sp. 1450 ॥ 284

चित्तावस्थाने । Ra 8, 65 । शृङ्गारभावे । K. Pr IV 30 । यद्दम्भेन रतिरङ्गसमानकाल इत्यादौ कामफले ॥ [वित्त] द्रविणे । बहुवित्तव्ययायाससाध्ये कर्मण्यनादरः । हेम्नि । Ra 5, 21 । ख्याते । विद्यावित्तेष्वनादरः । विचारिते । वित्तानि तानि शास्त्राणि ॥ 285 ॥

[वर्ति] धूपे । परिपीतधूपवर्तिः Kutt. 148 or Kād. 16, 23 । दीपशिखायाम् । Su. 23 । गात्रानुलेपने । अङ्गैः कुङ्कुमवर्तिपिञ्जरतरैः । आलेख्यभाण्डे तूलिकायाम् । स्वेदकम्पवशासन्नवर्तिकः c. Ra. 19, 19 । दीपदशायाम् । वर्तिर्वः भतनुः प्रियेति शमिते तस्मिन्नुपभ्माक्षरैः । चक्षुरञ्जने । षोडशाङ्गो भवेद्वर्तिः ॥ 286 ॥

[आप्ति] संबन्धे । न° Mh. 2, 156 ॥ [सृति] गमने । Bh Ś 93 । पद्धतौ पदपङ्क्तौ । दुर्लक्ष्या विपिने सृति. ॥ [वृत्ति] वर्तने । वृत्तिरावन्ध्यं च जीवनम् । विवृतौ । Kāś. I, 1.2 । मनस्कृतौ । Y. S. I, 4 ॥ 287 ॥ काव्याङ्गे । परुषा नाम वृत्तिः स्याद्धह्याद्यैश्च योजिता c A. S. 21, C. । नीवा° Ku. 3, 73 इत्यादौ वर्तनं प्रवर्तनमपि वृत्तिः ॥ [प्रीति] कामभार्यायाम् । रतिप्रीत्योः कामं कवलयितुराराधनविधौ । प्रेम्णि स्नेहे । प्रीतिभोज्यानि चान्नानि । प्रमोदे हर्षे । Ra. 11, 12 ॥ [पत्ति] द्वयोरपि । नटमतापाश्रितया नृपाणां पत्तिर्न संभूतमुपैति कान्चित् ॥ [वीति] द्वयेऽपि । ते निपेतुरवसन्नवीतयः ॥ 288 ॥

[भक्ति] विच्छित्तौ । Me. 19 । सेवने । Su. 43 ॥ [भित्ति] कुड्ये । K. Pr. 324, 3 । प्रदेशे । गण्डभित्तिषु मदेन दन्तिनाम् ॥ [चिति] चिता । चितिः प्रत्यवमर्शात्मा । सङ्घचित्यर्योः । चितये काष्ठचितिं तनोति सः ॥ 289 ॥

[दन्त] अद्रिकटके । दन्त° Mh. 2, 169 ॥ [मृत] याचिते । मृतामृताभ्यां जीवेत c M. 4. 4 । मृत तु याचितं भैक्षमिति स्मृतिः M. 4 5 ॥ [ज्ञात

जन्मनि । तस्य पुत्रस्य जातिभूत् । प्रकारे । Ra 5, 1 । संपन्ने । जाते देहप्रत्यय-द्वीपभङ्गे । पुत्रे । जात° Mh. 2, 160 ॥ 290 ॥

[व्यक्त] बुधे पण्डिते । व्यक्ताः किल्यिदमोपवेशलतया यान्ति प्रथां सर्वत. ॥ [शिति] शारे शयते । रोमन्य° Mh. 2, 198 । असिते । शितिकण्ठः कालगलः ॥ [यति] विरामे । गोपुच्छप्रमुखाः क्रमेण यतयस्तिस्रोपि संपादिताः । प्रतिनि । मुदा विकासं यतिमभ्युपेयुषी c Śi 1, 24 ॥ [ऊति] स्यूतौ रक्षणे च । कन्यो° Mh. 2, 157 ॥ 291 ॥

[स्थित] ऊर्ध्वे । Ra. 2, 6 । वर्तमानेपि । Ku. 1, 1 । प्रतिज्ञावति । भव° Mh 2, 204 ॥ [रक्त] कुङ्कुमे । हेमन्ते घनरक्तपङ्कमलनक्रीडाजुषो योषितः । क्षतजे सरागे च । V. S. 7 । अरुणे । रक्तासक्तैरियैषैः c Sô. 1 । अनयोर्द्वयोरपि ॥ 292 ॥

[मत्त] मदकले करिणि । Bh. Ś. 66; Bhoj. 53, 12 । मदाव्यक्तवाचि । Śi. 11, 39 ॥ [गति] अवस्थायाम् । इमां गतिमनुप्राप्ताः । यात्रायाम् । Pr. P. 28; Pa. 3282 । अधीनतायामस्वायत्ततायाम् । सर्वेषां पार्थिवो गतिः । उपाये । शरणमसि संश्रयो ह्यसि गतिरसि नाथोसि सर्वभूतानाम् । वर्त्मनि । Ra 1, 4 ॥ 293 ॥

[शुक्त] परुषे । यत्सत्यं पुनरुक्तशुक्तविरसः सर्गक्रमो वेधसः c Pa. 3373; V A. 38, 9, 59, 8 ॥ [ऋतु] ग्रीष्मादौ । Ku. 2, 36 । स्त्रीरजसि । इमां देवीमृतुस्नाताम् Ra. 1, 76 v. l ॥ [अन्त] विनाशे । Bhag 2, 18 । अन्तिके । आ उदकान्तात्प्रियं प्रोषितमनुव्रजेत् c. Śa 54, 21; Bhâshya Pâ. 1, 4, 56 । स्वरूपे गाधे [?] । नान्तोस्य ज्ञायते केचित् । अंशे एकदेशे । Sp 5714 । अवसाने । Sp. 6948 ॥ 294 ॥

[मातृ] गवि शाश्वतोक्त्या । ओमिति [?] पदद्वय विवक्षितार्थप्रतीतिकृतम् । जनन्याम् । Sp. 2761 । रेवत्यामासु देवीषु । Ku. 7, 38 । क्वचिदेना ब्राह्म्यादिशब्देनोक्ताः । बहुत्ववर्तमाना स्त्रीव स्त्री तस्यां बहुस्त्रियाम् । मातर इत्यादौ ॥ [स्थिति] द्वयेपि । Ku 1, 18 ॥ [भास्वत्] द्वयेपि । H. Ch 9, 10 ॥ 295 ॥

[अर्हत्] द्वयोरपि । अर्हते भुतवतां सदार्हते ॥ [हरित्] सूर्यादवेषु । Ku. 2, 43 । नीले दिशि च । रीतिश्यामहरित् ॥ 296 ॥

[महत्] राज्ये । महति कृतपदस्त्वमेव नित्यम् । सांख्योक्तबुद्धौ । Sâ. Ka. 3 । बृहति । H. Ch. 131, 2 ॥ [जगती] छन्दोभेदे द्वादशाक्षरपादे भुवि च । विकासमीयुर्जगतीशमार्गणाः ॥ [जगत्] जङ्गमे । जयति [sic] जगतां गुरोः K. K. S 1, 2 १. । ॥ 297 ॥

[समित्] द्वयोरपि । समिति तस्य पुरः पततीह कः ॥ [पित्सत्] पतेच्छौ पक्षिणि वा । पित्सन्तः किलकिञ्चितेन हृदयं द्रक्ष्यन्त्यमी बालकाः ॥ [पृषत्] बिन्दौ । पाय.पये ननु पृषन्त्यपि दूषितानि । हरिणे । रुरुपृषद्गगसकुनसचरे । अनयोः पृषतशब्दः अकारान्तः पुंलिङ्गः ॥ 298 ॥

[सीता] हल्यायां भुवि । Ku. 5, 61 । जानक्याम् । K K S. 1, 58 ॥ [एत] द्वयोरपि । ईदृग्वर्णा एताः कृतवत्यः किं तथोक्तमत्रैव ॥ [धातृ] ब्रह्मणि । Ra. 10, 43 । धर्तरि । M. M. 40, 1 ॥ [अस्त] पश्चिमाचले । Bâ III, 10 । नास्तमेति भवितव्यता क्वचिदित्यादौ नाशार्थे अस्तंशब्दो मकारान्तोऽव्ययः ॥ 299 ॥

[शीत] गुणे क्लीबम् । Bhag. 2, 14 । तद्वति शीतलगुणवति त्रिषु । Sp. 6410 ॥ [यातृ] भ्रातृजायायां गतिशीले च पुंसि । प्रथमाद्विवचनबहुवचनद्वितीयाविभक्तिवर्जं सर्वत्र सारूप्यम् । यातृशब्दो भ्रातृजायायां साहचर्यात्स्त्रीलिङ्गः । गतिशीले पुंसि । Sp. 668 ॥ 300 ॥

[शुक्ति] मुक्तास्फोटद्रयावर्तयोः । Śi. 5, 4 । मानभेदे अर्धपले । द्व्यशुक्ति जलप्रस्थे ॥ [पूत] पवित्रे । Ku 1, 28 । नि.शूकमपासितबुसकिंशारु सस्यादिकम् ॥ [धृत] धारिते । धृतायुधो यावदहं तावदन्यैः किमायुधैः । सुस्थिते । H. Ch. 226, 3, Su. 2269 ॥ 301 ॥

[शान्ति] शमे । तस्य युक्तैव शान्तिः । निर्वृतौ । Ku. 4, 17 । कुशलकर्मणि । आरभ्यन्त यथाशक्ति शान्तिस्वस्त्ययनादिकम् ॥ [क्रान्त] संक्रान्ते । Śi 10, 3 । आक्रान्ते । Sû 7 ॥ [मरुत्] पवने । Ra. 2, 10 । अमरे । Ku. 3 72 ॥ 302 ॥

[विवस्वत्] सूर्ये । Ku. 1, 16 । देवेन्द्रेष्यम् ॥ [सरस्वत्] इयेपि । सरस्वानिव गाम्भीर्ये न समः ॥ [गरुत्मत्] तार्क्ष्ये । Ra. 3, 57 ॥ [शकुन्त] भास पक्षिविशेष एव । द्वयेपि पक्षिणि । पयोधिमध्यस्थितपोतकूपकस्थिता शकुन्तीव मुहुः प्रकम्पिता ॥ 303 ॥

[स्थपति] कञ्चुकितरुणोः । स्थपतिनियतकक्ष्ये को विशेद्राजमार्गे । बृहस्पतिसवो यज्ञविशेषो वाजपेययज्ञादनन्तरं क्रियते तेन च इष्टवान्स स्थपतिः ॥ [हृषित] जातहर्षे । हृषित· प्रियदर्शनेन मन्ये । प्रतिहते । शीतेन हृषिता दन्ता· । रोमाञ्चविषये । Si 7, 16 ॥ 304 ॥

विस्मिते । दृष्ट्वा रूपं हृषित इव स प्रेयसीनां तदानीम् ॥ [अमृत] मोक्षे । Bhag 2, 15 । वारिणि । ववर्षामृतसारोघम् । अयाचिते । M. 4, 4 । यज्ञशेषे । नित्यं चामृतभोजनः M. 3, 285 । हुतशिष्टमथामृतमिति स्मरणात् । देवान्ने । Si. 2, 107 । सुधायाम् । Sp. 532 ॥ 305 ॥

[अमृता] परस्यां वाचि । वन्दामहे च तां वाचममृतामात्मनः कलाम् c U. R. I, 1: Mh. 2, 466 । अर्करश्मिभेदे । Ra 10, 58 । धर्ममेघाख्यः समाधिरमृताशब्दवाच्यः ॥ 306 ॥

[अनन्ता] दूर्वा शादः । भूमौ । सप्त° Mh. 3. 231 ॥ [अनन्त] अम्बरे । अनन्तमारोहति तेजसा रविः । विष्णौ । लक्ष्मीरनन्तस्य निबद्धभावा । अनाशे अनवधौ च । अनन्तो जगदन्तगः ॥ 307 ॥

[सूनृत] त्रयेपि । Ra 1, 93 ॥ [कृतान्त] यमे । या कुपितकृतान्तमुखग्रस्तानाम् । सिद्धान्ते । कृतान्तमाप्नोति न निर्विवेकः । दैवे । Me. 102 । अकुशलकर्मणि क्रूराचारे । मया कृतान्तेन न सा परीक्षिता ॥ 308 ॥

[वृत्तान्त] प्रकरणे । वृत्तान्ता° Mh. 3, 294 । प्रकारकात्स्न्यंयोरन्वेष्यम् । वार्त्तायाम् । Su. 2544 ॥ [निवात] आश्रये । एते निवातास्तरवो मुनीनाम् । अवाते वाताभावे । Ku. 3, 48 । शस्त्राभेद्ये वर्मणि । निवातकवच° Mh 3, 261 ॥ 309 ॥

[उच्छ्रित] जाते । उच्छ्रिताङ्कुरविराजितान्तरा । उन्नद्धे ऊर्ध्वगमृते । अत्युच्छ्रितेषु गिरितटकूटेषु वायो । प्रवृद्धे । उच्छ्रितविभवो भवोपशान्तिः ॥ [उत्थित]

इयेपि । नवोत्थिताभ्यां कुचकुड्मलाभ्याम् ॥ [आदृत] सादरे । पृच्छति स्म वमयेदमादृतः । अर्चिते । अत्यादृतः स तरसा रससारवद्भिः ॥ 310 ॥

[विविक्त] इयेपि । Śi 3, 53 ॥ [मूर्छित] इयेपि । Dhv 113, 11 ॥ [प्रतीत] प्रख्याते ज्ञाते वा । Ra 13, 53 । हृष्टे । अतिप्रतीतेन वदा स चेतसा ॥ 311 ॥

[संस्कृत] कृत्रिमे । स्वप्न च विप्रुदभ्रं च पश्येद्वेव च संस्कृतम् । लक्षणोपेते । संस्कृतं प्राकृतं द्विधा ॥ [पिण्डित] गुणिते । षडंशेन तु पिण्डितम् । घने । M. Ch I, 54 ॥ [वनिता] जनितात्यर्थानुरागायां स्त्रियाम् । Ku 1, 10 । अङ्गनामात्रे । वनितासु वीचिचलचित्तवृत्तिषु ॥ 312 ॥

[पलित] जरसा शौक्ल्ये । M 2, 156 । पानीयनिर्गमनमार्गनिवर्तनेन याता ह्रदाः पलितधूसरतामभी यदित्यादौ कर्दमोपचारात्पानीयस्थवर्तमाने मलविशेषे ॥ [उचित] समञ्जसे । किमिदमुचितं शुद्धं स्पष्ट [?] स्वपक्षसमुन्नतेः Bh Ś 67, Su 999 । अभ्यस्ते । Ra 11, 9 ॥ 313 ॥

[लोहित] कुङ्कुमे । गोरोचना° Mh 3, 231 । अरुणे । Ku 6, 28 ॥ [पर्याप्त] शक्ते । पर्याप्तोपि स योद्धुमुद्धतमार्तधर्त्ते न यात्रीचताम् । निवारिते । पर्याप्तोयं न्यायः प्रायेण । पूर्णे । पर्याप्तपुष्पस्तवकस्तनीभ्यः Ku. 3, 39 । ईप्सिते । पर्याप्तमितद्विदुषां सदैव ॥ 314 ॥

[आनर्त] समरे नृत्तस्थाने च । आनर्त° Mh 3, 236 । नीवृज्जनपदो देश इत्यर्थान्तरम् ॥ [आहत] मिथ्योक्तौ । धिग्धिक्कमाहतमिदं वचनं वञ्चनापटोः । ताडिते । Śi. 2, 46 ॥ 315 ॥

[आचित] व्याप्ते । Ra 7, 10 । अयुतद्वयं विंशतिसाहस्री ॥ [दुर्जात] व्यसने । Ra. 13, 72 । असम्यग्जातवस्तुनि । दुर्जाता° Mh 3, 258 ॥ 316 ॥

[अव्यक्त] परमात्मनि । अव्यक्तादण्डमभूत् ॥ [प्रणीत] विहिते । Ku. 6, 31 । संस्कृतेग्नौ । प्रणीते जुहुयादग्न्यम् । प्रवेशिते । प्रधानवर्गस्य पुरः प्रणीतः ॥ 317 ॥

[निकृत] द्वयेपि । निकृतोपि न याति विक्रियाम् ॥ [उद्धृत] मुक्तोज्झिते । क्षिपेदप्सूद्धृतं ततः । तोलिते उत्क्षिप्ते । Su. 54 ॥ [सुकृत] द्वयेपि । महता सुकृतौघेन प्राप्नोस्यतिचिरान्मया ॥ 318 ॥

[आयस्त] क्लेशिते अंशेन वीक्षिते । समीक्ष्यमायस्तकटाक्षपातैः । उत्क्षिप्ते निपुणे । Śi. 5, 6 । कोपिते । आयस्तशत्रुनिवहाहननप्रवृत्तः । तेजिते । आयस्ताधिशतोद्धतरिपुकुले कातरायमाने c. Mh 3, 238 ॥ [निरस्त] अधिक्षिप्ते । Ra. 5, 71 । त्यक्ते । Ki 1, 28 । त्वरितोदिते । एते निरस्तवचनाः सत्रपन्त्यार्तिमान्तरीम् ॥ 319 ॥

[विश्वस्त] द्वयेपि । Śi. 16, 14 ॥ [प्रकृति] लिङ्गे प्रधाने । Ku. 2, 13 । स्वभावे । Ra. 8, 86 । धात्वादौ । प्रकृतय इव दुर्ग्रहा गणिकाः । अमात्यादिषु । Ra. 12, 12 । योनौ । प्रकृतिगुणाः स्थविरकृतिः ॥ 320 ॥

[समिति] त्रयेपि । Śi 16, 13 ॥ [निर्वृति] द्वयेपि । निर्वृतिः सुहृदि शत्रुजने च ॥ [निकृति] शाठे । वर्जय निकृतीः खलानेतान् । शाठ्ये । Ki. 1, 45 ॥ 321 ॥

[दुर्गति] द्वयेपि । त्वत्पादपङ्केरुहधूलिलिप्तो न दुर्गतिं याति जनः कदाचित् ॥ [पद्धति] पङ्क्तौ । पदपद्धतिमायातामपश्यत् ॥ [आकृति] काये । अत्र्येयमाकृतिर्भाविमौलिमाला विलोक्यते । रूपे । Sp. 5076, c. Mall. Ki. 6, 1 ॥

प्रसूति] जन्मनि । प्रसूतिं भज कल्याणि मर्त्यलोकेतिदारुणे । पुत्रे । Ra 1, 77 । कारणेपि । Ra. 2, 63 ॥ 322 ॥

[वसति] स्थितौ । Ku. 6, 37 । रात्रौ । Ra. 7, 30 ॥ [रेवती] लाङ्गलिदारेषु । Pr. P 52 । मातरो ब्राह्म्याद्याः ॥ 323 ॥

[स्तिमित] द्वयेपि । M. M. 49, 3 ॥ [निशान्त] गेहे । Śi. 1, 61 । शान्ते । निशान्तचित्ते मुनिपुंगवेपि ॥ [अनृत] द्वयेपि । अनृते वर्ततेधमः ॥ 324 ॥

[अर्दित] द्वयेपि । अर्दितो वितरति क्षणाद्रसम् । नार्दितं नवनीतवदित्यादौ शिरोरोगेपि पीडितोपचारात् ॥ [द्विजाति] द्वयेपि । द्विजातीनां ° *Mh 3, 258* । पुष्पेषुराजवचनेन मतं द्विजानामित्यादौ विपदन्तयोः [sic] ॥ [जीवातु] जात्वामौषधे । जीवातुरर्थ्यं मथितं मदण्याम् । जीवे । U. R 31, 5 ॥ 325 ॥

[जीमूत] मेघे । Me 4 । पर्वते । धन्यास्ते° Mh. 3, 254 ॥ [उत्तप्त] देवताडद्रुवृक्षविशेषः । शुष्कमांसे । उत्तप्ते कृमयो यथा । वितापिते । उत्तप्तहाटकचितानि तटानि मेरोः ॥ 326 ॥

[प्रतति] विस्तारे । वात्यासंवेगविश्वग्गततिवलयितस्फीतधूपाधिवासा c M. M. 102, 7 । वल्ल्याम् । Śi 1, 5 ॥ [कलित] विदिते । अकलितदैवनियोगाः । आत्ते । शशिकलाकलितावतंसः c. Mh. 3, 247 ॥ 327 ॥

संख्याते । M M. 96, 1 । तुलिते । करकलितहराद्रे° Bâ. I, 37; c Bâ. I, 47 । क्षिप्ते । संग्रामे कलितोप्यमित्रनिवहस्तुटावकीर्ति तत्र । शब्दिते । कलितकीर्तिषु शत्रुमुखेषु ते ॥ 328 ॥

[गर्जित] मत्तकुञ्जरे भारतादौ प्रसिद्धः ॥ [प्रार्थित] अभियुक्ते आक्षिप्ते । Ra. 9, 56 । सान्त्विते । प्रार्थितापि न विमुञ्चति मानम् ॥ 329 ॥

[वितत] प्रसृते । Ku. 2, 46 । व्याप्ते । विततमतिसिताभिर्व्योम सोमप्रभाभिः । विस्तृते व्याप्ते । भ्रमविततमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा c. Śâ. 7 ॥ [संतति] परंपरायाम् । अभूमिर्मादृशादृशामियमाश्चर्यसंततिः । संतत्यर्थं दारा व्याधिप्रशमाय चेति श्लेष इत्यादौ पुत्रे । विस्तारे । पश्यैतां मरुसंततिं कुसुमितां संतोषतान्तिच्छिदम् c. Mh. 3, 301 ॥ 330 ॥

[संमति] इच्छयेपि । संमतिर्न विमतिर्नियोगिनः ॥ [रजत] रूप्ये । M. 3, 202 । हारेप्येवम् । शुक्ले । रजतमराजत वसनम् ॥ 331 ॥

[कपोत] पारावते पक्षिभेदे । Śi. 3, 51 । विहगान्तरे एतन्मात्रैव प्रसिद्धे । Ku. 4, 27 । वर्णे । कपोतपोतकपोताः ॥ [संवित्ति] प्रतिपत्तौ । Bh. Ś. 53 । संवित्तिः कान्तायुगेत्यादावविवादितायां व्यवस्थायाम् ॥ 332 ॥

[पक्षति] इयेपि । गगन० Mh. 3, 268 ॥ [द्वीपवत्] नदे अब्धौ च । द्वीपवत्सु विचरन्ति कीर्तयः ॥ 333 ॥

नद्यां प्रसिद्धः । यथा द्वीपवती ॥ [दृष्टान्त] उदाहरणे । Śi. 2, 31 । शास्त्रे । अभ्यस्तदृष्टान्तशतस्य तस्य ॥ [आयति] सर्वत्र । कुचद्वंद्वेन तन्वङ्ग्या राजता प्रकटायतिः ॥ 334 ॥

[विधूत] कम्पिते । एते विधूततरलायतपक्ष्मयामाः । त्यक्ते । विधूतकल्पमायालगम्भीरोदारमूर्तये ॥ [नियति] दैवे । नियतिः केन विलङ्घ्यते सखि । संयमे ! नियतिं विधाय चित्ते ॥ [विकृत] द्वेषेपि । विकृततरमिदं निगृह्य चित्तम् ॥ [आप्लुत] स्नातमात्रके । Ku. 6, 5 ॥ 335 ॥

गुरुकुलान्निवृत्तः स्नातक उच्यते ॥ [उद्घात] आरम्भे । Ra. 4, 20 । स्खलिते । Ra 2, 72 ॥ [प्रसृत] निकुब्जपाणौ । एतां॰ Mb. 3, 267 । उद्दाम॰ H Ch. 13, 8 इत्यादौ जङ्घायां स्त्रीलिङ्गः । विस्तृते च त्रिलिङ्गः ॥ 336 ॥

[ककुद्मत्] दान्ते । Ku. 1, 56 । ककुद्मती तीव्रनखक्षताङ्किता इत्यादौ कट्यां स्त्रीलिङ्गः ॥ [परेत] दूरगेभ्वेभ्यः । मृते । परेतभवने तदा चरणमाशु चक्रे जनः ॥ [दैवत] दैवतशब्दो देवतायामधिष्ठाने देवेषु च जातिविशेषे वर्तते ॥ [सरस्वत्] नदे अर्णवे वा । सर स्वतिप्रसादं मे कुरु चित्तसरस्वति D. Ś. 50, K. Pr. 235, 1 ॥ 337 ॥

[मारजित्] जयेपि । मारजिज्जयति जाह्नवीजले लोलवीचिवलये समादधत् ॥ [भगवत्] जिने । अथ खलु भगवान्स लोकधातौ । पूज्ये । K. K. S. 2, 4 ॥ [उन्मत्त] धत्तूरे । उन्मत्तकरसास्वादात् । मादिनि । Su. 2544 ॥ 338 ॥

[निर्ऋति] सर्वत्र । यः पुण्य॰ Mh. 3, 263 ॥ [आवर्त] रोमभेदे अम्भोभ्रमे च । Śi. 5, 4 । पतने आवर्तो मुखस्थितिर्मन्यस्य । रूपे गणनायाम् । देवा अयुग्मावर्ताः ॥ 339 ॥

[पुष्पवत्] दिवाकरनिशाकरयोरपि । Śr. Ch. 25, 132 । स्पृशति तिलकहेतोः शोणितं पुष्पवत्या इत्यादौ रजस्वलायाम् माल्यधारिणि पुष्पयुक्ते ॥ 340 ॥

[विवृत] कोशनिष्कृष्टे । Ra. 12, 40 । व्याकृते व्याख्याते । विवृतोभिनवो मया । प्रकाशिते । विवृतेव रहस्ये । विकासिते । Ku. 4, 26 । वर्णधर्मे । स्पृष्टत्वमीषत्स्पृष्टत्वं विवृतत्वं तथैव च । पाठधर्मे । अभ्यासं विवृतं पठेत् । सुशिरे । M. M. 160, 1 ॥ 341 ॥

[विवृति] एषामेवार्थानां भावे धात्वर्थरूपतायां विवृतिशब्दः ॥ [संवृत] स्थगिते असंपुटिते । अयं पटः संवृत एव शोभते Mṛichchh. 33, 17 । असत्यभूते । असंवृतमिदं वाक्यम् । वर्णगुणे । संवृतत्वं च वर्णानामन्तःकरणमि-

ध्यते । पाठगुणे । संवृते संवृते कुर्वन् । गुप्ते । Ra. 1, 20 । वर्णपाठगुण इत्यस्य विशेषणं विवृतेतर इति ॥ 342 ॥

[संवृति] कठिनहृदये संवृतिरियम् Sp. 1876 इत्यादि पूर्ववत् ॥ [एकान्त] निश्चये । शत्रुः शत्रुर्मित्रं मित्रं भवतीति नायमेकान्तः । रहसि । कान्ते क्रान्तजनान्तिकं तरसि चेदेकान्तमेकान्ततः । गुणे । तस्य त्वेतदेकान्तमेकान्तग्रहणम् । एकदेशे । एकान्तोन्नमितभ्रु विभ्रमभरभ्राम्यद्विलासायुधम् । अव्यभिचारिणि । Ku. 1, 36 ॥ 343 ॥

[प्रत्यन्त] द्वयेपि । प्रत्यन्तेष्वविमूढतामुपगतास्तिष्ठन्ति शिष्टाः कथम् ॥ [जयन्ती] देवी वामस्रोतःप्रसिद्धा ॥ [जयन्त] इन्द्रात्मजे । Ra 3, 23 ॥ 344 ॥

[भावित] साक्षात्कृते । Ra 1, 74 । अन्यत्रान्वेष्यम् [c Mh. 3, 275] ॥ 345 ॥

[आहृत] आनीते । आहृतैर्गुह्यकन्नातैः । भुक्ते । आहृतानि सुरभीणि फलानि ॥ [लुठित] लुठितोत्थितकेशज इत्यादौ परावृत्ते । लुठितश्चेतयते जनोधम इत्यादौ भ्रष्टे पदाच्युते च ॥ 346 ॥

[गलित] गलितस्य स नेत्रगोचरादित्यादौ तिरोहिते । — — — — त्यादौ स्रुते । गल अदन इत्यस्य धातोः प्रयोगे भुक्ते । पतिते । Me. 44 ॥ [गलिता] छन्दोविशेषे द्विपदीभेदे ॥ 347 ॥

[निर्मुक्त] त्यक्ते । निर्मुक्तसर्वभावस्य । निर्मोचिके । निर्मुक्तकबरीभारव्याप्तवक्षःस्थलाय सा ॥ [वसुमत्] स्फीते । वसुमानग्रमङ्गिरच्यते ॥ [चित्रकृत्] वञ्जुलो चेतसः ॥ 348 ॥

[पर्याप्ति] पूर्णतायाम् । पर्याप्तिर्बहुमानस्य । शक्तौ । पर्याप्तिः कस्य तावती ॥ [विनीत] शिक्षिते हये । वनायुजैर्विनीतैस्तैः ॥ 349 ॥

सप्रश्रये । निन्ये विनीतैरवरोधरक्षैः । निरस्तेन्वेष्यम् ॥ [निवीत] कण्ठालम्बे यज्ञसूत्रके । वैदपस्य तु निवीतं स्यात् । प्रावृते । निवीतचीनांशुकशुभ्रकान्तिभिः ॥ 350 ॥

[पतित] स्पष्टम् ॥ [अक्षत] यवे । Ra. 2, 21 ॥ 351 ॥

[कलधौत] रूप्यहेम्नोः । कल° Mh 4, 106 ॥ [पुरस्कृत] अग्रेकृते । Ra. 2, 20 । अभ्यर्चिते । हरिर्मरुद्भिः स पुरस्कृतः ॥ 352 ॥

[अवगीत] दुष्टे । Ku. 2, 7 । गर्हितो निर्वादः । निन्दितो लोकापवादः ॥ [अभिनीत] संस्कृते यागादिनाभिनयविषयतां नीते । अभि° Mh. 4, 95 । मार्जिते । Ra. 18, 39 v. l. । अमर्षवत्यन्वेष्यः ॥ 353 ॥

[प्रतिहत] प्रतिस्खलिते । Ku. 2, 48 । विद्विष्टे बाधिते । धिग्धिक्कष्टान्तं प्रतिहतमिदं तीव्रमत्याहितं नः c. 356 ॥ [अभिजात] सुकुमारे । अभिजातां नवमालिकामिव । कुलीने बुधे वा । अभिजाततमेन तेन सा यदि युज्येत हि दैव-योगतः ॥ 354 ॥

[अपचिति] हानौ निष्कृतौ वा । Śi. 16, 9 । अर्चने । केचिदपचितिभाञ्जि म -- प्यमप्तवन् c. H. Ch. 8, 5 । व्यये । गृहे° Mh. 4, 93 ॥ 355 ॥

[अत्याहित] महाभीतौ जीवनिरपेक्षतायां वा । धिग्धिक्कष्टान्तं प्रतिहतमिद दुष्टम° c 354 ॥ [समाहित] समाधिस्थे । पञ्च पञ्चलगतान्समीरणान् सनि-यम्य हृदये समाहितः । दत्तोत्तरे । समाहितो° Mh. 4, 129 ॥ 356 ॥

[उपाहित] अनलोत्पाते । उपाहितोऽद्विभभियोतिविह्वलाः । आरोपिते । उष्ट्रो° Mh 4, 100 ॥ [उपस्थित] समाश्रिते । Ra. 2, 39 । अन्यत्रान्वे-ष्यम् ॥ 357 ॥

[अवध्वस्त] स्पष्टम् ॥ [अवसित] अवसानं गते । अवसितमन्त्रसाधन° M M. 160, 5 । ज्ञाते । अवसितमन्त्रो राजा । निश्चिते । M. M. 191, 2 ॥ 358 ॥

[विजृम्भित] विकसिते । पुष्पेषुसंततिविजृम्भितपल्लवेषु । चेष्टायाम् । नरक-स्यापि विजृम्भितं भगवतः सन्मन्त्रलीलाजुषः c. Bh. Ś 96, Su. 1019 । प्रसृते । अत्रान्तरे तत्र विजृम्भितेषु तूर्येषु ॥ [परिगत] विज्ञाते । इति परिगतमेतस्या-नमासाद्य सद्य. । वेष्टिते । कुसुमपरिगतोसौ केशपाशो भवत्याः । प्राप्ते । परिगत° Mh. 4, 119 ॥ 359 ॥

[अन्तर्गत] ह्येयेपि । हृदयान्तर्गतेः मन्युर्नोदग्ध्वा विनिवर्तते ॥ [अवदात] सिते । कुन्दावदातं यशः । पीते । हिरदरवनावदातम् । विशुद्धे । सत्यावदाते वचसि त्वदीये ॥ 360 ॥

[प्रतिक्षिप्त] निराकृते । प्रतिक्षिप्तो° Mh 4, 115 । प्रेषिते । पर° Mh. 4, 115 ॥ [अधिक्षिप्त] ऊर्ध्वाहिते । अधि° Mh. 4, 98 । भर्त्सिते निन्दिते च । अधिक्षिप्तोपि विकृतिं न याति क्वापि सज्जनः ॥ 361 ॥

[भोगवती] ह्येपि । भोगवत्यपि वसुधरां भिता ॥ [ऐरावत] ऋज्वायते शतक्रतुचापे । Ra. 1, 36 । गजे । ऐरावते° Su. 2493 ॥ 362 ॥

[निराकृति] अस्वाध्याये । ब्रह्मबन्धो मुनिखेटे निराकृति· [sic] c. H. Ch 12, 1 । प्रत्यादेशे । एतन्मानिराकृतौ कुलिशतां यातं विभोर्मण्डलम् ॥ [प्रतिकृति] प्रतिमाया प्रतिबिम्बे । रम्यां रघुप्रतिकृति· स° c. Ra. 5, 63 । प्रतीकारे । वैरप्रतिकृतौ दक्ष ॥ 363 ॥

[अभिशस्ति] यथेपि । Mh 4, 99 ॥ [दिवाकीर्ति] ह्येपि । Mh. 4, 110 ॥ 364 ॥

[प्रतिपत्ति] प्रागल्भ्ये । Ra. 1, 1 । गौरवे । Ra. 8, 64 । आरम्भे प्राप्तौ बोधे वा । अर्यानर्या विचिन्त्याः स्युः कार्याणां प्रतिपत्तय· ॥ [धूमकेतु । उत्पाते । Ku. 2, 32 ॥ [हैमवती] यथाकाञ्चनीहरीतक्य ओषधिभेदाः । गङ्गागौर्यो· । चुकोप° Mh 4, 132 ॥ 365 ॥

यत्र आतादिषु त्रितिङ्गयाम् । Ku. 3, 23 ॥ [वैजयन्ती] पताकायाम् । Śi. 6, 69 ॥ [रविसुत] यमे । रविसुतभयं न पश्यति । मनौ । रविसुतगदितेन निश्चय. स्यात् ॥ 366 ॥

सौरे । वचै. स्थितो रविसुतो विरभावि सर्वम् । कर्णे । तीक्ष्णाः शरा रविसुतस्य निषेतुरुग्राः । सुग्रीवे । Ra. 12, 104 ॥ [निपातित] ह्येपि । निपातितपितृभ्रातृमातामहपितामहम् ॥ [देवखात] ह्रदे । M 4, 203 । गुहायां प्रसिद्धम् ॥ 367 ॥

[प्रजावती] भ्रातृजायायाम् । Ra 14, 45 ॥ [समुद्रान्ता] भूमौ । समुद्रान्ता स्थिरां शुद्धाम् । कार्पासी तूलम् ॥ 368 ॥

[उपरक्त] राहुग्रस्तेऽर्के । उपरक्तोपि विवस्वान्न जातु कान्तिं निजां त्यजति । व्यसनार्ते । नैवोपरक्तहृदयस्य हिताहिते स्तः । आत्तरागे । एतन्मे नितरां दुनोति हृदयं कोपोपरक्तं मुखम् ॥ [प्रबोधित] अवगमिते । उपदेशवचः प्रबोधितस्तथ संयाति विहाय संसृतिम् । अपास्तनिद्रे । प्रबोधितो य स्तुतिगीतमङ्गलै· c. Ki. 1, 38 ॥ 369 ॥

[समाघात] एषां सूक्ष्मो भेदः ॥ [विप्रतिपत्] इयेपि । विप्रतिपत्तौ किमसाध्यं द्वयत्रेऽपि त्वं परिक्षिपताम् ॥ [प्रणिहित] न्यस्ते । मन्द॰ Mh 4, 115 । समाहिते । माध्यं त्वया प्रणिहितचेतसा ॥ 370 ॥

न्यासे समाधौ च प्रणिहितं भाव्यमात्रम् ॥ [अभियुक्त] सक्ते । युक्तोऽभियुक्तो जनः । आक्षिप्ते । अभियुक्त इमान्महीभुजः c. Ki. 2, 46 ॥ [मूर्धाभिषिक्त] इयेपि । Mh. 5, 20 ॥ 371 ॥

[यादसांपति] इयेपि । Mb 5, 21 ॥ [परिभावित] समन्तादुच्यमाने । परिभावितभाष्यशिष्यवर्गं गुरुगेहम् । नियमे । षट्कर्मानुष्ठानं द्विजानां परिभावितम् ॥ 372 ॥

[पृथु] आदिराजे दीर्घे च । Su. 2502 ॥ [पृथ्वी] धरण्याम् । Bh. I, 48 ॥ 373 ॥

[ग्रन्थि] पर्वणि यन्त्रणायां च । Śu. 1002 c Bh. Ś. 82 । संधाने । मृगत्वचं ग्रन्थिमतीं वसानम् c Ku 3, 46 । पिटके । मन्ये मा गुरुगर्भमुद्वह सखे ग्रैवेयकोऽस्मीति भोः ॥ [अर्थ] अभिधेये । Ra. 1, 1 । विषये । इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु । रायि धने । Sp 606 । प्रयोजने । Su. 1472 । वस्तुनि । सर्वमि॰ Mh. 2, 209 ॥ 374 ॥

[तीर्थ] सोपाने । Ra 16, 33 । अत्र हि सोपानेन तरणमार्गो लक्ष्यते । पात्रे । Ra. 5, 15 । अर्हत्सेविते । नृणां पापकृतां तीर्थे पापस्य शमनं भवेत् ॥ दक्षस्तीर्थात्तशास्त्रार्थो दृष्टकर्मा शुचिर्भिषगित्यादावागमे । गुरूपचारात् ॥ स्मृतौ । कामं तीर्थे स्त्रियं यायाद् ब्रह्मचारी यथा भवेत् । सत्त्रिणि यज्ञप्रवृत्ते । फल॰ Mh. 2, 213 । उपाये । अनेन तीर्थेन हि किं न साध्यते ॥ [प्रस्थ] सानौ । Ku 1, 54 । सर्वारम्भास्तण्डुलप्रस्थमूला इत्यादौ माने । पलानां विंशतिः शतं च प्रस्थः ॥ 375 ॥

[गाथा] या संस्कृते आर्या सा प्राकृते गाथा । वाग्भेदे सा गीतपदपाठे । यथा । गाथाः पठेथ मधुरं मदनापदूतीरित्यादौ ॥ [ग्रन्थ] निर्ग्रन्था आर्हता निर्धना इत्यर्थः ॥ [आस्था] आस्थीयतेऽस्यामित्यास्था आस्थानी । आशायाम् । आस्थापरास्था सदृशी तवैवम् । आदरे । Ku. 6, 63 । यत्ने । आस्थपरेणैव

जनेन लभ्या पदद्वयी ते यदपि त्रिनेत्र ॥ [संस्थ] स्पशे चरे पुंसि । संस्थैः समीक्ष्य परकृत्यमनन्यकार्यः ॥ 376 ॥

[संस्था] व्यवस्थायाम् । संस्थामनालोच्य निकारमेति । मरणे । संस्थां गतो विकारः । यागोपकरणे [sic] । द्वैधं संस्थां कृत्वा धर्मं सौत्ये प्रयुञ्जीत ॥ [वीथी] वेश्माङ्गेन्वेष्यम् । वर्त्मनि । विहारवीथीव मनोभवस्य ॥ 377 ॥

[सिक्थ] पुलाक ओदननिष्पत्तिपरीक्षा । अन्तर्निविष्टसिक्थतौरुष्कककुशिकादित्तरणत्रः c. Kutt. 64 इत्यादौ मदने नपुंसकम् । एतत्तु मदनमिति वैद्याः । मद मुचि कल्क इति धात्वर्थानुगुण्यमस्मिन्नेव पक्षे दृश्यते ॥ [कुश] दर्भेषु । कुशपवित्रकपूतकरो द्विजः ॥ 378 ॥

[मन्थ] मन्थाने । Su. 35 ॥ [सिद्धार्थ] द्वयेपि । सिद्धार्थता स्फुरति तावदियं स्फुटैव सद्वृत्तता स्फुरति सर्षप तावदेव ॥ [समर्थ] शक्तिस्थे । समर्थो धर्ममाचरेत् । संबद्धार्थे हिते वा । तया समर्थां गिरमूचिवांसम् ॥ 379॥

[क्षवथु] द्वये । सुतीक्ष्णक्षवथूद्गारसंतापाचान्तविग्रहः ॥ [उपस्थ] अङ्के उत्सङ्गे गुह्ये च । उपस्थसंस्थापरिचुम्बनोन्मुखी ॥ [निर्ग्रन्थ] निष्परीवारः परिवारकरहितः क्षपण आर्हतः ॥ 380 ॥

[उन्माथ] पाशयन्त्रके । उन्माथबद्धमार्गस्य गजस्येव विचेष्टितम् । वधो मारणम् । घातस्ताडनं च ॥ [वयःस्थ] यूनि । एते वयःस्थाः स्थपुटेपि मार्गे ॥ 381॥

[मन्मथ] कपित्थः फलविशेषः । कामे । Ku. 3, 21 ॥ 382 ॥

[दशमीस्थ] क्षीणरागः शान्तचित्तः । वयोतिगो वृद्धः । यथा । M. 2, 138॥ [अनीकस्थ] द्वयेपि । अनीकस्थैः स्वस्थैः स्थितिरिह कथं शत्रुनिधने ॥ 383 ॥

[हृद्] मनसि । हृदुन्मादकराः शशाङ्कधवलप्रेतोहरः पञ्चमः । वक्षसि । Ku. 3, 50 ॥ [भिद्] दारणं मारणादि भेदो विशेषः ॥ [बन्दी] मर्यादापालनधनादिनिर्वाहणार्थं स्वकपुत्रादिनिवेशनं पणबन्धः । हठहृतायाम् । मोक्ष्यध्व स्वर्गबन्दीनां वेणीर्वीर्यविभूतिभिः c. Ra. 10, 47 ॥ 384

[पद] व्यवसाये निश्चये । चित्ते विचाररश्मिते च पदं न किंचित्सम्यक्स्फुरत्यहह कोपि विधेः प्रमादः । परमं पदमात्मचिन्तनसामभविष्यं मदनदकर्मीश्वर इत्यादौ परित्राणे [?c. Mh. 2, 226] । स्थाने । Ki. 2, 30 । वस्तुनि न्यासे चरणक्रमे

च । पदे पदे स स्खलितानि रक्षन् । अपदेशो व्याजे । अनुपदेन विगलितस्पन्दो मानस्तया वाचीत्यादौ । पादे । Ku 5, 85 । तन्मुखायाम् । Ku. 1, 6 । चिह्ने । Ku. 2, 64 । अक्षे अक्षांशे । पदमपि वेलापतितं वदति विभवः प्रयासन्ति । शब्दे । यत्पदानि त्यजन्त्येव परिवृत्तिसहिष्णुताम् ॥ 385 ॥

[पाद] रश्म्यङ्घ्र्योः । Su. 547 । तुर्यांशो दीनारादीनाम् । द्विपाद्या कृणित्यादौ कर्णांशे । प्रत्यन्तपर्वते । Me. 19 । वृक्षमूले । पादपानेन पादपाः ॥ [संविद्] संकेते । Ra. 7, 28 । ज्ञाने । गृष्टावपि दृष्टेषु संवित्सामर्थ्यभाविनः । कालेन्वेष्यम् ॥ 386 ॥

संभाषणे । तदा॰ Mh. 2, 232 । क्रियाकारे प्रतिज्ञायां च । संविदि स्मरणीयं यदन्यथा हीयते ततः । आचारे । कर्य॰ Mh. 2, 233 । नान्यस्यान्वेष्यम् ॥ [दृषद्] निष्पेषणशिलायाम् । संपिष्यतां दृषदि संप्रति चन्द्रमूर्तिः । शिलामात्रे । Me. 55 ॥ [भेद] विदारणे । Ku. 8, 86 ॥ 387 ॥

उपजापे । आकोपितान् भेदसहान्करोति सः । विशेषे । शब्दभेदे स्मृतिः कथम् ॥ [गद] हरेर्भ्रातरि आयुधे च । सगदः सह सारणेन तम् c. Śi. 16, 13 ॥ [संपद्] श्रियाम् । संपदि दानं दीनजने विपदि न धैर्यं यस्य । उत्कर्षे आधिक्ये । Ki 1, 17 ॥ 388 ॥

[कन्द] ———— इत्यादौ मूले । किं॰ Sp. 1725 इत्यादौ सूरणाख्ये शाकभेदे । सूरणशब्देन च समस्तशाकोपलक्षणम् ॥ [छद] ओष्ठे । दन्तच्छदे बिन्दुविचित्रितोदरे । गरुत्सु पक्षेषु । सितच्छदैर्मण्डलितोरुपुष्पैः ॥ [ह्रद] तोयाशये । Ra. 7, 27 । स्रोतसि । प्रवृत्तघोरा रुधिरह्रदाकुलाः ॥ [बिन्दु] मध्येयं सैन्दवी कलेत्यादौ पवयोरेकत्वस्मरणादितरि बिन्दुः । विप्रुषि । Ku. 5, 24 ॥ 389 ॥

दन्तक्षते शून्ये च । एतदिवं स्वदधरदले बिन्दुनैकेन युक्तं धत्ते शोभां तव सुवदने यत्पराश्रीतिरिक्ताम् [sic] । अर्थप्रकृतौ । बीजं बिन्दुः पताका च c. Das. I, 17 । भ्रूमध्यतेजसि । S. P. 25 ॥ [स्वादु] इष्टे । Śi. 10, 3 ॥ [मृदु] अतीक्ष्णे । मृदु धनुर्वहता किल कौसुमं किमिव कृत्यमनेन तपस्विना । कोमले । मृदुभाषिणि ते मुखेन्दुना ॥ 390 ॥

[छन्द] अभिप्राये । छन्दानुवर्ती चिरं न याति । वशे । Sa. 1472 ॥ [अब्द] जीमूते । शारदाम्बुधरदां यशस्तव । वत्सरे । लौकिकाब्दान्विनिक्षिपेत् ॥ [स्वेद] घर्मे । स्वेदो मत्तः किं॰ c. Ku 3, 33 । स्वेदने । स्वेदोदयो नवज्वरे । स्तम्भः स्वेदोथ रोमाञ्च इत्यादौ कामहेतुके घर्म एव सात्त्विको भावः ॥ 391 ॥

[छेद] विरामे । Ku 2, 41 । खण्डे । Me 11 ॥ [शाद] जम्बाले । कास्त्यान॰ Mh 2, 232 । शष्पे । Ra 2, 17 ॥ [क्षोद] विमर्दे । क्षोदक्षमभुग्नं॰ c R. K. II, 8 । चूर्णे । कर्पूरक्षोदधूसरम् ॥ [नाद] स्वने । बिन्दुनादगमनागमनाभ्याम् । शब्दे । M. M 178, 2 ॥ 392 ॥

[शरद्] वत्सरे । M. Ch. I, 42 । ऋतौ । Su. 965 ॥ [क्रव्याद्] रक्षसि । Ra. 15, 16 ॥ [सूद] सूपे । सूदखादनविशुचिकाचित. । उपरभूमिके देशे । सूदे दामोदरीये दि विपश्चपालसमर्पिताम् c. Râj. I, 157, 167 ॥ 393 ॥

[कुन्द] भ्रमे चक्रेखयन्त्रे । An. II, 80; c. Nai. 19, 54 । पुष्पभेदे शैशिरे । कुन्दे नन्दति कैरवे विहरति पङ्केरुहे रोहति ॥ [मन्द] अपटौ इभजातौ च । Śi. 5, 49 । शनैश्चरे । Me. 9 । मूढे । Ra. 1, 3 ॥ 394 ॥

[मद] क्षैब्ये । दृष्ट्वा ततश्च तरुणेन मदेन लब्धाम् । गर्वहर्षयोः । Ra. 4, 22 । इभदाने । R. K. 1, 1 । मद्ये । Ku. 8, 76 v. l. ॥ [ककुद] राजलिङ्गे । उच्छ्रितककुदि महाबलचतुरङ्गबलान्विते नृपतौ । वृषाङ्गे । आवर्तान्यन्त्यशुभानमिमकाये ककुद्मं मुक्त्वा [c. Pa. 1662] । समुल्लिखन्॰ Ku. 1, 56 इत्यादौ स्वतिशयिते वृषाङ्गे कः । श्रेष्ठे प्रसिद्धः ॥ 395 ॥

[निषाद] लुब्धके । Ra. 13, 59 । संकरजन्मनि । M. 10, 8 ॥ 396 ॥

[ककुद] प्रधाने । अस्य राजककुदस्य कापि सा कीर्तिरुल्लसति लोकपावनी । राजलिङ्गे । Ra. 3, 70 । वृषाङ्गे । ककुद॰ Mh. 2, 220 ॥ [मर्यादा] धारणायां स्थितौ । Bh. Ś 92 । सीमनि । मर्यादां सागरस्त्यजेत् ॥ [विषद] व्यक्ते । Ku. 3, 33 । विषदचन्द्रिकया व्यवभासितमित्यादौ विषदे पिच्छिलगुणविपरीते शुक्लस्वभावाताम् ॥ 397 ॥

[गोविन्द] इयेपि । गोविन्दता च विहिता भवता यथार्था ॥ [कुमुद] कपिजलजयोः । H. Ch. 5, 5 । नागो दिग्गजः । भुजगविशेषश्च ॥ [कुमूद] वृद्धिजीवने । कुसृदकृषिवाणिज्यैर्वैश्यवृत्तिरुदाहृता ॥ 398 ॥

कुसेयके आलस्योपहते । प्रज्ञा करोति किं तस्य यः कुसूदेन वर्तते ॥ [प्रतिपद्] ज्ञाने । भावैर्नित्यानुबद्धा प्रतिपदियमहो दीर्घदीर्घा स्थिता ते । तिथौ । Ra. 8, 64 ॥ [प्रसाद] अनुग्रहे । Ku. 3, 10 । नैर्मल्ये । प्रसादमादर्श इवान्तरात्मनि । प्रीतिदाने । राज्ञा प्रसादीकृतमेतदत्र ॥ 399 ॥

[आक्रन्द] साराथे रुदिते । आक्रन्दस्तनितै° Dhv. 92, 11 ; Su. 1776 । त्रातरि । निराक्रन्दो जीवलोकः । दारुणे रणे । आक्रन्दे महति जहर्ष राजलोकः । पाश्चात्ये राजविशेषे । आक्रन्दसंदीपितजैत्रयात्रः ॥ [गोष्पद] माने । K. K. S. 1, 1 । सेविते देशे । गोष्पदेषु विचरन्न पूयते ॥ 400 ॥

[शारद] अधृष्टनवसंवत्सरेष्वन्येष्वपि । शारद्भवे देव्यां च । Su. 1 ॥ मुक्तोपि शारद आयुर्वेदे प्रसिद्धः ॥ 401 ॥

[कुविन्द] भ्रमिः शिल्पिभाण्डम् । वायकेपि । K. Pr. 141, 6 ॥ [प्रमदा] तरुण्याम् । Ra. 9, 41 । हर्षे पुंसि । Śi. 13, 2 । अधिकमदे त्रिषु । प्रमदहिरदोपबृंहितः ॥ 402 ॥

[उपनिषद्] त्रयेपि । M. M. 14, 3 । रहःशब्देन रहसि मन्त्रं यस्तूच्यते ॥ [शतह्रदा] शतह्रदेन्द्रायुधभीमदर्शन इत्यादौ द्वयेपि ॥ [तमोनुद] त्रयेपि । उदिते तमोनुदे हि प्रभवति न तमः क्वचित्स्थातुम् ॥ 403 ॥

[समर्याद] मर्यादासहिते । K. Pr. 121, 3 । अभ्यर्णे निकटम् ॥ [अववाद] निन्दायाम् । दुष्टोपमववादस्ते ॥ [जनपद] देशे । H. Ch. 106, 5 । जने । Ra. 9, 4 ॥ 404 ॥

[विष्णुपद] गङ्गायां हर्यङ्घ्रौ च । स्नात्वा विष्णुपदीतोये याति विष्णुपदं पुमान् । आकाशे विष्टपे लोकमात्रे च । भ्रान्त्वा विष्णुपदं प्रयाति शनकैरस्ताचलं भास्करः ॥ [अभिमर्द] युद्धे । युक्तं° Mh. 4, 136 । पीडायाम् । तीव्राभिमर्दपरिहारनिविष्टबुद्धेः ॥ [विशारद] द्वयेपि । Su. 1 ॥ 405 ॥

[कोकनद] इयेपि । फुल्लकोकनदकान्तितस्करी ॥ [परिवाद] वादनोपाये । Ś. 6, 9 ॥ [अष्टापद] हेमनि । Ku. 7, 10 ॥ 406 ॥

शारिफले । B Ch. 10, 11 ॥ [अपवाद] गर्हायाम् । जनापवादादपरज्यति श्रीः । बाधके । Ku. 2, 27 । बाधने । सुखापवादाय भवन्ति शत्रवः ॥ 407 ॥

[ऋद्धि] लक्ष्म्याम् । Ku 7, 52 । प्रभावे । K. K. S. 1, 8 । अतिशये । Bh Ś 28 ॥ [व्याधि] आमये । Su. 1103 ॥ 408 ॥

[मधु] वसन्ते । Ku. 3, 21 । दैत्यभिदि । त्रायन्तां वो॰ Dhv. 1 । चैत्रे । Ra. 11, 7 । मद्ये । Ś 10, 3 । पुष्परसे । मधुपिपासुमधुव्रतसेविभि॰ c. V K. V, 2, 14, C. । क्षौद्रे । यन्माधुर्यं मधुनि विदधेन्यत्र तत्रैव वेधाः । मधुरे । मधुनि विमले मद्ये चेतो न कस्य विभास्यति ॥ 409 ॥

[आधि] बन्धके विनिमयस्थापिते वस्तुनि । आधिः सीमा बालधनं निक्षेपोः [sic] स्वामिविक्रय॰ c M S, 140 । व्यसने । Me. 86 । चेतसः पीडायाम् । शाधि मामाधिपीडितम् । अधिष्ठानेन्वेष्यम् ॥ [विधु] विष्णौ । विधुर्दानवनारीणां वैधव्यव्रतदीक्षकः । शशिनि । Ś 2, 61 ॥ [बाध] दुःखे । प्रशान्तबाधं दिशतोभिरक्षयेत् । निरोधे । निर्बाधे विधुरेप्यधीर इति मां येनाभिधत्ते भवान् ॥ 410 ॥

[सिन्धु] नदभिदि । Ku. 3, 6 । देशभिदि । स्फूर्जत्सिन्धुरभङ्गुरे रणमुखे जित्वा भटान्सैन्धवान् । अब्धौ । त्वत्समृत्या तु मयितविभवोप्यन्धुतामेति सिन्धुः । सरिति । Pa. 1151, Z D. M. G. 36, 535, 2 ॥ [विधा] विधौ विधाने । Ra. 1, 94 । प्रकारे । M. St. 2 । गजान्ने वेतने च । स्व॰ Mh. 2, 245 ॥ 411 ॥

[वधू] जायायाम् । Ku. 6, 82 । स्नुषायाम् । Ra. 1, 65 । स्त्रियाम् । M. M. 154, 1 । प्रियङ्गुलता ॥ [निधि] निक्षेपे । अनिक्षिप्ते निधौ यत्र विवादः संप्रजायते । गुह्यर्थे । तस्य शङ्खनिधिन्यायो न कथं पर्ययस्यति । स्थाने । त्वं तार्पविधिरागमसामसदृशा नानोन्नता सा पुनः ॥ [श्रद्धा] इयेपि । Ra. 2, 16 ॥ 412 ॥

[अन्ध] तमसि । अन्धं० Mh 2, 234 । जले । भारतेण धृतिं तन्वी सा स्वच्छान्धकेलिषु । मूढे । भुक्त्वापि नाम बधिरो दृष्ट्वाप्यन्धो जडो विदित्वापि । अज्ञानेपि ॥ नि द्रवासान्ध इवादर्शे इत्यादौ नृपचारात् c Dhv 63, 3, Mh 2 234 ॥ [सुधा] इष्टेपि । Ra 14, 52 ॥ [सुधा] मल्लोले । V Ś III 2 । अमृते औषधिभेदे च । सुधासारस्यन्दी शिशिरकिरण दाम्भकपल ॥ 413 ॥

[विधि] विधायके वाक्ये विधाने च । Ku 5, 32 । दैवे । K Pr 237, 2 । स्रष्टरि । कोयं विधेः प्रक्रम K Pr 54, 2 or M M 163, 4 ॥ [श्राद्ध] हव्यकव्यविधौ दैवे पित्र्ये कर्मणि । M 8, 145 । श्रद्धासमन्विते । श्राद्धेयान-मूपश्च c M 4, 158 ॥ 414 ॥

[संधि] भगे सुरङ्गायां च । संधिं भित्त्वाविशच्चोरःश्मशानान्वेषणतत्परः । संधाने । दूतोऽङ्ग कामकलहेषु विसर्जनीयः संधिः कथं नु सखि तत्र स यत्र लुप्त । गुणभेदे । संधिं करोतु भवतां नृपतिः पणेन ॥ [गोधा] तले ज्याघातवारणे । शरासनाभ्यासविधौ समाप्ते क्षितीश्च गोधा मकरध्वजेन N Ch 1, 28 । निहाका पञ्चनखो बिलेशय प्राणिविशेषः । यथा । गोधा लङ्घ्यदेवासिप्यमाणा बलीय-सेत्यादौ ॥ [बुध] विदुषि । Dhv 2, 1 । ग्रहामरयोः । Ra 1, 47 ॥ 415 ॥

[राधा] कृष्णभार्यायाम् । Git 1,1, d । शरव्ये । राधायन्त्रं रचयत पुन-र्विद्धमप्यस्तु विद्धम् [?] । कर्णमातरि । Ki 3, 21 ॥ [वृद्धि] वर्धने । A S 70 9 ॥ 416 ॥

[सिद्धि] निष्पत्तौ । Ku 3, 57 ॥ [बन्ध] खेदे । बिभेद नो तां प्रति तस्य बन्धः । आधिर्विनिभयस्याप्य वस्तु । बन्धने रचनायां च । H Ch 3 3 । वृन्तेपि । Me 10 ॥ [स्कन्ध] स्कन्धावलम्बी भगवानेष बालदिवाकर इत्यादौ वातनियतावधौ । वातस्कन्ध इति प्रसिद्धः । अंसे च । आदिग्रहणाद्दीना-रादिनियताश्रयौ ॥ 417 ॥

राजनि । विवेश सहसा तत्र स्कन्धावारमवारित । अत्र हि स्कन्धं राजान-मावृणोतीति स्कन्धावार सेनासंनिवेश । तरुजङ्घायाम् । Ku 3 26 । समूहे । Śi 2 28 ॥ [वीरुध्] इष्टेपि । M M 305 3 ॥ [अर्ध] खण्डे । Me 55 । समेंशके । Si 9, 29 ॥ 418 ॥

[बुद्ध] दोषज्ञः पण्डित । सुगते । बुद्ध सधर्ममघ सार्यगणं प्रणम्य ॥ [शुद्ध] एकस्मिन्नसहाये पूते च । K Pr 363, 9 ॥ [वृद्ध] इयेपि । अनु° Mh. 2, 247 ॥ [साधु] शोभने । Ki 1, 5 ॥ 419 ॥

वार्द्धुषिर्वृद्धिजीवी । सज्जने । तत्साधवो ननु विदन्ति वदन्ति° Su. 271 ॥ [सिद्ध] देवविशेषे । Ku 1, 5 । निष्पन्ने । M. St 15 । पूज्ये । अवाप्ता° Mh 2, 251 ॥ [स्निग्ध] विपलिप्ते शरे । अथ तैः परिदेविताक्षरैर्हृदये दिग्धफलैरिवार्दित c. Ku 4, 25 । तिलमात्रके । M M 54, 5 ॥ 420 ॥

[मुग्ध] मनोहरे । M M 51, 2 । योषिति । दीप मुग्धा वयमहता [sic] यत्र शान्ति नयन्ति c Mh 2 242 ॥ [विद्ध] सूच्यादिभिन्ने । विन्यस्तवैदूर्यशिलि च तस्मिन्नाविद्ध° c Ku 7, 10 । सम्यग्विद्ध नु तत्तास्मिन्नित्यादावाविध्यहगादसादिश्यवधानेपि । सादृश्येन्वेन्यम् । क्षे । किमिव हि न विनेक्तुं रजते [sic] हन्त विद्धा· c. Mh. 2, 245 ॥ 421 ॥

[गन्ध] प्रागभावे । यद्गन्धान्धं भ्रमरपटलम् । स्वल्पे । जलदगन्धिरराजत सानुमान् । अल्पे जलदा यत्र स जलदगन्धिरीति न्युत्पत्त्या । द्रव्ये । गान्धिकैर्विपणयो विराजिताः । अत्र हि गन्धशब्दस्तद्वति वर्तते । संबन्धमात्रके । वशानागौ सगन्धाल्पकलभानुगताविव ॥ [लुब्ध] स्पृहावति । Ku. 1, 34 । मृगयौ ॥ नेपि कूरचमूर° Su 1016 c Bh. S. 87 ॥ 422 ॥

[मागध] वन्दिनि । Si 11, 1 ।पिप्पली द्रव्यभेदः । यूथिका हरणिका अत्र मागधिशब्दः ॥ [न्यग्रोध] व्यामे प्रसारितकरद्वयवलिते । न्यग्रोधभेयचतुरभिनितम्बबिम्बा ॥ 423 ॥

[प्रबोध] जागरे उन्नाटे च । सुखप्रबोधललिता सुवर्णघटनोज्ज्वला c H. Ch. 7, 1 । उन्नाटोर्याविगम. ॥ [उत्सेध] वपुषि । स्थूलोत्सेधव्यवहितरविस्यन्दनः कुम्भकर्णः । उन्नते । Ku. 5, 8 ॥ [विवध । वीवध] पर्याहारे अध्वनि च । Si 2, 64 । पर्याहारस्तृणजलाद्यादीनामन्यत आनयनम् । भारे । H. Ch. 15, 11 ॥ 424 ॥

[परिधि] उपसूर्यके मण्डले । परिविमुक्त इवाहिमदीधिति· c. Ra 8, 30 ॥

[समाधि] ध्याने । Ku 3, 40 । नीवाकः । नियतं वचनम् । नियमे । यदा फलं सर्वसमाधिसाधनं° c Ku. 5, 18 । समर्थनेपि । कृतसमाधिरपि चपलः ॥ 425 ॥

[प्रणिधि] प्रार्थने । प्रणिधिवशादुपजातसत्त्वभावः । चरे । Ku. 3, 6 ॥ [अवधि] परिच्छेदे । Me. 81 । बिलेन्वेष्यम् ॥ [अगाध] अतलस्पर्शे । अगाधसंशयाम्भोधिसमुत्तरणसाधनी । गर्ते । दुष्टा° Mh. 3, 333 ॥ 426 ॥

[उपधि] व्याजे । Ki. 1, 45 । रथाङ्गं चक्रनाभ्यन्तःप्रवेशी काष्ठविशेषः ॥ [विबुध] इयेपि । K. Pr 255, 5 ॥ [आनद्ध] इयेपि । आरब्धानद्धतूर्यध्वनिमुखरमुखा रेजुरुच्चा निवासाः ॥ 427 ॥

[उपाधि] धर्मचिन्तायाम् । विनोपाधेः शास्त्रं तृणतुषबुसप्रख्यमखिलम् । कुटुम्बव्यापृतेन्वेष्यम् । विशेषणोपार्जनयोः । उपाधि° Mh. 3, 335 ॥ [प्रबुद्ध] ज्ञानिनि जाग्रति च । प्रबुद्धः सर्वदा तिष्ठेत् ॥ 428 ॥

[संसिद्धि] सम्यक्सिद्धौ । संसिद्धिसिद्धविभवा मुनयः प्रयाताः । स्वभावे । संसिद्धि° Mh 3, 313 ॥ [संनिधि] प्रत्यक्षे । यातः सं° Mh. 3, 313 । संनिधाने । Ra. 7, 3 ॥ [निरोध] नाशे । स्थिति° Mh. 3, 338 । रोधे । Ku. 3, 48 ॥ 429 ॥

[निषध] कठिनेन्वेष्यम् । राजभेदे नगान्तरे च । Ra 18, 1 ॥ [कबन्ध] इयेपि । स्फूर्जत्कबन्धविधुरारवपूरिताशं संग्रामवार्धिमवलोक्य न कम्प्यते कः ॥ 430 ॥

[आबाध] इयेपि । आबाधविधुरे चित्ते धृतिः कस्य न हीयते ॥ [संबाध] योनौ । करिहस्तेन संबाधं विलोडयेत् c K. Pr. 190, 1 । संकटे । ययावसंबाधसुखेन मार्गम् c Ra. 2, 72 ॥ [विलब्ध] इयेपि । Śa. 39 । इतोनन्तरमवष्टभ्याववधि वित्तु ॥ 431 ॥

[आविद्ध] इयेपि । Vik. 115, c ॥ [प्रसिद्ध] इयेपि । Ku. 5, 9 ॥ [विरुद्ध] वैरिणि । त्वद्विरुद्धवनितासुसंततिः । विगुणे । नश्येद्विरुद्धाचरणेन शुद्धिः ॥ [दुर्विध] इयेपि । दुर्विधेषु विनयो न शोभते ॥ 432 ॥

[अवष्टब्ध] स्थैर्ये‍ऽपि । Mh. 4, 149 ॥ [ब्रह्मबन्धु] अधिक्षेपे । आ दुरात्मन्मुनिखेट ब्रह्मबन्धो c. H Ch 11, 14–12, 1 । ब्राह्मणनिर्देशे । ब्रह्मबन्धुरयमागतोऽतिथिः ॥ 433 ॥

[अनुबन्ध] दोषोत्पादे । महतां नास्ति कदाचनानुबन्धः । प्रकृत्यादेर्धातुप्रत्ययादिमध्यात् प्रयोग नार्हति सोऽनुबन्धः । मुख्यानुयायिनि शिशौ चोदाहरणमन्वेष्यम् । प्रकृतस्यानुवर्तने । Ra 1, 64 ॥ 434 ॥

[महौषध] एते द्रव्यभेदा महौषधाख्याः ॥ 436 ॥

[पृश्नि] अल्पतनौ । पृश्निवर्यवरमुख्यसेविते राजवेश्मनि विवेश सङ्कटे । रश्मौ । अभुवन्ति रविपृश्नयो रसम् । वर्णभेदे ईषद्रक्ते । अल्पतनुवर्णयोस्त्रिलिङ्गः। रश्मौ पुंसि । गवि । पृश्नयः प्रचुरपः समागताः ॥ 437 ॥

[यक्ष्मन्] व्याधिभेदे । यक्ष्मणापि परि° Ra 19, 50 v. l. । यक्ष्मप्रसिद्धः ॥ [मुनि] बुद्धे । मुनेर्मतं कस्य न माननीयम् । ऋषौ । Ka. 3, 24 ॥ [शुष्मन्] वह्नौ । शुष्मणि प्रणयनाभिसंस्कृते c. Śi. 14, 22 । बले । कः सहेत तव शुष्मणोऽग्रगः ॥ [शृङ्गिन्] मतिविषाविषयोरिन्नन्त एव पुंलिङ्गः । शृङ्गी विषं वत्सनाभो वा इति निदर्शनात् । केचिच्छृङ्गीशब्दमनयोरीकारान्तं मन्यन्ते । तत्पक्षे गान्तेषु स्त्रीलिङ्गो द्रष्टव्यः ॥ 438 ॥

दान्ते पर्वते च । आरुह्य सौधधवलं शृङ्गिणं व्यहरद्धरः । शृङ्गवति । Sp. 3214 ॥ [हनु] सृक्कणि । Sa. 1677, d ॥ [जटिन्] उभयत्रापि । निःसृता मन्तुवाम्भोधेरपूर्वेयं सरस्वती । स्थाणुं त्वां जटिनं प्राप्य सामरस्यमुपैति या ॥ व्रतिनि । जटी मुण्डी शिखी वापि यत्र तत्राश्रमे रत. । पञ्चविंशतितत्त्वज्ञो मुच्यते नात्र संशयः ॥ 439 ॥

[घन] मेघे । Śi. 1, 7 । मूर्तिगुणे काठिन्ये । पेतुर्जनाद्भ्रनादिवापः । घनाद्भ्रादिति सत्कार्यः । विस्तारे । अर्धैकादशपुरुषो घनो भवेन्मण्डले तु रथचक्रे । लोहमुद्गरे । अपतत्स घनैरिवाहतः ॥ अथ सुषिरघनानद्धवाद्यध्वनिरहितेन हि रङ्गमङ्गलेनेत्यादौ वाद्ये नपुंसके । अन्यत्र तु पुंसि । मूर्तिनिरन्तरे कठिने । Śi. 5, 29 ॥ क्व प्रस्थितासि करभोरु घने निशीथे Sp 1991, धर्मभिर्घनतमोमलीमसैः Bh. Ś. 6 इत्यादौ मूर्तिमोनैरन्तर्यमात्रे ॥ 440 ॥

[इन] प्रभौ । Ra. 9, 5 ॥ [राजन्] प्रवेपि । राजा राजति राजवत् ॥ [तनु] स्वचि । तरुतनुभिः कृतवल्कसङ्गतिः । देहे । Si 1, 23 । तद्गुणे । Sp 4554 ॥ 441 ॥

[पर्वन्] तिथिभेदे प्रतिपत्पञ्चदश्यन्तरे । पार्वणेन शशाङ्केन । क्षणे उत्सवे । विलोक्य° Mb 2, 269 ॥ [वर्त्मन्] अध्वनि । Su. 2041 ॥ [ब्रह्मन्] वेदे । Ku 6, 16 । तत्त्वे । Bhag 4, 24 । तपसि । Bhag. 6, 14 । विप्रे । Pr P. 5 ॥ 442 ॥

[पक्ष्मन्] अक्षिलोम्नि । Ku 5, 24 । किञ्जल्के । कुसुमैस्तनुलग्नपक्ष्मभिः कुसुमैवोरिव यस्य सायकैः । निसर्ग° Si 1, 8 इत्यादौ आदिग्रहणाल्लोममात्रेपि ॥ [आत्मन्] यत्ने । Ra. 7, 12, Ku. 7, 64 । धृतौ । अवष्टभ्यात्मनात्मान त्वं सार वस्तुमर्हसि । बुद्धौ । Ku. 5, 76 । स्वभावे । न सन्ति याथात्म्यविदः पिनाकिनः c. Ku. 5, 77 । ब्रह्मणि वर्ष्मणि शरीरे च । Ku. 3, 50 ॥ क्वापि पुत्रेपि दृश्यते । Ku. 2, 61 । तथा । आत्मा वै पुत्रनामासीति निदर्शनात्पुत्रे c. Mahābhār. 1, 74, 63 ॥ 443 ॥

[वर्ष्मन्] देहे प्रमाणे च । व्याप्तं व्योमनि वर्ष्मणा यमपुरद्वारार्गलादारुणौ । आकारे सुन्दरे । वर्ष्मणा बिभ्रती जगज्जयम् ॥ [ग्रावन्] दृषेपि । अपि ग्रावा रोदित्यपि दलति वज्रस्य हृदयम् ॥ 444 ॥

[शिखिन्] वृक्षे अग्नौ च । शिखिमूलानि शिरसी निहन्ति चित्रम् । कुक्कुटे । शिखिकुलकूजितसुभगे । बर्हिणि । Me 101 ॥ [सादिन्] हयेपि । सादिभिः सुविहितेष रथादये ॥ [वाजिन्] अश्वे इषौ च । युक्तं चक्रुर्वाजिनो वाजितायाः c. Si. 18, 13 । पक्षिणि । वाजिनो वियति संभ्रममापुः ॥ 445 ॥

[सीमन्] स्थितौ । अनुल्लङ्घितसीमानः सागरा इव साधवः । क्षेत्रे । अथामे सीमानः परिणतशरच्छालिसुभगाः । अवधौ । Bh. 1, 8 । मार्गविषये । यत्राज्ञातचरश्चिरान्नयनयोः सीमानमेति प्रिय· ॥ [लक्ष्मन्] अग्र्ये प्रधाने । दृष्ट्वैव तं सूर्यकुलैकलक्ष्मा । चिह्ने लाञ्छने । Su. 1343 ॥ [धामन्] गृहे । Ku. 2, 1 । देहत्विट्प्रभावेषु । आत्मा° Mb 2, 266 ॥ [धन्वन्] स्थले ।

नीलेषु धवलेषु तुरगेषु नदन्ति दान्ता भूमिं खनन्ति रभसाभिहितैः खुराग्रैः। धनुषि। गुणयन्त्र विरचयन्निशितशरैर्दर्पोद्धुरान्सिन्धुरान् ॥ 446 ॥

मरौ। गन्ताति तृषित पुरुषो रविमरु तोयाशया पतति ॥ [स्वम] इयेषि। A ~ 187, c Dhv 72, 4 St 2070 ॥ [सून] पुष्पे। S 3, 17 । वधस्थाने। M 3, 65 । जिह्वातले। सूना° Mh 2 296 ॥ 447 ॥

पुष्पितेन्वेष्यम् ॥ [चक्रिन्] अहौ। पदा स्पृशन्ति सहते न चक्री। रथे। वेगा° Mh 2 209 । नैलके। दशास्त्रासनधन्वी c M 4, 80 ॥ [नर्मन] मनो। कर्मणे भवति नर्म सर्वथा। सुवर्णे। भाति नर्म परिकर्मनर्मदम् ॥ [चर्मन] फलके। S 18, 21 । त्वचि। Su 803 ॥ 448 ॥

[स्वामिन्] इयेषि। मतिहृतदुग स्वामी ॥ [जन] इयेषि। Su 1141 ॥ [जनी] कन्याम्। यनिति जन्यान° Ra 6, 30 ५ 1 ॥ [ज्योत्स्नी] चन्द्रयुताया रात्रौ। ५ S III, 1 ॥ 449 ॥

[अर्वन्] इयेषि। वत योधा स्थिरार्वाण दावेरिव महीपते ॥ [प्रेमन्] स्नेहे। Sp 1939। नर्मणि। दृढस्थेमा प्रेमा रमयति मनो मार्गविधुरम् ॥ [स्वैरिन्] मन्द शनैर्गामी। स्वच्छन्दे। बम्भ्रम्यन्ते वनभुवि सदा स्वैरिणो वैरिणस्ते ॥ [श्येन] इवेते। श्येनीभि सुरसिन्धुरोधसि तरुच्छाये कृत मण्डलम्। विहंगमे शाकिकारये। श्येनावदाते चकिता वनवर्तिका c M. M 286, 7 ॥ 450 ॥

[भानु] इयेषि। Su 1 ॥ [वन] काननतोयो। सदृशे वनवृन्दाना कमलाना तदीक्षणे c Mh 3 622। समूहे। नवनलिनवनच्छाया धत्ते विभुरमरभुवि। पर्वते। Nag 4 ॥ [तान] तात्पर्ये। स्वदेकताना तनुना तनोति सा। गीतविशेषे। तानास्त्वेकोनपञ्चाशत् ॥ 451 ॥

[रत्न] इयेषि। Ku 1, 3 ॥ [यान] गमने। किंनै कतिपयैर्यान जीवितस्य विनिश्चयताम्। युग्ये। Ra 6, 10 । नृपगुणभेदे। यान समाचरेच्छक्ती ॥ [धेनु] दोग्ध्याम्। अजधेनुभि सह समावसेत्क्षयी। गोमात्रे। Ra 11, 74 ॥ 452 ॥

[क्षुद्र] अयेपि । Kutt 304 ॥ [विन्न] अनिर्विण्णो विन्नो यदि भवति तुन्नः स्मरशरैरित्यादौ लब्धे विद्लृ लाभ इत्यस्य । अन्यत्र विद विचारणे ॥ [अर्थिन्] इयेपि । Sp 3336 ॥ [स्थान] स्थितौ भावमात्रे । स्थानं यद्यपि ते नास्ति विषयावेशचञ्चलम् । अवकाशे आस्पदे । Ku 8, 33 ॥ 453 ॥

सादृश्ये । धत्ते पितृस्थानतया यः स्नेहं सर्वेषु जन्तुषु । गीतविषये । स्थानप्रदायित्व° c Ku 1, 8 । योग्ये । स्थानमेतदुचितस्य वस्तुनः । प्रसङ्गे । दर्भाणां स्थाने शरैरास्तरितव्यम् ॥ [भोगिन्] वैयापृत्यकरो व्यावहारिकः । व्यावहारिकभुजंगयोः । Bh Ś 37 । राजनि । अनयेन नदन्ति भोगिन इत्यादौ ॥ 454 ॥

[ज्योत्स्ना] ज्योतिष्मत्यां व्यभ्रायां रात्रौ । ज्योत्स्नासद्मप्रसरसुभगे सैकतेऽस्मिन्सरय्वाः । चन्द्रमसः प्रभायाम् । Ku 1, 25 ॥ [मान] प्रमाणे प्रत्यक्षादौ । मातृमानमिति मेयममीभिरित्यादौ प्रमाणे । प्रस्थादौ । तन्वङ्ग्यो मानमानव्यतिकरविधुराः । आदिग्रहणादुन्मानादयो गृह्यन्ते । चित्तसमुन्नतिश्चित्तोद्रेकः । तत्र पुंलिङ्गः । मन्यतेर्घञि । मानं° Su. 1161 । इत्यादौ ॥ 455 ॥

[नग्न] दिग्वाससि । Bh II, 4 । वैतालिके । नग्नाः पठन्तु यदि । आदिग्रहणाद्बन्धादयः ॥ [भिन्न] संस्कृते । Ku. 8, 74 । सस्कृतो विशेषितः । दारिते । भिन्नं भासा ननु हिमरुचेर्दण्डकाण्डं द्विजानाम् । अहमद्य प्रभृत्येव भिन्नो भवद्भ्य इत्यादावन्यशब्दाभिधायकः ॥ 456 ॥

[वान] शुष्के । Sū. 37 । शुष्कफले । आयानं कस्यचिन्मधु । सीवनकर्मण्यनुसर्तव्यम् । पै — — विशोषणे वेञ् तन्तुसताने इति च धातुद्वयस्य रूपम् ॥ [योनि] भगे । Su. 2823 । आकरे । Ku. 6, 18 । आकर उत्पत्तिस्थानम् ॥ [कृतिन्] सूरौ । कल्यः कलासु च कृती दृढभक्तिराढ्यः । कृतकृत्ये । Ku 6, 18 ॥ 457 ॥

[स्नान] सवने अभिषेके । स्नानैर्धूपैस्तथा दीपैर्नित्यमाराधयेच्छिवम् ॥ [धन] गोसंघे । धनमाराधयेत्केशवः ॥ [चिह्न] पताकायाम् । उच्चचिह्नहरसद्मगोचरः । लक्ष्मणि । Ra. 2, 22 । लक्ष्म वस्तुनो विशेषकमभिज्ञानम् ॥ [अन्न] भुक्ते । अन्नेन कुक्षेर्दाननशौ । अद्यते घासमिति चान्नम् ॥ 458 ॥

[छन्न] आदिते । Me 18 । रहसि । Sp. 2173 ॥ [पान] सदा रक्षस्युर्वीं तदपि च न पानव्यसनितेत्यादौ प्रकृतत्वेन रक्षणे ॥ [दान] खण्डने त्यागे च । गोत्राणां शतकोटिदाननिरतः । भूमण्डलदानसक्ता इत्यादौ रक्षणे च ॥459॥

संगीयमानत्रिपुरावदान इत्यादौ शुद्धिसबन्धाच्छुद्धे कर्मणि c Ku. 7, 48 । लुतौ । नामूल° Mh. 2, 264 ॥ [हीन] ऊने । हीनातिमात्रमवशम् । गर्ह्ये । हीनजन्मा स वर्ज्यः ॥ [रसन] शृङ्गाररसना नाट्य इत्यादावास्वादने । एवं शृङ्गाररसनं नाट्यमित्यपि ज्ञेयम् ॥ 460 ॥

[कुहना] दम्भचर्यायाम् । An IV, 11 । ईर्ष्यालौ त्रिलिङ्गकः । H Ch. 202, 13 ॥ [शिखरिन्] तरौ । नास्त्याकाशः किमु शिखरिणां येन ते स्युः प्रलम्बाः । शैले । Su 2030 ॥ [तरस्विन्] बलिनि । समरमूर्धनि तेन *तरस्विना V. K. 5, 1, 9, C.* । वेगिनि । *अवनिमेकरथेन वरूथिना* जितवतः किल तस्य तरस्विनः c. Ra. 9, 11 ॥ 461 ॥

[विषाणिन्] करिणि । Śi. 4, 63 । शृङ्गिणि वृषभे । वादे वादिविषाणिनां प्रशमितास्ता दर्पकण्डूतयः ॥ [अवन] प्रीणने तर्पणे । तृष्णालोर्हि मधुकपानमवनम् । अत्र रक्षणादिषु ॥ [तलिन] स्वच्छे निर्मले । सौधानां तलिनोदरेषु । अल्पे । तलिनोदरीणां निरन्तरकार्पितानाम् c. Mh. 3, 370 ॥ [गहन] गम्भीरे । गहनाशयानाम् । वने वृक्षवल्लप्रदेशे । अविशदशानैर्विन्ध्यगहनम् ॥ 462 ॥

[रोदन] अश्रुणि नयनजलविमोचनव्यापारे । नेत्रे विरोदनाताम्रे । क्रन्दे । करुणो रोदनध्वनिः ॥[प्रज्ञान] बुद्धौ । प्रज्ञानमीदृग्विधमस्ति यस्य । चिह्ने । प्रज्ञानेन वृषेण विद्धि गिरिशम् । भावे करणे च ल्युट् ॥ [भुवन] विष्टपे । Ku. 2, 40 । भुवनाभोगभूषणमित्यादौ जलेपि ॥ 463 ॥

[द्विजन्मन्] त्रैवर्णिके अण्डजे तारकासु च । Kād. I, v. 13 । त्रय एव वर्णास्त्रैवर्णिकम् । ब्राह्मणक्षत्रियवैश्याः । विनयादिपाठात् स्वार्थे ठक् । दन्ते । सद्य० Mh 3, 375 ॥ [वर्जन] परिहारे वर्जने पृथक्करणे । खलानां सुमतिः कुर्याद्दूरादेव तु वर्जनम् । त्यागे । रायामशाइर्जनमार्जितानाम् । हिंसायाम् । न स्यात्कृतौ वर्जनमर्जुनीनाम् c. Mh. 3, 402 ॥ 464 ॥

[निधन] कुले । कलिपुरि निधनाधनानि न स्यु । अन्ते लक्ष्यते । अतीत्र द्वादश स्थानम् ॥ [सूचन, °ना] व्यधने । सीव्येत्तत सूचनया कर्णपालीम् । विश्वतेनेन व्यधनम । सीवनी ॥ अभिनये । सामाजिका सूचनाभि सर्व एवात्र रञ्जिता । सज्ञाक्रियायाम् । नयनसूचनयाप्यवगम्यते किमुत शब्दपरंपरया न किम् । पैशुन्यक्रियायाम् । न सूचनेभ्यो विरमन्ति दुर्जना ॥ 465 ॥

[जीवन] राजलभ्यांशे जीविते च । H Cl 60, 6 । तोये वर्तने च । नाये मरौ जीवनमेव जीवनम् । वर्तन जीविका ॥ [उद्वान] उद्गमे ऊर्ध्वगमने । उद्वाने बाष्पपङ्क्ते । चुल्ल्याम् । उद्वानाद्भाण्डमुत्क्षिप्य ॥ सुगन्धिगन्धनको शोषण इति च ॥ [शयन] रते । क्लान्ति° Mh 3, 414 । शय्यायाम् । Sa 2112 ॥ 466 ॥

[शासन] लेखे । Ra 3 68 । लेखो हि सदेशप्रधान । वस्त्रपट्टकादि सर्व ॥ शास्त्रे । शासनोक्तेन कर्मणा । आज्ञायाम् । Ra 1 30 ॥ [वर्तनी] वृत्तौ जीविकायाम् । का वर्तनीमनुसरत्विह साधुमार्ग । मार्गे । \ K p 2, 2 ॥ [तोदन] व्यथने भर्त्सनादारभ्य लोहितप्रत्पादनपर्यन्ते ताडने । साहस तु दमो दाप्य कृते ब्राह्मणतोदने । तोत्त्रे प्राजनके । नाल° Mh 3, 373 ॥ [प्रसून] उभयत्रापि । Si 1, 66 ॥ 467 ॥

[छदन] दले पल्लवे । छदनान्तरितातपास्तरून्स । पतत्रे पक्षे । चरन्ति चित्रच्छदना शिखण्डिन ॥ [विलग्न] लग्ने सक्ते । नमन्ति° Mh 3, 407 । शरीरमध्ये । Ku 1, 39 । मेषादौ । विलग्नभवन गते । तनुस्थे प्राग्लग्नगते ॥ [सेवन] प्रभोराराधने । स्वामिन सेवनप्रीता फलन्ति ॥ 468 ॥

सेवनगृहीताना स्वामिपत्नीना क्षति क्व दृष्टेत्यादौ सीवनेपि । इत्यादौ पाठो [sic] ॥ [बन्धन] स्नेहे । किमस्ति मे बन्धनमत्र वस्तुनि । वृन्ते पुष्पनाले । कृत न कर्णार्पितचारुबन्धनम् c Si 145 ॥ [नलिनी] पद्माकरे । Ku 4, 6 अब्जे । नयननलिनीनालापीत° c Su 2017, V A 54, 16 ॥ 469 ॥

[मैथुन] सबन्धे । मेखलयोस्तत्र मैथुन मतम् । सबन्ध श्लेषमात्रम् ॥ [मिथुन] उभयत्रापि । चक्रवाकमिथुनानि पीडयन् ॥ मिथुनमुपगतो ब्रह्मणो वधपापेरित्यादौ युग्मरूढ्यैव राशिवाचकत्वम् ॥ [सेनानी] गुहे षण्मुखे ।

Ra. 2, 37 । सेनापतौ । Ku. 2, 51 । गुहे पुंसि सेनेशो तु त्रिषु ॥ [ह्रादिनी] वज्रे । ह्रादिनीव विवृतस्थितिरेषा । विद्युति । तासामासीत्तमसि शरणं ह्रादिनीनां प्रकाशः ॥ 470 ॥

सल्लक्याम् । ह्रादिनीभङ्गिम् । नद्याम् । श्रान्तो याति त्वरितममरह्रादिनी-पार्श्वमश्वः । नादवति त्रिलिङ्गः । निर्ह्रादिन्या० Nāg. I, 12 । सल्लकी ओषधिभेदः ॥ [अशनि] वज्रे विद्युति च अशनिः स्त्रीपुंलिङ्गः । वज्रे । Sp 6389 । शम्पायां विद्युति च [41c] । Ku 4, 43 ॥ [पलाशिन्] उभयत्रापि । पलाशिनां कः सहते विजृम्भितम् ॥ पलं मांसमश्नाति पलाशानि पत्त्राणि विद्यन्ते यस्य ॥ 471 ॥

[अरत्नि] कूर्परे बाहुमध्यसंधौ । छिन्नास्ताः प्रसरन्त्यरत्निभिरपि क्रुद्धा हि वीराङ्कुराः ॥ [वागिनी] वागिनी समदस्यतेत्यादौ तन्त्रोक्त्या द्वयोरपि ॥ [भोगिनी] द्वयेपि । भोगिनी भाति सुभगा नरेन्द्रास्ते चकासति ॥ 472 ॥

[प्रधान] धीमहामात्यात्मसु । वृत्तिः प्रधानानुगता जनस्य । प्रकृतिसत्तमयोः । Śi 15, prakshiptaśl 2 ॥ प्रधाने हि कृते यत्नः फलवान्भवतीत्यादौ तु गुणापेक्षया दान्ते प्रधाने एव ॥ 473 ॥

[जघन] द्वयेपि । जघनमहाद्रवसरत्वराः । संनाहः संग्रामैकसात्करणम् ॥ [व्यञ्जन] लाञ्छने । अमात्यव्यञ्जना० Śi 2, 56 । अत्र हि अमात्यव्यञ्जनं येषामित्यर्थः । निष्ठाने संस्कारके च । व्यञ्जनैः प्रववृते सुसंस्कृते वागियं रसवती कवेरिव । निष्ठानमक्षरम् । संस्कारकं दध्याद्यवयवा [?] अत्र व्यक्तयः । जात्यभिव्यञ्जकत्वाद्व्यञ्जनशब्दवाच्याः । यथा । सामान्यव्यञ्जने व्यक्तिरित्यादौ ॥ 474 ॥

वादित्रकरणे पुंसि । व्यक्तिर्व्यञ्जनधातुना दशविधेनाप्यत्र लब्धामुना । तथा च भरताचार्यः । विस्तारकरणश्चैव आविद्धो व्यञ्जनस्तथा ॥ [कौलीन] लोकवादे । Me. 109 । पश्वहिपक्षियुद्धे । कौलीनकेलिसमये समये क्षितोभत् ॥ 475 ॥

[उद्यान] राजमार्गवनभेदयोः । उद्यानविहितक्रीडाश्रुडाचुम्बितमस्तका । प्रयोजनेन्वेष्यम् ॥ [वितान] करकुके । Ki 3, 42 । क्रतौ । Śā 83, d । तुच्छे । चित्ते तेतिवितानमारमति चेदेवं भवानीपतिम् ॥ 476 ॥

मन्दे । पाण्डुत्वादनुमीयते तव सखे चित्तं वितानं मया । शून्येपि । Śi. 3, 50 । विस्तृतौ विस्तारे ना पुंलिङ्गः । प्रसिद्धमाशानवितानत्वात् ॥ [उत्थान] गृहान्तोद्यमपौरुषेषु । उत्थाने सुजने जनस्य रमते चेतो यथा सद्मनि । तन्त्रे राष्ट्रचतुरङ्गसाधने । उत्थाना° Mh 3, 351 । संनिविष्टोहम आसीनस्य ऊर्ध्वक्रिया ॥ 477 ॥

[व्युत्थान] प्रतिरोधे प्रत्यक्षतयोगादेश्चलने । प्रत्याहाराद्यसंस्पृष्टो विशेषोस्ति महानयम् । योगिभ्यो भक्तिभाजो यद्व्युत्थानेपि समाहिताः ॥ विरोधे । व्युत्थाने° Mh 3, 412 ॥ [अञ्जन] कज्जले । Ku 1, 47 । आञ्जनेयेन तस्यत इत्यादौ कपेर्हनूमतो माता अञ्जना ॥ अञ्जनभूभृद्भाति यथायं परिपतदभिनवदिनकरकिरण इत्यादावञ्जनसंबन्धादेव तद्युक्ते पर्वतविशेषे ॥ 478 ॥

[प्रभिन्न] अनेकतां प्राप्ते । M. St 7 । जातमदे उत्पन्नमदे हस्तिनि । Ku. 5, 80 ॥ [लाङ्गलिन्] हलेपि । लाङ्गलि° Mh. 3, 400 ॥ [जनन] कुले जन्मनि च । जननजने नयनानां ह्लादकमाप्याय नास्ति संतोषः ॥ 479 ॥

[वर्धन] छेदे । M. 2, 29 ॥ [अर्जुन] वृक्षभिदि । M. M. 313, 5 । गवि । अस्ते पुञ्जितमर्जुनीकुलमपरतम्ने पलाशोगर इत्यादौ [sic; c. Mh. 3, 453] ॥ 480 ॥

शुक्रे । Śi. 1, 6 ॥ [केतन] गृहे । जनस्य साकेतनिकेतनस्य c. Ra. 5, 31 । केतौ ध्वजे । Ku 5, 84 । निमन्त्रणे । पूर्वेद्युः° Mh. 3, 360 ॥ 481 ॥

[समान] सति साधौ । समानः कोपि जायते । सह मानेन वर्तत इति कृत्वा ॥ तुल्ये । समानान्सुहृदश्च बन्धुभिः । एकस्मिन्नसाधारणे । समानस्थानलाभेन हर्षमापत् ॥ [विमान] व्योमयाने । Ra. 14, 20 । ददृश समुत्तुङ्गविमानभाज इत्यादौ सप्तभूमे वेश्मनि । सप्त भूमयः कक्ष्या यस्य । कृष्णो° Kārikā Pā 5, 4, 75 इति व्युत्पत्त्या ॥ 482 ॥

[तपन] अर्के । तपति ललाटं तपस्तपन c. H. Ch. 51, 5 ॥ [प्राचीन] प्रान्ततो वृतौ । प्राचीनप्रतिबद्धः ॥ 483 ॥

प्राचीनमलकोपमानेत्यादौ प्राग्भवे ॥ प्रान्ततो वृतिः पार्णिकाख्या । प्राग्भवे दिशि देशे काले वा । विभाषा° Pa 5, 4, 8 इति खप्रत्ययः ॥ [पश्चिम]

अन्तर्द्वारे खडक्किकायाम् । अनेन संजनेन प्रच्छन्नेन निर्गत्य । रहसि । Sp 2173 । छादिते । भ्रमत्प्रच्छन्नमम्लाकरन् । गूढे । प्रच्छन्नं वहति दृढं चिरं च वैरम् ॥ [श्वसन] महति वायौ श्वासयुक्ते च । श्वसनमरुजवं [?] संत्यजो-र्ध्वमनुत्तम् ॥ 484 ॥

कानाग्निः श्वसनेन दीपित इत्यादौ मरुवकेपि । मरुवकं पुष्पभेदः ॥ [पूतन] भूतभेदे स्त्रीपुलिङ्गः । M M 342, 4 ॥ [स्यन्दिनी] लालायाम् । तं स्यन्दिनीलिप्तमुखं कुमारम् । निम्नगायाम् । सा वृन्दारकवृन्दवन्दितजला संक्रन्द-नस्यन्दिनी ॥ 485 ॥

[गोस्तनी] गोस्तन्यां [sic] कपिलायां द्राक्षायाम् । सजातो° Mh. 3, 364 । [गोस्तन] हारभेदे । तस्या. कश्चिद्गोस्तनस्तनतटी ॥ [धमनी] नडीनडयो-स्तृणभेदयोर्धमनीधमनशब्दौ निघण्टौ प्रसिद्धौ । अग्न्युद्दीपनभाण्डे । मुखेनोपधमेद-ग्निं धमन्यन्तरितेन तु ॥ [डयन] नभोगतौ । K.K.S. I, 67 ॥ 486 ॥

कर्णीरथे । डयनगतः स ददर्श मार्गवृक्षान् । कर्णीरथो दोलाकारो वाहनवि-शेषः ॥ [मार्जनी] पांसुशोधन्याम् । मार्जनीरेणुकेशाम्बु हन्ति पुण्यं पुराकृत-म् ॥ [मार्जन] उपमर्दो आचमनादिके । ततः कुर्यात्समार्जनम् । उत्पुंसने मस्मादिशोधने । सप्तभिर्मार्जनैः शुद्धचेलोतं [sic] विण्मूत्रवर्जितम् ॥ 487॥

[मार्जना] आमीना किमपि स्थिता ननु सखे मस्तूयतां मार्जनेत्यादौ वाद्य-पिण्डयाम् । मृदङ्गमुखे मृत्तिकलेपादिदाने । तत्परीक्षार्थमादने तूर्यचाराङ्कः ॥ [कुण्डलिन्] इत्येपि । जात्यैव° Mh 3, 359 ॥ 488 ॥

[तपस्विन्] शान्ते । Ku. 3. 34 । मत्स्यां निघण्टौ प्रसिद्धः स्त्रीलिङ्गः ॥ [संधिनी] इत्येपि । आविकं संधिनीक्षीरं न मोक्तव्यं द्विजातिभिः c. M. 5, 8 । वृषाक्रान्ता समगर्भा ॥ 489 ॥

[हायन] वत्सरे । M. M. 152, 1 । अर्चिषि । तेनिक्रमान° Mh 3, 429 ॥ [क्रन्दन] इत्येपि । किं° Mh. 3, 355 ॥ [व्यसन] विपत्तौ मरणे । रिपुव्यसनदर्शितः पृथुलहर्षवाष्पाकुल. । अशुभे । व्यसने यो जयेच्छत्रुन् । भ्रंशे । नाशे पाते च । Ki. 3, 45 । पानस्त्रीमृगयादिषु । राजा दुर्व्यसनैर्विहीनः c. Ra. 18, 13, K. N 15 1 ॥ 490 ॥

दैवानिष्टफले। व्यसनिनं त्रातुं समर्थं जनम्। सक्तौ। वनमवनं व्यसनमन्यसनम्। क्रोधदूषणं क्रोधजो दोषः। वाक्पारुष्यदण्डपारुष्यार्थदूषणानि॥ [साधन] निवृत्तौ निवर्तने। विधानमारम्भमसाधनं वृथा। दापने। साधनं द्विगुणं कार्यमृणिकस्योत्तमे दमे। सिद्धौ निष्पत्तौ कर्तृव्यापारे। स्वार्थ° Mh. 3, 425। गतौ। गङ्गातीरे साधनं सिद्धिहेतोः। अनुगमे अनुव्रज्यायाम्। गुरूणां साधनं कार्यमुदकान्तमिति स्थितिः c Śa. 54, 21, Bhāshya Pâ. 1, 4, 56। धने। तपस्वि° Mh 3, 426॥ 491॥

उपाये उपकरणे। Ku 5, 52। कारणे। Ra 3, 13। सैन्यरूपे उपकरणे। Ra 4, 36। कारके क्रियाभिर्निर्वर्तके। Si. 9, 6। बभूव° Ku. 5, 22 इत्यादि च सर्वमुपायग्रहणात्स्वीकृतम्॥ मृतसंस्कारे दाहादौ। शरीरसाधनं कार्यम्। वधे। अहन्यहनि भूपालः कुर्याद्धीरस्य साधनम्। व्यञ्जकवृत्त्या मेढ्रे। न साधनोत्पत्तिर्या स्यात्फलत्वरतिदायिनी॥ [अयन] पथि। स्निग्धस्य सूक्ष्मेष्वयनेषु लीनं स्वेदस्तु दोषं नयति द्रवत्वम्। सूर्यस्य दक्षिणगतावपि। Ra. 16, 44। सूर्यस्योद्गतौ। उदगयने शशिसूर्यौ यत्रेऽन्यस्निग्धविपुलाश्च॥ 492॥

[पवन] कुलालपाकस्थाने। अग्नेस्तेजस्तातपैर्भिनिवेश्य पवने महावीरम्। प्रभञ्जने। Si. 4, 36॥ [सवन] सोमस्यौषधिराजस्य निर्मथने। एतस्मिन्सवनविभूतपापे। स्नाने। मध्यंदिनसवनवेलां नातिक्रामेत्। यजने। H Ch. 16, 4॥ 493॥

[वामन] काव्यालंकारभूरुर्वी वामनेनैव धारितेत्यादौ दिग्गजे। आलंकारिकभेदेपि॥ विष्णौ। Ra 11, 22। निखर्वे। Ra 1, 3। वामनोलकारभेद॰॥ [शमन] अन्तके। असिभुजगविभूषणस्तवासावरिशमनो जयतु क्षितीश बाहु॰। वधे। विवर्जयेच॰ शमनं पशूनाम्॥ [जघन] कटौ। स्फीतमधिश्रि जघने गुरुपाटलिम्नि बिम्बाधरे॥ 494॥

पश्चार्धे। पश्यन्ति यत्र रिपवो जघनं हयानाम्। नितम्बाग्रे। Me. 41॥ [कौपीन] गर्ह्ये। उत्सर्पत्पीनकौपीननाशिताशेषपौरुष॰। गुह्ये। Bā. II, 2। गुह्यस्थे नृपचारात्॥ [देवन] अक्षे। देवनाब्जलकृतो हि किमत्र। व्ययेपि। प्रकटीकृतदेवनान्कुरून्॥ 495॥

[मदन] मधूच्छिष्टे । मदनगोलकमुष्टरदच्छदाः । वसन्तवृक्षयोः । उपययौ० Mb. 3, 389 । मदकारी सामान्येन यः कश्चित्तत्र त्रिलिङ्गः । मधूच्छिष्टं सिथ्यकं [sic] तत्र केचन मदनशब्दमाहुः । तत्र च मद मुचि कल्के इति धातुरन्वर्थः साधकः ॥ 496 ॥

[वेदना] अनुभवे । संमू° Mb. 3, 414 ॥ [यापन] त्यागे । प्रबलशत्रुपराभवशङ्कया यदि करोति धनस्य स यापनम् । वर्तने अतिवाहने । मुक्त्यर्थी यत्रतत्रस्थः कुर्याज्जीवस्य यापनम् । यापनं च यापना च ते यापने इत्युभयोरुभयलिङ्गत्वम् ॥ [कल्पना] कर्तने छेदनक्रियायाम् । श्मश्रुकेशनखदैर्घ्यकल्पना । कर्तने छेदनभाण्डेपि । यावन्न सेव्यते शंभोर्भक्तिः संसारकल्पना । क्लृप्तौ रचनायाम् । आकल्पकल्पनासज्जाः । उद्देशे ब्राह्मणार्थं वस्तुस्थापने । अर्घपाद्यादिकल्पनाम् । गजसज्जने शृङ्गारणे । कल्पनासज्जसेनानीनीतिबन्धुरबन्धुर इत्यादौ ॥ 497 ॥

विकल्पे । विधूतकल्पनाजालेत्यादौ । आकलने । त्याज्याः संसारकल्पनाः । विधाने । दिव्येयं कल्पना धातुः । विभाजने । विध्यर्थवादमन्त्रार्थनामधेयादिकल्पना ॥ [स्पर्शन] समीरणे । स्पर्शनं हि क उपैति चक्षुषा । स्पर्शे । गोः स्पर्शनं ब्राह्मणतर्पणं च c. Mh. 3, 421 । दाने । स्पर्शनं पुण्यदर्शनम् ॥ 498 ॥

[गन्धन] हयेपि । तद्गन्धनं मोदुरकंधराणां नैवाद्रियन्ते सुजनाः खलानाम् ॥ [संतान] संततौ प्रवाहे । अस्यां° Mh. 3, 423 । देववृक्षे वृक्षसंतानादिपुष्पे [?] । Ku. 7, 3 । अपत्ये । Ra. 2, 65 । गोत्रे । संतान° Mh. 3, 422 ॥ 499 ॥

[स्तनन] कुत्सिते ध्वाने अम्भःस्थशब्दे । स्तननितम्बभरास्तननं मुहुः। देवशब्दे । दुन्दुभिस्तननपुष्पवर्षणैरन्वमोद्यत भवः सुरैरपि ॥ [सज्जन] इभसज्जीकरणे साधौ च । किं दुष्करं भवति सज्जनसंस्कृतानाम् ॥ 500 ॥

पटगुल्मे सेनासंनिवेशविशेषे । सैन्येपि सज्जनमुखे सुखमेत्यधीरः ॥ [चेतन] प्राणिनि । Me. 5 ॥ [तेजनी] मूर्वातेजोवत्यौ ओषधिभेदौ । शाणोपले । केनासिर्वो रणभुवि रसत्तेजनीलीढरूढः ॥ [तेजन] वेणौ शरे वा । हिमरति तेजनसरलेङ्गुदीकान्ते ॥ 501 ॥

[पिशुन] स्पृक्का दुरालभा । दुष्टे जने । Sp. 4931 । सूचके । Ku. 8, 86 v l. ॥ [वेष्टन] इत्येपि । अस्पृष्टालकवेष्टनौ ॥ [शकुन] इत्येपि । अवामवाशितशकुनसूचितशकुनः ॥ 502 ॥

[वृजिन] केशे । क्वचन विजने कूपवृजिन इत्यादौ । चर्मणि । वृजिनमाचरण्यान्यधावदरीन् । *किल्विषे* । *Bhag.4,36* ॥ [*भूतात्मन्*] *धातरि* । स ते भगवान्भूतात्मा श्वःश्रेयसं दास्यति ॥ 503 ॥

[संस्थान] आकृतौ टङ्के । संस्थानमास्थाय मनो जहार । मृत्यौ संनिवेशे च । मालाकार इव स्वयं स विदधे संस्थानमुच्चैर्दिशाम् । चतुष्पथे । स तस्मै अपदिशति अमुष्मिन्संस्थाने हस्तदक्षिणो महीतव्य ॥ [विच्छिन्न] इत्येपि । Śr Ch 2, 51 ॥ 504 ॥

[आसन] करिस्कन्धे । आसना° Mh. 3, 349 । पीठे । Ki. 2, 57 ॥ [मलिन] समले । Su. 3049 । एनसि पापे । मलिनैः पापकर्मभि. ॥ [आराधन] साधने । न्यस्या° Mh. 4, 159 । तोषणे । शङ्कराराधनं धनम् । उपासायाम् । Ku. 1, 58 ॥ 505 ॥

[अधिष्ठान] पुराध्यासनयोः । उच्चैस्त्वेकस्तूर्णमश्वापगाभ्य. साधिष्ठानास्ते किमाश्चर्यमत्र ॥ [आतञ्चन] प्रतीवापे द्रवद्रव्यस्य भाण्डाद्भाण्डान्तरक्षेपे आप्यायने वा । सुधारसातञ्चनचञ्चुचञ्चचन्द्रांशुशुभ्रीकृतचन्द्रलेखा. । जवने वेगे । आतञ्चनं पञ्चशरस्य बाणाः संप्राप्य शीघ्रं भुवनं जयन्ति c. Mh. 4, 161 ॥ 506 ॥

[आस्कन्दन] रणे । आस्कन्दने° Mh. 4, 162 । आक्रान्तौ बलात्स्वीकारे । एते हठास्कन्दनमन्तरेण रणेषु योग्या न भवन्ति वाहाः । शोषणे मापणे वा । भीष्मा° Mh. 4, 162 ॥ [चित्रभानु] इत्येपि । सांध्य° Mh 4, 173 ॥ [पृथग्जन] इत्येपि । Ki 14, 24 ॥ 507 ॥

[अभिजन] कुले । Ku 1, 26 । जन्मभूमौ । य· कान्यकुब्जाभिजनः स राजा ॥ *[समापन्न] इत्येपि । राज्ञा° Mh. 4, 197 ॥ [अपदान] खण्डने ।* सौन्दर्यमालोक्य विलोलचक्षुषामात्मापदानं विधुना विधीयते । अद्भुतकर्मणि । Ku 7, 48 ॥ 508 ॥

[निर्वासन] मारणेपि । मोक्षे चित्तमिव व्यधात्स बहुधा निर्वासनं विद्विषाम् ॥ [घनाघन] शक्रे घातुके वा । परमरानवलोकवनाघनाः । मत्तेभवर्षुकाब्दयोः । घनाघना नीलघनाघनमियां प्रियामिमामुत्सुकयन्ति यन्ति च ॥ 509 ॥

[अभिमान] अर्थादिदर्पे । Ki. 2, 13 । ज्ञाने । दृढाभिमानेन विना न मोक्षः । प्रणये । प्रिया॰ Mh. 4, 156 । हिंसायाम् । यः श॰ Mh. 4, 156 ॥ [आवेशन] आवेशे । दर्पा॰ Mh. 4, 161 ॥ 510 ॥

[निरसन] द्वयेपि । निरसनमरिसार्थस्याय चक्रे स तत्र ॥ [विरोचन] चन्द्रे । वैरोचने महसि मुक्तशुचश्चकोराः । अग्नौ । दधे विरोचनरुचिं निकरो जटानाम् ॥ [विश्वकर्मन्] मार्तण्डे । अम्लानामिव विश्वकर्मकिरणाः । सुरशिल्पिन्यपि । स्वकीयं निन्दति व्याधो विश्वकर्माणमर्जुनम् c. Mh. p. 51, 8 ॥ 511 ॥

[निर्यातन] वैरशुद्धौ । निर्यातनं यातनया रिपूणाम् । दाने । निर्यातनं धनततेः स विधाय पात्रे । न्यासार्पणे निक्षेपप्रतिदाने । शास्त्रा॰ Mh. 4, 177 ॥ [अभिपन्न] अपराद्धे प्रमादवति । अभिपन्नेषुरभूदयार्जुनेपि । अभिग्रस्ते । औचित्यं खलताभिपन्नहृदयः कुर्यात्कथं दुर्जनः । व्यापन्नते । त्राणं यदभिपन्नस्य मतमाहुर्मनीषिणाम् । द्रुते अभिद्रुते । अभिपन्न बलवता दुर्बलं हीनसाधनम् c. Sp. 500 ॥ 512 ॥

[आयोधन] निघाते । शस्त्रा॰ Mh. 4, 159 । द्वयेपि युद्धे च । Ra. 5, 71 ॥ 513 ॥

[सनातन] नित्ये । K. N. 2, 42 । विष्णौ । ददृशे तेन सनातनः क्षणात् ॥ [स्तनयित्नु] द्वयेपि । यल्लोयं स्तनयित्नुना विरचितो मन्ये तदुच्छित्तये ॥ [महासेन] द्वयेपि । अपरित्यक्तकुमारभावेपि महासेन इत्यादौ ॥ 514 ॥

[आत्मयोनि] ब्रह्मणि । Ki. 3, 7 ॥ [विहनन] पिञ्जे विघ्ने । वने विहननाकुले । वधे । विहननमबुधाः शस्त्रैरिच्छन्ति पराक्रमान्न बुद्धिबलात् ॥ [प्रतियत्न] संस्कारे सतो गुणान्तराधाने । प्रतियत्नममेक्षते नहि प्रतिभातत्त्वसहोदरी सभा । लिप्सायाम् । मिथ्यैव कुरुते मूढः प्रतियत्नं धनं प्रति ॥ 515 ॥

[अपाचीन] विपर्यस्ते अन्यथादृष्टे वस्तुनि । सोपाचीनानि पश्यति Sp. 5360 । अपाक्पश्चादित्यस्यार्थे । सेवेत पाठे प्राचीनमपाचीनमतोऽन्यदा ॥ [सारसन] मेखलायाम् । विश्रंभरासारसनायमाना पुपोष लोकत्रयधामरम्यम् । उरस्त्रे । Śi. 3, 10 । कञ्चुकमात्रेपि ॥ 516 ॥

[उत्पतन] उत्पत्तौ । लोकत्रयोत्पतनहेतुतया मयायं लोकः करोति हृदयं प्रणतिप्रवीणम् ॥ [आकलन] ग्रहणे स्वीकारे । कलनायां चिन्तने वा । गूढार्थाकलने भाव्यं सावधानेन धीमता ॥ 517 ॥

[प्रवचन] वेदे । AK. II, 7 10 । व्याख्याने सुवचसि शोभने वचने वा । प्रवचनचर्चाचतुरे परिचयमुचितं न मुञ्चन्ति ॥ [प्रतिमान] प्रतिच्छायायां प्रतिबिम्बे । किं तस्याप्रतिमानमानमहसः सिंहस्य गण्यो गजः । गजदन्तान्तराले । Śi. 5, 36 ॥ 518 ॥

[सामिधेनी] ऋचि समिधां प्रक्षेपणमन्त्रे । सामिधेनीरनुब्रुवन् । समिधि प्रक्षेप्ये काष्ठे । दूरेप्यशङ्कितधियः कुशसामिधेनीर्नीरं च पुष्पफलमूलमुपाहरन्ते ॥ [अग्र्यजन्मन्] द्विजे ब्राह्मणे । M. 10, 75 । अग्रजे ज्येष्ठे । अग्रजन्मा यदा तिष्ठेदादध्यादनुजः कुशम् ॥ [अनूचान] इयेपि । Ku. 6, 15 ॥ 519 ॥

[कात्यायनी] काषायवस्त्रावनद्धायां [sic] तपस्विन्याम् । कात्यायनी नीतिविशारदा च । उमायाम् । कात्यायनी जरद्वकेसरिणाहरन्तीत्यादौ ॥ [निशामन] इयेपि । निशामनमपि पाप्मनां निषिद्धम् ॥ [प्रयोजन] कार्ये । Ku 3, 1 । हेतौ । तदुच्यतामागमनप्रयोजनम् ॥ 520 ॥

[आवर्जन] दाने । अर्थावर्जनमन्तरेण न भवेत्पुण्यस्य वृद्धिः परा । नतौ मनोहृतौ वा । आवर्जनेन जनसंसदि सज्जनानाम् । भ्रंशेपि । योगीव पृथिवीनाथः परावर्जनपण्डितः ॥ [संमार्जनी] शोधन्याम् । संमार्जनीभिः परितः क्रियन्ते विसूत्रितैकावलिमौक्तिकानि N Ch I, 27 ॥ [संमार्जन] क्षालने । संमार्जनं तत्कथितं मलानाम् । लेपने संस्कृतौ च । स्वद्धामसंमार्जनजीर्णपाणिः ॥ 521 ॥

[राजादन] उत्कृष्टभोज्ये । राजादनं पुण्यकृतो लभन्ते ॥ [उपधान] दृष्टान्ते गण्डके मूर्धाधारे च । Śi. 2, 77 । प्रतिबिम्बे प्रतिफले तत्समर्पके वा । अन्यरत्नमुपधानानि स्फटिकस्येव कुर्वते ॥ 522 ॥

[विश्वक्सेन] हरौ । विश्वक्सेनं सेनया सोम्यगाथ । गणेत्र तत्संबन्ध्येव ॥ [क्रतुध्वंसिन्] शिवे । नमोस्तु ते क्रतुध्वंसिन्सर्वकामफलप्रद । दानवे । नात्र क्रतुध्वंसिनमाद्रियन्ते ॥ 523 ॥

[प्रसाधनी] कङ्कतिकायाम् । Mh 4, 163 ॥ [प्रसाधन] आराधनमण्डनयोः । H Ch 6, 1 । अर्जने । अर्थप्रसाधनमनन्यधिया प्रचिन्त्यम् ॥ [कृष्णवर्त्मन्] द्वयेपि । कृष्णवर्त्मास्यदहन इत्यादौ ॥ 524 ॥

[उपासन] द्वयेपि । Mh. 4, 163 ॥ 525 ॥

[व्यालग्राहिन्] द्वयेपि । Sp 6329 ॥ [मातुलानी] मातुलप्रियायाम् । M 2, 131 । भङ्गायामोषधिभेदे । Mh. 4, 187 ॥ [प्रदीपन] ओषधिरेव तस्यैव [?] प्रसिद्धा ॥ 526 ॥

[प्रतिपादन] बोधने । शास्त्रस्य शिष्यप्रतिपादनं न यदित्यादौ [?] । प्रतिदाने । फलं तु पात्रप्रतिपादनं श्रियः ॥ [हरिचन्दन] कुङ्कुमे ॥ Ku. 5, 69 ॥ 527 ॥

[अन्तावसायिन्] द्वयेपि । अन्ता° Mh. 5, 24 ॥ [अतिसर्जन] वधे । निविधप्रगल्यातिसर्जनप्रियाः [sic] । दाने । अर्थातिसर्जतुण्या पुण्यसमाश्रयेत्यादौ [sic] ॥ [अपमार्जन] शुद्धौ । त्रिराचामेदपः पूर्वं द्विः कार्यमपमार्जनम् c. M. 2, 60 । त्यागे । शत्रूणामपमार्जनं यदि भवेच्छाभ्यन्तराणां [sic] तत इत्यादौ ॥ 528 ॥

[उपस्पर्शन] स्पर्शे । यूपोपस्पर्शने स्नानम् । स्नानाचमनयोः । कृतोपस्पर्शने शुचौ ॥ [अभिनिष्टान] अक्षरे । नासिक्यत्व [?] अभिनिष्टाना निर्यान्ति ॥ 529 ॥

[मेघवाहन] द्वयेपि । मूर्तिमानपि स मेघवाहनः ॥ 530 ॥

[पवनाशन] द्वयेपि । पवनाशना अकुटिलाः ॥ [प्रतियातना] प्रतिबिम्बे । H. Ch. 78, 5 । प्रतिबिम्बद्वारेण प्रतिमायामपि । H. Ch. 63, 18 । प्रतीकारे । K. Pr. 293, 2 ॥ 531 ॥

[हट्टविलासिनी] वेश्यायाम् । नेत्राञ्जने हट्टविलासिनीनाम् ॥ [जपा] द्वयेपि । Pa 824 c. Su 726 ॥ [कम्प] कम्पः वो वा गुदस्ते भवतु बलभिदा जृम्भितेनात्र याहीत्यादौ भयवेपथुसात्त्विकभावभेदयरूणेषु यथायद्दयत्वं व्याख्येयम् c. Dhv 104, 10 ॥ 532 ॥

स्वरभेदो गान्धर्वशास्त्रप्रातिशाख्यशास्त्रादिषु कृतलक्षण ॥ [रूप] मन्यावृत्तौ । भयुग्मे सपटेट्रूपैर्युग्मे. रक्षसगामि तु [sic] । मृगसौन्दर्ययोः । क्रूराकारमपि रूपसंपन्नम् । शब्दे । सबोधने चोशनसस्त्रिरूपम् Kāńkā Pr. 7, 1, 94 । नाटकादौ आकारे च । H V 1, 2 । स्वभावे । तद्० Mh 2, 294 ॥ 533 ॥

[त्रपु] रङ्गे सीसके वा । विचलचपुकर्णवेष्टने । एतौ लोहद्रव्यभेदौ ॥ [कल्प] विधौ न्याये [sic] वा । स एव प्रथम कल्पः । संवर्ते प्रलये । Sp. 7371 । ब्रह्मदिने । अनेककल्पजीवी यः ॥ 534 ॥

[कूप] गर्ते । एतन्मूत्रकूपनिर्गतमहामूत्रनाकुलं वैरिणाम् । उदपाने । H Ch. 49, 1 । गुणवृक्षके नौबन्धनकाष्ठे । नौः कूप० Mh 2, 293 ॥ [क्षेप] क्षेपणे । Me. 47 । अवज्ञायामपि । क्षेपोन्ये न विहस्यान्य युक्त्या चक्र—वारितेत्यादौ ॥ [लेप] लेपने । स्तनान्तरे चन्दनपङ्कलेपः । मृत्क्रियायाम् । लेप० Mh 2, 295 । मत्युमेत्र० M. M. 166, 4 इत्यादौ मृत्क्रियात्वोपचारात् ॥ 535 ॥

[शाप] आक्रोशे वाक्पारुष्ये । Ra 1, 78 । शपथे सत्यंकारे । स्वत्० Mh 2, 296 ॥ [पुष्प] द्वयेपि । पुष्पितवल्लीसंसक्ताः ॥ [गोप] वल्लव्या गोपालिकभार्यायां द्विलिङ्गकः । गोप्यैव कथिन. सलेशमवताद्गोष्ठे हसन्वो हरिः c. Dhv 98, 4 । शारिवा ओषधिभेदः । तत्र च स्त्रियामेव । पातरि रक्षके गोष्ठाध्यक्षे च । Śi 6, 49 ॥ 536 ॥

ग्रामवृन्दपतौ । कुलानि श्रेणयो गोपाः शिल्पिनो वणिजास्तथा । पात्रादिषु गोपायते इति गोप इत्यादि स्त्रियां गोपाशब्दः । गोष्ठाध्यक्षेपि । गाः पातीति पातेरातोनुपसर्गेति [Pā. 3, 2, 3] कप्रत्यये तथैव स्त्रियां गोपाशब्द । वल्लव्यां तु जातिवाचित्वात्पुयोगाद्वा ङीपि [sic ?] गोपीशब्दः c Pā 4, 1, 63. 48 ।

शारिवायां जातिवाचित्वादेव गोपीशब्दः । शालिगोप्यो जगुर्यश इत्यादौ [Ra. 4, 20] गोपायते· कर्मण्यणि Pâ 3, 2, 1 ॥ [तल्प] शय्यायाम् । तल्पमस्तल्पमुर्व्यां । अट्टदारेषु । यत्राधिरूढगुरुतल्पमतिप्रमदिम भटप्रभं दुरितराशिरिव प्रचक्रे । अट्टः कोट्टादिप्राकारकोपरि युद्धस्थानम् । विशीर्ण° Ra 16, 11 इत्यादौ वेश्मन उपर्याधारे । अस्मद्देशभाषया तालावशब्दवाच्ये ॥ 537 ॥

[धूप] द्वयेपि । H. V 1 1 ॥ [वपा] द्वयेपि । एते वपानिवसनादिव जातगन्धा धूर्ता मुदं समरभूमिमतामदन्ति ॥ [वाष्प] द्वयेपि । Me. 12 ॥ [सूप] सूपकारके । सूपै. सूपायनैरिव ॥ 538 ॥

[शष्प] ग्रन्थिपर्णे सुगन्धद्रव्यभेद. । व्रीहौ रूढे । क्लीबात्क्रीणीत शष्पाणि । हरित्तृणे । शष्पैरर्धावकीर्णै· श्रमविततमुख॰ Sâ 7 ॥ [विटप] शाखायाम् । कुर्वन्त्या विटपासक्तविलसत्कृष्णाजिनौघानिव । विस्तृतौ स्तम्बे च । वृक्षेष्वपेतविटपेषु विवृद्धिमेति । स्तम्बस्तृणादिगुच्छः ॥ 539 ॥

[आक्षेप] आकर्षणे । य उत्पलाक्षेपचलैर्विलोचनैस्तवाक्षिसापत्न्यमिव प्रयुञ्जते c. Ku. 5, 35 ॥ [उडुप] द्वयेपि । H Ch. 52, 1 ॥ [आवाप] आलवाले । आवापेषु° Mb 3, 430 । प्रक्षेपे । स्रस्तं शरावापमपि स्वहस्तात् । प्रक्षिप्यते अस्मिन् प्रक्षिप्यते अनेन प्रक्षेपणमिति वा प्रक्षेपः । वलये । प्रकोष्ठं शुशुभे तस्या गतमावापशून्यताम् ॥ 540 ॥

रूढे । आवापपूता प्रतिभा विभाति । प्रधाने यज्ञादौ पूर्वोत्तरत्र यो मध्यं पाति हविरादिः । तत्रावापशब्दः । नीतितन्त्रे । Bâ. I, 24 । [आकल्प] कल्पने उद्देशे । Mb. 3, 432 ॥ [कशिपु] आच्छादनान्ने युगपद्विवक्षितया च कशिपुशब्देनोच्यते । द्वयेपि । सतां गृहे यत्करोषि हिरण्यकशिपुस्थितिम् ॥ 541 ॥

[कुतप] वाद्यविन्यासे वाद्यानां ततादीनां सज्जीकरणे । कुतपविधौ भरतः स्फुटं प्रवृत्ता इत्यादौ । दर्भकालप्रभेदच्छागरोममयवस्त्रेषु । त्रीणि श्राद्धे पवित्राणि दौहित्रः कुतपस्तिलाः । कालप्रभेदो दिनस्याष्टमोंशः ॥ [कच्छपी] कूर्म्याम् । कच्छपीमायतां विद्यात्कूर्मं तु परिमण्डलम् । वीणायां वीणाभेदे सारस्वताख्ये । उद्गच्छत्कच्छपीध्वानभ्रमणोन्मुखसंसदि ॥ कूर्मीव॰ H V. I, 9 इत्यत्र कूर्मीशब्दः कच्छप्यामेव कविना प्रमादप्रयुक्तः ॥ 542 ॥

[कलाप] संहतौ समूहे । भुजंगमोन्नद्धजटाकलापम् । बर्हे मयूरपिञ्छे [sic] काञ्च्या च । लसत्कलापाङ्कवृहत्सितम्बे वने च कान्ता जघने च मेदः । तूणीरे इषुधौ । कलापयुक्तं कवचं धनुश्च ॥ [प्रताप] इत्येपि । यत पिहितसत्प्रतापास्तेमी सालाः खलाश्च वर्धन्ते ॥ [सुरूप] इत्येपि । Mh 3, 438 ॥ 543 ॥

[प्राप्तरूप । अभिरूप] बुधरूपिणोरित्येव । इत्येपि । प्राप्तरूपपरिभावितं यच. कस्य चेतसि चमत्करोति न । अभिरूपाय कन्या दातव्या c. M 9, 88 ॥ [अवलेप] इत्येपि । H Ch. 10,8 । गर्हणा अयशा ॥ [परीवाप] परिच्छदे परिजने सलिलस्थितौ च जलाधारे । भृतपरिवापा मुनयो वनभुवि राज्यं प्रतायन्ते । वपने केशनिवारणे । एत° Mh. 4, 209 ॥ पर्युप्तात्तु भाण्डाद्भाण्डान्तरक्षेपे सलिलस्थित्युपचारात् ॥ 544 ॥

[वृषाकपि] विष्णुशिवयोः । वृषे सङ्गं बिभ्रद्वसि सतत तार्क्ष्यवहने रिपोः शूलोद्भेदी प्रथम इह समन्दक इति । सदा शार्ङ्गेर्भर्ता भवसि ननु मा चापि भजसे [c. 566, C.] समपानुपाही प्रभवसि वृषाकप्युपमितः ॥ अग्नौ इन्द्रे दिवाकरे वा । वृषाकपिरिश्वतपम् ॥ 545 ॥

[मेघपुष्प] वेतसो लताभेदः । जले । मेघपुष्पविनद्धीकृता दिशः ॥ [उपक्षेप] इत्येपि । पूजोपक्षेपसक्तो मे कालोपक्षेपहेतुना ॥ 546 ॥

[रेफ] इत्येपि । पापद्विरेफाध्युषितान्वनान्तान् ॥ वाद्यविशेषे तु रेफवर्णसाधर्म्यात्प्रयोगेपि उपचाराद्रेफः ॥ [कम्बु] वलये । शङ्खकम्बुरुचिरीकृतबाहु. । शङ्खे । H Ch 11, 13 । शालिधूलौ । कम्बुकमिव तण्डुलककणविनिविष्ट भिन्नमप्यभिदेत्यादौ । अत्र तु नपुंसकलिङ्गः ॥ [बिम्ब] मण्डलप्रतिबिम्बयो. । Ku 8, 61 ॥ 547 ॥

बिम्बिकाफले । Ku 3, 56 । देवप्रतिमायाकारे तु प्रतिबिम्बोपचारात् ॥

[पूर्व] प्राचि देशे दिशि वा । Ra. 3, 42 । पूर्वजेषु पितृषु पुंवद्गुत्वे । Ra 1, 67 ॥ 548 ॥

आद्यर्थे । Ku. 7, 54 ॥ [डिम्ब] विप्लवे । M. 5, 95 ॥ [शम्ब] मुसलाग्रस्थे लोहे लोहमण्डलके । शम्बाकृत इव क्षेत्रे बीजमाशु प्ररोहति । शम्बाकृतो दारुदण्डाग्रस्थितलोहमण्डलचूर्णीकृतः । श्रेयोन्विते पवौ च । अरालकलितापा हंसि शम्ब [sic] स्वत्त परोत्र क इत्यादौ c. Mh. 2, 301 ॥ 549 ॥

[कादम्ब] इषेपि | कादम्बाः स्फुटमभिसस्रुरन्तरिक्षे || [कदम्ब] महती | Śi. 39 || [द्विजिह्व] इषेपि | वंशे कुटिलगतीनां द्विजिह्वतादोषदूषितानाम् | [निनम्ब] इषेपि | Sp 4811 || 550 ||

[गन्धर्व] अन्तराभवसत्त्वे अन्तरिक्षवासिनि भूतभेदे | अस्माभि॰ Mh. 3 692 | अश्वमृगभेदयोः | राजधानीव गन्धर्वाधिष्ठिता | दिव्यगायने | Sū. 36 || पूर्वं द्विजिह्वगन्धर्वा यान्तेषु कैश्चित्पाठिता॰ || [हेरम्ब] महिषे | हेरम्बनादनभयादपयान्ति सन्तः || 551 ||

[कुटुम्ब] सविभज्ये जने | Su 498 | गेहे | M. 11, 12 || [भा] सभायाम् | Su. 1999 || [कुम्भ] कट्फल वत्सकरगाख्यौषधिः || 552 ||

सावष्टम्भे पदे | कुम्भादुद्गमनः कुपितेति कष्टम् || [शंभु] अर्हति क्षयगजानां देवने | शंभुः॰ Mh 2, 307 | विधिशिवयोः | H. Ch. v. 1 || 553 ||

[विभु] स्वामिनि | Śi 1, 3 | व्यापके | येनोद्धारे धरित्र्याः स जयति विभुनाविर्नितेच्छो वराहः || [डिम्भ] शिशौ | R. K. 7, 32 | बालिशे मूर्खे | पार्थः पातालमूलः प्रविशति नगरं मामडिम्भैः परीतः || [स्तम्भ] स्थूणागर्वयोः | Śi 5, 48 | भावे सात्त्विके | देहस्तम्भः स्थगयति गति॰ M. M. 178, 5 || [स्वभू] इषेपि | देया॰ Mh. 2, 308 || 554 ||

[गर्भ] कुक्षौ | गर्भस्थेन समस्तदा | भ्रूणे तदन्तरस्थे जन्तौ | Me. 9 | आशये | गर्भं न जानाति खलस्य कश्चित् | बालके | सुन्दरा गर्भरूपाः | अभ्यन्तरे | Sū. 3 | भ्रूणत्वोपचारात् | Ra. 13, 4 || [जृम्भा] विकासे प्रसरे वा | M. M. 312, 3 | वदनव्यादाने | H. V. 1, 2 || 555 ||

गात्रविरामे अङ्गमर्दने | भ्रूभङ्गोत्कम्पजृम्भा स्मितललितकृता दिव्यनारीजनेन ||

[शुभ] इषेपि | कः स्या॰ Mh. 2, 307 || [नाभि] प्रमुख॰ Mh. 2, 305 इत्यादौ क्षत्रिये द्वादशराजमण्डलमध्यगते चक्रवर्तिनि विजिगीषौ जेतुं प्रवृत्ते च

राज्ञि । यथा चक्रमध्येपि ॥ प्राण्यवयवे । Ra. 7, 9, Ku. 7, 60 ॥ निर्नाभि कौशेयमुपोढबाणमित्यादौ तु भीमोपि भीमसेन इव मृगनाभौ नाभिशब्दः c. Ku 7, 7 । नाभौ कौशेयं नाभिकौशेयमिति तु न व्याख्या । अभ्यङ्गनेपथ्ये प्राण्यङ्गोद्भवानां द्रव्याणां निषिद्धत्वात् ॥ 556 ॥

[निभ] व्याजे । कालकूटनिभात्कण्ठे कालकूटः कृतस्त्वया ॥ [सभा] संसदि गृहे वा । Ku 7 29 । गोष्ठ्यां सहृदयसहासनबन्धे । K. K. S. 1, 46 । द्यूते द्यूतक्रीडास्थाने । सभायामुद्योग विदधति यथा धूर्तनिवहा ॥ [जम्भ] रदे मुखे वा । अहि° Mb 2, 304 । भक्षणे । सज्जम्भजृम्भं भवति क्षणेन ॥ 557 ॥

दैत्यभेदे । Si 1 ॥ [प्रभु] शक्ते । महेश त्वदृते नास्ति समारोत्तारणप्रभु । स्वामिनि । Ku. 3, 1 ॥ [रम्भा] कदल्याम् । रम्भोरु सहर रुषम् c M M 268, 4 ॥ [रम्भ] वैणवे दण्डे । अमुष्य सन्तापमुषा महिम्ना तृष्णा प्रशाम्येद्रभसा सदैव । श्रीमन्महाहसनिषेवितत्वाददः सरोम्भो न न रोचते मे । अत्र हि सरो रेफसहितोम्भो नद्य रोचते स चादौ दकाररहित इति व्याख्यायाम् । दम्भो न रोचतेपि तु रम्भो वैणवदण्ड इति सपद्यते । रम्भस्तु वैणवदण्ड इति तु व्याख्या ॥ 558 ॥

[ककुभ] वीणाप्रसेवे वीणाधस्तात्तन्त्रीनिबन्धनस्थाने गेयभेदे वा [sic] । ककुभध्वनिनादितैः । अर्जुनद्रुमे दिशि वा । ककुभ ककुभैरिवाजिता इत्यादौ ॥ [ऋषभ] गीतस्वरे । Si 11, 1 ॥ 559 ॥

[करभ] कनिष्ठामणिबन्धान्तरे । Sp 1991 । उष्ट्रे । Bh Ś. 22 ॥ [सुरभि] गन्धे । Śi 5, 64 । कामधेनौ मनोज्ञे च । Ra 2, 3 । सल्लक्यैलवालुक्यौ लताभेदौ ॥ 560 ॥

सुरायाम् । सुरभिपानमदोत्कटमानसा । सुगन्धौ मधौ च । Śi 6, 2 ॥ [दुन्दुभि] भेर्याम् । V S. 25 । अक्षबिन्दुत्रिकद्वये । दुन्दुभ्या कितव किं तया पतितया यद्द्रौपदी हारिता ॥ 561 ॥

[कुसुम्भ] महारजने पद्मके । कौसुम्भाम्बरधारिणी रतिलघुप्रालम्बमुक्ताङ्किता । करके जलभाण्डे । विसम्भेण कुसुम्भसम्भृतजलैर्यात्रासु जग्मे जनैः ॥ [वर्षाभू] प्लवे । वर्षाभूभिः सवर्षा भूः प्रावृषं द्योतयत्यसौ ॥ 562 ॥

[विष्कम्भ] विस्तारे । विष्कम्भदण्डभागश्च विष्कम्भत्रिगुणश्च यः । प्रतिबिम्बे । दिशः प्रकाशयत्याशु रविविष्कम्भ--- । नाटकांशे भाव्यर्थसूचकेऽङ्कखण्डे । शुद्धः संकीर्णो वा द्विविधो विष्कम्भकः प्रयोगज्ञैः c Bh N 18, 35 ॥ [वल्लभ] दयिते । राजीविनीजीवितवल्लभस्य Vik. Ch 1, 35 । अध्यक्षे । गोष्ठेषु वल्लभकृतातिथिविप्रियेषु । हये । Śi 5, 56 ॥ [विलम्भ] हयेपि । याचन्ते ये सविलम्भमर्थिनः स्वजना इव ॥ 563 ॥

[वृषभ] द्रव्यमिङ्गाशकादयः ॥ [आलम्भ] स्पर्शने । दुरालम्भा हि विषयाः कण्टका इव वैरिणः । वधे । गवालम्भः कलियुगे विहितोपि न शस्यते ॥ [आरम्भ] हयेपि । Ra 1,15 ॥ 564 ॥

[विदर्भ] जने पुंसि । ततो विदर्भाधिपतेस्तनूजाम् । अभ्यन्तरे पुंस्येव । करकमलविदर्भे वैष्णवी तत्र दध्रे । कुशाविद्युक्तेनुसर्तव्यम् ॥ [विप्रलम्भ] विसंवादे । सभङ्गमेत्य तृषिता जलविप्रलम्भा दुःखात्मयान्ति हरिणा मृगतृष्णिकाभ्यः । विरहे । Kd. 1, 17 । वञ्चनायाम् । कं बाधते न सुजनं खलविप्रलम्भः ॥ 565 ॥

[किम्] कुत्सायाम् । Ki. 1, 5 । प्रश्ने । किं कि सिंहतनूरसदृशवपुः । वितर्के । M. M. 178, 5 । प्रश्न एवाक्षेपपर्यवसायिनि । Su. 3451 ॥ [मा] लक्ष्म्यामपि । सदा शक्तेर्भर्ता भवसि ननु मां चापि भजसे see 545, C. । प्रमाणे । मेयानुशङ्किनी मा च ॥ [लक्ष्मी] हरिप्रियायाम् । Su. 79 । संपदि । Su 278 । शोभायाम् । Śi. 19 । ओषधिभिश्चपि निघण्टौ प्रसिद्धा ॥ 566 ॥

[ब्राह्मी] वाचि । चतुर्मुखमुखप्रसूतं चतुर्धा ब्रह्मेत्यादौ ॥ [ब्राह्म] ब्रह्मभवार्थे । ब्राह्मीं कुर्यान्न वा कुर्याच्छैवीं चैव नियोगतः । आदिग्रहणादिदमाद्यर्थे ॥ 567 ॥

[राम] मृगभेदे । रामसेविता व्यसनता । कृष्णे । रामेण° Mh. 2, 326 । चारौ । विश्वाभिराम तव नाम सदा स्मराम । सिते । रामो यशोरामः ॥ [पद्म] श्यमनयोः । पद्माकरास्तं गता इत्यादौ ॥ 568 ॥

संख्याभेदे निधिभेदे व्यूहभेदे च । असंख्यैः पद्मैर्यो विजितबहुसंख्यः परिवृतः । गजबिन्दुषु । नागजस्य [sic] चत्वारिंशद्वर्षदेशीयस्य गात्रे शोणा बिन्दवः पद्माख्या उत्पद्यन्ते ॥ [धर्म]' पुण्ये देयभिदि च । Ki. 3, 4 । तत्साधनोपाये पुण्ये । Pr P. 18 ॥ 569 ॥

स्वभावे । न शक्तिरस्तीह मनुष्यधर्मणः । न्याये । M. 8, 20 । आचारे । Ra. 1, 13 । सोमपे याज्ञिके । धर्मः स्वकर्मकुशलो नयतीह पारम् । अहिंसायाम् । न° Mh 2, 319 । उपमायाम् । अश्वरेट इव खशानः शूद्रधर्मा स जानितः ॥ [जामि] स्वसेपि । Sp 2407 ॥ भर्तृभगिन्यां तत्स्वसृत्वात् ॥ 570 ॥

[काम] काम्ये अभिलाषे च । Sp 3241 । स्मरे । Ku. 1, 50 । मनोभवे । Ra. 16, 50 । अभ्यनुज्ञाने । K. Pr. 98, 5 ॥ 571 ॥

[यम] अन्तके । Ku. 2, 23 । नित्यकर्मणि । M. 4, 204 । यौ यमावधिगतौ सुमित्रया इत्यादौ सहजयोः सहजातयोर्द्वयोः प्रत्येकं च तयोर्यमशब्दः । यमस्य यमस्वसुश्चैतौ [?] शब्दायनेनैव निमित्तेन ॥ [क्षमा] क्षितिक्षान्त्योः । क्षमस्व बाल्यादुदितं क्षमापते ॥ [क्षम] युक्ते । Ki 1, 45 । हिते । स्वन्° Mb. 2, 310 ॥ 572 ॥

[श्याम] हरिति । M M. 161, 5 । कृष्णे । Me. 18 । निशि । K. Pr. 180, 1; c. V Ś. III, 1 । कान्तायामप्रसूता भवेच्छ्यामा इत्यादिकृतलक्षणायां नायिकायाम् । Me. 79, c. Sp 6542 । प्रियङ्गुलतायाम् । Me. 101 । वटभेदे । Ra. 13, 53 ॥ 573 ॥

[समा] वर्षे । U R. 27, 16 ॥ [सम] अनुच्चनीचे देशे । क्षणमात्रो वेगश्चुपरतिमवाप्नोति च समम् । सर्वस्मिन् । यातः समेषामुपजीव्यतां यः । सदृशे । Bhag. 12, 18 ॥ [गुल्म] सेनाभिदि । न० Mb. 2, 315 । रक्षास्थाने शङ्खादौ । ममापि नाम वारणस्य रक्षापेक्षीणि गुल्मकस्थानानि । गह्वरे । अशोकगुल्मे पिहितस्त्वमास्स्व ॥ 574 ॥

[घर्म] उष्णे गुणे । Sū 6 । स्वेदाम्भसि । M. M. 66, 10 । ग्रीष्मे । Ra. 16, 43 । भावभिदि सात्त्विके भावविशेषे रूढ्या वर्तते । Śi 1, 58 । आतपे । Bā. VI, 36 ॥ [तोक्म] हरितन्मात्रे आर्द्रतोपलक्षके । व्रज° Mb. 2, 317 । हरिते यवे । क्लीबः क्षीणीत तोक्मानि ॥ 575 ॥

। [सीमा] अवधौ । M. 6, 6 । स्थितौ मर्यादायाम् । सीमां° Mh. 2, 333 । क्षेत्रे । सीमाः पक्वफला विदन्ति परितः साधुर्यथा सत्क्रियाः । विषये । सीमां यदा याति दृशोः कृशाङ्गी । केशभूषणे । सीमाभूषितसीमन्ताः ॥ [द्रुम] वृक्षमात्रे चैद्यकुलोद्भवे च । Si. 19, 8 । पारिजाते । द्रुममुच्चखान तृणवत्तदद्भुतम् । ॥ 576 ॥

[क्षेम] कुशले । Dhv 77, 5 । लब्धरक्षणे । क्षेमे सुभिक्षे° Bh. Pâ. 5, 4, 68 vol. II, 438, 9 ॥ [ग्राम] संवसथे बसत्यन्नपानादिविशिष्टे स्थाने । Su. 1771 । गेयभेदे । Śi. 1, 10 । एतेनैव निदर्शनेन करणग्रामः समग्रो गत इत्यादौ वृन्दे समूहे सपूर्वक उत्तरपदीभूतः केवलस्याप्रयुज्यमानत्वात् ॥ 577 ॥

[भ्रमि] मोहे । K. Pr. 105, 8 ॥ [भ्रम] अतस्मिंस्तद्ग्रहे । Śâ. 137 । मूर्छायाम् । घटी° Mh. 2, 323 । कुम्भाण्डे । Ra. 6, 32 । चक्रे । शुशुभे शारदो राजा सिताभ्रभ्रमविभ्रमेण यः [?] ॥ 578 ॥

[रश्मि] घृणौ । Śâ. 54 । प्रग्रहे । Ra. 2, 28 । वल्गायामपि ॥ [उमा] भद्रायाम् । समन्ता° Mh. 2, 309 । दुर्गायाम् । Ku. 1, 26 ॥ [भीम । भीष्म] रुद्रे । M. St. 28 । राजभेदे । V. S. 21 । भयानके । भीमां भ्रुकुटिमाबधन् ॥ राजभेदे । Ki. 3, 19 । गाङ्गेयादिपदपरिहारेण पर्यायवक्रतया भयानकेपि तौ भयानकेभिधेयवल्लिङ्गौ ॥ 579 ॥

[सूक्ष्म] अध्यात्मविषये । S. P. 20 । अध्यात्ममन्तरात्मविषयं रूपम् । अल्पे । सूक्ष्मार्थेक्षणदिवाशयनैश्च नित्यम् ॥ [हिम] शीते । Ku. ?, 33 । तुषारे । Ku. 1, 3 ॥ [भूमि] स्थाने आश्रयमात्रे । Ku. 5, 45 । पात्रे योग्ये । H. Ch. 18, 13 । दशायाम् । सा भूमिर्दुर्गमा नृणाम् ॥ 580 ॥

[वाम] योषिति प्रतिकूले च । वामा अवामा अपि नैव सव्याः । वल्गौ चारौ । Me. 9 । सव्ये दक्षिणेतरे । Me. 93 ॥ [वामी] अश्वायाम् । सत्रामी वामीभिः सदनसविधा भान्ति सुचिरम् । हार्यैस्त्वर्यंवाहयुग्मकृते नेतव्यपदार्थप्रयोजनवाहनद्वयसंपादिते गन्धर्वादौ । Ra. 5, 32 ॥ 581 ॥

[जिह्म] कुटिले मन्दके वा । Ki. 1, 8 ॥ [श्रम] प्रयत्ने खेदे वा । Ku

5, 45 || [क्रिमि] रोगे क्रिम्युपलक्षिते । मयोष्टकं क्रिमिकरम् || 582 ||

[क्रम] परिपाट्याम् । Ku 5, 32 । कल्पे न्याये । कोयं क्रमो यस्य-रिपुस्य° Mb. 2, 310 । पादक्षेपे । K. K. S 1, 1 । परंपरायां प्रवाहे । गुरुपर्यक्रमाक्रान्तस्मृतिश्रवणशालिनीत्यादौ । आनन्तर्ये । Ra. 8, 7 । पदसंधौ पदमेलनायाम् । नानृषिः कुरुते काव्यं नारुद्रः क्रमपाठकः || [शमी] शि-म्बायां फलपूर्णे शाखावयवे । न्यग्रोध° Mb. 2, 330 । द्रुमभिदि । Ra 3, 9 || 583 ||

[कूर्म] प्राणिनि । Su. 1033 । यमिनामासने । निबध्य कूर्मं निगृहीत-चित्तः || [नेमि] नीवीर्ण° Me. 106 इत्यादौ कूपाङ्गे खटिकायाम् [sic] । तिनिशो वृक्षभेदः || 584 ||

[शाम] हस्ते । षट्त्रिंशच्छमषड्भागसंमिता वेदिरुत्तमा । निजमण्डलव्यव-स्थायां राज्ञाम् । Bâ. I, 24 || [आम] रोगे । Si. 2, 54 || [स्तोम] अध्वरे । अग्निष्टोमादयो यज्ञा॰ । स्तुतौ । शंभोः स्तोमविधौ समुद्धतधियो धन्या जनाः केचन || 585 ||

[मध्यमा] दृष्टरजस्कायां कन्यायाम् । मध्यमा° Mb. 3, 464] [मध्यम] गीतस्वरे मध्यमध्ये स्वरन्यासत्वात् । सुप्रतिष्ठौ स्मृतौ ज्ञेयौ द्वौ मा-मौ षड्जमध्यमौ । देहमध्ये । Ku 5, 20 । देशभेदे । देशोसौ मध्यमः ख्यात-स्त्वन्तरा हिमविन्ध्ययोः । राजभेदे । Ra. 13, 7 || 586 ||

अन्यूनानतिरिक्ते । द्वयोस्तु मज्ज्ञां प्रवदन्ति मध्यम° c. Su 2019 || [संभ्रम] भये । पौलस्त्यपीनभुजसपदुदस्यमानकैलाससंभ्रमविलोलदृशः प्रियायाः । संवेगे त्वरायाम् । ससंभ्रमा सचसुहृत्समाहितैः । आदरे । सुभ्रु किं संभ्रमेण ते || [व्यायाम] परिश्रमे । व्यायामक्षुण्णगात्रस्य Kâś Pâ. 6, 1, 63, Susr II, 139, 12 || 587 ||

पौरुषे । फलन्ति व्यायामा यदि भवति चैत्रं वशगतम् । कृत्ये चाणक्यल-क्षिते कर्तव्यविशेषे । Bâ 1, 21 || [विद्रुम] वृक्षे । वेलातटेषून्नतविद्रुमेषु । रत्ने । Ku I, 44 || [नियम] यन्त्रणायाम् । आकारवांस्त्व नियमाद्युपास्यो

न वस्त्वनाकारमुपैति बुद्धिः । प्रतिज्ञायाम् । इति° Mb. 3, 459 । निश्चये । अयं मे नियमो देव यस्यां दिशि स वर्तते । व्रते । Ra. 1, 94 । नियमार्थीयं योग इत्यादौ व्यावृत्तौ यन्त्रणापर्यवसायिन्याम् ॥ 588 ॥

[विभ्रम] हेलायाम् । Ku. 1, 4 । भरते हेलाविभ्रमादीनां भेद उक्तः स इह हेलासामान्येन प्रसिद्धत्वा -- लक्षत्वाच्च न गृहीतः । भ्रान्तौ । पुंसोपि मृगतृष्णाया यस्यास्ति जलविभ्रमः ॥ [विक्रम] शक्तौ । विक्रमोर्जित° Su. 581 । क्रान्तौ । व्यञ्जितक्रम इव त्रिविक्रमः ॥ [तल्पिम] इयेपि । V. S. II, 23 ॥ [आगम] शास्त्रे । आगमास्तत्त्वशंसिनः । महणेपि Ra. 1, 15 ॥ 589 ॥

[अगम] गत्यभावे द्रुसाधर्म्याद्रौ च । U R. 27, 16 । दुर्गे दुर्गमे देशे । अगमशिखरारूढश्चन्द्रः कथं वद जीयते ॥ [गौतम] बुद्धे । गौतमेन यदुदस्य-ताशयं प्रोद्धृतं जगदुपप्लुवाशयम् । मुनौ मुनिविशेषे । Ra. 11, 34 ॥ [संगम] नदीसंभवे । ससंगमो यत्र समुद्रकान्तयोर्विहारवीथी ध्रुवमिन्दुलक्ष्मगः । सङ्गे । संगमविरहविकल्पे° Sp. 6671 ॥ 590 ॥

[आश्रम] ब्रह्मचर्यादौ । Ku 5, 30 । मठे । आश्रमेषु सततप्रवृत्ताग्न्यन्त्रेषु । तपस्विनां स्थाने । कुसुमशरमुनेराश्रमब्रह्मचारी ॥ [निगम] वणिक्पथे पुरे वा । न खलु निगममार्गे याति साध्वी कदाचित् । वेदे । साम्राज्ये निगमस्य सर्वविषये शंभोरिवोज्जृम्भते ॥ [नैगम] वणिजि नागरे वा । पुराणि भगयथैव शिल्पिनो नैगमास्तथा ॥ 591 ॥

विप्रे । नैगमाः सानुमन्तः ॥ अतस्त्रिष्विति । त्रिष्वित्येतत्परमशब्दं यावदनुवर्तते ॥ [सत्तम] इयेपि । शृणु त्वं मुनिसत्तम ॥ [प्रथम] इयेपि । इक्ष्वाकुवंश्यः प्रथमो° Ra. 6, 71 ॥ उत्कृत्यो° M. M. 173, 2 इत्यादौ क्रियाविशेषणत्वादाद्यत्वमेव गम्यते ॥ [अधम] न्यूने गर्हिते वा । Pa 3508, d ॥ 592 ॥

बुधस्येपि । अधमावस्थितकुशला न जडा उच्चैःपदं यान्ति ॥ [अवम] पश्चिमिति त्र्यर्थम् । न्यूने गर्हिते वा प्रतिषिद्धे । अथ प्रभृत्यनवमाङ्गि° Ku. 5, 86 । बुधस्येपि । जडैरापूर्यतेम्भोधिरवमोसौ किमद्भु-

तम् ॥ [अग्रिम] अग्र्ये अग्रेभवे । अग्रिमं न परिपीडयेद्दृशम् । प्रधाने । सर्वेषामग्रिमो ब्रह्मा शृणुयात्प्रथमं तु तम् ॥ [परम] उत्कृष्टे । परम यो महत्तेजः परमं यो महत्तपः । अभ्यनुज्ञाने । Ku. 6, 35 ॥ 593 ॥

[ललाम । ललामन्] नवस्वर्थेषु ललामललामन्शब्दौ । ललामन्शब्दो नान्तोऽप्यर्थसाधारण्यादिह गृहीत । उदाहरणमन्वेष्यम् । दिङ्मात्रं तु दर्श्यते । पुच्छे । लीला° Mh. 3, 398 । पुण्ड्रे अश्वस्य स्वाभाविके श्वेते मुखपट्टे । सिन्दूरपूरपरिपूर्णललामभङ्ग्या पत्युः प्रतापमिव दर्शयते करालः । ललामन्शब्दो रत्ने । Ra 5, 64 ॥ 594 ॥

[निष्क्रम] बुद्धिसंपदि । निष्क्रमो° Mh. 3, 458 ॥ [परिश्रम] व्यायामे यत्ने वा । साफल्यं भजतु परिश्रमो विधातु । खेदे । वृथा कृथा मा स्म सखे परिश्रमम् c Ki. 8, 7 ॥ [अभ्यागम] युद्धे । अभ्यागमो° Mh. 4, 214 । आभिमुख्यागतौ । Śi 1, 23 ॥ 595 ॥

[उपशम] शान्तौ । प्रवाते वाते यस्त्विह भवति यद्धेरुपशमः । विनीततायाम् । श्रुतमुपशमैकश्रमफलम् c. Sp. 5256, b ॥ [उपक्रम] चिकित्सायाम् । असाध्योपक्रमा रोगा नारभ्यन्ते चिकित्सितुम् । आरम्भे । उपक्रमः सर्वति निष्फलो भवेत् ॥ नन्दोपक्रमं प्रमाणानीत्यादौ आरम्भ एव । तत्राद्यात्रिष्वाख्यासा तु समाससंनियोगशिष्टानपुंसकलिङ्गादवगम्यते । चिकित्सायामुपक्रमशब्दो रूढ एव न तूपायपूर्वारम्भत्वोपचाराद्वर्तते ॥ उपधायां धर्मादिना सचिवपरीक्षायाम् । उपक्रमैरस्खलितैर्विशुद्धाः c Ra. 18, 14 ॥ 596 ॥

[उपगम] अङ्गीकृतौ । धर्मोपगमशुद्धात्मा । समीपगमने । उप° Mh. 4, 216 ॥ [यातयाम] जीर्णे । यातयामं गतरसं पूतिपर्युषितं च यत् । परिभुक्ते । दर्भाः कृष्णाजिनं मन्त्रा ब्राह्मणा हविरग्नयः । अयातयामान्येतानि नियोज्यानि पुनः पुनः ॥ 597 ॥

[ज्या] मौर्व्याम् । Ra 6, 40 । भूमावपि । ज्यावद्धबाहुः स च तत्रिपुभ ॥ [द्यो] नाके देवस्थाने नेरुपृष्ठादौ । द्यां मीतपौरा° Ra. 16, 9 । अन्तरिक्षे आकाशे । द्यामालोकयतां कलाः कलयतां छायाः समाचिन्वताम् । द्योशब्द-

स्यैतद्रूपम् ॥ [गव्य] ज्यायां गोसमूहे च गव्याशब्दः । गव्योपचारकुशलतः शलमानिवारीन् । रागद्रव्ये गोरोचनाख्ये । गव्यकर्पूरकुङ्कुमैः ॥ 598 ॥

गोक्षीरादौ दधि । Ku. 7, 72 । आदिग्रहणाद्रवहितादौ ॥ [अर्य] इर्येपि । Su. 487 ॥ [कल्य] सुरायां विषाम् । कल्यपाठगृहं गत्वा येन्विषन्त्याह्वलीबलम् ॥ 599 ॥

सज्जनीरोगदक्षेषु । कल्यः कलाश्च च कृती दृढभक्तिराद्यः ॥ [काल्य] अहर्मुखे । काल्यमुत्थाय संस्मरेत् । प्राप्तकाले । नाकाल्यस्तु कदाचन ॥ [भाग्य] शुभे कर्मणि । अस्मद्भाग्यविपर्ययाद्यदि परं देवो न जानाति तम् । अशुभेपि । सुखं वा दुःखं वा भवति हि नृणां भाग्यविहितम् ॥ 600 ॥

[दाय] यौतकादिधने सुरायादौ । प्रकृतौ° Mh. 2, 357 । दाने । M. M. 106, 8 । पैतृके भोज्ये । M. 9, 153 ॥ [जन्य] विवाहाया ज्ञातिषु । समेन समयं जन्यैर्ब्रह्मदेयां प्रकल्पयेत् । विवाहाया भृत्येषु । Ra. 6, 30 v. l. । वरस्निग्धेषु । M. M. 197, 4 ॥ 601 ॥

निर्वादे लोकवादे । तत्त्वो° Mh. 2, 353 । जनके । जन्येन तेनाजनि सुनतिटः । युद्धे क्लीवे । Śi. 19, 13 । कार्ये उत्पाद्ये त्रिषु । अनन्यजन्यं दौर्जन्यम् । अयमुत्पादितेपि कैश्चिद्दर्शितः ॥ [क्रिया] आरम्भे । मन्त्रमूलाः क्रिया राज्ञाम् । निष्कृतौ । महा° Mh. 2, 344 । शिक्षायाम् । Ra. 3, 29 । पूजायाम् । Ra. 2, 16 । संप्रधारणे विचारे । क्रियां विना कोभिजानाति कृत्यम् ॥ 602 ॥

उपाये । सन्त सामादिकाः क्रियाः । कर्मणि व्यापारे । Ku. 3, 35 । चेष्टायाम् । Bh. Ś. 77, c । चिकित्सायाम् । अक्रियायां ध्रुवो मृत्युः क्रियायां संशयो भवेत् । करणे निष्पादने । Ku. 1, 7 । धात्वर्थे । विशेषदर्शनं यत्र क्रिया तत्र व्यवस्थिता । आख्याते तिङन्ते धातौ । AK. I, 6, 2 । संस्कारे । Ra. 3, 10 । और्ध्वदैहिके मृतसंस्कारे । Sp. 6592 ॥ 603 ॥

[गृध्य] शाखापुरे मूलनगरादन्यस्मिन्पत्तने । गृध्ये श्रीमदवन्तिवर्मनगरे ते भूमिदेवाः स्थिताः । अस्वैरिणि अधीने । स्वा° Mh. 2, 347 । पक्ष्ये तद्गर्ननिविष्टे । Ki. 2, 5 । गृहासक्ताण्डजमृगे । गृध्यकेलिकलनाकुतूहलात् ॥ गृध्या

एव न ताः पुनः पतिकुले योग्याः समालम्भितुमित्यादौ बहिर्भवायां स्त्रीलिङ्ग एव निपातितः ॥ 604 ॥

[रूप्य] हेम्नि रजते वाहते टङ्करूपतां नीते। मणि० Mh. 2,370 । रजते प्रशस्ते वा । रूप्यभित्तिषु संक्रान्तप्रतिबिम्बाः पुरस्त्रियः ॥ [माल्य] पुष्पे मस्रजि वा । Ku. 7, 19 ॥ 605 ॥

[हृद्य] हृद्भवे । जगाद रूप्यं व्यवहारयोग्यं हृद्योत्थ शोकस्तु न निर्गमाम । हृत्प्रिये सांप्रतिकत्रुटिकरे हृदयहिते परिणामसुखदे वा । Ra. 11,68 । वशीकरणमन्त्रे । हृद्यसाधनविधौ निवद्धधीः ॥ [सत्य] शपथे । न पक्षपातेन वदामि सत्यम् N. Ch. 1, 27 ॥ 606 ॥

[द्रव्य] भव्ये योग्ये । न शास्त्रमद्रव्येष्वर्थवत् । औषधे । द्रव्यं पीत्वा तु न स्वपेत् । धने । द्रव्यसंचयपरो नरोधमः । गुणाधारे । Ś. 5, 38 । गव्यन्वेष्यम् । विशेष्ये । कस्य० Mh. 2, 356 । परमाणौ । अद्रव्यमनेकद्रव्यं च द्रव्यम् ॥ [तिष्य । पुष्य] कलौ युगविशेषे भे नक्षत्रे च । तिष्योप्यनर्थकर इत्यतिचित्रमेतत् ॥ हर्षेपि । पुष्ययोगपरिपोषितश्रियः ॥ पुष्यरागेपि मणिविशेषे पुष्पशब्दं केचिदद्राक्षुः । स च भीमो भीमसेन इतिवद्भविष्यति ॥ 607 ॥

[पुण्य] धर्मे सुकृतफले । Me. 30 । सुकृते धर्मसाधने कर्मणि । पूर्वपुण्यपरिपाकलभ्यया । पूते पवित्रे मनोज्ञे रमणीये वा । Me 33 ॥

[सौम्य] मनोज्ञे । कायं गरुत्मान्क च नाम सोमसौम्यस्वभावाकृतिरेव साधुः ॥ 608 ॥

[अर्घ्य] श्रेयेपि । Ku. 1, 58 । पूजार्थं द्रव्यमुदकतण्डुलादि —र्घरूपमर्घ्यशब्दवाच्यम् । अर्घार्थं चोदकादिभिस्तं - - - ॥ 609 ॥

[कक्ष्या] स्पर्धायाम् । स तुल्यकक्ष्यो रिपुणा धनंजयः । काञ्च्याम् । कक्ष्यावबद्धसिचया किमियं नु शेते । गृहान्तरे । Ku 7, 70 । एवं सप्तकक्ष्यं राजवेश्मेत्यादौ शेषम् । प्रतिज्ञायाम् । Nāg. 64 । तुलायाम् । वणि० Mh. 2, 341 । पुंसः सारसनं कटीवस्त्रमन्यनमाण्डे । परिधानाद्बहिः कक्ष्या निबद्धा ह्यासुरीभवेत् ॥ 610 ॥

[रथ्य] रथोद्वाहे वाजिनि । हरिरथ्यं रथं° c. Ra. 12, 84 । मार्गे । M. M. 27, 1 । रथसमूहे । अश्वीयरथ्यागजताकुलेस्मिन् ॥ [काय] संघातलक्ष्ययोः शाश्वतोक्त्या गृहीतः c. Śāśv. 490. 748 । उदाहरणं त्वन्वेष्यम् । कदैवते । कायं हविर्निर्वपतीह । कः प्रजापतिर्देवतास्येति व्युत्पत्त्या ॥ 611 ॥

[क्षय] निलये मृत्यौ च । Su. 44, d । कल्पान्ते । क्षयकालेपि निराकुलः कृती । विशिष्टे रोगे राजयक्ष्मणि । क्षयः क्षीयेत नान्यथा । अपचये । Ki. 2, 9 ॥ [भव्य] सति विद्यमाने भाविनि वा । अर्योयमर्योत्तरभव्य एव c. Ku. 3, 18 । योग्ये । Ku. 1, 22 । शिवे कल्याणे । भव्यं भव्यमिदं कुतः परिणतं यद्दृश्यते त्वादृश इत्यादौ । फलभेदे । रे भव्य पालेवत रे चिरे रे ॥ 612 ॥

[प्राय] मृतावनशने वा । Ra. 8, 93 । बाहुल्ये । Ku. 3, 28 । सदृशे उत्तरपदीभूतः । क्वार्यं° Mh. 2, 361 ॥ प्रायश्चार्यं° Me. 71 इत्यादौ प्रायःशब्दः समासान्तो निपातो बाहुल्यार्थः ॥ [धिष्ण्य] स्थाने । Śā. 83 । दैत्याचार्ये । गोष्ठीषु धिष्ण्यधिषणाविव राजमानौ । वह्निभेदे अग्निविशेषे । ऋत्विजस्तत्र° Mh. 2, 360 ॥ 613 ॥

[वैद्य] इयेपि । औरस्कवमेहारतिदाज्ञयान योपूर्ववैद्याय नमोस्तु तस्मै ॥ [शय्या] इयेपि । Kād. I., v. 8 ॥ [तार्क्ष्य] इयेपि । वृषे सङ्गं बिभ्रद्वसि सततं तार्क्ष्यवहनः c. 545, C. ॥ [पूज्य] श्वशुरे । पूज्यागारे° Mh. 2, 362 । सज्जने । सदा सेव्याः पूज्याः प्रचुरतरसंतोषविभवाः ॥ 614 ॥

[दस्यु] इयेपि । दस्युदस्यकृपाण° [sic] M. M. 188, 5 ॥ [वर्य]इयेपि । वर्याश्चाम्ब्ल्यचर्चायां न कुर्युर्मानसं बुधाः ॥ [सव्य] वामे । R. V. 1 । दक्षिणे । Ku. 3, 70 ॥ [अर्घ्य] न्याय्ये । Ra. 1, 59 । विपश्चिति । अर्घ्यां° Mh. 2, 336 ॥ 615 ॥

[अन्त्य] अधमे । अन्त्येषु जन्तुषु च यस्तमसावृतेषु M. M. 39, 8; c. 373, 15 । अन्तभुवि अवसानभवे । अन्त्यगुणमादिना विमर्जेत् ॥ [मध्य] न्याय्ये । मध्ये वर्त्मनि वर्तते नहि खलो दौर्जन्यपण्याश्रयः । अवलग्ने कायस्य

मध्यमे स्थाने । Ku. 1, 39 । अन्तरे । Me. 18 । अनधिकन्यूने । K. K. S. 1, 44 ॥ [मध्ये] स्त्रीणां मध्येनुरागो विगलितहृदयान्नैव कस्यापि जन्तोरित्यादौ उद्देश्यवाचक उद्देश्यशब्दार्थप्रतिपादकः । मध्येशब्दः सप्तम्यन्तप्रतिरूपको निपातः स्त्रीणां मध्ये स्त्रियः प्रतीत्यर्थः H 616 ॥

[अन्य] इतरस्मिन् । अन्या हि सन्ति सखि भाजनमीदृशानां वैरी भवेद्यदि न वेपथुरन्तरायः c. S K. 27, 14 । असदृशे असाधारणे । अन्यैव काचिल्लिपिः ॥ [त्रयी] त्रिवेदां वेदत्रयीसमवेते । M. St. 7 । त्रितये । Ś. 2, 3 ॥ [मन्यु] दैन्ये । तीव्राभिषङ्गप्रभवेण मन्युना c. Ku. 3, 73 । क्रतौ । न° Mh. 2, 365 । क्रुधि । Ki. 1, 27 ॥ 617 ॥

[चर्या] पूजायां व्रतक्रियायां वा । M. M. 843, 7 ॥ [गेय] गातव्ये । भगे यो गेयानि प्रथयति पुरस्ताद्भगवतः । गायने । साम्नां° Mh. 2, 348 । भव्यगेयेत्यत्र कर्तरि निपातितः c. Pā. 3, 4, 68 ॥ [ययु] अश्वे । ययुयायि ययोयेय इत्यादौ c. D. Ś. 22 । अश्वमेधाश्वे । राजन्यास्ते° Mh. 2, 367 ॥ [मूल्य] विनिमये एव द्रव्यान्तरप्रतिदाने । मूल्यं तस्य ससागरा वसुमती सत्यं कियद्वर्ण्यते । भृतिविनिमये एव । पञ्चकं मूल्यमस्य । धने । पथा० Mh. 2, 367 ॥ 618 ॥

[काव्य] महे । Ś. 2, 2 ॥ [कुल्या] नीरप्रणालिकायाम् । उदीर्णे शीतांशौ मकरमुखकुल्याभिरभित. प्रसर्पन्ति स्फीताः शशिमणिरसौघाः प्रतिनिधाम् ॥ कुल्यातुल्यं प्रसरति सदा नेत्रयोरम्बु तस्या इत्यादौ नद्यां कुल्याल्पा कृत्रिमा सरिदित्यादौ लक्षितायाम् c. AK. I, 10, 34 ॥ [कुल्य] अस्थ्नि । कुल्याभरणभूषिताम् । कुलोद्भवे । Sp. 4102 ॥ 619 ॥

[चोद्य] चोदनार्हे । अधीयानोप्यलब्धार्थो न चोद्यः स्यात्कथंचन । चोदने आक्षेपे अद्भुते वा । Ś. 9, 16 ॥ [गोप्य] दासमनुष्ये । आरोप्यते० Mh. 2, 348 ॥ 620 ॥

[योग्य] प्रवीणे । सेवां° Mh. 2, 368 । उचिते । तूष्णीमेवासितुं योग्यं विदुषा वृद्धसन्निधौ ॥ [योग्या] अभ्यासे । Ra 8, 19 ॥ [सङ्ख्या] एकत्वादौ । H Ch. 3, 1 । विचारे । संख्यातीतं वेत्ति को वस्तुतत्त्वम् ॥ 621 ॥

[आप्य] इयेपि । अनाप्यं जलसंसर्गाद्विरुद्धं खलचेष्टितम् ॥ [याप्य] नेतव्ये । याप्यः कालो भवति विधुरे दैवयोगे कथंचित् ॥ दोषत्वादायुषो याप्य इत्यादौ नेतव्यस्त्वोपचाराद्रोगे दैर्घकालिके ॥ गर्हिते । M 9, 4 v. । ॥ [आस्य] मुखान्तरे । आस्यं° Mh 2, 337 । आसने स्त्रीलिङ्गः । उपास्या स्यादास्या समवहितचित्तेन विदुषा ॥ 622 ॥

[पथ्या] आद्येषु त्रिषु पादो भवति भवति तु पथ्येत्येवंलक्षणलक्षित आर्याभेदः ॥ [पथ्य] औषधे । पथ्यं° Mh. 2, 360 । अगते पथः । न्याय्ये । Sp 7131 ॥ [पाक्य] विधुरं तस्य किं यस्य पाक्यं ----। पाक्यरसवाक्यविचारणाभिरित्यादौ पाकार्हणे ॥ 623 ॥

[कृत्य] छेदनीये कार्ये च । कृत्य कुकृत्यं धिषणाशलाकया । विद्विष्टे परैरवमानिते धनादिभिर्भेद्ये । तान्कृत्यानवमन्यते यदि नृपस्तस्यास्कृतार्थः श्रमः । यत्कौटिल्यः । क्रुद्धलुब्धभीतावमानिताः परेषां कृत्या इति ॥ [कृत्या] देवतायाम् । कृत्यां देवीमबन्धयम् ॥ [वाच्य] कुत्सिते । न वाच्यस्तेन वर्णितः ॥ 624 ॥

उपालभ्ये । Ra. 14, 61 ॥ [चैत्य] स्तूपे बौद्धदेवताभेदे । चैत्यं वन्देत स्वर्गकामः । उद्देशपादपे प्रसिद्धिहेतौ वृक्षे । Me. 23 ॥ [चय] प्राकारमूलबन्धे सचये च । प्राकारचयहीनः सततं विपरीततां वहति । संघे । Śi 1, 3 ॥ 625 ॥

[साध्य] इयेपि । असाध्यां साध्यपदवीम् ॥ [वन्य] वनसमूहे । वन्यां जगाहे वनलब्धवर्णः । वने साधुनि । Ra. 2, 37 ॥ 626 ॥

[छाया] आतपाभावे । Ku., 1, 5 । प्रभायामपि । Kâd 5, 11 । प्रतिमायाम् । Ra 2, 6 । गङ्गायाम् । Ra. 13, 2 । संवाहे । छाया° Mh. 2, 351 । येन केनचित्प्रकारेण सेवकसंतोषणं संवाहः । न्याय्ये औचित्ये । यः Mh. 2, 351 । उत्तरपदीभूतः प्रायेणात्र प्रतिबिम्बार्थ एव ॥ 627 ॥

[सह्य] आरोग्ये शाश्वतेनोक्तः c. Śáśv. 485 । उदाहरणं त्वन्वेष्यम् ॥ [वीर्य] बले प्रभावे वीरकर्मणि वा । Ra. 5, 37 । रेतसि । उभे एव क्षमे सोढुमुभयोर्वीर्यमाहितम् c Ku. 2, 60 ॥ 628 ॥

[जया] देवीभेदे । तां जयाविजयाशानसंमुखीम् । ओषधिद्वयोर्द्वयोः स्त्रीपुंसयोः । एका जया अन्यो जयः ॥ [जय] भारते । ततो जयमुदीरयेत् e. g. Mahâbhâr. I, 1, 1 । जयो नामेतिहासोऽयमिति वचनात् । गणे प्रमथे उत्कर्षे च । तस्मै जयाय निजवर्गजयैककर्त्रे । अभिभवे । Kd. 1, 22 ॥ [आर्य] ज्येष्ठे । M. Ch. I, 54, b । ब्राह्मणे । आर्यकर्म न कुर्वीत शूद्रस्तत्कर्म वा द्विजः । सज्जने । Sp. 4811 ॥ 629 ॥

[आर्या] छन्दोभिदि । जघनचपलाप्यनार्याः Kutt. 312, c. 757 ॥ [चित्या] चितायाम् । चित्यामा° Mh. 2, 349 । अग्निचयने । चित्य° Mh 2, 349 ॥ [सभ्य] सामाजिके प्रत्ययिते अविसंवादके वा । Ku. 7, 29 । अमी अग्निविशेषे शालाग्नौ । सभ्योऽग्निरिव पञ्चमः ॥ 630 ॥

[दूष्य] इभमध्यबन्धन्यां दूषणीये च । दूष्यो° Mh. 2, 358 । पटगृहे । Śi. 5, 21 ॥ [सैन्य] बले सेनायाम् । Ku. 2, 52 । तत्समवायिनि सैनिके । Śi 5, 28 ॥ 631 ॥

[माया] बुद्धजनन्यविषयोः । मायाजन्मापि° Mh. 2, 366 । वञ्चनायामिन्द्रजाले । Ra. 2, 62 । वञ्चनाविद्याधिष्ठातृदेवतायाम् । मायादेवी° Mh. 2, 366 ॥ [जात्य] कुलजे । चतुरगमनो यो जात्यश्वः [sic] स गौरिव वाहने Su. 283 । कान्ते उत्कृष्टे । M. M. 110, 1 v. l. ॥ 632 ॥

[आदित्य] सूर्ये । Ku. 2, 24 । गीर्वाणे । आदित्या व्यत्ययं हित्वा स्वां स्तुवन्ति पुरातनम् ॥ [श्वशुर्य] स्याले देवरे च । ज्येष्ठः श्वशुर्यः स्यालो च संमान्यौ गुरुवत्स्मृतौ ॥ [अहार्य] द्वयेऽपि । Ku. 5, 8 ॥ 633 ॥

[नादेय] भूमिजम्ब्वादयः प्रायो लताभेदाः । नद्यां भवे । नादेयं° Mh. 3, 482 ॥ [जघन्य] पश्चादर्थे । उत्तिष्ठेत्° Mh. 3, 480 । गर्हिते । Su. 2919 ॥ 634 ॥

[प्रणाय्य] अभिलाषविनिर्मुक्ते । ज्येष्ठाय पुत्राय पिता ब्रह्म प्रब्रूयात्प्रणाय्याय वान्तेवासिने Chh. U. 3, 11, 5 । असंमते चौरादिके । अवाप्नुयाद्दसोऽप्यचिरेण निग्रहं समं प्रणाय्यैर्यदि संवसेन्नरः ॥ [आशय] आधारे । त्रिर्निमज्जेज्जलाशयम् । हृदि । निर्मलाशयतया जितं जगत् । अभिप्राये । कस्याप्यत्र परिस्फुरन्ति विदुषो गूढाशया उक्तयः ॥ [अश्वीय] अश्वसंहतौ । अश्वीयरथ्यागजसंकुलेऽस्मिन्समागमर्धि प्रसहेत कस्त्वाम् c. Mh. 2, 369 ॥ 635 ॥

अरण्यहिते । अरत्रीयेषु ह्वसितबहला विक्रमन्तेरण्यवर्याः ॥ [अपत्य] पुत्र्याम् । Ku. 1, 27 । हयेपि । M. M. 12, 2 ॥ [ब्राह्मण्य] ब्राह्मणत्वे तत्कर्मणि च । जात्याचारकदर्थनाविरहितं ब्राह्मण्यमात्मेच्छया । संघे । दृष्ट्वा ब्राह्मण्यमुत्थेय [?] दक्षिणोद्धृतपाणिना ॥ 636 ॥

[मलय] पर्वते । Sp. 4734 । आरामे । एतेलयो मलयमञ्जुलमञ्जरीषु कूजन्ति मञ्जु घनसौरभबद्धभावाः ॥ [प्रणय] विस्रम्भे । Sp. 2991, d । याच्ञायाम् । Ku 5, 35 । प्रेम्णि । पुष्पैर्मूलफलैः प्रिये प्रणयिनि प्रीतिं कुरुष्वाधुना । संस्तवे परिचये । Ku. 5, 11 ॥ 637 ॥

[संस्त्याय] संघाते संनिवेशे वा । संस्त्यायेन चरन्ति हन्त हरिणा हारिण्यामी कानने । गृहे । संस्त्याये निवसन्त्युपेतमतिथिं कालेयजानाति कः ॥ [संनय] पश्चादवस्थायिनि बले अनुबलाख्ये । संनयोप्यनुमयावसन्नया [?] । द्रव्यमेलने । आ° Mh. 3, 504 ॥ 638 ॥

[कषाय] सुरभौ । Me. 31 । स्निग्धे । Ku. 3, 32 । भाविते वासिते । V. A. 64, 9 । रसे रसषट्कमध्यपतिते तुवराख्ये । कषायतिक्तमधुराः पित्तमन्येपि कुर्वते । द्रवे क्वाथरसे । पीतः शी° Mh. 3, 476 । वर्णे वर्णविशेषे । कात्यायन्यवरुद्धा [sic] स्यात्कषायवसनाथ वा c AK II, 6, 17 । चित्तधर्मे अभिष्वङ्गभेदे । मुदितकषायेष्वेवं वाच्यं नो कर्मबद्धेषु । अत्रस्नेहे । Ku. 7, 17 । तथा च । कषायापहतस्नेहस्ततः स्नातो यथाविधीति । एषु पञ्चसु पुंलिङ्गः । काञ्चिकमले । न जातु काञ्चिकस्य स्यात्कषाया पृष्ठगामिनी ॥ कषाये तव लोचने Su. 1426 इत्यादावुपमानात् । ईर्ष्याकोपकषायितेन मनसेत्यादौ चित्तधर्मोपचारात् ॥ 639 ॥

[द्वितीय] जायायाम् । स° Mh. 3, 481 । पूरणे । Ku. 3, 35 ॥ [कुलाय] हयेपि । केकान् [sic] कुलायाभिरतानुशन्ति मृगपक्षिणः ॥ 640 ॥

[गाङ्गेय] कशेरुः किंशुकप्रायः कन्दविशेषः । हेम्नि । गाङ्गेयाभरणप्रभापरिकरप्राप्तप्रकृष्टच्छविः । गणाधिपे । गाङ्गेयमभ्युद्धरता सलीलम् ॥ [प्रसव्य] वामे । प्रसव्यमञ्जलिं दद्यात् । प्रतिकूले । प्रसव्यो° Mh. 3, 485 । अनुकूलेपि । प्रसव्योऽग्निरिव हुतम् ॥ 641 ॥

[अभिख्या] शोभायाम् । Ku 7, 18 । नाम्नि । असौ° Mh 3 471 । कीर्तौ । अभि° Mh 3, 471 ॥ [क्षेत्रिय] अन्यदेहचिकित्सार्हे विषादौ । क्षेत्रिय विषमिवातिदुःसहम् । आदिग्रहणाद्रूगमहादौ । क्षेत्रजे तृणे तु शोध्यतृणादौ वा । क्षेत्रियै° Mh 3, 478 ॥ 642 ॥

असाध्यरोगे । आवेशयति° Sp 4023 । पारदारिको यो रक्तपातिकाया मिलितस्तद्द्वारेण स्पष्ट हन्तुमशक्य परस्या अनुपादेयाया मेलनं वारयित्वा तदपदेशेन हन्यते अत एव परक्षेत्रचिकित्स्यः ॥ [विषय] ज्ञाने । योस्माकीणगुणप्रकर्षविषये शक्तिर्न कस्यापि चित् । शब्दादिके । निवदेत्यतिकष्टोय विषयः स्त्रीति नाम यः ॥ 643 ॥

आधारे । M. St 2 । न कस्यापि बुद्धिविषयता यातीति इत्यर्थ ॥ मामसवेषि । H Ch 60, 4 ॥ [व्यवाय] व्यवधौ तिरस्करणे । Mh 3, 494 ॥ [हृदय] वक्षसि स्वान्ते मनसि च । Śi 1, 74 । अभिप्राये । प्राभाकरीकेर्हृदय को वेत्ति निपुणो जन । अभ्यन्तरेपि । Bh Ś 25 c । हृदयसरसिजान्तर्जृम्भते कोपि भास्वान् ॥ अन्तर्भिन्न° M M 178, 4 इत्यादाचुण्डुके । अभिप्रायधाभ्यन्तर चोण्डुकं च तत् ॥ 644 ॥

[विस्मय] चित्ते आश्चर्य । M M 87, 3 । अदर्पे दर्परहिते पुरुषे । विस्मापयन्विस्मयमात्मसिद्धौ c Ra 2 33 ॥ [पर्याय] अर्थसमे तुल्यप्रयोजने । माता पिता स्वसा भ्राता कान्तामित्रपदातय इति मूल्यस्य पर्याया । यदेतै साध्यते तन्मूल्येनेत्यर्थ । यथा चेन्द्रशक्रशब्दयो पर्यायत्वम् । क्रमे परिपाट्याम् । Ra 5, 16 ॥ [निकाय] निवासे । कायोप्यपायनिचयस्य निकाय एव Dd 1, 44 । संघे । नाकनायकनिकायकामिनीकोपकम्पकुटिलैर्विलोचनै c H Ch 21, 7 । राशीकृतौ । गोमयगोलनिकाये ॥ 645 ॥

[समय] शपथे । समयेनापि शापयेत् । आचारे । Ra 11, 53 । सिद्धान्ते । अस्मद्गुरूणा समयो यतोयम । संविदि व्यवस्थायाम् । Ki 1, 45 ॥ [प्रत्यय] अधीने आयत्ते । सौराज्य° Mh 3, 484 । शपथे । प्रत्ययो वचनमेव साधुषु । ज्ञाने । विकल्पप्रत्ययोत्पन्ना न शब्दास्तत्त्वदर्शिन । विश्वासे । Ki 4 45 । हेतौ । अपेक्षते प्रत्ययमङ्गलब्धये° c Ku 3, 18 ॥ 646 ॥

रन्ध्रे । रिपोः प्र° Mh. 3, 483 । शब्दे । Ra. 11, 56 । प्रयायाम् । तुल्यप्रत्ययतात्रेषु संशयादुपसीदति । संवादे । Me. 8 ॥ [ऊर्णायु] मेषे । ऊर्णायोर्गृहगस्य किं न कुरुते गोमायुरारादपि । कम्बले । मालिन्य° Mh. 3, 474 ॥ [सौरभ्य] सौगन्ध्ये । एतस्मिन्मलयानिलोऽपि तरसा सौरभ्यमभ्यस्यति । रम्यतायाम् । लोकसमतसौरभ्याः स्त्रियः कं न हरन्त्यहो ॥ 647 ॥

[पर्जन्य] सध्वनौ मेघे । रे गर्ज गर्ज पर्जन्य दर्पाय यदि तेम्भसा । शक्रे । अस्फूर्जन्यं [sic, c Mh. 3, 487] सौजन्यं यदि भवति पर्जन्य भवतः । मेघदैवते शक्रव्यतिरिक्ते देवताभेदे । पर्जन्यमेघमीरयन् । क्वचित्तु मेघध्वनावपि दृश्यते । तत्र तूपचाराद्व्याख्येयम् ॥ [हिरण्य] मानभेदे षोडशमाषके । हिरण्यमेकं गामेकां भूमेरप्येकमङ्गुलम् । हरन्नरकमाप्नोति c. Ujjv on Un 96, 1 । अकुप्येर्थे । पूर्णा हिरण्यैर्बहुभिः कोशास्तस्य महात्मनः । अकुप्यमुत्कृष्टधनं सुवर्णरजतरत्नादि ॥ 648 ॥

[प्रलय] मृत्यौ । सोऽपि प्रायः प्रलयमुपयात्येव दैवान्नियोगात् । संवर्ते कल्पान्ते । भूयो भूयः प्रलयसमये भक्षयित्वा त्रिलोकीम् । मूर्छायाम् । Ku. 4, 2 । सात्त्विके भावभेदेऽपि । K. Pr. 105, 8 ॥ [आतिथ्य] अतिथ्यर्थे । आतिथेयस्तु सातिथ्यविनीताध्वपरिश्रमम् । आतिथी तु कतमां विदध्महे इत्यादौ स्त्रियामातिथीशब्दः । अतिथौ शाश्वतेनोक्तः c. Śāśv. 247 ॥ 649 ॥

[अनय] व्यसनेषु पानस्त्रीमृगयादिषु । अनयेनैव राजश्रीर्दैन्येनेव मनस्विता । अशुभे दैवे । सर्वमेतदनयस्य जृम्भितम् । विपदि । किं न पापमनयेन कुर्वते ॥ [अत्यय] क्लेशे । अत्ययो नैव यस्यास्ति शीते वाप्यातपेऽपि वा । दण्डे । कशाहतस्यात्ययः शतं वाक्पारुष्येत्ययः शतम् । दोषे । Ki. 1, 12 । विनाशे । प्राणात्यये सर्वधनापहारे इत्यादौ । अतिक्रमे । Ku 5, 23 ॥ 650 ॥

[पानीय] पेयेऽपि । Mh. 3, 488 ॥ [उदय] पूर्वाद्रौ । Sū 1 । उद्गमे । उदयो यो लङ्कायां सोऽस्तमयः सवितुरेव सिद्धपुरे । वृद्धौ । Ki. 2, 8 ॥ [स्थानीय] स्थेये स्थातव्ये । भवद्भिः स्थानीयं नरपतिपुरस्तादवहितैः । स्थानहिते । स्थानीयं सततं प्रन्तस्तेऽप्यङ्कुरिताः शिवाः । पुरे । धर्मस्यावयवत्वयो मान्या जनपदसंधिसंग्रहगद्रोणमुखस्थानीयेषु व्यावहारिकानर्थान्कुर्युः ॥ 651 ॥

पितृस्थानीयत्वं तत्र भवति को नु पतिरत इत्यादावुत्तरपदीभूत [sic] उपमानार्थकम् । यद्यपि पित्रा समानस्थान इति स्थाना० Pâ. V, 4, 10 इति पितृस्थानीयशब्दो व्युत्पादितस्तथाप्युपमानार्थपर्यवसानादेवमुक्तम् ॥ [शालेय] क्षेत्रे । अथामी शालेयैः फलपरिणतिस्फातिसुभगैः ॥ 652 ॥

[अभय] भयाभावे । Sp 485 । निर्भये । अभयाः सन्तु पन्थानः ॥ [राष्ट्रिय] इयेपि । राष्ट्रियोपि यदि दुर्नयान्वितः सोपि निग्रहमवश्यमर्हति ॥ 653 ॥

[शीर्षण्य] विशदे निर्मलमात्रे । शीर्षण्यास्तत्र° Mh. 3, 501 । केशे । जराजरठशीर्षण्यो धन्यो ध्यायति शंकरम् । शिरस्त्राणे । शीर्षण्यानां° Mh. 3, 501 । सन्नरूपतया स्टः । शिरोभवे । शीर्षण्यान्मुच्यते व्याधेः । तद्धिते शिरोहिते । उष्णं पयो न शीर्षण्यम् । प्रधाने । शीर्षण्ये त्वयि पूर्वपुण्यविभवैर्लब्धे कुतो मे भयम् । अन्यलिङ्गको विशेष्यलिङ्गः ॥ 654 ॥

[सचय] सचहे । अतिसंचयशीलानां° Su. 474 । संघे । साहित्यसिन्धुशिशिराशुरशेषशास्त्रगैवात्रदातमणिसंचयरोहणाद्रिः ॥ [आत्रेयी] रजस्वलायाम् । Mh. 3, 473 । अत्र्यपत्ये । त्वमात्रेयि त्राणं भवसि विधुरे स्याः प्रतिदिनम् ॥ [कैढर्य] मदनो वृक्षभित् कट्फलं वत्सकत्वक् ॥ 655 ॥

[ब्रह्मण्य] भितशाखो जटाधारी ब्रह्मण्यो वल्कलान्त इत्यादौ इयेपि ॥ [अन्वय] वंशे । Ra 1, 12 । वाक्यपदमेलनायाम् । अन्वयेभिहितानां सा वाच्यत्वादूर्ध्वमिष्यते ॥ 656 ॥

सबन्धे । प्राणः शरीरमिति कस्य कुतोन्वयोयम् । अव्यभिचारे । अन्वयव्यतिरेकौ हि प्रयोगे तद्वेदिन इत्यादौ ॥ [विजय] गणभेदे प्रमथविशेषे । विजयश्च जयश्चैव जयन्तश्चापराजितः । अर्जुने गतौ च । विजयो विजयोद्यतो यदा ॥ 657 ॥

पराभिभूतौ । Si. 2, 59 । देव्याम् । आकाशे परमे रमेत विजया दिव्यप्रकाशार्थिनी ॥ [इन्द्रिय] हृषीके । Ku 8, 20 । शेपसि । वान्य वृद्धिबलं प्रज्ञा चक्षुः श्रोत्रं त्वगिन्द्रियम् ॥ [हृच्छय] इयेपि । Mh. 3, 506 ॥ [आम्नाय] अन्वये । आ० Mh. 3, 473 । श्रुतौ । अधीती चरकाम्नाये सोध्वर्युः [sic].श्रेष्ठ उच्यते । श्रुतिर्वेदः ॥ 658 ॥

[निलय] इयेपि । Ra 2, 15 ॥ [निचय] संघे । स्थानमपि तृतीये धननिचयमुदा कल्यकुक्षारिहन्ता । सचये । Sp. 6948 । पर्वतस्य वप्रे तटे । - - - - - । एवं चयशब्दोपि ऽयर्थः [c 625] । सघे । Si 1, 3 । सचये । चयप्रकोपप्रशमा वायोर्ग्रीष्मादिषु त्रिषु । वप्रे तटे । M. M 168, 5 ॥ [उच्चय] उच्चे । विकीर्णनीवारशिलोच्चयेन । संघे । Ki 3, 29 ॥ 659 ॥

[प्रचय] वेदप्रसिद्धे स्वरभेदे एकश्रुत्याख्ये । स्वरितादनुदात्तानां प्रचयस्वर इष्यते । संघे । Vas. 266, 4 ॥ [भूरिमाय] राक्षसे राक्षसभेदे । रे भूरिमाय इदकाय विज्ञार्थमाशु ॥ 660 ॥

सृगालेपि । भूरिमाया· - - स्वामिन्ननुगवन्ति मे सदा ॥ [जलाशय] नलदं मांसी । जलाधारेपि । मालिन्य परम जडाशय तव स्वान्ते समालक्ष्यते ॥ [समवाय] इयेपि । H. Ch 30, 19 ॥ [सुरालय] मेरुस्वर्गयो· प्रसिद्धम् ॥ 661 ॥

देवागारे । सुरागेतै· सुरालये· ॥ [हलिप्रिया] सुरायाम् । हलिप्रियापूर्णितलोचनस्य । *सीरिप्रियायाम् । हलिप्रिया रूपमत्राप भर्तु·* ॥ [उपकार्या] पटकुट्याम् । Ra. 5, 41 ॥ 662 ॥

[समुदाय] रणे सविदि वा । सह° Mh. 4, 231 ॥ [आतिथेयी] पूजायाम् । कामातिथेयीं विदधाम इत्यादौ । आतिथिसाधौ । Ku. 5, 31 ॥ 663 ॥

[संपराय] युद्धे । Ku. 8, 54 । आयतौ प्रतापे । नृपतेः कर्म कर्तव्य सर्वदा सांपरायिकम् ॥ [समुच्छ्रय] वैरे । Mh 4, 231 । उन्नतौ । Sp. 6948 ॥

[स्थूलोच्चय] असाकल्ये । निगीर्णमानादवगत्य किंचित्स्थूलोच्चयेनेदमिदं प्रमेयम् । दन्तिनां मध्यमे गते अमन्दावेगित्वगतौ । स्थूलोच्चयेन गजयूथमथाजगाम ॥ 664 ॥

[समुदय] समुद्गमे । ज्योतिषां समुदये समर्थिते । संग्रामे । समुदयोदयभाजि जनाधिपे° Mh. 4, 231 । निकुरुम्बे । धनसमुदययोगाद्याति जातिर्महत्त्वम् ॥ [अनुशय] दोषे द्वेषे वा । अनुशय° Mh. 4, 220 । पश्चात्तापे । Ra. 16, 45 । अनुबन्धे आसक्तौ । प्रविमुक्तानुशयो यदा मुनि ॥ 665 ॥

[पौरुषेय] पुंसां संघे । Śi. 2, 1 । तेन पुरुषेण कृतार्थे । M. M. 302, 8 । यो पुरुषेयसृमामित्यमित्यादौ विकारे sic, c. Mh. 4, 227 । तस्य पुरुषस्येति अन्वययोः संबन्धः ॥ [धनजय] हुतभुजि । दीप्तो धनंजय इवाशु ददाह मोहम् । पार्थे । Ki. 1, 35 ॥ 366 ॥

[रौहिणेय] हलिनि । Śi. 3, 60 । इन्दुजे । रौहिणेयसहिताः शुभग्रहाः । [प्रतिश्रय] सभायां स्थाने वा । दिश्यं प्रतिश्रयमवाप्य गुणप्रकाशा संशासता-
स्तु [?] गुणोक्तिविशारदः सः ॥ [प्रतिभय] भयकरे । Ra. 11, 61 । भीतौ । प्रतिभयचलिताङ्गसंधिबन्ध ॥ 667 ॥

[भागधेय] बलौ राजग्राह्यभागे । शक्तिः Mh. 4, 228 । भागे । Ra. 5, 9 v. l. । भाग्ये । भागधेय° Mh. 4, 228 ॥ [समाह्वय] रणे । तुमुलो बभूव समाह्वयः । द्यूते । धिक्क येन समाह्वयेषु निधनं नीता निजश्रीर्बलात् ॥ [वासतेयी] रात्रौ । तां वासतेयीं स सुखेन नीत्वा ॥ [वासतेय] वासतेयस्त्व- नुशायिभिरित्यादौ तत्साधुनि । तत्र वसतौ साधुनीत्यर्थः. c. Pā. 4, 4, 104 ॥ 668 ॥

[परिचय] अभ्यासे । Ra. 9, 49 । सत्कारे । M. M. 163, 2 । मेलने । M. M. 101, 2 ॥ [चन्द्रोदय] इयेपि । चन्द्रोदयोद्भासितसनिवेशे । वितानः करकुक् [sic] ॥ 669 ॥

[प्रवचनीय] वक्तरि । साङ्गस्य वेदस्य प्रवचनीयः । वाच्ये । तत्र प्रवचनीयाः स्युः ॥ [वृषाकपायी] श्रियाम् । वृषाकपायी यदि° Mh. 5, 38 । स्वाहायाम् । वन्द्या वृषाकपायीत्यादौ । इन्द्राण्याम् । वृषाकपायीम° Mh. 5, 38 । कपिविशेषभार्यायाम् । वृषाकपायी जलसेकवर्धितैर्मनोहरैराभम- वृक्षकैरिमम् ॥ 670 ॥

[रै] इयोरपि । Sū. 11 ॥ [श्री] शोभायाम् । H. V 1, 1 । समृद्धौ । Ki. 1, 1 । प्रशंसायाम् । Pr. P. 7, d ॥ [पुर्] पुरे । A. S. 129, 10 । गृहे । शीलस्य सत्यस्य च पूस्त्वमेकः । काये । अस्या मत्पुरि सनिधानविषये बद्धादरेण त्वया दुःखेनैव निवार्यते इततरं कोयं प्रकारः प्रभो ॥ 671 ॥

[धुर्] रथावयवे । Sū. 71 । षोडश्यमात्रके । Sp 2135 ॥ [द्रु] द्रुमेपि । द्रुभङ्गध्वनिसंरम्भभीतास्ते तु निशाचराः ॥ [शौरि] नारायणे । K.K. S. 1, 1 । शनैश्चरे । लिखेत्केतुं ध्वजाकारमालुकां शौरिमादिशेत् ॥ 672 ॥

[उरु] महति । K. Pr. 134, 13. 164, 5 ॥ [चीरी] झिल्लिकायां कीटमात्रे प्राणिभेदे । उच्चैश्चरति चिरं चीरी वर्त्मनि वरतरुं समारुह्य c. Bh. Ś. 26, Su. 912 ॥ [चीर] मृगे हरिणभेदे ऋतिवस्त्रे च । एते चीरवृतं वनान्तमुचितं ग्रामाः स्वतुल्यं द्विजाः ॥ [वार] काले । M. M. 62, 4 । क्रमे । वाराङ्गनासंगमसाभिलाषः । चये । पतिताः शरवारवृष्टयो यदि सोढाः समराङ्गने क्वचित् ॥ 673 ॥

[छत्त्र] आतपत्रे । Ra 3, 16 ॥ [खुर] पादे । Ra. 2, 2 ॥ [शार] नडे । Me 45 । शारशब्दो दधिसारे दुर्गेन दृष्टः । इति तन्मतानुसारेणैव गृहीतः । अन्ये तु सकारान्तं नपुंसकलिङ्गमेतदर्थवाचिनं शारःशब्दमिच्छन्ति तत्तु न युक्तम् । कर्कस्येव तस्याभुस्त्वाददर्शनात् [?] । लक्ष्ये त्वकारान्त एव । भागुरिरपि द्रप्सं दधिशारं विदुरिति । दधो वा सगुडः शार इति च लक्ष्यम् ॥ [ऐन्द्रि] वायसे । Ra. 12, 22 ॥ 674 ॥

वालिनि । ऐन्द्रि° Mh. 2, 387 । अर्जुने । मुख° Mh. 2,387 । जयन्ते । ऐन्द्रिणापि° Mh. 2, 387 ॥ [रुरु] राक्षसभेदे । रुराव रुरुवद्रौद्रो रिपुस्तत्र नराधिप । चित्रमृगे । Ra 3, 31 ॥ रुरुसिद्धान्तससिद्धौ इत्यादौ मुनिविशेषे नोक्तम् [sic] ॥ [गुन्द्रा] एतास्तिस्र ओषधयः । गुन्द्रामरोहकवलावयवानुकीर्णमित्याद्युदाहार्यम् ॥ 675 ॥

[मेरु] अक्षमालामफलके । मेरुं नैव विलङ्घयेत् c. Sp. 87 । स्वर्णगिरौ । Ku 8, 22 ॥ [चुक्र] आद्यौ ओषधिभेदौ । अम्ले रसे । चुक्रो रस इवोद्रिक्तः पित्तहेतुतया मतः । तद्रसे चुक्रे रसे द्रव्ये काञ्जिकादौ ॥ 676 ॥

[क्षुर] रोमच्छेदके । नित्यं सन्निहितं पापं तैले मांसे क्षुरे भगे । काण्डेक्षुः । इक्षुभेदः । तीक्ष्णे कर्कशे उपमानाद्भूरः ॥ [स्वर] शब्दे । Ku. 1, 45 । उदात्तानुदात्तादौ च । स्थानभ्रंशाच्च्यावणविषरं ते स्वरा गर्हयन्ति । वर्णे । स्वरा द्वाविंशतिः प्रोक्ताः । षड्जादिषु । Ś. 2, 72 ॥ 677 ॥

[गौर] अमातरजसि कन्यायाम्। गौरी श्वेता विवाहे स्यात्। पार्वत्या पीते च। गौरी चम्पकगौरीयं [sic] गजाजिनधरो हरः। पाण्डुनि श्वेते। रोहन्मूलातिगौरैस्तरगपतिफणैरत्र पातालकुक्षौ। अरुणे। चरणौ हे मुखं पुष्पं यस्य श्वेतानि गोपतेः। गौरवर्णस्य तं प्राहुर्नीलं तं वृषमुत्सृजेत् c. Sp. 1475, d॥ [राष्ट्र] विषये। Pa 1407। उपद्रवे। वाच्यं तस्य न किंचनापि विबुधैर्यो दैव [?] राष्ट्राकुलः c Mh. 2, 438 ॥ 678 ॥

[मरु] धन्वनि। Su 938। धराधरे। उत्प° Mh 2, 435 ॥ [अद्रि] द्रुमे। उत्खाया° Mh 2, 382। शैले। Me. 14। अर्के। अद्रिर्भानुसहस्रनाशिततमःस्तोमोयमभ्युद्यत ॥ [कारु] कर्णे कर्तुर्यस्य भवेत्पिकारवरतं रञ्जयन्त्यत्र न केपि कारव इत्यादौ कारके कर्तर्यपि दृश्यते ॥ 679 ॥

[गोत्रा] भुवि। गोत्रा ग्रामसमाकुला मुररिपुं ग्रामा शरण्यं विभुम्। गोसमूहे। गोत्रात्राणमिषेण दर्शितबल शौरिः स वो रक्षतु ॥ [गोत्र] अद्रौ। Ra. 13, 7। अभिधायाम्। या गोत्रस्खलितक्रुधं भिनवती दृक्षारमजाभापणाज्जाति तमप्रमाय मन्मथरिपुस्ता यावदस्मारयत्। कुले। सोयं गोत्रे सवितुरुदितो वारिधेर्यद्वदिन्दु ॥ [चित्र] तिलके। चित्रकाङ्कितललाटपट्टिका। आलेख्ये। Ku 2, 24। अद्भुते। Ra 5, 33। कर्बुरे। भात्य° Mh. 2, 408 ॥ कर्बुरस्योपचारान्नानाप्रकारेपि। चित्रं चकार पदमर्धपुलालयेन c. Śi 5, 10 ॥ 680 ॥

[चित्रा] सुभद्रायाम्। चित्र चित्राहरणचतुरे फल्गुणे [sic] स्नेहयोगात्क्षान्तिं चक्रे भुवनविजयी सोपि कालेयकारिः। भे नक्षत्रे। Ra 1, 46 ॥ [क्षेत्र] पत्न्याम्। M 9, 159। शरीरे केदारे च। न महानयं न च बिभर्ति गुणसमतया प्रधानताम्। क्षेत्रविदममुमुशन्ति जनाः c Śi. 15, praksh. Śi 2-3। क्षेत्रव्यवहार। ज्योतिःशास्त्रे पटो प्रसिद्धः। तीर्थे। Me. 48। योग्येपि। क्षेत्रादादाय फल क्षोदयितु क्षिप्यते -- यत्र c Mh. 2, 471, p. 69, 26 ॥ 681 ॥

[शुक्र] ज्यैष्ठे मासेऽसौ च । शुक्रस्य किं चित्रमिदं त्रिलोकीं यदक्रमेणाततीव्रतापम् । भार्गवे षठमहे । दृष्टिप्रदीप° Ku 3, 43 । रेतसि । M. 3, 49 ॥ [गुरु] संस्कारके । Ra. 2, 23 । पित्रादौ । Ku 1, 51 । आदिमहणात् । श्रुतमनुमत दृष्टं वा यैरिदं गुरुपातकमित्यादावुपाध्यायेऽपि । तस्मात्गुरुसन्निधौ निगदतस्तस्यैव तारं वधूरित्यादौ श्वशुरयोरपि बोद्धव्यम् ॥ यत्रावलीढ - - - - - - - - - - - इत्यादौ सुरमन्त्रिणि स्थूले च ॥ 682 ॥

दुर्जरे । अम्लायकरसमाहि [?] गुरूष्णं दधि वातजित् । अलघुनि द्विमात्रके वर्णेऽपि । धृतगुरुनियमोऽपि वस्तुवन्ध्य ॥ गुरुभिर° Ra 2, 70 । तथा गुरूभयस्मै गुरुणोरुभयोरथ कार्ययोः c Śi 2, 6 - - - - - - - [c Mh 2, 400] ॥ [क्षुद्र] अल्पे । क्षुद्रा सत्रासमेते विजहत हरयो भिन्नशक्रेभकुम्भा Su. 2283 । - - - - ॥ 683 ॥

VARIOUS READINGS AND CORRECTIONS

I TEXT

C opens with ओं श्रीगणेशाय नमः ओं सिद्धरूपाय नमः ओं

Verse 1 B दुःखशीतविरदा

2 B निहत्य सहस्य B °विभवात्कमन (?)

6 C तव तूष्यते

13 हेमद्रके B C V₁

17 मण्डूकर्मदको B ° भद्रको C

22 रागेषु B (perhaps रागे न?) रुपाद्यपीनीयेषु [?] V₁

23 B पृथीभ्यो C पृथी या

24 C पायामितणके

29 a om MSS

35. B कोष्ठ – धेनुका

42. पृष्ठे for ना गुर° C

43 रेणुकोषधि° MSS

46 दीर्धमात्मेन B C तारक मे C

48 पवाहितकार्यां B C

56 ° कार्यको B C S

57 (omm on Stutik IX 46 मृगगुणमे इयो

58 C (and A sec m ?) विष्पथा B and a uet S विपेनी

62 B *Tic ce* (in text and comm) दीक्षाने?

67 S कस्माने broken off in A

70 S कण्डुकमन्दरे

71 S शैत्यलिका कायनिहु – सौमङ्गनी

77 S सहसा (but in comm सहनेन वैशेषु)

84 शाल्याई° B C वैयाधिक A B C S V₁

85 A pr m. सेवन° S om from 85 b to 93

86 b om B.

83 A भावदर्शी

91 After 91 a B and C add मन्दक रते राहि कथितश तयोधने – A pr m and V₁ वाह्वायवर्जित A sec m B and C वाकृ तिवर्जिते

96 C and S sec m ग्युहलो C रक्षे

97 स्वेके B C

104 मनो B वीर A S पल्लीढकीतिषु B C

107 पलाशिय MSS

108. S चार (text and comm).

114. भूम्यादि B C broken off in A

115 B C, S मने S om from 115 b to 146

117 B बहु

118 A sec m and C इन्द्रो B इन्द्रे नेती°

113 B शिवमर्गयो.
124. C ककुभस्यचौ
134 B °दिनते C and Vi देशकलयर्गदिमेदे
135 C केकारज्ञनभाजने.
140 C, Vi त्वचि
144. A, C धान्यतरै
150 S कलश
151 पद्मुरे B (text and comm) and S in comm
154. S and A pr m सूचका C सूचिका
156. मायानिश्चित° S स्युगाड़े S pr m
158. पतौर्गो C नाम्ना A pr m, C, S
159 स्पष्ट A B S, Vi., सृष्ट C
162 B पटौली C पत्ले
165 C and A sec m. पर्यंकूरभ्रमो Vi पर्यंकूबन्धयो.
169. C किरौ
171 A स्पष्ट.
172. क्षतिन A B, C, S, Vi. द्विवाभविगु वस्तुषु C
177. चिचित° B, S.
179 पत्र्योत्कर C.
180. न पुम्यपन् S
184. कुन्नीपकरोगयो B, C and S in comm
191. a om. C.–तरो B, S, तदस्कन्दलते अपि C.
192. °मर्गी° A sec m.
200. रोगेयौषध° A.
202. चार्वीदशान्तर. C. After 202 C adds तम्बूलकल्के पुसि स्यादागीड शौवरेपि च
203 सक्त° A, B S.
204 °म्लालिष्टयो B, श्लिष्टयो C.
205. बनोद गुडमात्रे A pr m., कडमात्रे C.
206. श्लिष्ट° Vi.
207. A चाध्यारूढं, B and A sec. m. प्रत्यालीढ, S pr m. प्रत्यालीढ MSS. seem to be defective here.
220. B (and A sec. m.?) गवामत्तादिभाजने, C and Mh. 2, 144 गवामत्तादिभाजने.
225. मकुन्ते A, B
226. चाच for स्यात् A pr m.
227. इन्द्रियेणी C.
235. धर्षण वत° A, B S.
239. कल्याणे A (?) B.
240. पंगले मूत्रे C.
248. कदम्बिषु C.
250 काश्मीरी A, कश्मारी B, काश्मीरी C
261 पमक्त° A
262. पतत्र° A B S compare 29९ • 1
264 कालेश्विर A, B, S.

265 श्लेष्मादि रसत्कादि B C
269 भवने पि च B
2 3 सेनानिवेशे C
275 a om C
281 न्यायो° B C S
288 पाके न्यवरियतौ B
292 C om from रक्ष to अनेतान्यथोनुरागा (verse 312)
298 पित्तस्या° A S compare 262 v 1
312 °नुरागार्या च योषिति B
314 निर्धारिते C
316 om. C
319 A C S लेशिने शिखे B लेशिनाशिखे see commentary
320 विपस्ता S विस्वस्त A pr m
322 B दौरस्थ्य
324 कृषावसत्येन्यत्नं C
325 पादिते रिपवो B After शिवे B and S add रदे च
327 B विदितामयो (but आर्ये in comm) C विदितांतयो
332 C transposes 332 b and 333 a
333 मोदित S
334. स्पादापाति पीयतायां C
340 एकयुक्त्या A pr m
341 कुपिरे B C
345 गिरिमही C
350 समन्वये C
352 रौप्य° S
357 कपास्थित मतीहारे हारदेशे C
358 पि चूर्णित B विचूर्णिते A pr m and S sec m?
360 विधृत A B विस्तृतं C
361 पि निष्कृते C रि निष्कृते S
368 युक्ता S
369 वातनिवे C
379 मुखसंधयो MSS
381 पादयन्त्रक° C
382 कायस्या C वयस्था S
385 पातलम्बुद° A
387 दवनु C
393 मांसाशिपक्षिणो A सूनकारे C
394 भ्रमौ C and S pr m
396 After इवेगम्भयो C inserts भकुंदो रोगभेदे च संवत्सपर्वतभेदयो
397 विपदो B C
398 कुसीदं B C
400 हारावकरिते C

401 मनसों C.
403 तमेनुग A, ष
408 प्रमावातिशय S and A pr m
409 गुप्यरतें A, C, S, cfr. comm on Statik VII, 39 —
418 बंश्े S and A pr m
429 कलापिनीं धर्मचिन्ता कु° S बेलुष्णोत्तरोत्तेक C S and A pr m.
429 ष for कौ B
431. विषम्नेतुद्रुते C
432 कुन्तिलखिलो B, C
433 भवितृन° A, भवभुत° C.
435 रमान A.
437 ल्निर्दे° C
439 मुक्ता B C, S
440 मूर्ते निरन्तर C
441 युरे om B, S; वचिरे तथा C cfr. comm on Statik. III, 14.—
455 तथा चिन्तलुक्तो C.
466. कहन° C A sec. m.
467 मदते व्यसन C.
468. विल्ल्न C.
469 पद्मकरे C.
470. गुणान्यतो B, C.
472. मानिन्यौ B, C.
475. सम्कारके भवेत् C, समारके भवेत् V1, संस्कारे केतवे A B, S.
476. करककै C, V1, कदन्वक A pr. m.
478. s om. C.
479 नारिकेलो हलकर्ण C, नारिकेल हलभरं S.
482. सतमसौ A, B, S.
484. मन्मर्दित A.
489. समसी C corrected into सतसी.
491. निर्गतौ C.
495. जिगीगाया C. परिश्रमनम् S
499. मूचके B.
501. B and S दुर्ग A and C indistinct.
502. सकन S.
507 सौगेपे मापन तगे A.
508 अवदाने S pr m.
509. °र्धुकान्द्य A, B; °मैनसा बांधुके कर घनायन C, °र्धुकाप्ये घनायन S.
511. मातृगड B.
512. अभिगमोर्नि° A, C, °गृत A.
513 s om S अन्वदन for मल्लादन A, B.
514 स्नवनिल्युन्त् वारिदे C.
516 नवानि A and S pr m.
517 मदेयकृन्त B

519 अन्यवन्या A C (cfr H Ch 101 4) अथवन्या B S
520 कषाय° C काषायवस्त्रावरुद्रा S (text and comm)
522 त्रियामे S sec m
523 विष्वक्सेना B सर्वेष B कतुष्पथी शिवस्तेषु दावन C कतुष्पथी शिवश [pr m शवश] दानवे S
525 °सेवयोश्च C
526 S has a gap here extending from 526 b to 534.—
528 a om A विलिंगक B
533 सत्त्वभिद् A, B गुणभिद् C गुणभिद् Vi
534 °न्यायी B °न्याये C
535 लेपे लोपन° B
537 लोकान्धकमानप्रदयस्यमीता S
541 भेदे B
543 Between this verse and 544 C inserts मालम कम्बलो गाव सूर्यप्रतिबिम्ब च । तिला द्रोण कालस्य बद्धेते कुतपा स्मृता ॥
549 मार्गार्थे C S मुहुर्तापस्ये C, S and A pr m
552 हविर्भागे C
555 बालके B S बालकाम्यन्तरे मति C
556 नामविनाशे C Vi
559 मीनभेदे A मूल्य S
560 कामधेनुर्देवश्री [!] S
565 a om C
566 °विकल्पेषु C
571 काले A B ओषधिवन्दयो C
573 कालिन्दी C.
575 भावभिदात्मयो C
579 हरेपि भीष्मश्च B
584 °न्यकामे B कूपाम्ले A
591 निगम B निगम स्रे° C
596 श्रोपगम A अध पगम B आरम्भपक्षयोरपि [?] B
598 गम्या तु गोसमरे च C
605 रजतरूपे B
607 °धने B भर्योषधे धने C, भर्योषधिभिन S
609 b om S पूजार्थे A स्यादर्थादर्थोद्येष्विषु S
611 °लक्षेषु A
612 अर्थे निलयकल्याम्तो B S
615 °न्याय° C S
616 °न्याया° A C S
621 एकदादौ B S(?) and A sec m
623 कामयवशारे S पावके कामयवशारे विदे C
624 भविष्यकार्ययो B पितु गर्दने [?] B
625 चैव C
627 न्य मयोरपि B C

629 रैवेन B विभक्तार्यो स्पष्टाकारणवाक्यथा C
630 मल्लाविते A, Vi om C
633 स्वानुर्दे S
635 अभिनन्दविनिर्दुके C
637 प्रथम B
639 वाह्रेरे A B, S वस्त्र C, cfr अवक्षेदन Mb 3, 476 p 133, 2.
644 मनिसाय C
645 विवरे B विवरें C हस्तशिकाने C
649 स्तनाग्रकम् C
652 शालेय A, हैलेय S
654 विघ्नरे B विघ्नरे केनो शिरकाये नपुंसकम C प्रथमवैश्यलिंगक B
656 कैपुरे B, कैतवर्के [?] S कैतव Vi.— °मालनयास्तथा B C °मालनयोस्तथा A
659 स्यालके B स्याजमने A pr m C S Vi.
661 वनरे corrected to मलरे in the margin of C वलेभसदी B S.
662 हरिमार्य B and A sec m. हरिप्रिया C
663 कविभाष्य C
667 रैहिण्यो A
669 मीलरे A, B, Vi. After 669 B adds विलयाणे मूषिके स्याकुमये ऽरि वमथार ॥ इत्यग् ॥
This line is taken from the Visvaprakasakosa.
670 B धीलेरे. After 670 B adds Vi. va 1428 (benares ed)
671 कार्ये A, B, S
672 वैरिणौ S
675 हैरकैरिका C
676 अद्यपलाण्डकलके S हस्तमहो C and A sec m.
682 क्रोरे C क्रोडान्ते B
683 °कनकयक्ष्यारे S दुर्बलम्बना C, V.
684 स्त्रीकृत्यरि comm on Statik I, 4.
686 तारे तीराक्तरे C
687 °कुब्जकरे C
688 मखेभ्यरपुर्व्या ?? A
691 °मदनाय° C
692 °पुष्पिता A (?) C पदे for चरे A
693 कालिङ्के A pr m तालाङ्के (or कालाङ्के ?) A sec m., तालाङ्के C
694 विरस्वास्य A करिलुप च C
695 b प्रकाशनुबन्धता A pr m
696 स्थाने C
697 कर हस्तोद्वले विर A बकुले for विपुले A pr m वकुले नौ for नकुल नौ च C
698 पने A sec m करिहस्ता C
700 हेरके C
701 कण्टिरे विर C
702 मनास्काग्दनवेति A धना° C, cfr Mb 2,454 p 67, 19

704 न्याये C पुमान्मये C
705 दे महसे C
708 दार्भवति C
709 धीरौ MSS read गीर्भि?
711 चकारयपौ C दुने C; probably correct
712 हारो A
715 न्याचोमेवैरि च C
717 मुगाङ्° C
718 मीरौ C धीरा गम्भीरा° A
719 मग्न मूनी C 719 b is inserted by second hand in A
720 बहुरो A ? मार्गेन C मंत्रने A C
721 स्यात्तस्य A sec m., स्यात्स्य ? C
722 °भगकोरगैयो C and A sec m probably correct
723 कुहुरा A वर्केश ? C शकमदाय बर्कर A pr m corrected into कमदोष बर्कता (?) शोकमेदे तु बर्बर C
725 परौ for प्यरौ A sec m
726 पान्दुष A pr m
727 जम्भीरा दन्तद्युम्ने C
729 कवरा भिच C
730 सौरहासे ? A सोनहास्ये C
731 C कपाटी ना C om from 731 b to 733 a
735 ताराप्य° A
736 प्रस्तराश्नौ C
739 सुषिर A नबे तु सुषिराभीह शतावधनया C
741 मृन्मातसोगमेदौ C
744 अे देवरे नर्ध्वहीनौ C
745 गजमण्डनम् C and A sec m
748 बसनाकाश C चन्धारी C तर्जा?? A pr m ,तह° C
749 विश्नोर्भी भास्वर C तु भास्वर A C
751 कङ्क C A's reading supplied by second hand is not clear to me
753 मनेगावेशया° C
756 दग्ज्वलशृङ्ग° C
757 नृपदम्भकौ C
760 गुन्दोरौ A pr m बालके C °महतेषा C A ends act of MS 3 v 1 पुस्तके लेन्थकर्मनीति मया
761 किन्तु मौहिन्द्रेण C वैदेवैकुती A pr m वग° sec m वनवेकने C
762 कन्यदे C
763 वा for ना A pr m
766 विद्याधरौ A pr m
767 विद्याधरा A
768 करवार C करवीर A

770 चतुर्न्मुकि° A, चतुर्भि° C

771 गात्रकार्म्न A pr m., गचिकारम्ने C

772 स्या निजोज्य A

774 दर्पापिदे A.

775 कुर्वे] sic MSS आनुस्मागे भी A

776 शौके A pr m नारगनाम्त्युने supplied by second hand m A नारम्भकाम्युने C.

778 सर्विनर A sec m

779 कृनाग्ने A pr m, cfr Mh 4, 279 श्वनिकरे कतौ C.

782 सहवते A pr m सत्मभारिणि C.

783 कुनाम्भ्य C कुरतन्नगा C

785 निरम्निन Vi, and A pr m

786 वेशभारे A pr m अगाम्बरे C.

787 वैकन्ते C तन्नौ नु C

788 निम्न्नत्र A pr m

789 क्षीरकेटि A, pr m क्षरकूटे C, Vi. °नवाभयो C.

790 पडत्रा C न नित्ते A pr m

791 काकोपहारदैत्येषु C

793. पविकर्त A.

794 दन्धिग्रा A (?) and C sec. m.; cfr Mh. 2, 502. शूरा A.

795. भोजने C. पालिकय° A, पाली comm. on Stutik. VIII, 13. From कलना° to मनोहरे (796) quoted in comm. on Stutik. II, 17, see also Mh. 2, 466.

796 कन्गुरे निर्तुन्यादौ C.

798 फाने C.

799 दन्दर्द MSS. read दान्दर्द ?–सुपर्वैर्द Mh. 2 482.–दन्भे गुरे A.

800 भाग्योगर्शनिदो C.

801. व्यापनादौ, see comm. on Stutik. XXX, 33.

802. कुबे C. मत्स्यनिवन्धने (?) C.

803 गडेषु A.

805. सत्समगनतो: A.

807. ड्डीनीरके A. नाड्डरे गोरे C.

809. कर्णेषु MSS, read कल्केषु?

810. कृषम A. (करका i. e. वर्षोपल Mh. 2, 501.)

811. बालत्रशी C.

812. मीला A, मली C. शल्मक° C.

813 हेल्ग S. हेनार्द्रागिलनाडये C.–Read मौलिनी for दौलिनी ?

814. नेका A (compare AK. I, 10, 24) ; शुकवुभीस्त्रेषु C.

815. नास्यासने C.

817. गल्ना for शतल्नी A.

819 पतिवनकशो A. डिन्तिनेकरने C. पटनी C.

821. श्रीने for कुन्चे A pr. m.

823 देवंभदे e चण्डिकाय्म् cf Ml 3 6 ɔ
8 4 दशे वि दे C मण्डप fo मण्डप (a d A pr m ?
825 वृते s e वर्तुते cfr Ml 3 609
8 8 मेचके A C V मेद्के Hemachandra Anek 3 643 (see comments y) and other au horit es
831 अङ्गला C
83 कुलटी C तण्डुले C
834 शुके C
83ɔ विट्ठ o ly once n A
837 निभुला C नारकेनैला (or नारकेर्गला ?) C A s read ng wh ch l as been suppl ed by second hand s not clear to me
838 मरी ना C तण्डुले विट्ठ A मार्या तु मातुली (
83) a does not seem to belong to Ma kl a cfr the quotat on g ven by Mahendra 3 6 1
840 भीरुले तिम्वे A
841 गर्भपातने A
84? शिथिला C
845 केशदशे A तु कन्तली C
846 b om C It s g e n the ma g n n A
847 ना कुके नेत्रकाशगी C पोटगला C चण्डकमालिका C
848 पुष्करल C मचे ? A
850 मदकलो मदेनाम्बक° A cfr Sa vata ° 7
851 श्यामतीव्रत C
854 °भेदाशु च मदु C
855 पूज्यवत् MSS
8 6 भ°देवयोर्देयोरि च । भवो भभितास्त्याधुकील C
8 7 गीतिसुग्मेदयोर्येष A cfr Sasvata 4
8 8 काले A
860 चण्डे देन्यवक्ते भवत्विषु C
86? कल C Both MSS have a gap a er इत्र the aksha a द n C only marg nal co rec on n A ot clear to me
866 भवो भावे A
868 अथ विरवासे MSS
872 निधनापत्नी A
873 °प्रसवे C cf Ml 3 689
876 भस्मादः C देवताग° A see m ?
8 9 Af er त्रिलिङ्ककम् C adds त्रिव पारिकशे द र्ध ल ले चोल मनीषिभि
880 क्षर C
881 चराभिचरी C
88C र—वादित्वय C
887 वश for ने या A वस्मा C See Mh 540 ; 0 8

888 Compare 906 below and Mh 2 534 -

890 निश्चा A

892 वर्गीयवे C The spelling अभ्रम recurs below 907 [अर्भुद]

893 विनाश स्वर्गनिमये A विलङ्क नम॰ C

894 Read वर्गीया ?

895 कलशि ।भयम C

897 पाानयैबाधया A

899 च गतुरे च A

900 त्रिट् कभा रुद्र च A, त्रिट् कात्म (in the margin corrected to ?) हृद् च C गता गत A गता गते C read गताद्गत or गताद्गते?

901 ढकरे A?

902 प्रसादनिश° C

904 श्रेयनारूढयो C

905 बले cfr Mh 2 560 केड A

906 Compare 888 above

907 अर्भुद cfr अर्भौद 892 अन्नमाधवा C

908 रक्तक तृणा A रोहित रक्तवन्त C

909 स्पष्टशा A स्पष्टशा C, and A pr m ?

910 अग्निर for आग्निर C सवकौ? A

911 दुग्धकाधपते C व्यका A व्यक C गोवक्षणी C but cfr Mh 3 732 दाशवन्यात मदक..

912 विश्वाविल C

914 सधर्वे C

915 सुर A

916 चांके A

918 वरो C यान्त्रात च तुरो C

919 मरी C perhaps correct

921 क्र वे च A

926 सदाश्रयचक A °चाकार C

927 वश C

929 तास्तु comm. on Stutik ५, 22 तास्तु नाते C

933 b om A

935 b is given in the margin in A

936 हवै? indistinct in A

940 कस्तुने A न दुस्यपद A see m

944 तहावदी C दुर्गंशशे C

949 दुवरो for सेवर C

950 See Mh 2, 548.—रम्यस्कन्दे C

951 वाणिता C वन° cfr Mh 2 583 —

952 मरीचवारपो] cfr Mh 2, 585 —

954 वाहा broken off in A वाहुनर] sic MSS

957 संवाद not pr te d t nct in A विपरी C pro a ly correct नियत C

958 स्यामृता C

960 नागरके A pr m — A om fron 960 b to 100 tl ee leaves be ng m ss ng

966 Compare Ml 2 547 —

967 968 Compare Ml „ 513 a d c mn or S ut k VIII 3

969 गहना यातिरेषु C

970 कर्कन्धा C

973 वाणिज्यशन्त्रि धातकी C

980 जघनेऽयति C

981 Read निरर्थकसमयार्थम पर्यनिकत्वयो

983 Rea l प्रकाशादि fo प्रकर्षादि ?

984 यावत्पादसाकस्ये C

999 भेदप्रथयो पनर् C

1003 स्यादिवै परखे C

1004 अप्रपकाशयो A

1005 F rst p d s om C ; the m nus r pt e ds ab u; ly w l तस्ये मदपन्नमस्वहा । इति वाग्ना ॥

1008 अशा? A sec m

II COMMENTAI Y

Page 1 l ne 13 वार्त्त° and st net. 20 MS अस्यस्य

2 3 MS कान्य 11 Perhaps विविकरणनामित्यादौ 15 MS नियुक 23 MS वर्णिका

3 5 See Balarâmâyana VI 15 d —6 MS जलस्य 11 Pe haps प्रजागम 26 MS वर्तका शकनी

4 3 Perhaps सेहे c Mb 3 86.—8 MS वरश्यानकस्य° c Mb 3 2 —11 MS निव तकालो 13 नारदादौ] See Nâradasmṛt I 102 p 75 n Jolly s ed t on 17 MS तनाशैषम 24 25 S बालिकार्मया

5 4 S om the gloss मेखकिन शिखिन B. B om पङ्क 12 B adds रतस्पोरसविशेष प्रहार लट्टक तुलकं ईवे 15 B तीक्ष्णं 20 पुराण broken off n S Read पुराणे with Mh 3 41 — 25 S बन्धकीनिकटमयसाति 26 B सर्वनाशने रुदम्

6 4 S om ts the example for हारभेद 12 B om खनिका 18 After खनिका B adds रत्न स्याकार 20 Thus S (but it does not nd cate the gap) B बन्धकैरायुता एते दुर्गमायत° c Mh 3 84 — 25 B राजिका सर्वपस्तथा S असुर्गम् and असुरी also B o „ nally but cor rected into आ°

7, 2. After °पञ्चयो B adds नायकनायिकयो°. 5. S आलिकाक्लिष्टनष्ट. 7. परिपिञ्जराणि (and om. स्थलीषु) B. 9. निर्विभमह्स्या (?) रि इना S, निर्विभमह्स्यादिभूता a gloss in A. 12. B substitutes स तावद् for तं. 15. Sic S; आलिकापहरणे म मीलमित्यादौ B. 18. विकल्पनस्थे B. 19. अजानात्वो S sec. m. 21. Read संमर्दं with B (and S?). 22. S omits the gloss on दीक्षत. 24. B वा पुनिकेति विकल्पनेत्यभिधानात्.

8, 1. क्रीडीकरणम् S 5. Before प्रधानात् B adds बहुधरवान्. 12. नेत्ररोगेषु S. 15. S in the margin : समदोष· पुरुष: स्वस्थ इत्यर्थ स आदारन्ते मध्ये वा मद्ये रिचेत् इति यथेच्छतीत्यस्यार्थः ॥ 18. B स्वरितकाकृतिमामाय स्वका क्रियते. 19. S omits अन्तरत्नमित्यर्थः. 21. B कर्नाडकाविपाडकीति°.

9, 3. मानवा B. 6. प-भ्रमन्ति S °णाग्यो मध्ये भ्रमन्ति B. 9. °नेदं रंजितं B. 11. पादकीर्वै° S. 13. मूषरम° S.

10, 5. जीवैराविकडून् (?) S, जीवेधौतौरविल्कन् (?) B. 6. S has a gap here extending from मविद to तस्मिन्नाते (line 13). 10. MS. पुण्डरीकिरसु (?) 11. Correct शिष्याणां. 16–17. S omits the example for शाखा.—B has विविनाना वातभूता शिला. 21. S °वदित्यादि. 24. थुड्डा उच्यन्ते S. 25. मनोरो om. S. 26. इत्याकरोमि S.

11, 5. S om. इद. 10. B सौरसेनसर: ; see Kautilya quoted in Z. D. M. G. 28, 105.— 13. एकत्वेनामरसिंहेनोक्तम् S. 14. B द्वित्वे. 15. कृतमिति B. 22. हिमकरमहसैव B.

12, 2. B adds इषु: शार: पृषि: रश्मि: लक्ष्यदृष्ट्या प्रयोगदर्शनेन अर्जुन्यादौ स्त्रियां स्वर्गादौ पुंसीत्यर्थः. 3–4. पतयोनि.विवर्जितं सर्वमेव मनसानित्यत्र व्याख्यानमर्हति B. 7. वृहैनीये° B, °न्यतिमित्यादि S. 8. इत्यदूरविप्रकर्षे B. 10. स्वत्रुष्ट° B, and S pr. m. 13. Read भोग: पालनं. 17. B जटाहियोगविश्वलोर्ध्वमुट शंभुः. 19. ईश्वरम् explained by राजतं in S, sec. m. 20. थरे S. After शरे B adds विष्कम्भादौ च. 24. S omits the example विगल.° 25. S omits the additional meaning.

13, 3. After कार्यविशेषे add पुमान् 5. S has वगमयुक्तेत्यादावर्के. 7. S omits this line. 18–19. B तरंगितागामित्यादौ. S has a gap here extending from line 19 to page 17, line. 18.—23. MS. आरआडस्ते विदुतकरणा वृष्टि (?) वर्षा:. 24. Perhaps पङ्क इव. 26. MS. भंगां गमित इत्यादौ.

14, 4–5. MS. श्यतगद्रिभ्य:. 6. Probably सौवीर.° 11. MS. शिरे. 15. MS. स्थो. 25 MS. कोको.

15, 2. MS. तत्सर्गे मानोमर.° 8. MS. मर्मभिन्ना. MS. 9. पचात तदादाभि°; c. Mb. 4, 47.–11. The missing syllable is द् or ह् in the MS. 13. Perhaps स्वलदम्भसंविनि | विद्यभिरपसर्गं°. 14. MS. मुग्धी 17. MS. विनदुभवम्. 27. MS. पटलातदभेद·.

16, 1. Taken from Viddhaśâlabhañjikâ I, 11, d. Correct accordingly. 8. MS. कावी सरोजास्य. 9. MS. पारितेकारो कुशोत्रणेरसदाने की तावारे (see text) चीकृत्वाकृता. The commentary is defective here; see Mh. 2, 56.–12. MS. ध्यवशात्तृक: पचे°? 14. MS. पल्कीटिम्ब:. See Kshîrasvâmin on AK. II, 8, 21; Z. D. M. G. 28, 105.—19. MS. नीरदकादित्यादौ (?). 22. Comm. on उम (and text) is missing in the MS. 24. MS. पुनषो. 26. MS. कांतिरित्यादौ. Read कान्तिम्.

17, 7. Perhaps गुरु·. 8. The gap is marked as such. 9. MS. न्युब्जे for कुब्जे. 12. सत्यशो; see p. 18, 9.–16. Perhaps जगु: Commentary on मजा (and text) missing in B. Of the first quotation under मज, nothing but श्वशान्त वा is left in S. 22. B मुजमुखारकुंजेत्यादौ हस्तिदंते भत एव कुंजर:.

18 2 S कल्पाद्यानां यादौ 3 B तिलाय्यनितयातिर्यादौ 9 B इवेदि The quotation has occurred already p 17 12—12 After the quotation B adds इति राजतरङ्गिण्यां विषराजा नाम कवमिवे (?) को राजापुत्र आप विगत महाराज मया दिवा महाराजम अस राजो यमता तावसे कालि कल्पवृक्ष तालत्य अस्मातामुदय इति तस्य यात मवार्त इकर्त विदित 16 B पर्वमूले—स्ये मरात्य अत्र मूर्द्ध पादयथ्थिकित्सया राजी इत्यमुवस्यता इति 21 B मता मत् 23 S गुणदाने गुणी वै यादौ बले 24 B हिताहितम् 26 B °इत्यौहरमभुते 27 B रानी पुष्पे 28 S मूलाइं B कुल्मिति

19 1 B °मार्गेयाचीने 2 B लेशे for कालेन्ते 6 नदी तृणपद a gloss in A 11 B ल्ते मतये 12 B भोगी कनी for कट इति भोगी Bom नोमन 13 Compare Hemachandra, Unadi ganasūtra 4 6 कुलाल कुलमाल कलविशेष 15 Read अकार्येति with MSS 17 B भवस्यां चतुमन्दकैकमिरत इत्यादौ विवक्ष कुक्षौ भवस्यामत्सिकाद्ये कविरातपर c Mh 2 87 23 B स्वभे तु 26 S विवक्षमिति यादौ 28 B विशी

20 1 B omits पोट इ यादौ टि° but has a note on the etymology of पोत्र 4 After यस्तु B continues व्यापन्न विहन्यां तथ रक्षा ये बाल्यां गले बद्धयते इति व्याकरणविदि तमाम कार्यमाण वा कद्रुयो बालाया इत्यां मनिबद्धे बद्धयते इति च मसिद्धि 8 S नागार्यतत्ते.— S °पचार B इत्यादौ चालभेदे 13 S बटपट° 15 S घटनानुमैति 16 B निषदौने 17 B तु स्तन 23 B inserts यहारो before यहाय 26 मचारिते om B

21 3 S विनाश्नि 6 B and Mh 2 100 विविक्तिभिते 7 After रोमाञ्चविषये S inserts इति कदन्ये B inserts इदि इदम्दय रोमविशेषणवात्—B इदं रामांथेषु cfr Mh 2, 100 p 19 7—10 cfr Mh 3 550 p 141, 3—15 B यार्थ Example for शिक्षित missing in MSS 16 S हारम् 17 MSS om the example for तक 19 S इत्यादौ तहति मव जन्तु 25 With डक्ड° compare p 20 15 —28 S sec m व्याह्याय B अभ्यन्तरे°

22, 1 B अपर टने 3 After खलम्यादौ B adds विविरो इति मयया मसिद्धे cfr p 3 6—MSS write वि चत° 8 B रत्नौदशन विज्ञ° 19 S कड° 21 B निरहत दे यादौ 22 B कल for कल 24 S अन्तयो for अ ते च 25 A gloss in S निहा नाश नदीयोतस्तदर्थके ब्रह्मचर्य नियमा यस्य स नैष्ठिक — B explains पार्थिव by वैन (?) या पक्ष नामी 27 MSS om सकाराइवे

23 7 B परिपालक° 8 B पानलिका 9 B पातभे च 19 B मान्त्रभाली 21 S पतिपय A (marginal gloss) पतिपथि B and S दण्डवी या 23 S मक्षित See Charaka quoted by Goldstukr Dict s v मधौगुड

24, 1 B adds रोहितस्य मत्स्यभेदस्य पुच्छे गिर स्य यगड त 9 B inserts मधु after विनति 10 B adds भकलैरक्तवृद्धौचान्द रण्डया पुच्छिडो मग महारुन्कहयं लौहशयहामतनयते इ यादौ च विधवायां 18 MSS. आतीटुस° 22 S नयुक° 25 For the complete verse see below p 27, 15

25 3 S इदानुदरो° 6 Both MSS are defective here 7 तु om S 8 After विकलाङ्गे B adds कर्मविपाकस्तत्वे 16 B लग्नस्योपचारायें 17 S अ 19 B लेडयन्त 20 Comm. on कड missing in S B says only इतः 24 B quotes Me 2 for मास 27 MSS om t the commentary on verse 207 a

26 6 B अरिते अनयक इति मायया 9 गणतया corrected into गणनया in S गणितया B 10 S and B यवैतिका cfr p 29 21—11 MSS नाति एक 12 B है for स्ते 13 पूतादौ क स्थिते om S 14 B नातु शकपणा 19 B omits कचादौ 20 B विनिगते पतितैति इत्यादौ S भक्षको superscr भाग्रते 22 B inserts गुणसूनी (?) before भीमशैनी

27. 5. MSS, add अवारे पुनर्मुकयो 6 B मुहूतन्ते मरणातके मा°. 15. B क्वासे कृष्ण इति प्रयोगः. 17. B विशीयते.- MSS. वर्णाते. 23. B तावान्मान.

28. 1. B कालभेदे कृष्णवर्णे. 2. B सुरभि 5. B वसन्तुष्णनता (?). 8. B ताम्बूलेनोपकरणे. 11. B असमय नामविवेच्यस्य कादम्बरी. 16. B कुविदोक्यो. 24. B हरिमिधिपुर° (?). 25. B हरितनीलवर्णो नविरंरंदिगीत°.

29. 5. B पापमोक्षणकेतवे. 7. B प्रथनं मा च प्रमाणं कृत्वा यस्त्वा कुशलं पप्रच्छीत्यादी. The quotation is, according to Kshirasvâmin on AK. taken from the Kautilyaśâstra. 10. Read सुवर्णकरणैर्मैन्त्रै. B explains सन्धकरणे by क्रियासिद्धौ प्रकृष्टे हेतौ. 14. B बकुपरली. 20. B अभिधारयपकाण्ड. 21. S अस्तीति स्तेनेकापचतुर्भाग. After चतुर्भागः B adds विंशतिः वराटकाः काकिणी and a quotation from the Siddhântaśiromani 26. B सिद्धान्तप्रधाने.

30. 13 B हृषिमलविवरण. 14 S omits इत्यनुक्रम. 16. MSS. omit the example for हर्माङ्क. S has a gap, B says only इमन्य इविनेन अयं तत्र 17-18 S has the following gloss सुवर्णरेत शोभनवर्णस्य। सुवर्णस्य शीघ्रापत्यकस्य सुवर्णस्य हैमोडुलीयक। एकं सुवर्णरं विवर्णं अर्थेन यथा शोभनो वर्ण स्तुतिर्मन्त्र । सुवर्णस्तम्भ ॥ 19. Read द्विगुणप्रहगम् (?). S indistinct; B omits the example. 22. B रेखादिसंनिवेश. 25 — 26 Compare also Prabandhachintâmani, Bombay, 1888, p. 92, 10.

31. 5. S दरियाइभिवाणि. 9 S सको. 15. B चाति सदैव काकवर्णं 18. B (after the quotation काहिन्यं) इत्यादौ दुर्विदोइने इत्यादौ च रत्नसम्भवहेतौ पर्वतविशेषे. 19. B चैत्यवघात (*i. e.*, चैत्यघात). 26. B चक्रिपर्णाद स्थितान्तारा.

32. 9. B दिवैकविहारे. 12. B गर्वो, cfr. Mh. 4, 75.— 14. B. °मिति च लोकपालिकमिति.

33. 7. परमार्थमत B; c. Mh. 1, 9 (p. 4, 14). 9. MSS. दशात्मजायां. 14. B कान्त-.

34. 1. S कचिते. 5. B रसरकादी. 12. S sec. m. चतुष्कोटी. 14. करण S; om. B; read करण? 13. B काणि. 20. B मर्कीते. 22. B स्वराशि मकके. 26. B अनुदेगा. 27. B चाराख्यायाः.

35. 2. B योजने तदय कावदुका भक्ताका यस्य योजने. 7. S writes कुनप। कन्धशिलम्. B is defective. 13. B adds जायतेनया भिनिधनिधानसत्त्वप्राप्तिरिति जाति जननं च. 18. The commentary on the words रीति, स्नेह and मित (v. 274-75) is missing in S. 19. Correct रीइ लवने.

36. 1. A (marginal gloss) मापे विस्तृते च.—बापे तन्त्रीगीते. 5. S pr. m. and B चतुरस्रकः. 12. S दुडकाराद. 14. S कामिन्या विभल - - मिनद् (sic). 19. Both MSS. are defective here. 20. B अनुनतिहाखाखाखावेदभाव. See Goldstücker's Dictionary, p. 444, b. 18.

37. 2. With तुलाका सुवर्णादि वर्णेन compare p. 29, 22.—5. B काले. 14. B om. from बलेने to मेविना (line 16). 21. B adds बेले पाति वीतिः अतः इति स्वामी प्रन्थकृताणि क्षीरस्वाम्यनुसारेणैवोदाहृतम्, then follows an extract from the रायमुकुटीटीका. 24. MSS. सङ्गविलयोः

38. 8. S पतिशाति corrected into ? 9. MSS. मलिन for मलन. 12. B बहुमान्यकाति. 15. cfr. p. 29, 4.—17. The passage is taken from VŚ I, 14, d or Bâ. II, 17, d. 20. Compare also Mh. 3, 426: सुवर्णं सावर्णं कार्तस्वरकान्त्यामिति स्थिति. 21. B गाधी.—कचित्. 23. B omits from नरि to °कुतद् and substitutes स त्वमेकान्तरं तस्या मदीयां वत्स मातरम् (Ra. 1, 81 v. l.) एवा धीतिविकृते दिलीपनृपतिं प्रति कक्तिः हे वत्स इत्यत्र माता मयी मातरं धेनुं तस्या सुरभिकामधेनोरकान्तरा पतिवेदि आराधय इति व्याख्या. Then it quotes Śâśvata and Viśva. 22. S तथा. 26. B om. इत्यादौ

39 9 S पाथ पाथे 17 Read n h B पन्नुग्रन्दो भाद्रम्र यायां क्रियां गतिर्न्त च वर्षि 18 S हर्ष चर्चोया 22 S भूते for भाविते B दृते

40 1 S pr m इदेते for पूर्वे and om देवे वरयम 4 वक्रिंगत (i e प्रकल्पते) इ यादि S 6 B क्रियते येन ये इहवान् स्पयति

41 9 B इ तरसा तरस रविहि 6 S पयदर्य 11 B यमिन्यादी S कईमीपापारात 12 स्वर्ह a gloss n A 15 B वर्ण चरम 19 B विधिकुर्यातमिदं 21 S विद्यानिहरसी 24 B कारंडमदमन् cf p 24 19

42 3 S अतिविता मनेच्यरो 4 B कटाक्षमागते 7 सर्व प स्या° B 11 B हृयविरहृति 19 Of the commen a y on पहाम no i ng but इत्यादी कार्यासाम s left n the MSS c Mh 3 271

43 4 B वायासवगविस्या°नति° 6 B भास 7 B करकलितकरापे 8 B ममाय for भविम 14 B सत पक्षमाता व्याधिपतमाय च यादिना स्तेव इत्यादी पुने 15 S पदोयता B तदसत्ते कतुमिता सताप 20 B कर्ते तो पोत° After the example t adds कपाते विहग पती (i e) आर्क कपोता वन पते पाते 21 B om ts the syllables न्यायुगे 22 MSS om t the commentary on इ हित 26 B om रासता

44 2 cfr Kd 2, 1 2 विपति केन बहुल्यते 10 B om च 14 B अक्षमाल भगवान्स प कषाता 17 18 Compare Mh 2 294 (p 46 13) and Bull r s Ind an S ud es V p 12-14 — 25 B has a gap l e e extend ng to p 45 l ne 2

45 5 S तरप स्विरदे° 13 B केश for कदाम 15 Bo h MSS are defec ve he e 19 B स्वभ्रमा 27 S दैव्यहेसो

46 2 B °मिनायरसातीं नीते 9 B स्वभ्रमगन् 11 पश्च] A quotat on beg nn ng w h the same wo ds a g ven p 31 19 — 16 S om स्वश्रू The original com me a y on अवध्वस्त s probab y lost 19 S सम्मन्त्र B सद्दमन्त्र 20 B भवेच

47 3 B समवन्धु मुनिपदो 7 For दिवाकीर्ति barber B quotes Na 19 55 Su 2 (9 — 10 B विभाग 14 B रविहृतभवर्न न

48, 17 S भव दे शोपाने 19 B दहस्तीधौत° B गुराङ्गदयाते 20 B प्रथमार्थं यदा B quotes Yājnava kya 1 79 — 27 B भारण पनारया सहसी तदेव Probably co rect c Mh 2209 — MSS om the example for भास्यास.—S भवादरे B भवादरे for भादरे

49 1 B पादरायी 4 B धर्मसाध्यो 7 B मदन मित 8 B मद भवि 16 B गमहव्न 19 B has a note about the दशमी अवस्था It quotes AK 2 6 43 (corrupt) and Na 19 1.—22 B मेरो विरुद्ध 23 S मोदपति 26 B अमविरय

50 4 See V K 1 3 16 C 7 B तुइवैपेदुहेतु 15 S पिये 17 S defec e here B has वर्ण निगद व्याख्यात मध्यदेशादी सुरण इति भद्र व्यमीकन्द (?) इति च प्रसिद्ध इ यादी मूते 24 B मत्परत्वीतिमुक्ताम्

51 3 B and Mh 2 234 होदो देयो नवज्वरे 4 B कमहेनको 9 S वसराते 11 B विपसारा स्ससर्व ताम 14 B विरते पट्टे दरे बहोते 18 B भावतानत्यगुणात् 22 S कापपावनी

52 3 B कुसीदकृषि° 4 B कुसीदेव वर्तते 8 B साकन्दा स्तनितै 21 Both MSS om t the second example s v भवदाद

53, 12 B निशागोष्ठामादि च 25 B समवतैते

54, 3 Before अज्ञानेति B inserts अभ्यस्य मे इतविवेकमहाधनस्ये पारापृष्टौ c Su 3516 and Mh. 2, 234 —7 B त्रिधा 13 S निहाक 14 B लाङ्गल° 16 S omits the commentary s. v. राधा 18 B adds आर्याधिरा वैयधाक्षयसैद 20 B विनयपार्थम्य वस्तु 24 B इक वाक्युसमन्वित

55 4 S वृद्धिर्जत B श न विश्रान्ति विहन्ति 8 B om दीर्घ and वयमहता 11 B राजते

56 6 समन्तात B 9 MSS देवदृष्या 10 B °भायमखिल 18 B °पूरितारा (probably correct) S °वर्तितिमिमरलोकय 21 B करा हस्तेन सम्बाधे साधन न्तविलोहिते (c K Pr 1°0, 1) 22 The same passage (Ra 2 72) is quoted above at p 44 6 for कटाक्ष !

57 6 मकृतस्य explained by आरब्धस्य in S The term सानुबन्ध Ra 64 is explained by निरन्तरप्रवर्तेन A marginal gloss says निरन्तरप्रवृत्तिरनुबन्ध 8 S विशदसकूटे 15 B इति दर्शनात. 17 B यदृच्छाते पशौ 20 See p 24 4 — 24 S om अथ 27 S om भूरितमो

58 4 B पञ्चदशयता तो 8 S pr m लम्भ for लम्र 10 S सहारे 13 S दृश्यते च

59 6 MSS quote besides नमो मथितदुर्वारदैत्य (B वैरै) चक्राय चक्रिणे इत्यादौ इति from the Introduction to the Harshavardhanalinganusasana see Buhler's Kasmir Report p cxxxvm 11 B adds जर्त्ता बहन्ति जया तान 14 B मनदति 15 B सधम्यते 17 B नैषा (read वैषा) स्वनान्तलन चकिता वनर्तिका 20 B नयनलिनस्तनध्ययौ धत विदूरमरी भुवि

60 5 B om च 7 B गौरे स्वरितब्धय 8 B भ्रयन दातिभोगिन 11 B and Mh 2 274 मामनमिति 18 S सवन° B शीवनकर्मण्यवर्यं 19 Both MSS are defective here 23 Example for सानीय missing in both MSS 24 B धनमाराध्यय कृष्ण 25 B अभिधान 26 Commentary on अन्न defective in S (l) missing in B

61 2 B रक्षने पीते च 4 B °प्सुहितभोजि 5 S in the margin नामूल वाहियो दान कुर्या स्त्रियेषु कर्मेषु । समता वेत वहीति शस्तानि भाद्रकर्मेषु ॥ शस्तानि मङ्गलानि 6 B नाटये —एवं हि 9 किल (?) for किंतु B 10 MSS प्रवम्भ 16 B निरन्तर° ° ° कवितानाम 21 B भद्रामिति भावे 25 B वर्जन स्थकरणे 26 B राया स्पधाद्°, B adds अर्जुनीनां गवान् (s c)

62, 1 B कल्पिरे निधन ते न च (?) c Mh 3 378—B om from भन्ते to स्थानम 2 S सुष्यत pr m सूयेत 4 B अभिमन्यते 5 B मूषकाण्यो (?) 7 S in the margin वदान कारमीरभाषया डान डान इ थये डाना कराव डानम रिव व 8 B वडाने वाचदर्पके 9 S om इति 11 B वनपदाशिक सबे 13 S रजनागे pr m 14 B वाहहे 15 B प्रवनके 21 MSS are corrupt and defective here Mahendra reads the example thus सवनदृढीकृतानो स्वमिवगनो वाति क वेदसा 24 B नयनन लिनीनावेतें 25 B मेवल्पाहतये स्तव 26 B मियन्मुपकृतो

63, 4 B भद्रम् —°वरितमयूत° 8 B अभातीति 9 B अस्थिति 10 MSS कुर्वे 11 B समदस्यत (समदस्यत ?) इ यशौ 14 See Bhashya Vol I, p 1 20 — 15 B दास पयाने च 16 B समाये काम करलम 19 B हयायवयत च 26 S sec m explains कारकुते by तालवे 27 MSS °वारमति

64 6 B om मध्यग्रतपाणादधलन 7 S भकमाजाय मुº 10 तथुक्ते refers to दिगजे (see Text) B has तदहे 13 B ग्लानडमात्याय 15 MSS भगतनमे 20 B omits the example for एक 22 MSS समभूयौ 25 B माधीनप्रतिबद

65, 1 B सज्जनेन (?) 3. S रसनमनसंर 7 B °पदा सकदतवरिनी 11 B मुखेनप भवेद 14 S pr m पुरातनम् 16 B मुद्रेर्लोहितमुपवर्तित्य 25 B तिरोनर्तनविदुर पृथक°

66 1 मन्ते for मातृ B 6 Compare also p 34, 20 above. 9 B क्रियाभिनेवर्तके

12 B यस्य for या स्यात् B quotes besides साधन कुमद यस्य c K Pr 135 3 — B दिग्धस्य 13 B स्वहस्तु 15 S °निनेवैव 17 S °वल तिकामेतु 19 B बामनेन S दिग्ग आपि om आलकारिव° 20 B om बामनोलकारभेद 21 B तथा for तथा; c Mh 3 414 —

67 1 For second meaning of मदन MSS quote H V 1 7 — 3 Both MSS write सिन्धक Compare p 49 8 above 7 B इति मुन्नन्य° 11 B दुग्धाकरोमे — ° बन्धुर बन्धुरा 13 For first example see p 47 1 — 2 — 25 S दूर्तैतेज बन्धो B सूर्वे°

68 3 B समासगासित° 9 S अपि दिग्नते 17 MSS पवनवेते 18 B सम पद्मीर्व 24 B कुराजा

69 8 S कुङ्कुम° 10 S स्यापे B स्वकायमिर्मिते विधौ

70 2 B सेवते — °स्यथा 3 B पक्षीयोऽकवपसामरस्यम 9 S मवचनमर्यानवरे 13 B कदोच 76 B कपायरक्तदुग्धायां 26 MSS om च B मनिफले

71 5 B and S sec. m विषिन्नम् 6 B कृत्स्न — स्वदाहन 8 S om from मातुलानी to p 72 1 10

72 3 MS सदस्यस्य 6 Compare p 44 18 and Bühler's Indian Studies No III p 13 — 12 After वैरिणो B adds गहेम (i e गेहम) 14 B क्षेरेण्या 19 B भग (i e भृङ्ग) यवामधु (?) मत कुशिततर्लेषु संसक्त 24 B गायाथाते इति गाथा इत्यादि क्रियां गोपशब्द, B om from गोशब्दपङ्क्ति to गोपशब्द (line 25) 26 B जीवि, read जीवि

73 3 B अहिः हारेतु च 4 S प्रचक् After स्थान B adds गुरुतल्पे जवगद धनुर्धराशि गुरुभार्या आपि गुरुतल्पग इति च 5 B कश्मीरभाषाया तालव° 7 B धूताहनभ समाराभुमिभासरा‌ेन cfr Mh 2 295 — 9 B क्रीडा क्रीगन्ति cfr p 78 28 — 10 B explains हरिणग by नीलतृण B गायेरशावली‌ढै° 18 B प्रधान यहदौ पूर्वोतर यन्मरूयायाति इविरारे. 20 B om च 23 MSS seem to be defective here B has मञ्या for मञ्जुता and for दर्भ° it reads दोहिने काल-प्रभेदे च लाम्रोमसदृशे च

74 1 B मयूरशिखे 3 S ते तत्र for तेमी B शुची 5 B परिभवितं 9 After वपने B adds केशनिवपणे 17 B भाग for पाप probably correct 19 B तण्डुलकण 26 S सुसुत्तामस्ये 27 B दासमलकामयूलेहेमकनभूर्णं कृत भरतवलितापीई परोक्ष भेय देते पवे च शौविनयतस्य वाभु चार्दहित

75 2 B वेश 10 B कुपितोतिकाष्टम् 15 Read पान्थ with S पान्थ पलालभल B

76 8 B मज्जंभशुभ भव भिक्षणन 13 B रजमादइव and न च for न न 14 B सम न रोचते S चार 16 B तु च व्याख्या 17 S वीणाधरया° B गेयभेदे ने 18 B ककुभैविराजिता° 22 B मलकी वेलवालुकी च

77 1 Read कौसुम्भाम्बरधारिणीरतिलघुमालम्बमुक्ताङ्किता 10 B हन्याभिन् वशिकास्य वाशा औषधि । वाशायां विवमानाशमाशायां जीवितेस्य च । रक्तपित्ती क्षयी कासी किमर्थमवसीदति इति वैद्यशास्त्र 24 S भवा दौ 26 S pr m व्यतनिता om B 28 B कृता for गता

78 1 S omits च 2 Read नागस्य गजस्य ' 7 अवरेट son born in adultery of parents belonging to the same caste Vaijayanti p 341 — B adds धर्मसाधन तु यागरो क्षीवे वच्मति तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् Rgv 1 164 43 — 12 13 Instead of the clause यमस्य to तमित्य B has यमश्च यमश्च तौ यमौ 20 B अपे माना वेरे 23 हसारो cfr Journal As Soc

Beng, vol 64, Part I, p 333, n —B पदवरणस्य for बालस्य 28 S omits कीन Read झावत्? See p 73, 9.

79, 2 B विरति, c Mh 2, 333—6 S तुमिश्री° 8 करणक्राम, cfr. Mh 2, 347, p. 54, 15 Vâsavadattâ 108, 1 155, 3 156, 3 256, 3—12 B विश्रमे च, cfr. Mh 2, 323—17 B पर्यायवक्रतया भयानकेपि तीभ्मो गागेय भयानक्वेत्यर्थे तौ च भीमभीष्मो भयानकेभिधेयेतिगो 25. B (and S pr m °) inserts मजास between इव and सन्ति.

80, 5 B पदमीलमया 9 The MSS. are apparently defective here, cfr Mh 2, 320—13. B सुयतधियो 21 B omits ते 24 B दैव, probably correct.

81, 2 S दैव 3 B विचत्रो 5 B न गदित 11 S pr m यदुरस्यतास्य 13. S नदीसमुद्रसङ्गमे 16. S सचेत् (?), B मंत्रेषु 23 B आदिन्त्यमेवागमयने 26 B एवमिति त्यये. It omits प्रतिषिद्धे

82, 22 Compare Goldstucker's Dictionary, p 43b, a, 40.

83, 10. S स्वादयादौ 17 S omits the example for निष्कृति 20. S सामाधिका 21 B adds सने स्याम्भिकियो जन्तु प्रलये नश्यचेत इत्यादौ च वेदायां c Mh 2, 343—

84, 1 B पतिकुले. 4 B सक्रान्तपतिमारन-6. B व्यवहारयोरगे चौकोरय दयातु न 14. S इत्यहिमिथ्येतत् 15. See Sahridayalila, Pischel's ed., p १०१ १०२ —21 Both MSS are defective here S सर्वकदम°, om B 22 B चेदक्वचिदितिप भिन्नमर्धमर्धा——— For the commentary on शल्य, see Mh. 2, 373

85, 2 B गजलतुलेरिमन् cfr. p 83, 29—6 B क्षीयते. 7. S is defective here. 22. B पर्याया. 23 S omits the example for न्याय्य 26 S म-इन्द्यगुणमादिना

86, 6 S नवे पट्टुरन्तराय. 7. B वेददये समुदिते. 12. B inserts साधु after कर्तरि. S ययुवपि.

87, 8. S omits the example विधुर°, B is defective. 13 B कृत्यादेवीम् 17 S विपरीता वहसि.—Compare p. 93, 3.—19 B असाध्य 23 Read न्यये with Mh 2, 351.

88, 1. B भोक्ष्यो आयमयानास्यो इयो कीपुसयो- 3. cfr. Nilakantha on Mahâbhâr. I, 1 1. 16 B आत्यारर 19 B इक्लक्ष Mh. 3, 500 दयालो च 24 B पक्षर्थोयानोक्तिने क इत्यादौ. 28. S °भरवीवरध्यायात्कुलेरिमन्, cfr. p 85, 2.

89, 3 B दृश मामण्यसर्वेयं 6 B गुजते, 10. B विविदन्युपतेमतिथि, c Mh. 3, 503—11. S °धत्रय, B हनतोप्यमयातसत्रया 15. B काल्यायन्यवृद्धा स्यात्कायरसंनाधावा. 17 MSS. असेने(S इत्यादा, बसेने, B इत्यादौ असेने), cfr. Mh 3, 476, p 133, 2.—22. B केका 23 A gloss in B कडोर मत्तलोत्पत्रकिङ्करधातिरिव जलोत्पन्नो मधुर इदावेदेष कसेरौ इति मध्यदेशभाषया. 24. B adds another example तथा यदुवर्लेने चडेण गागेयेनर्गनिजमन्मत कांचनेन चिय दत्ते इत्यादौ गे हेचि.

90, 1 For शोभा B quotes besides Ra. 1, 46—5 B भवदेवारि S रक्तपतिकाया. 6. B कारयित्वा तदुपदेशने इत्येते 7. S परे क्षेत्रचिकित्स्या 8-9. See Pa. 4190.—11 B मामसधो शाहारपर्यये. ग्यवधौ निरोधने. 12 B explains प्रभाकर by ततस्क (?). 15. S °वुडुके and चोडुक. B adds अभिमायाभ्यन्तरोडुक तद 18 B देदेते सादिते 19 B यथा च दरदातुर्थस्यशन्दयो पर्यायत्वमर्थसमत्वे. 26. B दर्दरे.

91, 3. S उर्व्यु° 5. S दि. 6 B रे रे चहजे पर्जन्य दर्शयपति. 7. B र्यं (omitting मरकूर्जे). Read मज यं with Mh 3, 487. Both MSS. are apparently corrupt here. स्कूर्जे probably belongs to the first example (c Mh 3, 486, p 134, 14) 11. B अकुप्यके for अकुर्वेयं B कुनाम्बन.

19 B भनेयेमव S मनेरिवना 21 B om कश्चतदस्यस्य माने 23 B सर्वेवसाहार 27 B नया 28 MSS व्यवहारिकाम —From the Kautilyasastra ?

92 1 B reads वदमार्दे A 1 omits from यदाति to वकम (line 3). 4 B एकति 8 B विद 14 Compare p 31 19—17 S defective B वृत्तये वक्कला ११ 18 B बाकररनदस्मीनमाशे 20 B माणः 28 Both MSS write तोप्यर्यो

93 1 B इया नवीनस्तूनीये धनमिचयमुद 3 Both MSS are defective here 4 S omits सौम्यादिषु विषु 5 B वस्उलिने 6 MSS पचर हार 9 Thus S भूरिमाव रवय स्वामिवनुभावनि मे सका B 14 B मूर्तिनिश्वर्या 17 Compare p 91 16—27 S भवन्दावगिनुगती B मन्दरे गित्वगती

94 2 B (omitting यो) वैश्येदमृषा भिन्ताने निकारे 3 B भवरो — दीनो 7 B and Mh 4 225 वलु for मनु 11 B वभूर च वमाद्वेर्निरिस्यादै 12 B omits the example कमनेय° 15 B मीलते 17 B करकक 20 S पूस्त्वेकन्‌ 26 B मभो

95 2 S in the margin वनुम्यविता शतो यादव मूवेम | पूदस्यस्य शरे नारायनशनेरख । 3 B माश्को corrected into मानुको ? 5 S om भिद 10 B पादे चनुप्यदानाम् 11 S मम्य मानुमारेलेव 12 B omits from मदे to पव (line 13) 13 S om भगारिरे 14 S दधिसारे 18 B °सवेद 20 S prim (?) and B मारकर्गन् 21 S in the margin has the sign of the svastika and the following gloss मेद अमृमनाश भयानन्दे । भम्य मधान फलके काश्मीरभाषया फलक फलो । दशाश्वफलो स्फटिकफलो अप्रफलक प्रधानफलके मेहरिन्द्रुप्यने मकलो इयर्द — B मेद रैर बलधेन S omits the example 22 B अम्लरमे S वेतन

96 4 गोपते explained by वृषभस्य (marginal gloss) in S गोरवर्नेदन में both MSS 5 S c B विवुरैर्य (देवद see m. ?) S 9 B म युक्त 11 B गोशाब्दसलवाकुला परिगता दीना दर्पे विपृप् 12 S is defective here 14 B शानि S वावरेमादयन 15 B इयधिके कनि तिलके 19 Both MSS are corrupt and defective here — S फल्गुनेव B फल्गुना S omits कालेय B writes कालयकारि 22 S दर्प्य 23 S om from क्षेत्रदसार to प्रविद B सपदी is unintelligible to me 24 So S B reads केप दादाप फर्ल यलेषु निक्षिप्यते यदा मित्यादी केदार योग्ये च

97 1 B मशकपेगानद् 3 B omits विभाई 4 After गहशानकम B adds मल्लजरशुभिर्नि यदि विविद्धधायुवे 5 B ends with यथावलीद 11 S ends with इत्यतोमे क न्तं ताव दर्श न स्थितम (माशीम see m in the margin) ॥—

---

23 19 read M Ch 30 5 नाथ शौच 46 3 Ra 13 39 v 1 49 2° विद्येष 56 9 ध्वानिमुपर मुखा 57 13 separate शुम्भ सोमेन 63 24 read क्षिते मनु 64 16 read Mh 3 345 —64 24 join तस्याग्रमसस्तरन 65 13 read वाहनविशेष 77 21 मेघानुपक्षिणी 79 4 तृणकन 79 7 वसन्य° 81 17 सार्थी 82 2 यदर्थ 87 16 वद्भागादये 89 9 इतिश्वमी

I. INDEX OF THE ANEKARTHAS.

आ.

ख.

II INDEX OF RARE OR REMARKABLE WORDS AND PROPER NAMES

A FROM THE TEXT.

B. FROM THE COMMENTARY.

ABBREVIATIONS.

AK Amarakosa, Bombay Gov Edition, 1877
An. Anargharaghava (Kâvyamâlâ)
A S Alamkarasarvasva
Ath Prat. Atharvavedaprâtisâkhya
Ba. Balaramayana Benares 1869
Bh Mahâbhâshya (Kielhorn)
Bhag Bhagavadgitâ
Bh N Bharatiya Natyaśâstra
Bhoj Bhojaprabandha Calcutta, 1872.
Bh S Bhallataśataka
c, cfr compare
C commentary
Chh U Chhandogyopanishad
Das. Dasarûpa (Hall)
Dd. Kshemendra's Darpadalana
Dhv Dhvanyâloka
D Ś Devisataka
Gan Ganaratnamahodadhi.
Git Gitagovinda
H Ch Harshacharita, with the commentary of Samkara, Bombay, 1892
H V. Haravijaya.
I. Introduction
Kâd Kâdambarî, Peterson's ed , Bombay, 1879 83
Kás. Káś kávyitu.
Kât. Kâtantra (Eggeling)
Kd. Kavyadarśa
Ki. Kirâtârjuniya.
K K. S Kâdambarîkathâsâra.
K. N Kâmandakîya Nitisâra
K Pr Kâvyaprakâśa; Calc ed of 1866
Ku Kumârasambhava, Bombay, 1879 (Nirnaya Sâgara Press)
Kutt Kuttanîmata
K V Kalâvilâsa
M Manu.
Mall Mallinâtha
M Ch Mahâvîracharita; Doroosh's ed 1877
Me Meghadûta (Stenzler)
Mh Mahendrasûri's commentary on Hemachandra's Anekârthasaṃgraha.
M M Mâlatîmâdhava; Bo Sanskrit Series, 1870
Mrichchh Mrichchhakatikâ (Stenzler)
M St Mahimnah Stavah. Lithogr. Bombay, Śake 1785
Nâg Nâgânanda ; Calcutta, 1873
Nai Naishadhacharita
N Ch Navasâhasâṅkacharita Bo Sanskrit Series, No LIII
Pa Paddhati of Sârṅgadhara.
Pâ Pâṇini
Pr P. Prachaṇḍapâṇḍava (or Bâlabhârata) ; Cappeller's edition
P St Pañchastavî
Ra Raghuvamśa, Bo Sa Series For various readings, see also G R Nandargikar's edition, Bombay, 1891
Râj Rájataraṃgiṇí Stein's edition, 1892

R K Rudraṭa's Kāvyālamkāra

R V Ratnākara's Vakroktipañchāśikā

S See

Sā. Śakuntala (Bohtlingk)

Sā Kā Sāmkhyakārikā, Lassen's ed

Śāśv Śāśvatakosa, Zachariae's ed Berlin, 1882

Śi Śisupalavadha

S K Sarasvatīkaṇṭhābharana, Borooah's ed, Calcutta, 1883

Sp Bohtlingk's Indische Spruche, second edition

S. P Sāmbapañchāśikā

Śr Ch. Śrīkaṇṭhacharita

Stutik. Stutikusumāñjali

Su Subhāṣitāvali of Vallabhadeva

Sū Sūryaśataka

Susr Suśruta, Cal ed, 1835 36

Suv Suvṛttatilaka.

Ujjv Ujjvalaḍatta

Un Uṇādisutra, ed Aufrecht, Bonn, 1859

U R. Uttararāmacharita Calc ed of 1831

V A Vagbhata's Alamkāratilaka or Kavyānuśāsana (Kāvyamālā)

Vās Vāsavadattā (Hall)

Vi Viśvaprakāśakosa

Vik Vikramorvaśīya (Bollensen)

Vik Ch Vikramāṅkadevacharita

V K Vamana's Kavyālamkāravṛtti (Cappeller)

V Ś Viddhasālabhañjikā

V S Veṇīsamhāra, Grill's edition, 1871

Vyutp Mahāvyutpatti, ed Minayeff, St Petersburg, 1887

Y. S Yogasutra.

Z D M G Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft.

ADDITIONAL CORRECTIONS.

In the Text, v 42 read गुणगृह्य, 43 separate अथ चिन्तयतु 44 read दृष्ट्वा, 8 अर्थोद्वेके, 90 पुमन्तु, 106 मृगी, 108 विलम्बमानितेति, 386 join the meanings of पाद, 642 re केवले, 760 चतुरस्रयो, 734 वर्क, 851 कण्ठेषु

In the Commentary, p 14, 4 read विर्त 21, 2 अतिदेश विराज्ते (c. 47, 3), Ch 30, 5 नाथ शैव, 46, 3 Ra. 13, 30 v l, 49, 22 विशेष, 56, 9 ध्वनिगुणसमुच्चा, 57, 13 separate कुष्म से नगर; 63, 24 read क्षितीपुर, 64, 16 read Mh 3, 345; 64, 24 join स्थापित्तसत्तज, 65, 13 read वक्तवीत, 77, 21 मेयाक्षुधर्मी 79, 4 कृतवत्, 79, 7 वक्तव्य°, 81, 17 सार्थ, 82, 2 वतम, 87, 16 वचसाद्वे, 89, 9 हरिष्यमी

Printed in India by
Skylark Printers, 11355 Id-Gah Road New Delhi-55